Virginia Woolf

TOPLU ESERLERİ 6

DALGALAR

ÇEVİREN: OYA DALGIÇ

487560
ALA

İLETİŞİM

VIRGINIA WOOLF 25 Ocak 1882'de Londra'da doğdu. Roman türüne yaptığı özgün katkılarla edebiyat tarihine adını yazdırdı. Aynı zamanda döneminin en önemli eleştirmenlerinden biri olarak kabul edilir. 1925'te yayımlanan *Mrs. Dalloway* (İletişim Yayınları, 1999) ünlü yazarın adıyla birlikte anılacak "bilinç akışı" tekniğinin en başarılı örneğidir. Virginia Woolf, 28 Mart 1941'de içine düştüğü ruhsal bir bunalım sonrasında evlerinin yakınlarındaki bir nehre atlayarak intihar etti. İletişim Yayınları yazarın 20. yüzyılın en iyi romanları arasında yer alan *Mrs. Dalloway*, *Deniz Feneri*, *Orlando*, *Jacob'un Odası*, *Dalgalar*, *Flush*, *Perde Arası*, *Kendine Ait Bir Oda*, *Yıllar*, *Gece ve Gündüz* ile *Dışa Yolculuk*, *Bir Yazarın Güncesi*, *Üç Gine* adlı kitaplarının ardından, *Granit ve Gökkuşağı*'nı da "Toplu Eserleri" başlığı altında yayımlıyor.

Milliyet Yayınları, 1974 (1 baskı)
Ara Yayıncılık, 1988 (1 baskı)
Ayrıntı Yayınları, 1995 (1 baskı)

The Waves
© 1931 The Estate of Virginia Woolf
Onk Ajans Ltd.

İletişim Yayınları 756 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 164
ISBN-13: 978-975-470-939-1
© 2001 İletişim Yayıncılık A. Ş
1-8. BASKI 2001-2011, İstanbul
9. BASKI 2013, İstanbul

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Utku Lomlu
UYGULAMA Hasan Deniz
DÜZELTİ Belce Öztuna
BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11
Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VIRFINIA WOOLF

Dalgalar

The Waves

ÇEVİREN *Oya Dalgıç*

iletişim

Güneş daha doğmamıştı. Deniz, gökyüzünden yalnızca, kumaşın kırışıklarını andıran belirsiz kıpırdanmalarla ayrılıyordu. Yavaş yavaş tanyeri ağardıkça denizle göğü ayıran, kara bir çizgi yayıldı ufka; yol yol oldu gri kumaş yoğun çırpınmalarla birbiri ardından, derinden, birbirini izleyen, birbirini kovalayan, sürekli...

Kıyıya yaklaştıkça yükseldi her çizgi, topladı kendisini, dağıldı, ak damlacıklardan ince bir örtü serdi kumlara. Uykusunda bilinçsizce soluk alıp veren birinin iç çekmesi gibi durakladı dalga, sonra yeniden yayıldı. Eski şarap şişesindeki tortu dibe çökmüş, camı yeşile kesmişçesine ufuktaki kara çizgi yavaş yavaş belirginleşti. Onun ardında gökyüzü açıldı; oradaki beyaz tortu çökelmiş ya da ufkun altına uzanmış kadının kolu lambayı kaldırmış gibi ak, yeşil, sarıdan kalın çizgiler, yelpaze kanatları denli yayıldı gökyüzüne. Sonra kadın lambasını yükseltti, yükseltti: Tel tel oldu sanki hava; şenlik ateşinden kükreyerek yükselen dumanlı yalımlara benzer kızıl, sarı dillerde titreyerek, yanarak yeşil yüzeyden koptu. Şenlik ateşinin

dilleri, gri gökyüzünün ağırlığını üzerinde yükselten, onu yumuşak maviden milyonlarca atoma dönüştüren bir tek buğuda, akkorda eridi ağır ağır. Denizin yüzeyi saydamlaştı usulca, koyu çizgiler silininceye kadar küçük küçük dalgalanarak, parıldayarak uzandı. Lambayı tutan kol onu yavaş yavaş yükseltti, yükseltti geniş yalım dilimi iyice belirgin oluncaya dek; ateşten yay ufkun kıyısında tutuşuyordu, çevresinde deniz altın ışıklarla donandı.

Işık, bahçedeki ağaçlara vurdu, bir yaprağı saydamlaştırarak sonra bir başkasını. Bir kuş cıvıltılarla yükseldi, durakladı ma oldu, bir başkası cıvıldayarak indi yere. Evin duvarlarını keskinleştirdi güneş, beyaz perdenin üzerine yayıldı yelpaze püskülü gibi, yatak odası penceresindeki yaprağın altına gölgeden mavi parmak izi bıraktı. Usulca titredi perde, ama içeride her şey loştu, hayaliydi. Karmakarışık şakıdı kuşlar dışarda.

"Halka görüyorum," dedi Bernard, "üzerimde asılı. Titriyor, asılı bir ışık ilmeği."

"Uçuk sarı bir dilim görüyorum," dedi Susan; "mor şerite ulaşana dek yayılan."

"Ses duyuyorum," dedi Rhoda; "cik cik, cik cik; bir aşağı bir yukarı."

"Küre görüyorum," dedi Neville, "tepenin kocaman yamaçlarına karşı damlacık olarak asılı."

"Kızıl bir püskül görüyorum," dedi Jinny, "altın ipliklerle bükülmüş."

"Ağır ayak sesleri duyuyorum," dedi Louis; "koskoca canavarın ayakları zincire vurulmuş. Eziyor, eziyor, eziyor."

"Balkonun köşesindeki örümcek ağına bak," dedi Bernard. "Sudan baloncuklar var üzerinde, ak ışık damlacıkları."

"Yapraklar, pencereyi çevirmiş sivri kulaklar gibi," dedi Susan.

"Yola gölge düşüyor," dedi Louis, "dirseğin kıvrılması gibi."

"Işık adacıkları yüzüyor çimenlerde," dedi Rhoda. "Ağaçlardan dökülmüşler."

"Yapraklar arasındaki tünellerde kuşların gözleri pırıl pırıl," dedi Neville.

"Saplar sert kısa tüylerle kaplı," dedi Jinny, "su damlacıkları yapışmış üzerlerine."

"Tırtıl, kıvrılıp yeşil bir halka olmuş," dedi Susan, "boğum boğum küt ayaklarıyla."

"Gri kabuklu salyangoz patikayı geçiyor, çimenleri dümdüz ederek ardında," dedi Rhoda.

"Pencere camlarından alev alev ışıklar dökülüyor içeri dışarı, çimenlere," dedi Louis.

"Taşlar soğuk ayaklarımda," dedi Neville; "tek tek duyuyorum her birini yuvarlak ya da pürüzlü."

"Elimin üstü yanıyor," dedi Jinny; "ama avuçlarım nemli, yapış yapış çiğden."

"Şimdi horoz ötüyor, tıpkı deniz bembeyaz yükselirken suyun kızıl, katı sıçrayışı gibi," dedi Bernard.

"Kuşlar şakıyor, aşağı yukarı, içeri dışarı, her yanımızda," dedi Susan.

"Canavar eziyor; ayakları zincire vurulmuş fil; kıyıdaki kocaman canavar eziyor," dedi Louis.

"Eve bak," dedi Jinny, "perdelerden bembeyaz pencereleriyle."

"Bulaşık musluğundan soğuk su akmaya başlıyor, tastaki uskumrunun üzerine," dedi Rhoda.

"Duvarlar altın çatlaklarla çatlamış," dedi Bernard, "yaprakların mavi, parmak biçimi gölgeleri var pencerelerin altında."

"Şimdi Bn. Constable kalın kara çoraplarını çekiyor ayaklarına," dedi Susan.

"Duman tütmeye başlayınca uyku tavana doğru kıvrılıyor, sis gibi," dedi Louis.

"Kuşlar hep birden ötüyordu ilkin," dedi Rhoda. "Şimdi bulaşık odasının sürgüsü çekiliyor. Uçup gidiyorlar. Uçup gidiyorlar saçılıvermiş tohumlar gibi. Ama bir tanesi yatak odası penceresinde ötüyor tek başına."

"Baloncuklar oluşuyor tencerenin dibinde," dedi Jinny. "Sonra yükseliyorlar daha çabuk, daha çabuk, gümüş bir zincirde yukarı doğru."

"Şimdi Biddy, balığın pullarını kazıyor sivri bir bıçakla tahtanın üzerine," dedi Neville.

"Yemek odasının penceresi koyu mavi şimdi," dedi Bernard, "hava dalgalanıyor bacaların üzerinde."

"Kırlangıç tünemiş paratonere," dedi Susan. "Biddy kovayı mutfak taşlarının üzerine gürültüyle bıraktı."

"Kilise çanının ilk vuruşu bu," dedi Louis. "Sonra, ardından ötekiler: Bir, iki.. Bir, iki.. Bir, iki..."

"Masanın üstünde uçuşan beyaz örtüye bak," dedi Rhoda; "şimdi beyaz porselenden yuvarlaklar, her tabağın yanında gümüş çubuklar var."

"Ansızın arı vızıldıyor kulağımda," dedi Neville. "İşte burada, işte gitti."

"Yanıyorum, titriyorum," dedi Jinny, "bu güneşten, bu gölgeye."

"İşte hepsi gitti," dedi Louis. "Yalnızım. Eve gittiler, kahvaltıya, duvarın dibinde kaldım ben öylece, çiçeklerin arasında. Derslere çok var daha. Çiçekler, çiçekler benek benek yeşilin derinliklerinde. Taç yaprakları rengârenk. Alttaki kara deliklerden saplar yükseliyor. Çiçekler yüzüyor ışıktan balıklar gibi karanlık, yeşil sularda. Bir sap alıyorum elime. Ben sap oldum. Köklerim, tuğlalardan kupkuru toprağı, kurşun, gümüş damarlarından nemli toprağı geçerek yeryüzünün derinliklerine iniyor. Lif lifim. Bütün sarsıntılar titretiyor beni, toprağın ağırlığı çökmüş kaburgalarıma. Yukarıda, yeşil yapraklar benim gözlerim, görmeyen. Gri fani-

la pantolonlu çocuğum ben, pirinçten yılan tokalı kemeriyle işte burada. Orada, aşağıda, gözlerim Nil çöllerindeki taş heykellerin gözkapaksız gözleri. Kadınları görüyorum kırmızı testilerle ırmağa inen. Salınan develer görüyorum, sarıklı adamlar. Ayak sesleri duyuyorum, titreyişleri, kaynaşmaları her yanımda.

"Yukarıda, Bernard, Neville, Jinny ve Susan (ama Rhoda değil), kelebek ağlarıyla çiçek tarhlarını tarıyorlar. Başlarını sallayan çiçeklerin üzerindeki kelebekleri topluyorlar. Yeryüzünü silip süpürüyorlar. Ağları çırpınan kanatlarla dolu. Haykırıyorlar: 'Louis! Louis! Louis!' Ama onlar beni göremez. Ben çitin öte yanındayım. Yalnızca, küçücük göz delikleri var yapraklar arasında. Ah Tanrım, ne olur çekilip gitsinler. Tanrım, kelebekleri yaysınlar mendillerine, çakılların üzerine. Kaplumbağa kabuklarını saysınlar, kırmızı kelebeklerini, beyaz kelebeklerini. Ama beni görünmez yap. Porsuk ağacı gibi yeşilim ben çitin gölgesinde. Saçlarım yapraklardan. Yeryüzünün merkezine salmışım köklerimi. Gövdem bir sap. Sapı sıkıyorum. Ağzındaki delikten koyu bir damla sızıyor usulca, büyüyor, büyüyor. Şimdi göz deliğinden pembe bir şey geçiyor. Bakış kayıyor şimdi yarıktan, çarpıyor bana. Gri fanila takımlı bir çocuğum ben. Buldu beni. Ensemden yakalandım. Beni öptü. Her şey paramparça oldu."

"Koşuyordum," dedi Jinny, "kahvaltıdan sonra. Kımıldayan yapraklar gördüm çitteki delikte. 'Yuvasında bir kuş' dedim. Araladım yaprakları, baktım; ne yuva vardı ne kuş. Yapraklar hâlâ kımıldıyordu. Korktum. Susan'ın önünden koştum, Rhoda'nın önünden; alet odasında konuşan Neville'in, Bernard'ın. Haykırıyordum koşarken daha hızlı, daha hızlı. Yaprakları kımıldatan neydi? Yüreğimi, bacaklarımı kımıldatan? Buraya attım kendimi, görerek seni yeşil bir dal gibi, çalı gibi kıpırtısız, Louis, gözlerin bir noktaya dikil-

miş. 'Ölü mü?' dedim, öptüm seni; pembe giysilerimin altında yüreğim, tıpkı durup dururken kendi kendine kımıldayan yapraklar gibi küt küt atarak. Itırların kokusunu duyuyorum şimdi; incecik toprağın küf kokusunu. Dans ediyorum. Dalgalanıyorum. Işık ağı gibi sana serpildim. Üzerine savrulmuş, titreyerek uzanıyorum."

"Çitteki yarıktan," dedi Susan, "onu öptüğünü gördüm. Saksıdan başımı kaldırdım, çitteki yarıktan içeri baktım. Onu öptüğünü gördüm. Onları gördüm, Jinny'le Louis'i öpüşürken. Şimdi acımı mendilime saracağım. Sımsıkı düğüm olacak. Ders başlamadan kayın ormanına gideceğim tek başıma. Masaya oturup toplama çıkarma yapmayacağım. Oturmayacağım Jinny'nin yanına, Louis'in yanına. Acımı alacağım, kayın ağaçlarının altında, köklerin üstüne sereceğim. İnceleyeceğim onu, parmaklarımın arasında tutacağım. Beni bulamayacaklar. Yerfıstığı yiyeceğim, böğürtlenlerin arasında yumurta arayacağım, saçlarım keçeleşecek, çalıların altında uyuyacağım, hendeklerden su içeceğim, orada öleceğim."

"Önümüzden geçip gitti Susan," dedi Bernard; "alet odasının önünden geçti düğümlü mendili elinde. Ağlamıyordu, ama gözleri, o güzelim gözleri kısılmıştı, tıpkı sıçramaya hazırlanan kedinin gözleri gibi. Arkasından gideceğim Neville. Yavaşça gideceğim, ilgiyle yanında olmak için, öfkeyle kıvranıp 'Yapayalnızım' diye düşündüğü zaman onu yatıştırmak için.

"İşte şimdi çayırı geçiyor, umursamazlıkla salınarak bizi kandırmaya çalışıyor. İşte yokuşa geldi, görünmediğini sanıyor; yumrukları önünde sıkılı, koşmaya başlıyor. Mendilinin düğümüne batıyor tırnakları. Kayın ormanının kuytuluğuna yöneliyor. Kollarını açıyor yaklaştıkça, gölgeliklere dalıyor yüzücü gibi. Koşmaktan, gölgelerden göremez oluyor, ağaçların altına, köklerin içine atıyor kendisini, ışığın içeri

dışarı, içeri dışarı çırpındığı yere. Dallar sallanıyor. Kışkırtma var burada, sıkıntı var. Üzünç var. Işık kırık dökük. Acı var burada. Kökler iskelet olmuş yerde, köşelerine yığılı ölü yapraklarla. Susan acısını yere yaydı. Kayın ağaçlarının kökleri üzerine serili mendili; hıçkırıyor, düştüğü yerde iki büklüm oturmuş."

"Onu öptüğünü gördüm," dedi Susan. "Yaprakların arasından baktım, onu gördüm. Dans ediyordu elmaslarla benek benek, tüy gibi hafif. Ben bodurum Bernard, kısa boyluyum. Toprağa yakından bakan gözlerim var, çimenlerin içindeki böcekleri gören gözlerim. Jinny'nin Louis'i öptüğünü gördüğümde, içimdeki sapsarı sıcaklık taşlaştı. Ot yiyeceğim, öleceğim hendeğin içinde, ölü yaprakların çürüdüğü kahverengi suda."

"Gittiğini gördüm," dedi Bernard; "alet odasının kapısından geçerken haykırdığını duydum: 'Mutsuzum.' Çakımı bıraktım elimden. Neville'le tahtadan kayıklar yapıyorduk. Saçlarım darmadağın. Bn. Constable taramamı söylediğinde, bir sinek vardı örümcek ağının içinde; 'Kurtarayım mı, bırakayım yensin mi?' dedim kendi kendime. İşte hep böyle geç kalıyorum. Saçlarım dağınık, yongalar var arasında. Haykırdığını duyunca ardından geldim, mendilini yere koyduğunu gördüm; içinde düğümlü öfkeyle, kinle. Ama az sonra bitecek bu. Bedenlerimiz birbirine yakın şimdi. Soluk alışımı duyuyorsun. Böceği görüyorsun sırtında taşıdığı yaprakla. Bir oraya bir buraya koşuyor; böceği izlerken senin bir tek şeyi elde etme isteğin bile (şimdilik Louis bu) sarsılmalı, tıpkı kayın yapraklarında içeri dışarı titreşen ışık gibi; sonra sözcükler, bilincinin kuytularında yoğun yoğun akarak mendiline sımsıkı atılmış bu katı düğümü çözecek."

"Seviyorum," dedi Susan, "nefret ediyorum. Yalnız bir tek şey istiyorum. Gözlerim katı. Jinny'nin gözlerinde binlerce pırıltı oynaşır. Rhoda'nınkiler akşam üzeri pervanelerin

konduğu solgun çiçekler gibi. Senin dolu dolu, keskin, bilen gözlerin var. Ama ben şimdiden işime koyuldum. Çimenlerin arasında böcekler görüyorum. Annem bana beyaz çoraplar örüyor hâlâ, önlükler dikiyor; ben çocuğum daha; ama seviyorum, nefret ediyorum."

"Ama böyle yan yana birlikte oturduğumuzda," dedi Bernard, "birbirimizde eriyoruz tümcelerle. Sisle çevriliyoruz. Hayali bir ülke yaratıyoruz."

"Böceği görüyorum," dedi Susan. "Kara o, görüyorum; yeşil o, görüyorum; yalın sözcüklere kapatılmışım ben. Oysa sen dolaşıyorsun, kayıp gidiyorsun, yükseliyorsun yukarılara sözcüklerle, söz dizileriyle."

"Şimdi," dedi Bernard, "gel, araştırmaya çıkalım. İşte bembeyaz ev ağaçların arasında. Ta aşağılarda, uzaklarda, altımızda. Usulca süzüleceğiz oraya, parmak uçlarıyla dibe dokunan yüzücüler gibi. Yaprakların yemyeşil buğusundan süzüleceğiz, Susan. Koştukça batıyoruz. Üzerimize kapanıyor dalgalar, başlarımızın üzerinde kayın yaprakları. İşte, pırıl pırıl yaldızlı kollarıyla meydan saati. Şunlar da kocaman evin katları, çatılarının tepeleri. Avluda gürültüler çıkaran seyis o, lastik çizmeleriyle. Elvedon orası.

"Şimdi, ağaçların tepesinden yere düştük. Artık hava, uzun, mutsuz, mor dalgalarını salmıyor üzerimize. Yere dokunuyoruz: Toprağa basıyoruz. Orası kadınlar bahçesinin kısa budanmış çiti. Orada yürürler öğleleri ellerinde makaslarla güller keserek. İşte şimdi, duvarla çevrili yuvarlak ormandayız. Elvedon burası. Kavşaklarda 'Elvedon'a gider' diye levhalar görmüştüm. Kimsecikler gelmemiş buraya. Eğreltiotlarının keskin kokusu, diplerinde büyüyen kırmızı mantarlar var. Hiç insan görmemiş küçücük kargaları uyandırıyoruz şimdi; çürümüş, dura dura kızarmış, kaygan, yaş mazılara basıyoruz. Çepeçevre duvarla kapatılmış bu orman: Kimse gelmez buraya. Dinle! İşte şu, dev gibi ka-

ra kurbağanın çırpınması fundaların içinde; şu da eğreltiotlarının arasına çürümeye düşen yüzyıllık bir çam kozalağının pıtırtısı.

"Bas şu tuğlanın üzerine. Duvarın üstünden bak. İşte, Elvedon. Upuzun iki pencerenin arasına oturmuş kadın, yazı yazıyor. Bahçıvanlar, kocaman süpürgeleriyle süpürüyor çimleri. Buraya ilk gelen biziz. Bilinmeyen bir ülkeyi ilk bulanlarız. Kımıldama: Bizi görürse vurur bahçıvanlar. Ahır kapısına bağlanırız hayvanlar gibi. Bak! Kımıldama. Sımsıkı tut duvarın üstündeki eğreltiotlarını."

"Yazı yazan kadını görüyorum. Süpüren bahçıvanları görüyorum," dedi Susan. "Burada ölsek hiç kimse gömmezdi bizi."

"Koş!" dedi Bernard. "Koş! Kara sakallı bahçıvan gördü bizi! Vuracak bizi! Alakargalar gibi vurulacağız, duvara çakılacağız! Düşman bir ülkedeyiz. Kayın ormanına kaçmalıyız. Ağaçların altına saklanmalıyız. Bir dalı ters çevirmiştim gelirken. Gizli bir patika var. Eğil, eğil. Peşimden gel arkana bakmadan. Tilki sanacaklar bizi. Koş!..

"İşte kurtulduk. Dik durabiliriz yine. Kollarımızı açabiliriz bu yüksek kubbenin altında, bu kocaman ormanda. Hiçbir şey duymuyorum. Yalnızca bir mırıltı, havanın dalgalanmasından. Kayın ağaçlarının tepesinde gizlendiği yerden çıkan yaban güvercini bu. Güvercin havayı dövüyor. Güvercin havayı dövüyor tahtadan kanatlarıyla."

"Şimdi sen uçup gidiyorsun," dedi Susan, "tümceler kurarak. Balonun ipi gibi yükseliyorsun, yükseliyorsun işte, yaprak katmanlarını yararak ulaşılmaz bir yerlere. Şimdi yavaşlıyorsun. Şimdi eteklerimden çekiyorsun arkana bakarak, tümceler kurarak. Sen kurtardın beni. İşte bahçe. İşte çit. İşte Rhoda, patikada taç yapraklarını yüzdürüyor bir ileri bir geri, kahverengi leğenin içinde."

"Tüm gemilerim beyaz benim," dedi Rhoda. "İstemiyo-

rum hatmi çiçeklerinin, sardunyaların kırmızı yapraklarını; ak yapraklar istiyorum, leğeni salladıkça yüzen; donanmam var benim, bir o kıyıya, bir bu kıyıya giden... Dal atacağım içine, boğulan gemici için sal. Taş atacağım içine, denizin derinliklerinden yükselen baloncuklara bakacağım. Neville gitti, Susan gitti; Jinny, mutfak avlusunda frenküzümleri topluyor, sanırım Louis'le birlikte. Bn. Hudson çalışma masasının üzerine defterlerimizi yayarken yalnız kalabileceğim kısacık bir zamanım var. Kısacık özgürlüğüm var. Bütün batmış yaprakları topladım, yüzdürdüm. Damlacıklar koydum kimilerinin içine. Deniz feneri dikeceğim buraya, deliotunun ucundan. Kahverengi leğeni sallayacağım bir o yana bir bu yana, dalgalara binecek gemilerim. Kimileri batacak. Kimileri kayalarda parçalanacak. Bir tanesi yüzüyor tek başına. O benim gemim. Buzlar sarkan mağaralara yüzüyor, beyaz kutup ayılarının kükrediği, sarkıtların yeşil zincirlerini salladıkları yere. Dalgalar yükseliyor; tepeleri kıvrılıyor; direklerin üzerindeki ışıklara bak. Darmadağın oldular, battılar hepsi benimkinden başka, dalgaların üzerinde, yükselen, fırtınanın önünde kayan, papağanların çene çaldıkları bir adaya ulaşan, sürüngenlerin..."

"Nerede Bernard?" dedi Neville. "Benim çakımı almış. Alet odasında kayıklar yapıyorduk, sonra Susan geçti kapının önünden. Bernard kayığını attı elinden, arkasından gitti benim çakımı alıp, hem de en keskinini, mavnayı kesenini. Sallanan tel gibi o, durmadan tıngırdayan kopuk çıngırak ipi. Pencerenin dışına asılmış yosun gibi bir kuru, bir yaş. Beni yüzüstü bırakıyor, Susan'ın peşinden gidiyor: Susan ağlayacak olursa, benim çakım elinde, ona öyküler anlatacak. Çakının uzun ağzı imparator, kırık ağzı zenci. Tıngırdayan şeylerden nefret ediyorum, nefret ediyorum nemli şeylerden, abuk sabuk konuşmaktan, her şeyi birbirine karıştırmaktan. İşte zil çalıyor, geç kalacağız. Oyuncaklarımızı

bırakmalı, hep birlikte içeri girmeliyiz. Yeşil örtülü masanın üzerine defterlerimiz sıralanmış yan yana."

"Ben fiili çekmeyeceğim," dedi Louis, "Bernard söylenene dek. Benim babam Brisbane'de banker; Avustralya aksanıyla konuşuyorum. Bekleyeceğim. Bernard gibi söyleyeceğim. O İngiliz. Onların hepsi İngiliz. Susan'ın babası papaz. Rhoda'nın babası yok. Bernard'la Neville, soylu kişilerin oğulları. Jinny, Londra'da oturuyor büyükannesiyle. Şimdi kalemlerini emiyorlar. Şimdi defterlerini büküyorlar, göz ucuyla Bn. Hudson'a bakarak kemerindeki mor düğmeleri sayıyorlar. Bernard'ın saçlarında yonga var. Susan'ın gözleri kızarmış. İkisi de kıpkırmızı olmuş. Ama ben solgunum, düzenliyim; golf pantolonumdaki, pirinçten, yılanlı kemerimle. Dersleri ezbere biliyorum. Onların ömürleri boyunca bilebileceklerinden daha fazlasını biliyorum. İsmin hallerini, eril ve dişil kelimeleri biliyorum. Yeryüzündeki her şeyi bilirdim, isteseydim. Ama istemiyorum aralarından kalkıp dersi anlatmayı. Saksıdaki lifler gibi köklerim yeryüzüne sarılmış, sarılmış. İstemiyorum kalkmayı, bu koca saatin aydınlığında hayatı; sarı suratlı, tik-tik, tik-tak. Jinny'le Susan, Bernard'la Neville beni kırbaçladıkları sırımla sarıyorlar kendilerini. Düzenli oluşuma, Avustralya aksanıma gülüyorlar. Şimdi Latinceyi, hafifçe peltekleştirerek Bernard gibi söylemeye çalışacağım."

"Bunlar ak sözcükler," dedi Susan, "deniz kıyısından toplanan taşlar gibi."

"Ben söyledikçe onlar kuyruklarını oynatıyorlar sağa sola," dedi Bernard. "Kuyruklarını sallıyorlar, kuyruklarını oynatıyorlar: Havada yüzüyorlar demet demet, bir o yana, bir bu yana, hep birlikte kıpır kıpır, ayrılarak birleşerek."

"Bunlar sapsarı sözcükler, bunlar ateş gibi sözcükler," dedi Jinny. "Ateş kırmızısı giysim olsaydı, sarı giysim, kızıl sarı giysim, akşam üzeri giymek için."

"Her zamanın ayrı bir anlamı var," dedi Neville. "Bu dünyada düzen var; belirlenmeler var, ayrımlar var, kıyısına adımımı attığım bu dünyada. Bu, yalnızca başlangıç."

"Şimdi Bn. Hudson kitabı kapattı," dedi Rhoda; "şimdi korku başlıyor. İşte, tebeşir parçasını eline aldı, sayılar yazıyor: Altı, yedi, sekiz.. sonra çapraz, sonra düz çizgi tahtanın üzerinde. Yanıt nedir? Ötekiler bakıyor: Anlayarak bakıyorlar. Louis yazıyor, Susan yazıyor, Neville yazıyor, Jinny yazıyor; işte, Bernard bile başladı yazmaya. Ama ben yazamıyorum. Sayılar görüyorum yalnızca. Ötekiler yanıt kâğıtlarını veriyor birer birer. İşte, sıra bende. Ama benim vereceğim bir yanıt yok. Ötekiler dışarı bırakıldı. Kapıyı çarpıp gidiyorlar. Bn. Hudson gidiyor. Yapayalnız kaldım ben, yanıtı bulayım diye. Sayıların hiçbir anlamı yok şimdi. Anlam yok oldu. Saat tıkırdıyor. Saatin kolları, çölü geçen konvoylar. Üzerindeki kara çizgiler, yeşil vahalar. Uzun kol öne geçti su bulmak için. Öteki acı içinde sendeliyor çölün kızgın taşları arasında. Çölde ölecek o. Mutfak kapısı kapanıyor. Vahşi köpekler havlıyor uzaklardan. Bak, sayının ilmeği zamanla dolmaya başlıyor: Dünyayı avcunun içine alıyor. Bir sayı yazmaya başlıyorum, dünya içinde ilmek oluyor; ama ben dışındayım şimdi birleştirdiğim, mühürlediğim, bütünlediğim ilmeğin. Dünya bir bütün, ben dışındayım: Ah, kurtarın beni sonsuza dek zaman ilmeğinin dışına savrulmuş olmaktan!"

"Rhoda tahtaya gözlerini dikmiş oturuyor sınıfta," dedi Louis, "biz gezinirken, orada kekik toplayıp burada karapelin otu koparırken, Bernard öyküler anlatırken. Kürek kemikleri küçücük bir kelebeğin kanatları gibi sırtında birleşiyor. Tebeşirden sayılara dikmişken gözlerini, aklı o beyaz yuvarlaklara yerleşiyor: O beyaz ilmeklerden geçerek tek başına boşluğa basıyor. Onların hiçbir anlamı yok onun için. Onlara verilecek karşılığı yok. Bedeni yok ötekiler gi-

bi. Ve ben, Avustralya aksanıyla konuşan ben, babası Brisbane'de banker olan ben, ötekilerden korktuğum gibi korkmuyorum ondan."

"Haydi sürünelim," dedi Bernard, "frenküzümü yapraklarının sayvanı altına, öyküler anlatalım. Ölüler ülkesine yerleşelim. Kocaman bir şamdandaki süs frenküzümlerinden dökülenler gibi bir yanından kızıl, bir yanından kara pırıltılarla aydınlanmış kendi gizli ülkemize sığınalım. İşte Jinny, iyice eğilirsek frenküzümü yapraklarının gölgesinde oturabiliriz, buhurdanların titreşmesini görebiliriz. Burası bizim evrenimiz. Ötekiler araba yolunu geçip gidiyorlar. Bn. Hudson'la Bn. Curry'nin etekleri sürünüyor, mum söndürme külahları gibi. Bunlar, Susan'ın beyaz çorapları. Bunlar, Louis'in taşlara inatla basan temiz bahçe ayakkabıları. İşte, çürümüş bitkilerin yapraklarından yükselen ılık esinti. Şimdi bataklıktayız: Sıtmanın kasıp kavurduğu vahşi ormanda. İşte bir fil, üzerine üşüşmüş kurtlardan bembeyaz; gözüne saplanan okla öldürülmüş. Zıplayan kuşların –kartalların, akbabaların– gözleri pırıl pırıl. Devrilmiş ağaçlar sanıyorlar bizi. Bir kurtçuğu gagalıyorlar –kobra yılanı bu– sonra aslanlar çiğnesin diye bırakıyorlar, irinli, kahverengi yarayla. Burası bizim evrenimiz, yarım ayla yıldızlarla aydınlatılmış: Kocaman taç yaprakları eflatun pencereler gibi yarı saydam yığılıyorlar çatlaklara. Her şey tuhaf. Hem dev gibi hem küçücük. Çiçek sapları meşe ağaçları denli kalın. Yapraklar koskoca katedrallerin kubbeleri denli yüksek. Biz deviz, burada uzanan, ormanları titreten."

"Yalnızca burada," dedi Jinny, "yalnızca şimdi. Ama az sonra gideceğiz. Biraz sonra Bn. Curry düdüğünü çalacak. Yürüyeceğiz. Ayrılacağız. Sen okula gideceksin. Haç takan, beyaz boyunbağlı öğretmenlerin olacak. Doğu Kıyısı'nda bir okulda, Kraliçe Alexandra'nın portresi altında oturan öğretmenim olacak benim. İşte oraya gideceğiz; ben, Susan, Rho-

da. Yalnızca burada; yalnızca şimdi. Şimdi frenküzümü dalları altında uzanıyoruz: Rüzgâr estikçe benek benek oluyoruz. Elim, yılan derisi gibi. Dizlerim, yüzen pembe adacıklar. Senin yüzün, altına ağ gerilmiş elma ağacı."

"Isı uçuyor," dedi Bernard, "vahşi ormandan. Yapraklar, kara kanatlar çırpıyorlar üzerimizde. Bn. Curry setin üstünde düdüğünü çaldı. Frenküzümü yapraklarının tentesi altından kayıp ayağa kalkmalıyız. İncecik dallar var saçlarında Jinny. Boynunda yeşil tırtıl. İkişer ikişer sıra olmalıyız. Bn. Curry bizi yürüyüşe götürüyor. Bn. Hudson kürsüsünde oturmuş hesaplarını tutuyor."

"Sıkıcı bir şey," dedi Jinny, "böyle bir yolda yürümek; hiç bakacak pencere olmadan, mavi camların buğulu gözleri kaldırıma düşmeden."

"Çift sıra olmalıyız," dedi Susan, "düzgün yürümeliyiz, ayaklarımızı sürüklemeden, geri kalmadan; Louis önümüzde başı çekiyor, hep uyanık olduğu, hayallere dalmadığı için."

"Ben," dedi Neville, "onlarla gidemeyecek kadar zayıf olduğumdan, hemencecik yorulup hastalandığımdan, bu yalnızlık saatimi kullanacağım, bu konuşma cezamın ertelenişini, bırakıldığım yerde evin çevresinde dolaşayım, elimden gelirse, iyileşeyim diye; işte tam burada, merdivenin ortasındaki bu basamakta dün akşam, yaylı kapıdan o ölü adamı duyduğum zaman neler hissetmiştim; kanatları içeri dışarı itelerken aşçı. Boğazı kesik bulunmuştu adam. Elma yaprakları kaskatı kesildi gökyüzünde; ay gözlerimi kamaştırdı; basamağa kaldıramıyordum ayağımı. Hendeğin içinde bulunmuştu. Hendeğe gürül gürül aktı kanı. Çenesi ölü morina balığı kadar beyazdı. Hiç aklımdan çıkaramayacağım bu donma, bu tıkanma anını, 'elma ağaçları arasında ölüm'ü. Uçuşan bulutlar vardı, soluk gri bulutlar; karşı konulamayacak ağaç; gümüşten kabuğuyla zırhlı amansız ağaç. Be-

nim hayatım küçücük bir dalgaydı, boşunaydı. Geçip gidemiyordum. Bir engel vardı. 'Başa çıkamayacağım bu akıl almaz engelle' dedim. Ötekiler geçti. Ama elma ağaçları, karşı konulamayacak, geçip gidemeyeceğimiz ağaçlar, kara yazgısı hepimizin.

"Şimdi donma, tıkanma bitti; evin çevresinde dolaşmayı sürdüreceğim yine, akşamüzeri, gün batımında, güneş muşambanın üzerine yağ lekeleri çizerken, bir ışık parçası sandalye bacaklarını kırıkmış gibi gösterip duvarda diz çökerken."

"Yürüyüşten dönerken Florrie'yi gördüm mutfak avlusunda," dedi Susan, "çevresinde uçuşan rüzgârdan şişmiş çamaşırlarla, pijamalarla, külotlarla, sabahlıklarla. Ernest öptü onu. Ernest'in yeşil yün önlüğü vardı, gümüşleri temizliyordu, ağzı büzülmüştü torba gibi; sarıldı ona, aralarında yamyassı olmuş pijamalarla. Boğa gibi kördü. Florrie sıkıntıdan serseme döndü, bembeyaz yanaklarında yalnızca incecik damarlar kırmızı. Şimdi tereyağlı ekmek tabaklarını, süt bardaklarını uzatıyorlar kahvaltıda, ama ben yeryüzünde bir çatlak görüyorum, kızgın buhar yükseliyor oradan; semaverden Ernest gibi kükremeler duyuluyor, ben yamyassı oluyorum pijamalar gibi, dişlerim yumuşak tereyağlı ekmekte birleşirken, tatlı sütü yudumlarken bile. Ne sıcaktan korkuyorum ne kışın dondurucu soğuğundan. Rhoda sütte ıslatılmış ekmek kabuğunu emerek hayaller kuruyor. Louis, salyangoz yeşili gözleriyle karşıdaki duvarı inceliyor; Bernard ekmek kırıntılarını mıncıklıyor, 'İnsan' diyor onlara. Açık ve kesin tavrıyla Neville yemeğini bitirdi. Peçetesini katladı, gümüş halkayı geçirdi. Jinny parmaklarını döndürüyor örtünün üzerinde, parmak uçlarında dönerek gün ışığında dans eden balerinler gibi. Ama ben ne sıcaktan korkuyorum ne kışın dondurucu soğuğundan."

"Şimdi," dedi Louis, "kalkıyoruz; hepimiz ayağa kalkıyo-

ruz. Bn. Curry kara kitabı yayıyor orgun üzerine. Ağlamamak çok güç ilahi söylerken, kendimize küçük çocuklar diyerek uykumuzda bizi korusun diye, Tanrı'ya dua ederken. Acılı olduğumuzda, korkudan titrediğimizde hep birlikte ilahi söylemek çok hoş; usulca eğilerek ben Susan'a doğru, Susan Bernard'a doğru, el ele tutuşarak, korkarak ben daha çok şivemden, Rhoda sayılardan; ama yine de üstesinden gelmeye kararlı."

"Midilliler gibi sürü halinde yukarı çıkıyoruz," dedi Bernard, "ayaklarımızı yere vurarak takırtılarla birbiri ardından, banyoda sıramızı almak için. Yumruklaşıyoruz, itişiyoruz, sıçrıyoruz, aşağı yukarı sert beyaz yatakların üzerinde. Benim sıram geldi. Şimdi ben geliyorum.

"Havluya sarınmış Bn. Constable limon rengi süngerini alıyor eline, suya batırıyor; çikolata rengine dönüşüyor süngerı damlacıklar dökülüyor; ben altında titrerken tutup üzerime sıkıyor. Su akıyor belkemiğimden aşağı dere gibi. Duyumun parlak okları saplanıyor her yanıma. Sıcacık etle kaplıyım. Kuru yerlerim ıslanıyor; soğuk bedenim ısınıyor; ıslandım, pırıltılar içindeyim. Su iniyor aşağılara, beni yılan balığı gibi sarıyor. Şimdi sıcak havlular kavrıyor, sırtımı ovalarken onların katılığından kanım mırıl mırıl. Ağır, yüklü duygular oluşuyor beynimin yukarılarında; aşağılarda günün sağanağı-orman ve Elvedon; Susan ve güvercin. Beynimin duvarlarından akarak, hep birlikte koşuşarak gün dökülüyor dopdolu, pırıl pırıl. Şimdi pijamama sarınıyorum usulca, uzanıyorum bu dalgayla gözlerime serilmiş ince su örtüsü gibi sığ ışıkta yüzen bu ince çarşafların altına. Ardından uzakları duyuyorum, ta öteleri, belirsiz ve uzak ezgilerin başlayışını; tekerlekler; köpekler; bağıran adamlar; kilise çanları; ezginin başlayışı."

"Giysimle gömleğimi katlarken," dedi Rhoda, "umutsuz isteğimi erteliyorum, Susan olmak, Jinny olmak isteğimi.

Ama ayaklarımı uzatacağım, parmaklarım karyolanın demirine değsin diye. Güven vereceğim kendime dokunarak demire, sert bir şeye. Şimdi batmam artık, bütün bütüne yuvarlanıp gitmem artık ince çarşaftan şimdi. Bedenimi yayıyorum işte bu uçucu yatağa, asılı kalıyorum. Şimdi yeryüzünün üzerindeyim. Artık, ayakta değilim, çarpamazlar bana, yıkamazlar beni. Her şey yumuşak, bükülüyor. Duvarlar, dolaplar ağarıyor, üzerinde donuk bir bardağın parıldadığı sarı yüzeylerini büküyor. Benim düşüncem de şimdi akıp gidebilir benden. Kocaman dalgalarda yüzen donanmamı düşünebilirim. Katı ilişkilerden, çatışmalardan kurtuldum. Ak kayaların altında tek başıma gemimdeyim. Ah, ama batıyorum, düşüyorum! İşte dolabın köşesi bu, bu da çocuk odasının aynası. Ama yayılıyorlar, uzuyorlar. Uykunun kara tüylerine batıyorum; kalın kanatları gözlerime çöküyor. Karanlıkta gezinirken uzayıp giden çiçeklikleri görüyorum, halamın arabayla beni almaya geldiğini söylemek için koşarak çayırın ötelerinde ansızın beliriyor Bn. Constable. Yükseliyorum, kurtuluyorum topukları yaylı ayakkabılarımla ağaçların tepelerinden ötelere yükseliyorum. Ama şimdi düştüm okul kapısındaki arabanın içine, halamın cilalı mermerler gibi katı gözleriyle oturmuş tüylerle süslü kafasını salladığı yere. Ah, hayallerden uyanmak! Bak, işte çekmeceli dolap. Çekip çıkarsam kendimi bu sulardan. Ama onlar üzerime yığılıyorlar; kocaman omuzları arasında sürüklüyorlar beni; tepetaklak oldum; düştüm; serildim bu uzun ışıkların arasına, bu uzun dalgaların, bu bitmez tükenmez yolların; ardımda birleriyle kovalayan, kovalayan."

Güneş biraz daha yükseldi. Çakırdikenin sivri ucunu çevreleyerek, kumların üzerinde oraya buraya sığ ışık havuzcukları bırakarak kumsalda bir yelpazeyi çabucak sürüdü yeşil dalgalar, mavi dalgalar. Belirsiz kara çizgi kaldı arkalarında. Sisli, yumuşak kayalar katılaştı, kırmızı çatlaklarla lekelendi.

Keskin gölge şeritleri yayıldı çimenlere; çiçeklerin, yaprakların uçlarında oynaşan çiğ taneleri, bahçeyi daha bir bütünde birleşmemiş, yalın kıvılcımlar saçan mozaiklere dönüştürdü. Göğüsleri kırmızıyla sarıyla benek benek kuşlar, kol kola kayan kayakçılar gibi hep birlikte vahşi bir iki şarkı söylediler, ansızın sustular dağılarak.

Güneş, evin üzerine daha geniş kanatlar serdi. Işık pencerenin köşesinde bir şeye dokundu, onu zümrüt yığınına, çekirdeksiz meyveler gibi saf yeşil mağaraya dönüştürdü. Sandalyelerin, masaların kıyılarını keskinleştirdi, incecik altın ipliklerle işledi ak masa örtülerini. Orada burada bir tomurcuk patladı ışık çoğaldıkça; yeşil damarlı, açma çabasıyla sarılmışçasına titreyen, ak duvarlarına tüysü dillerini çarparken çan seslerinden incecik bir ezgi oluşturan çiçeklerini silkip at-

tı. Her şey sıyrıldı özelliklerinden usulca; tabağın porseleni akıyordu sanki, bıçağın çeliği sıvıydı. Bu arada kırılan dalgaların çalkantısı, düşen kütüklerin çıkardığı boğuk seslerle döküldü kıyıya.

"Şimdi," dedi Bernard, "zaman geldi. O gün geldi. Araba kapıda. Kocaman sandığım, George'un çarpık bacaklarını daha da eğriltiyor. O korkunç tören bitti; bahşişler, koridorda güle güleler. Şimdi annemle hıçkırıkları tutma töreni düzenleyeceğiz, babamla el sıkma töreni; şimdi el sallamayı sürdürmeliyim, el sallamayı sürdürmeliyim köşeyi dönene dek. İşte bu tören de bitti. Çok şükür, bütün törenler bitti. Yalnızım; ilk olarak okula gidiyorum.

"Herkes sanki her şeyi yalnızca bu an için yapıyor; bir daha hiç. Bir daha hiç. Bunların baskısı korkunç. Herkes biliyor okula gittiğimi, ilk olarak okula gittiğimi. 'Bu çocuk ilk olarak okula gidiyor' diyor hizmetçi, merdivenleri silerken. Ağlamamalıyım. İlgisiz bakmalıyım onlara. Şimdi istasyonun açık kalmış bir ağzı andıran, ürkütücü kapısı; 'Ay yüzlü saat karşılıyor beni.' Tümceler, tümceler kurmalıyım, katı bir şeyler koymalıyım böylece dik dik bakan hizmetçilerle arama; dik dik bakan saatle, dik dik bakan yüzlerle, ilgisiz yüzlerle; yoksa ağlayacağım. İşte Louis, işte Neville, uzun paltoları, ellerinde çantalarıyla gişe-

nin önünde. Rahatlar. Ama bir başkalık var üzerlerinde."

"İşte Bernard," dedi Louis. "Rahat, dingin. Çantasını sallıyor yürürken. Bernard'ın peşinden gideceğim, korkmuyor çünkü o. Gişenin önünden platforma sürüklendik; tıpkı köprünün ayaklarını çevreleyen dalları, saman çöplerini ırmağın sürüklediği gibi. İşte büyük gücüyle şişe yeşili boyunsuz motor; tepeden tırnağa sırt ve kalça, buhar soluyan. Memur düdüğünü çalıyor; bayrak indirildi; hiç çaba harcamaksızın, kendiliğinden bir hızla yol almaya başladık, usulca dokunmayla yuvarlanan çığ gibi. Bernard örtü seriyor, aşık oynuyor. Neville okuyor. Londra ufalanıyor. Londra yükseliyor, kabarıyor. Diken diken bacaları, kuleleri. Orada beyaz bir kilise; burada sivri kulelerin arasında bir direk. Orada bir kanal. Şimdi asfalt yolların geçtiği boş topraklar var, oralarda yürüyen birilerinin olması ne garip. Kırmızı evlerle çizgi çizgi bir tepe. Bir adam köprüyü geçiyor ardı sıra bir köpekle. Kırmızı çocuk, sülüne ateş etmeye başlıyor. Mavi çocuk itiyor onu yana. 'Benim amcam İngiltere'nin en iyi nişancısıdır. Benim kuzenim tilki avcılarının kralıdır.' Böbürlenme başlıyor. Ve ben böbürlenemem; çünkü, benim babam Brisbane'de banker; çünkü ben Avustralya aksanıyla konuşuyorum."

"Bütün bu yaygaralardan sonra," dedi Neville, "bütün bu kargaşadan, yaygaradan sonra işte geldik. Gerçek bir an bu, gerçekten görkemli bir an. Lord unvanı verilmiş birinin salonlarına adım atması gibi geliyorum. Kurucumuz bu; ünlü kurucumuz, bir ayağını kaldırmış avluda duruyor. Selamlıyorum kurucumuzu. Soylu bir Roma havası kuşatmış bu yalın, dört köşe yapıları. Sınıflarda ışıklar yanmış bile. Şunlar laboratuvarlar belki de, şu da Latincenin kusursuzluğunu araştırıp ortaya koyacağım kitaplık; önümde düzgün uzanan tümceler üzerine kararla basarak Virgilius'tan, Lucretius'tan, apaçık, uyaklı dizeler okuyacağım yer; hiçbir za-

man belirsiz, biçimsiz olmayacak bir tutkuyla sayfaları dörde bölünmüş büyük kitaptan Catullus'un aşklarını söyleyeceğim yer. Bir de kırlarda uzanacağım iç gıcıklayıcı çimenler arasına. Arkadaşlarımla birlikte uzanacağım yüksek karaağaçların altına.

"Müdüre bak. Vay be, amma da gülünç. Kalıp gibi her şeyi, tepeden tırnağa kapkara, pırıl pırıl her şeyi, parkta bir heykel gibi. Yeleğinin, gergin, davul gibi yeleğinin sol yanında, haç asılı."

"Yaşlı Crane," dedi Bernard, "şimdi konuşma yapmak için kalkıyor. Yaşlı Crane'in, müdürün, burnu gün batımında dağ gibi, çenesinde mavi yarık, bir yolcunun yaktığı ağaçlarla çevrili dere sanki; tren penceresinden görünen, ağaçlarla çevrili dere. Yüksek sesle görkemli sözcüklerini sıralarken belli belirsiz sallanıyor Crane. Görkemli, dolgun sesli sözcükleri severim ben. Ama onunkiler gerçek olamayacak denli yürekten. Şimdilik söylediklerinin gerçekliğine inanıyor. Ve bir o yana bir bu yana ağır ağır yalpalayarak dışarı çıktığında, hızla ittiğinde yaylı kapıyı, bütün öğretmenler de bir o yana bir bu yana ağır ağır yalpalayarak çıkıp gidiyorlar yaylı kapıdan. Okulda ilk gecemiz bu, kız kardeşlerimizden ayrı."

"Okulda ilk gecem bu," dedi Susan, "babamdan uzak, evimden uzak. Gözlerim şiş, gözlerim yaşlardan diken diken. Nefret ediyorum çam kokusundan, muşamba kokusundan. Nefret ediyorum rüzgârdan kavrulmuş fundalıklardan, sağlığa uygun tuğlalardan. Nefret ediyorum şakalaşmalardan, herkesin camsı bakışından. Sincabımı, kumrularımı bir çocuğa bıraktım, baksın diye. Mutfak kapısı çarpılıp Percy kargalara ateş ettiğinde, ses ağaçların arasında pıtır pıtır. Her şey yalan burada; her şey yapmacık. Rho-

da ve Jinny oturuyorlar uzakta, kahverengi, yünlü giysileriyle; Kraliçe Alexandra'nın resmi altında oturan, önündeki kitaptan bir şeyler okuyan Bn. Lambert'e bakıyorlar. Kim bilir hangi eski öğrencinin işlediği, mavi el işi bezeme de var. Dudaklarımı sıkmazsam eğer, mendilimi düğümlemezsem ağlayacağım."

"Eflatun ışık," dedi Rhoda, "Bn. Lambert'in yüzüğünden yansıyan; dua kitabının beyaz yaprağı üzerindeki kara lekede gidip geliyor. Şarap gibi bir ışık, aşk gibi. Şimdi yatakhanelerde bavullarımız açık, küme küme oturuyoruz dünya haritalarının altında. Sıraların üstünde mürekkep hokkalarımız var. Alıştırmalarımızı mürekkeple yazacağız burada. Ama ben hiç kimseyim burada. Yüzüm yok. Hepsi de kahverengi yünlüler içindeki bu koca topluluk, çekip aldı benliğimi elimden. Duygusuzuz hepimiz, kimsesiziz. Bir yüz arayacağım, dingin, yontu gibi bir yüz; bilgelikle donatacağım onu, tılsım gibi giysimin altına takacağım ve sonra (söz veriyorum buna) ormanda bir derecik bulacağım, çeşit çeşit, görülmemiş hazinelerimi sergileyebileceğim bir yer. Söz veriyorum kendime. Işte böylece ağlamayacağım."

"Çıkık elmacık kemikleri olan şu esmer kadın," dedi Jinny, "parlak bir elbise giymiş; deniz kabuğu gibi damarlı, öğleden sonra elbisesi. Yaz için güzel bu, ama kışın, ateş ışığında, içinde parlayan kırmızı iplikleri bulunan ince giysim olsun isterdim. Sonra ışıklar yanınca parmak uçlarımda odaya girdiğim zaman, tül gibi ince, çevremde uçuşan, dalgalanan, kırmızı giysim olurdu üzerimde. Odanın ortasında yaldızlı sandalyeye oturduğumda çiçeğe benzerdim. Ama Kraliçe Alexandra'nın resminin altında oturan, Bn. Lambert, beyaz parmağını sayfanın üzerine güçle bastırırken kar beyazı dantellerinden çağlayan gibi dökülen donuk bir giyim içinde. Ve dua ediyoruz."

"Şimdi ikişer ikişer sıra olmuş yürüyoruz," dedi Louis;

"düzenli, hep birlikte dua odasına. Kutsal yapıya girerken çöken alacakaranlığı seviyorum. Düzgün ilerleyişi seviyorum. Sırayla giriyoruz; oturuyoruz. Farklılıklarımızı bir yana bırakıyoruz içeri girerken... İşte bunu seviyorum, usulca sallanarak, ama kendiliğinden bir güçle Dr. Crane'in kürsüye çıkışını, pirinçten yapılma kartalın sırtına yayılmış İncil'den dersi okuyuşunu. Sevinçle doluyor içim; yüreğimi kabartıyor gösterişli gövdesi, yetkisi. Kıvrım kıvrım dönen toz bulutları seriyor benim ürkek, alçakça bulandırılmış bilincime -nasıl dans etmiştik yılbaşı ağacının çevresinde, beni unutmuşlardı birbirlerine paketler verirken, şişman kadın 'Bu küçüğün armağanı yok' demişti, ağacın tepesinden bana parlak bir İngiliz bayrağı vermişti, ben öfkeden ağlamıştım, acınarak hatırlandığım için. Şimdi Crane'in yetkisi, onun haçı yatıştırıyor hepsini, altımdaki toprağı duyuyorum; merkezdeki katılığın çevresine dolanıncaya dek derinlere inen köklerimi. Sürekliliğimi buluyorum yeniden, o okurken. Ayinin parçası oluyorum, dönerken sonunda beni dimdik yapan bu koca tekerleğin arasına sokulmuş çomak oluyorum burada, şimdi. Karanlıktaydım; saklanmıştım; ama tekerlek döndüğü zaman (o okurken) diz çöken çocukları, sütunları, pirinçten heykelleri büyük zorlukla görebildiğim bu yarı aydınlığa yükseliyorum. Kalabalık yok burada, ansızın öpüşler yok."

"Bu duygusuz adam, özgürlüğümü kısıtlıyor benim," dedi Neville, "dua ettiği zaman. Yeleğinin üzerinde yaldızlı haçı kabarırken hayallerle sıcaklaştırılmamış sözcükleri, kaldırım taşları gibi soğuk soğuk çarpıyor kafama. Yetki sözcüklerini, onları söyleyenler çürütüyor. Beyaz, incir ağaçlarıyla gölgelenmiş, çocukların, çıplak çocukların, tozlar içinde yayıldıkları, şarapla gerilmiş keçi derilerinin içki evi kapısına asıldığı yoldan inen, bu ürkek, üzünçlere kapılmış, yaralı, ölü gibi sararmış biçimlerle, bu acıklı dinle, dal-

ga geçerim ben, vız gelir bunlar bana. Paskalya'da babamla Roma'ya gitmiştik; sarsak sarsak kafalarını sallayarak caddelerde İsa'nın annesinin titrek biçimini dolaştırıyorlardı; camdan bir kutu içinde de acılı İsa'yı.

"Şimdi kalçamı kaşıyormuşum gibi yana eğileceğim. Percival'ı göreceğim. İşte orada, sürünün içinde dimdik oturuyor. Düzgün burnundan ağır ağır soluyor. Mavi, tuhafça anlamsız gözlerini, tanrıtanımaz bir ilgisizlikle karşısındaki sütuna dikmiş. Tam bir kilise yöneticisi olabilirdi. Suç işledikleri için elindeki değnekle küçük çocukları dövebilirdi. Pirinçten heykeller üzerindeki Latince tümceleri sever o. Hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyor. Tanrıtanımaz bir evrende hepimizden uzak o. Aaa bak, elini usulca ensesine vuruyor. Böylesine davranış yüzünden kişi ömür boyu umutsuz bir aşka düşebilir. Dalton, Jones, Edgar, Bateman da ellerini usulca enselerine vuruyor. Ama onlar beceremiyorlar."

"İşte sonunda," dedi Bernard, "homurdanma kesiliyor. Dinsel öğütler bitiyor. Kapıdaki beyaz kelebeklerin dansını un ufak etti. Tıraşsız bir çene gibi kaba, kıllı sesi. Şimdi sarhoş bir denizci gibi yalpalayarak sandalyesine oturuyor. Bütün öteki öğretmenlerin yapmaya çalışacakları davranış bu; ama bütün zayıflıklarıyla, bütün çırpınmalarıyla, gri pantolonlarıyla yalnızca gülünç olmayı başarabilecekler. Hor görmüyorum onları. Soytarılıkları acınası geliyor bana. Bunu da gelecekte gerekirse diye öbürleriyle birlikte yazacağım defterime. Büyüdüğüm zaman defter taşıyacağım yanımda. Bir sürü sayfası olan, alfabetik düzenle tutulmuş kalın bir defter. İçine söz dizilerimin gireceği. K'nın altında 'kelebek tozu' olacak. Eğer romanımda bir pencere kıyısındaki güneşi anlatmak istersem K'ya bakacağım, 'kelebek tozu'nu bulacağım. Yararlı olacak bu. Ağaç, 'yeşil parmaklarla gölgeliyor pencereyi'. Yararlı olacak bu. Ama yazık! Ne çabuk dikkati-

mi dağıtıyor, burma şekere benzeyen şu saç, Celia'nın fildişi kaplı dua kitabı. Louis bir saat gözünü kırpmadan doğayı düşünebilir. Eğer konuşmazsam ben hemen tükeniveriyorum. 'Küreklerle parçalanmamış düşünce gölüm usulca kabarıyor, hemen ardından yağlı bir uyuşukluğa gömülüyor.' Yararlı olacak bu da."

"Şimdi bu serin tapınaktan çıkıp sarı oyun alanlarına gidiyoruz," dedi Louis. "Bugün yarım gün tatilimiz olduğu için (Dük'ün doğum günü) onlar kriket oynarken biz de uzun çimenlerin arasında oturacağız. Keşke ben de 'onlar' olabilsem. Oyun tulumumu ilikler, oyuncuların başında uzun adımlarla alanı geçerdim. İşte nasıl da herkes Percival'ın peşinde gidiyor. Ağır o. Salınarak geçiyor alanı, uzun çimenlerin arasından, kocaman karaağaçların olduğu yana doğru. Bir ortaçağ komutanı denli görkemli. Arkasından çimenlere ışıktan iz bırakıyor sanki. Bir de bize bak, ona bağlı köleler; o mutlaka umutsuz bir girişime kalkışıp savaş alanında ölürken vurulmak için sürü sürü peşine takılmışız koyunlar gibi. Yüreğim katılaşıyor; çift ağızlı bir törpü iki yanımdan kemiriyor beni; bir yanımla onun yüceliğine tapıyorum; bir yanımla dağınıklığını hor görüyorum, ona böylesine üstün olan ben, onu kıskanıyorum."

"Ve şimdi," dedi Neville, "bırakalım Bernard başlasın. Biz öyle sırtüstü uzanmışken bırakalım, fıkırdayıp dursun öyküler anlatarak. Bırakalım anlatsın hepimizin gördüğünü, böylece uyumu sağlasın. Bernard her zaman bir öykünün bulunduğunu ileri sürer. Ben öyküyüm. Louis öykü. Ayakkabıcı çocuğun öyküsü var, tek gözlü adamın öyküsü, deniz salyangozları satan kadının öyküsü. Bırakalım öyküsünü mırıldanıp dursun, ben burada uzanmış, titreşen çimenlerin arasından oyuncuların düzgün bacaklı görünümlerini incelerken. Sanki bütün yeryüzü akıyor, kıvranıyor... Yerde ağaçlar, gökte bulutlar. Yukarıya bakıyorum ağaçların ara-

sından, gökyüzüne. Maç orada yapılıyor sanki. Yumuşak beyaz bulutların arasında belli belirsiz bağrışmaları duyuyorum: 'Koş'; 'Bu nasıl?' Esinti onları savurdukça bulutlar küme küme beyazlıklarını yitiriyor. Bu mavi hep böyle kalabilseydi; bu açıklık hep böyle durabilseydi; bu an hep böyle kalabilseydi...

"Ama Bernard konuşmayı sürdürüyor. Sudaki kabarcıklar gibi yükseliyor hayali görüntüler. 'Deve gibi', ... 'bir akbaba'. Deve bir akbaba, akbaba bir deve; çünkü, Bernard tıngırdayan bir tel, gevşek, ama baştan çıkarıcı. Evet, çünkü o konuştuğunda, aptalca benzetmelerini yaptığında kişiyi hafiflik kaplar. O su kabarcığı kendisiymişçesine yüzer, kişi özgürdür; kurtuldum, diye düşünür. Hatta küçük tombul oğlanlar bile (Dalton, Larpent, Baker) aynı bırakılmışlığı duyar. Kriketten daha çok hoşlanıyorlar bundan. Kabarırken yakalıyorlar tümceleri. Bırakıyorlar tüysü çimenler gıdıklasın burunlarını. Sonra hepimiz tüm ağırlığıyla aramızda uzanan Percival'ı duyuyoruz. Tuhaf kahkahası bizim gülüşlerimizi onaylıyor sanki. Ama şimdi uzun çimenlerin üzerinde yuvarlandı. Dişlerinin arasında sanırım bir sapı çiğniyor. Sıkılıyor; ben de sıkılıyorum. Bernard hemen anlıyor bizim sıkıldığımızı. Tümcesinde belli bir çaba, taşkınlık seziyorum, 'Bak!' demiş gibi sanki; ama Percival, 'Hayır' diyor. Çünkü her zaman ilkin o sezer içtensizliği, acımasızlığın son sınırındadır. Usulca sönüyor tümce. Evet Bernard'ın gücünün kalmadığı, artık, hiçbir uyumun kurulamadığı o büyük hayal kırıklığı anı geldi ve çöküyor, ip parçasını büküyor, neredeyse yaşlara boğulacakmış gibi ağzını açık tutarak susuyor. Hayatın işkenceleri, yıkıntıları arasında olup olacağı bu demek, dostlarımız öykülerini bitiremeyecekler."

"Şimdi bir deneyeyim," dedi Louis, "kalkmadan önce, çaya gitmeden önce, bu anı bir tek olağanüstü çabayla don-

durmayı. Bu dayanacak. Biz ayrılıyoruz; kimimiz çaya, kimimiz ağlara; ben, yazımı Mr. Baker'a göstermeye. Bu dayanacak. Karmaşadan, nefretten (aşağılıyorum hayallerle oynayanları – Percival'ın gücü beni öfkeden çıldırtıyor) ansızın gelen bir anlayışla paramparça olmuş aklım bir araya toplanıyor. Bu bütünlenişime tanık olsun ağaçlar, bulutlar. Ben Louis, ben, bu yeryüzünü daha yetmiş yıl arşınlayacak olan; bütünlenmiş olarak doğuyorum, nefretten, karmaşadan. İşte bu çimen parçasına oturmuşuz hep birlikte, iç zorunluluğun korkunç gücüyle bağımlı. Ağaçlar dalgalanıyor, bulutlar geçiyor. Kendi kendimize konuşmalarımızın paylaşılacağı zaman yaklaşıyor. Hep böyle çalınan bir çan gibi ses vermeyeceğiz, birbiri ardından duyumlar bize çarptıkça. Çocuklar, hayatlarımız, vuran çanlar oldu; haykırma, böbürlenme; umutsuzluk çığlıkları; ensemize inen tokatlar, bahçelerde.

"Şimdi çimenlik, ağaçlar; yeniden kendini toparlayan boşlukları mavide savurarak, sonradan yerini bulan yaprakları sallayarak akıp giden hava ve kollarımız dizlerimize dolanmış otururken bizim halkamız burada bir başka düzenin ipuçlarını veriyor, daha iyi bir düzenin, sonsuza dek anlamı olan düzenin. Bir an için görüyorum bunu, bu gece sözcüklerle dondurmaya, çelik halkaya işlemeye çalışacağım. Percival'ın abuk sabuk davranışlarıyla, çimenleri ezerek köle gibi peşinde koşan küçük sürüyle onu berbat etmesine karşılık. Yine de Percival bana gerekli olandır, çünkü Percival şiire esin verendir."

"Kaç aydır," dedi Susan, "kaç yıldır bu merdivenleri çıkıp duruyorum; kışın sıkıntılı günlerinde, ilk yazın serin günlerinde? Şimdi yaz ortası. Tenis oynamak için gömleklerimizi giymeye çıkıyoruz yukarı –Jinny ve ben– arkamızdan ge-

len Rhoda'yla. Basamakları sayıyorum çıkarken, basamakları sayarak bir şeyi tamamlamış oluyorum. Tıpkı bunun gibi her gece geçmiş günü yırtıyorum takvimden, sımsıkı yumak yapıyorum. Kin içinde yapıyorum bunu, Betty ve Clara diz çökmüşken. Dua etmiyorum. Öcümü alıyorum günden. Kinimi çıkarıyorum onun görüntüsünden. Öldün işte, diyorum; okul günü, nefret günü. Haziranın bütün günlerini –bugün yirmi beşi– pırıl pırıl yaptılar, yıkanmak için, üstümüzü değiştirmek için, çalışmak için, yemek için zillerle, derslerle, buyruklarla düzenlediler. Çin'den gelmiş misyonerleri dinliyoruz. Salonlardaki konserlere gitmek için asfalt kaldırımlar boyunca dizilmiş at arabalarına biniyoruz. Galeriler, resimler gösteriliyor bize.

"Bizim oralarda kuru otlar dalgalanır şimdi çayırlarda. Babam çite yaslanıp sigara içer. Yaz rüzgârı boş koridorlarda eserken evde bir kapı çarpar, sonra bir daha. Eski resim sallanır belki de duvarda. Kavanozdaki gülden bir yaprak düşer. Çiftlik arabaları kuru ot yığınları saçar çalılara. Hepsini görüyorum, her zaman görüyorum, merdiven sahanlığındaki aynanın önünden geçerken Jinny önde, Rhoda ağır ağır yürüyerek arkada. Jinny dans ediyor, Jinny her zaman dans ediyor salonda, çirkin çini döşemenin üzerinde; oyun alanında perende atıyor; yasak bir çiçeği koparıyor, kulağının arkasına takıyor, Bn. Perry'nin kara gözleri beğeniyle parlıyor Jinny için, benim için değil. Bn. Perry, Jinny'yi seviyor, ben de sevebilirdim onu, ama şimdi hiç kimseyi sevmiyorum; babamdan, o çocuk baksın diye kafesin içinde evde bıraktığım kumrularımdan, sincabımdan başka."

"Merdivenlerdeki küçük aynadan nefret ediyorum," dedi Jinny. "Başlarımızı gösteriyor yalnızca, başlarımızı kesiyor. Dudaklarım çok geniş, gözlerim birbirine çok yakın; güldüğüm zaman diş etlerimi çok fazla gösteriyorum. Susan'ın ba-

şı, somurtkan yüzüyle ve Bernard'ın dediğine göre, sık beyaz teyele eğildikleri için tam ozanların seveceği türden çimen yeşili gözleriyle benimkini gölgede bırakıyor; hatta Rhoda'nın ablak, boş, leğeninde yüzdürdüğü yaprakları gibi yüzü bile bütünleniyor. Onları geçip kendimi bütün olarak görebildiğim uzun aynanın asılı olduğu ikinci sahanlığa zıplayarak çıkıyorum merdivenlerden. Başımı ve gövdemi tek parça olarak görüyorum şimdi; bu yünlü giysimin içinde bile bir bütün onlar, gövdem ve başım. Bak, başımı salladığım zaman ince gövdem bütünüyle dalgalanıyor; incecik bacaklarım bile rüzgârda sap gibi dalgalanıyor. Susan'ın donuk yüzüyle Rhoda'nın belirsizliği arasında titreşiyorum. Toprağın çatlaklarından fışkıran alevler gibi atılıyorum; kımıldıyorum, dans ediyorum; hiç bırakmıyorum kımıldamayı, dans etmeyi. Kımıldıyorum, küçükken çalıların arasında kımıldayan ve beni korkutan o yaprak gibi. Bu damarlı, kişiliksiz, tedirgin edici, altları sararmış duvarların karşısında dans ediyorum; ateş ışığının çay fincanlarında dans edişi gibi. Kadınların soğuk gözleri bile ateşe verebilir beni. Okuduğum zaman, ders kitabının kara sırtında eflatun bir şerit dolaşıyor. Yine de değişimleri içinde bir sözcüğü izleyemem. Bugünden geçmişe doğru bir düşünceyi izleyemem. Susan gibi evi düşünüp gözlerime dolan yaşlarla kendimi yitirmem ya da Rhoda gibi, pembe ketenimi yeşille lekeleyerek, deniz altında açan bitkilerin, aralarından balıkların usulca yüzdüğü kayaların hayallerini kurarak eğreltiotlarının arasına büzülüp kalamam. Ben hayal kurmam.

"Şimdi çabuk olalım. Şimdi şu kalın giysileri ilk çıkaran ben olayım. İşte, temiz beyaz çoraplarım. İşte, yeni pabuçlarım. Beyaz kurdeleyle bağlayacağım saçlarımı, alanda sıçradığım zaman pırıltıyla dökülecek kurdele, ama yine de boynumun çevresine, tam yerine dolanacak. Tek tel saçım bile dağınık olmayacak."

"Bu benim yüzüm," dedi Rhoda, "aynadaki; Susan'ın omzunun arkasında, bu yüz benim yüzüm. Ama onun arkasında eğileceğim yüzümü saklamak için; burada değilim çünkü ben. Yüzüm yok. Öbür insanların yüzleri var; Susan'ın, Jinny'nin yüzleri var; buradalar onlar. Onların dünyası gerçek dünya. Onların kaldırdıkları şeyler ağır. Evet, diyorlar; hayır, diyorlar; ben kaçamak karşılıklar verirken, değişirken, bir an için görünürken. Hizmetçi onlara gülmeden bakar karşılaştıklarında; ama bana güler. Kendilerine bir şey söylendiğinde ne diyeceklerini bilirler onlar. Gerçekten gülerler; gerçekten kızarlar; oysa ben önce bakmalıyım, ötekiler yaptıktan sonra onlar gibi yapmalıyım.

"Bak şimdi nasıl da eşsiz bir kararlılıkla çoraplarını giyiyor Jinny, yalnızca tenis oynamak için. İşte bunu beğeniyorum. Ama Susan'ın davranış biçimini daha çok seviyorum, çünkü o daha güçlü, farklılıkları konusunda Jinny'den daha az tutkulu. İkisi de onların yaptıklarını yaptığım için beni küçümsüyor; ama Jinny kendi bilgisini kendine saklarken Susan bazen bana, örneğin, bağcıkları nasıl düğümleyeceğimi öğretir. Onların yanlarına oturacakları arkadaşları var. Köşelerde anlatacakları özel şeyleri var. Ama ben yalnız adlara ve yüzlere veririm kendimi; yıkımlara karşı muska gibi biriktiririm onları. Salonun karşısında bilinmeyen bir yüz seçerim, o adını bilmediğim karşımda oturdukça güç bela içebilirim çayımı. Tıkanırım. Tutkumun şiddetinden bir o yana bir bu yana sallanırım. Çalıların arkasından beni gözleyen bu adsız, bu kusursuz insanları hayallerim. Onlar, beni beğensinler diye yükseklere sıçrarım. Geceleyin yatakta onları şaşkına çeviririm. Bana ağlasınlar diye sık sık oklarla delik deşik olup ölürüm. Eğer son tatilde Scarborough'da olduklarını söylerlerse ya da ben bavullarındaki etiketlerden anlarsam bunu, bütün kasaba altına dönüşür, bütün kaldırım süslerle donanır. İşte bu yüzden nefret ediyorum bana

gerçek yüzümü gösteren aynalardan. Yalnızken çoğu zaman hiçliğe yuvarlanıyorum. Ayağımı uzatmalıyım gizlice, dünyanın kıyısından hiçliğe yuvarlanıp gitmeyeyim diye. Kendimi yeniden bedenime çekebilmek için sert bir kapıya vurmalıyım elimi."

"Geç kaldık," dedi Susan, "oynamak için sıramızı beklemek zorundayız. Buraya, uzun çimenlerin içine çökeceğiz, Clara'yla Jinny'yi, Betty'le Mavis'i izliyormuş gibi yapacağız. Ama onları izlemeyeceğiz. Başkalarının oyunlarını izlemekten nefret ederim. En çok nefret ettiğim şeylere simgeler bulacağım, toprağa gömeceğim onları. Bu parlak çakıl taşı, Madam Carlo; yaltaklandığı, sevimli görünmeye çalıştığı için, gam yaparken parmaklarımı düz tutayım diye bana altı peni verdiği için derinlere gömeceğim onu. Gömdüm onun altı pensini. Bütün okulu gömerdim elimde olsaydı: Spor salonunu, sınıfı, hep et kokan yemekhaneyi, dua odasını. Kızıl kahverengi tuğlaları gömerdim, yaşlı adamların yağlıboya portrelerini - iyilikseverlerin, okul kurucularının. Sevdiğim bazı ağaçlar var; kabuğunda temiz zamk topaklarıyla kiraz ağacı; çatıdan uzaklardaki tepelerin görünümü; bunların dışında kalan her şeyi, tıpkı iskeleleriyle, boyuna gidip gelenleriyle bu tuzlu kıyıya savrulmuş olan bu çirkin taşları gömdüğüm gibi gömerdim. Bizim oralarda bir mil boyundadır dalgalar. Kış geceleri onların patlayışını duyarız. Geçen yılbaşı, arabasında tek başına oturan adam boğulmuştu."

"Bn. Lambert papazla konuşarak geçtiği zaman," dedi Rhoda, "ötekiler gülüyorlar, arkasından kamburunu yansılıyorlar; oysa her şey değişiyor, aydınlanıyor. Jinny de Bn. Lambert geçerken daha yükseğe sıçrıyor. Diyelim ki şu papatyayı gördü, değişirdi o. Her gittiği yerde nesneler değişiyor onun bakışları altında; yine de geçip gittiğinde her şey eski durumuna dönmüyor mu? Bn. Lambert papazı özel

bahçesinin küçük kapısından içeri sokuyor; havuza yaklaştığında yaprağın üzerinde bir kurbağa görürse o da değişecektir. Onun koruda bir yontu gibi durduğu yerde her şey ağırbaşlı, her şey solgun. Püsküllü ipek giysisi dümdüz iniyor aşağı, yalnızca eflatun yüzüğü parlıyor hep, şarap gibi yüzüğü, mor ametist yüzüğü. Bizi bıraktıkları zaman bir gizemlilik vardır insanlarda. Bizi bıraktıkları zaman havuza kadar eşlik edebilirim onlara, görkemli kılabilirim onları. Bn. Lambert geçtiğinde papatyayı değiştiriyor; eti keserken ne varsa ateş damarları gibi akıyor. Aylar geçtikçe her şey katılığını yitiriyor; benim bedenim bile ışığı geçiriyor şimdi; omurgam mum alevinin yanındaymış gibi yumuşak. Hayaller görüyorum; hayaller görüyorum."

"Oyunu kazandım," dedi Jinny. "Şimdi sıra sende. Kendimi yere atıp bir soluk alayım. Tıkandım koşmaktan, zaferden. Bedenimdeki her şey inceldi sanki koşmaktan, zaferden. Hızlı hızlı atan, kaburgalarıma çarpan kanım parlak kırmızı olmalı. Tel kıskaçlar ayaklarımı sıkıp bırakıyormuş gibi sızlıyor tabanlarım. Her çimen yaprağını açıkça görüyorum. Alnımda, gözlerimin arkasında damarlarım öylesine atıyor ki her şey dans ediyor sanki -tenis ağı, çimenler, yüzleriniz kelebekler gibi sıçrıyor; ağaçlar aşağı yukarı zıplıyor. Hiçbir şey donuk değil, hiçbir şey durgun değil bu evrende. Hepsi dalgalanıyor, hepsi dans ediyor; hepsi hız ve zafer. Yalnız, bu katı toprağa tek başıma uzanmış sizin oyununuzu izlerken seçilip alınma isteğini duymaya başlıyorum; bana doğru çekilen, benden ayrı duramayarak çevremde uçuşan giysilerimle çiçek gibi yaldızlı sandalyemde oturduğum yere beni bulmaya gelen bir tek kişice istenmeyi, çağrılmayı... Ve kameriyeye çekiliyor, balkonda tek başımıza oturup konuşuyoruz.

"Şimdi gelgit çekiliyor. Şimdi ağaçlar yere iniyor, kaburgalarımı döven köpüklü dalgalar duruluyor, yüreğim demir

atmış, yüreğim yüzüyor, tıpkı yelkenleri usulca beyaz güvertesine düşen yelkenli gibi. Oyun bitti. Çay içmeye gideceğiz şimdi."

"Böbürlenen oğlanlar," dedi Louis, "şimdi koskoca bir takım olarak kriket oynamaya gittiler. Hep birlikte şarkılar söyleyerek büyük at arabasıyla uzaklaştılar. Defne ağaçlarının oradaki köşede hepsinin başları aynı anda dönüyor. Şimdi böbürleniyorlar. Larpent'in ağabeyi Oxford takımında futbol oynamış; Smith'in babası Lordlar Kriket Kulübü'nün yüzyıllık üyesiymiş. Archie ve Hugh; Parker ve Dalton, Larpent ve Smith; sonra yine Archie ve Hugh; Parker ve Dalton; Larpent ve Smith... Adlar yineliyor kendilerini; adlar her zaman aynı. Gönüllüler onlar; kriket oyuncuları onlar. Doğa Bilimleri Derneği'nde görev alanlar onlar. Hep dörder dörder bir araya geliyor, şapkalarında armalarla bölük bölük ilerliyorlar, generallerinin önünden geçerken aynı anda selamlıyorlar. Nasıl da görkemli düzenleri, nasıl da güzel boyun eğişleri! Onları izleyebilseydim, onlarla birlikte olabilseydim, bütün bildiklerimi bu uğurda verirdim. Ama yine onlar, kıstırılmış kanatlarıyla titrerken bırakırlar kelebekleri; kandan yapış yapış yumak olmuş pis mendillerini köşelere atarlar. Karanlık geçitlerde küçük çocukları hıçkırıklara boğarlar. Şapkalarının altından fırlayan kocaman kırmızı kulakları vardır onların. Yine de bizim olmak istediğimiz budur; Neville'in ve benim. Gidişlerini kıskanarak izliyorum. Bir perdenin arkasından haz içinde, gizlice bakarak davranışlarının eşzamanlılığını beğeniyle gözlüyorum. Eğer benim bacaklarım onlarınkilerle güçlü kılınsalardı nasıl da koşarlardı! Eğer onlarla birlikte olsaydım, maçlar kazansaydım, büyük yarışlarda kürek çekseydim, bütün gün koşsaydım, nasıl da gece yarısı

bağıra bağıra şarkılar söylerdim! Nasıl bir akışla sözcükler fışkırırdı boğazımdan!"

"Percival gitti şimdi," dedi Neville. "Maçtan başka hiçbir şey düşünmüyor. At arabası, defne ağaçlarının oradaki köşeyi dönerken hiç elini sallamadı. Oynayamayacak kadar zayıf olduğum için beni küçük görüyor (yine de her zaman zayıflığıma karşı sevecen). Onun önemsemesi dışında, kazanıp yenilmelerine aldırmadığım için beni küçük görüyor. Benim düşkünlüğümü benimsiyor; ona göre ürkek, kuşkusuz değeri de olmayan, aklına duyduğum saygısızlıkla karışık teklifimi kabul ediyor. Çünkü, o okuyamaz. Yine de uzun çimenlerin içine yatmış, ona Shakespeare ya da Catullus okuduğum zaman Louis'den daha çok anlıyor. Sözcükleri değil - ama sözcükler, nedir ki? Ben de daha şimdiden nasıl uyak düşüreceğimi, Pope'a, Dreyden'a hatta Shakespeare'e nasıl öyküneceğimi bilmiyor muyum? Fakat gözlerim topta, bütün gün güneşin altında duramam; topun uçuşunu bütün bedenimde duyamam, yalnızca topu düşünemem. Bütün hayatım boyunca sözcüklerin dış yüzeylerine yapışmış olacağım. Yine de onunla birlikte yaşayamazdım, aptallığına katlanamazdım. Kabalaşacak, horlayacak. Evlenecek, kahvaltıda sevecenlik gösterileri olacak. Ama genç şimdi. Bir iplik, bir kâğıt parçası bile yok onunla güneş arasında, onunla yağmur arasında, onunla ay arasında; yatağında çıplak, yuvarlanmış, sıcak yatarken. Şimdi arabalarının içinde ana yoldan giderlerken yüzü sarı kırmızı beneklerle dolu. Ceketini çıkarıp atacak, bacakları açık, elleri hazır, hedefi gözleyerek duracak. Dua edecek; 'Tanrım, biz kazanalım'; yalnızca tek şey düşünecek, kazanmaları gerektiğini.

"Ben kriket oynamak üzere onlarla birlikte at arabasıyla nasıl gidebilirdim? Yalnızca Bernard gidebilirdi, ama o da gidemeyecek denli geç kalıyor. Her zaman çok geç kalıyor. Yola gelmez huysuzluğu onlarla gitmesine engel oluyor. El-

lerini yıkarken; 'Bu ağın içinde sinek var. Şu sineği kurtarayım mı yoksa bırakayım da örümcek mi yesin?' demek için durur. Sayısız şaşkınlıklarla gölgelenmiş, yoksa onlarla kriket oynamaya gider, çimenlerin içine gökyüzüne bakarak uzanır, topa vurulduğu zaman oyuna başlardı. Yine de onu bağışlarlar; çünkü onlara öykü anlatır."

"Yuvarlanıp gittiler," dedi Bernard, "ben onlarla gidemeyecek denli geç kalırım hep. Senin, Louis'in, Neville'in, öylesine derinden kıskandığınız, o iğrenç, ama öylesine de güzel olan o küçük oğlanlar, başları aynı yöne çevrili, yuvarlanıp gittiler. Oysa ben bu derin ayrımların bilincinde değilim. Hangisinin kara, hangisinin ak olduğunu bilmeden kayıp gider parmaklarım klavyenin üzerinde. Archie kolaylıkla yüz taneyi çıkarır; ben rastlantı sonucu bazen 15 tane yapabilirim. Ama bizim aramızdaki ayrım nedir? Yine de bekle Neville; bırak konuşayım. Tencerenin dibinden yükselen gümüş kabarcıklar gibi yükseliyor kabarcıklar; görüntü üzerine görüntü. Louis gibi çılgın bir direnmeyle kitabımın başına oturamam. Tavandaki küçük kapağı açmalıyım, ne olursa olsun içinde kendileriyle birlikte koştuğum bu kaynaşmış söz dizilerini salıvermeliyim; böylece tutarsızlık yerine, bir şeyi usulca öbürüyle birleştirerek dolaşan bu iplik görülsün. Doktorun öyküsünü anlatacağım sana.

"Duadan sonra Dr. Crane sallanarak yaylı kapıdan çıkarken büyük üstünlüğüne inanmış görünüyor. Gerçekten de Neville, onun ayrılışının bizi yalnız kurtuluş duygusuyla değil, aynı zamanda bir şeyin sökülüp alındığı, örneğin, bir dişin çekildiği duygusuyla da baş başa bıraktığını yadsıyamayız. Yaylı kapıdan evine doğru giderken gel izleyelim onu. Ahırın üzerindeki özel odasında soyunurken düşünelim onu. Çorap bağlarını çözüyor (önemsiz şeyleri yakalayalım, içten olalım); sonra alışılmış bir davranışla (bu kalıplaşmış tümcelerden kaçınmak zor ve bunlar onun du-

rumuna oldukça da uygun) pantolon ceplerinden gümüş, bakır paraları çıkarıyor, masanın üzerine oraya buraya bırakıyor. İki kolunu da sandalyesinin kollarına uzatmış düşünüyor (bu onun özel durumu; onu yakalamaya çalışacağımız an bu); yatak odasına giden pembe köprüyü geçecek mi geçmeyecek mi? İki oda, Bn. Crane'in saçları yastığın üzerinde, uzanıp Fransızca anılar okuduğu yatağın yanındaki lambadan dökülen pembe ışıktan köprüyle birbirine bağlanmış. Okurken elini, bırakılmış, umutsuz bir tavırla alnında dolaştırıyor, kendini bir Fransız düşesiyle karşılaştırarak içini çekiyor, 'Hepsi bu mu?' Şimdi diyor doktor; iki yıl içinde emekliye ayrılacağım. Batıda taşra bahçesinde porsuk ağacından çitleri budayacağım. Amiral olabilirdim ben ya da yargıç; öğretmen değil. Hangi güçler, diye soruyor, gözleri gaz ateşine dikilmiş, omuzları bizim bildiğimizden çok daha gösterişli biçimde kaldırılmış (kısa kollu gömlekle unutma), beni buraya getirdi? Görkemli söz dizilerinin uzun adımları içine girerek, omzunun üzerinden pencereye bakarken 'Hangi büyük güçler?' diye düşünüyor. Fırtınalı bir gece; kestane ağacının dalları çırpınıyor. Aralarından yıldızlar parlıyor. 'İyinin, kötünün hangi büyük güçleri getirdi beni buraya' diye soruyor ve sandalyesinin mor halının üzerinde delik açmış olduğunu üzülerek görüyor. İşte orada oturuyor askılarını sallayarak. Fakat kişileri özel odalarında izleyen öyküler zordur. Bu öyküyü sürdüremiyorum. Bir ip parçasını büküyorum, pantolon ceplerimde dört beş tane parayı çeviriyorum."

"Bernard'ın öyküleri eğlendiriyor beni başlangıçta," dedi Neville; "ama saçma biçimde söndüklerinde, ip parçasını bükerek ağzını açtığında, kendi yalnızlığımı duyuyorum. Herkesi bulanık olarak görüyor. Bu yüzden Percival'dan konuşamam onunla. Onun yumuşak anlayışına açamam akıl dışı ve vahşi tutkumu. Bundan da "öykü" çıkaracaktır. Bilin-

ci, ağaç kütüğüne balta gibi inen biri gerekli bana; saçmalığın doruklarını olağanüstü güzel, ayakkabı bağını tapınılası bulan biri. Kendi tutkumun ivedi zorlamasını kime gösterebilirim? Louis çok soğuk, çok evrensel. Hiç kimse yok burada, bu gri kemerlerin, inleyen güvercinlerin, şen oyunların, geleneğin ve yarışmanın, yalnızlık duymayı engellemek için böylesine ustalıkla düzenlenmiş bu her şeyin arasında. Yine de yürürken olacaklar konusunda ansızın geliveren önseziyle kaskatı kalıveriyorum. Dün, özel bahçeye açılan kapının önünden geçerken elindeki kriket sopasını kaldırmış Fenwick'i gördüm. Semaverden buhar yükseliyordu çayırın ortasında. Mavi çiçek yığınları vardı. Sonra ansızın, dağınıklığa egemen olan, belirsiz, gizemli tapınma, bütünlenme duygusu sardı benliğimi. Açık kapının önünde dururken benim dengeli, kararlı biçimimi hiç kimse görmedi. Varlığımı tek Tanrı'ya sunma, dağılma, yok olma gereksinimi içinde bulunduğumu hiç kimse anlamadı. Fenwick'in sopası indi; görüntü parçalandı.

"Bir ağaç mı aramalıyım? Bu birbirinin aynı odaları, kitaplıkları, Catullus okuduğum geniş sarı sayfayı, ormanlar, kırlar için bırakmalı mıyım? Kayın ağaçları altında yürümeli ya da ağaçların sevgililer gibi suda buluştuğu ırmak kıyılarında dolaşmalı mıyım? Fakat doğa bitkilerle çok kaplı, çok yavan. Yalnızca büyük genişlikleri, yükseklikleri, suyu, yaprakları var. Ateş ışığını, gözden ırak olmayı, bir tek kişinin kollarını, bacaklarını istemeye başlıyorum."

"İstemeye başlıyorum," dedi Louis, "gece olmasını. Burada elim Mr. Wickham'ın kapısının damarlı meşe ağacından aynalığı üzerinde dururken Richelieu'nün bir arkadaşı ya da krala enfiye kutusu uzatan Dük St. Simon olduğunu düşünüyorum. Bu benim ayrıcalığım. Şakalarım 'söndürülemez bir ateş gibi yayılıyor saraya'. Düşesler öylesine beğeniyorlar ki küpelerinden zümrütler koparıyorlar -ama

bu roketler en iyi karanlıkta, geceleri benim yatak odamda yükseliyor. Ben şimdi sömürge aksanıyla konuşan, elini Mr. Wickham'ın damarlı meşe ağacından kapısına vurmak üzere kaldıran çocuğum yalnızca. Gün, gülünç olma korkusuyla örtbas edilmiş alçaklıklar ve zaferlerle doluydu. Okulun en bilgilisiyim. Ama, karanlık bastırınca bu kıskanılmaya değmez bedeni bir yana bırakıyorum –kocaman burnumu, ince dudaklarımı, sömürgeli aksanımı– boşluğa yerleşiyorum. Ondan sonra ben, Virgilius'un yoldaşıyım, Platon'un. Sonra ben, Fransa'nın büyük hanedanlarından birisinin son mirasçısıyım. Ama ben, aynı zamanda bu rüzgârlı, ay ışığıyla aydınlanmış yerleri, bu gece yarısı dolaşmalarını bırakabilmek için kendisini zorlayacak olanım, damarlı meşe kapılarla yüz yüze gelecek olanım. Hayatımda elde edeceğim şey –inşallah uzun sürmez– böylesine iğrenç biçimde önümde açık seçik duran bu iki karşıtlık arasında devsi karışım olacak. Acılarımdan yapacağım bunu. Kapıyı çalacağım. İçeri gireceğim."

"Bütün mayısı ve haziranı koparttım," dedi Susan, "ve temmuzun yirmi gününü. Koparttım onları, buruşturup yumak yaptım, içimde bıraktıkları ağırlıktan başka hiçbir şey kalmadı onlardan. Büzülmüş kanatlarıyla uçamayan pervaneler gibi topal günlerdi onlar. Yalnızca sekiz gün kaldı. Sekiz günlük zaman diliminden sonra trenden ineceğim, platformda duracağım altı yirmi beşte. Sonra özgürlüğüm yelken açacak, büzülen, kıvrılan bütün bu kurallar –saatler, düzen, disiplin, tam zamanında orada olmalar, burada olmalar– çatlayıp dağılacak. Ben vagonun kapısını açıp eski şapkası ve tozluklarıyla babamı görürken gün fırlayıp çıkacak. Titreyeceğim. Yaşlara boğulacağım. Sonra ertesi sabah tan ağarırken kalkacağım. Mutfak kapısından bırakıverece-

ğim kendimi dışarı. Kırlarda yürüyeceğim. Hayalet binicilerin kocaman atları gümbürdeyecek arkamda, ansızın duracaklar. Çimenlere sürtünerek uçan kırlangıcı göreceğim. Irmak kıyısına atacağım kendimi, sazların arasında kayan balıkları gözleyeceğim. Avuçlarıma çam dikenlerinin izi çıkacak. Burada oluşturmuş olduğumu orada açıp ortaya çıkaracağım; katı bir şeyi. Çünkü, bir şeyler büyüdü içimde burada; yazlar, kışlar boyunca; merdivenlerde, yatakhanelerde. Jinny'nin istediği gibi beğenilmeyi istemiyorum. Ben içeri girdiğimde herkesin bana beğenerek bakmasını istemiyorum. Vermek istiyorum, bana verilmesini istiyorum, uğrunda neyim var neyim yoksa ortaya dökeceğim yalnızlığı istiyorum.

"Sonra ceviz yapraklarının kemerleri altında titreyen yollardan geri döneceğim. Çalı çırpıyla dolu çocuk arabasını süren yaşlı kadının önünden geçeceğim; çobanın. Ama konuşmayacağız. Mutfak avlusundan geri döneceğim, çiğden benek benek lahanaların kıvrılmış yapraklarını, bahçede perdeli pencereleriyle o kör evi göreceğim. Yukarı, odama çıkacağım, titizlikle dolaba kilitlenmiş kendi eşyalarımı çıkaracağım; midye kabuklarımı, yumurtalarımı, garip çimenlerimi. Kumrularımı, sincabımı besleyeceğim. Kulübeye gidip köpeğimi tarayacağını. Burada içimde büyümüş olan katı şeyi ağır ağır değiştireceğim. Ama burada ziller çalıyor, ayaklar sürükleniyor sürekli."

"Karanlıktan, uykudan, geceden nefret ediyorum," dedi Jinny, "gündüzün özlemiyle yatıyorum. Haftanın bölünmeksizin, bir tek gün olmasını özlüyorum. Erkenden uyandığım zaman –kuşlar uyandırır beni– uzanır, dolabın üzerindeki pirinç tokmağın belirgin oluşunu gözlerim; sonra lavabonun; sonra havlu askısının. Yatak odasındaki her eşya belirginleştikçe benim yüreğim daha hızlı çarpar. Bedenimin sertleştiğini, pembe, sarı, kahverengi olduğunu du-

yarım. Ellerim bacaklarımda, bedenimde dolaşır. Eğimlerini, inceliğini duyarım. Bütün yapıda gongların gümbürdeyişini, kaynaşmanın başlayışını duymayı severim - burada bir gümbürtü, orada bir patırtı. Kapılar çarpılır, sular boşanır. Ayaklarım yere değdiğinde işte bir gün daha, işte bir gün daha, diye bağırırım. Çürümüş bir gün, berbat bir gün olabilir. Sık sık azarlanırım. Sık sık utanç içinde olurum tembelliğim yüzünden, gülmem yüzünden, ama Bn. Matthews budalaca dikkatsizliğime söylenirken bile kımıldayan bir şeyin görüntüsünü yakalarım -belki resimdeki güneş beneğinin, belki de çayırda orak makinesini çeken eşeğin ya da defne yapraklarının arasından geçen yelkenlinin; işte böylece, hiçbir zaman canımı sıkamazlar. Duaya giderken Bn. Matthews'un arkasında, parmak uçlarımda dönmemi kimse engelleyemez.

"Şimdi de okuldan ayrılacağımız, uzun eteklikler giyeceğimiz zaman geliyor. Geceleyin dantel yakalar takacağım, kolsuz beyaz elbise giyeceğim. Pırıl pırıl odalarda partiler olacak; bir adam beni tek başıma dışarı çekecek, başka hiç kimseye söylemediklerini bana söyleyecek. Susan'dan, Rhoda'dan daha çok hoşlanacak benden. Bir nitelik, özgün bir şey bulacak bende. Ama yalnızca tek kişiye bağlamayacağım kendimi. Dondurulmak, kolu kanadı bağlanmak istemiyorum. Başlayacak yeni günle yatağın kıyısında oturmuş bacaklarımı sallarken çitteki yaprak gibi titriyorum, kımıldıyorum. Yaşanacak elli yılım, altmış yılım var. Biriktirdiklerimi kullanmaya başlamadım daha. Başlangıç bu."

"Saatler, saatler var," dedi Rhoda, "ışığı söndürüp, dünyanın üzerindeki yatağıma uzanıp yatmama, günü yuvarlanıp gitmeye bırakmama, başımın üzerinde yeşil tenteler gibi titreyen ağacımı büyümeye bırakmama. Burada büyümeye bırakamam onu. Birisi ona çarpar. Sorular sorarlar, işe karışırlar, devirirler onu.

"Şimdi banyoya gideceğim, pabuçlarımı çıkaracağım, yıkanacağım; ama yıkanırken başımı lavaboya eğerken bırakacağım Rus İmparatoriçesi'nin şalı omuzlarımda dalgalansın. İmparatorluk tacının elmasları alnımda ışıldasın. Balkona çıkarken düşman bir kalabalığın uğultusunu duyuyorum. Şimdi ellerimi kuruluyorum sertçe; bu yüzden adını hep unuttuğum o kadın, çılgın kalabalığa yumruğumu salladığım kuşkusuna kapılamaz. 'Halkım, ben sizin İmparatoriçenizim'. Meydan okuyan bir tavrım var. Korkusuzum. Kazanıyorum.

"Ama, incecik bir hayal bu. Kâğıttan ağaç bu. Bn. Lambert düşürüyor onu. Koridorun sonunda yok olan görüntüsü bile onu atomlarına ayırıyor. Katı değil bu, doyurmuyor beni -bu imparatoriçe hayali. Düşüp giderek bırakıyor beni; işte burada, koridorda, titrer durumda. Her şey daha soluk sanki. Gideceğim şimdi kitaplığa, bir kitap alacağım, okuyacağım, bakacağım; yine okuyacağım, bakacağım. İşte çit üzerine bir şiir. Çit boyunca dolaşacağım, çiçekler toplayacağım, yeşil şeytan şalgamı, ay ışığı renginde mayıs çiçekleri, yaban güller, sarmaşıklar... Sımsıkı tutacağım onları elimde, sıranın parlak yüzeyine bırakacağım. Irmağın sarsıntılı kıyısına oturacağım; çitin üzerinden sarkan meşe ağacını, kendi su ışığının ay ışığı sızıntılarıyla aydınlatan geniş, parıltılı nilüferlere bakacağım. Çiçekler toplayacağım; bir tek demet yapacağım çiçekleri, sımsıkı tutacağım, sunacağım - Ah! Kime? Varlığımın akışını durduran bir şey var; derin ırmak engeli zorluyor; sarsıyor, çekiyor; merkezdeki düğüm direniyor. Ah, üzüntü bu, acı bu! Bayılıyorum, gücüm kesiliyor. Şimdi bedenim eriyor; açılıyorum, akkor oluyorum. Şimdi ırmak, derin bir gelgit olarak akıyor, verimli kılarak, kapalıyı açarak, sımsıkı katlanmışı zorlayarak, gürül gürül çağlayarak. Kime vereceğim şimdi, bütün bu benden, benim sıcak, benim her şeyi sızdıran bedenim-

den dökülenleri? Çiçeklerimi bir araya toplayacağım, sunacağım - Ah! Kime?

"Askerler dolaşıyor gezinti yerinde, âşık çiftler; yolcu arabaları gümbürtülerle deniz kıyısından kente geliyor. Vereceğim, zenginleştireceğim; bu güzelliği yeniden yeryüzüne döndüreceğim. Çiçeklerimi tek demette toplayacağım, elimi uzatmış yaklaşarak sunacağım onları - Ah! Kime?"

"Şimdi almış bulunuyoruz," dedi Louis; "bu son dönemin son günü olduğu için –Neville'in, Bernard'ın ve benim son günümüz– öğretmenlerimizin bize vermeleri gereken neyse onları. Tanıtım yapılmış; hayat önümüze serilmiş. Onlar kalıyor, biz ayrılıyoruz. Herkesten çok saygı duyduğum bilge doktor, masalar, koca ciltler arasında bir yandan bir yana ağır ağır sallanarak Horace'ı, Tennyson'u, Keats ve Matthew Arnold'un bütün yapıtlarını bize ödül olarak dağıttı. Onları veren ele saygı duyuyorum. Tam bir inançla konuşuyor. Ona göre söyledikleri doğru, bize göre olmasa bile. Derin bir tutkuyu yansıtan boğuk sesle konuşarak ateşli, yumuşak biçimde bize, gitmek üzere bulunduğumuzu söyledi. 'Olgun erkekler gibi' davranmamızı istedi. (Onun dudaklarında İncil'den ve *The Times*'dan alıntılar eşit ölçüde büyüleyici.) Kimileri şunu yapacak, kimileri bunu. Bazıları bir daha hiç karşılaşmayacak. Neville, Bernard ve ben, bir daha burada buluşmayacağız. Hayat ayıracak bizi. Ama bazı bağlar kurmuşuz. Çocuksu, sorumsuz yıllarımız sona erdi. Ama birtakım zincirler dövmüşüz demirden. Hepsinin ötesinde gelenekler kalmış bize. Bu kaldırım taşları altı yüz yıldır aşındırılmış. Bu duvarlarda savaşçıların, devlet adamlarının, bazı mutsuz ozanların (benimki de onların arasında olacak) adları kazılı. Bütün geleneklere, koruyuculara, sınırlamalara şükürler olsun! En çok size teşekkür ederim kara pelerinliler

ve size ölmüş olanlar, yol gösterdiğiniz, koruduğunuz için; yine de bütün bunlardan sonra sorun olduğu gibi durmakta. Farklılıklar daha çözümlenmedi. Pencerenin dışında çiçekler başlarını sallıyorlar. Vahşi kuşlar görüyorum, en vahşi kuşlardan daha vahşi güçler çarpıyor benim vahşi yüreğimde. Gözlerim vahşi, dudaklarım sımsıkı kapanmış. Kuş uçuyor; çiçek dans ediyor; ama ben her zaman huysuz dalgaların boğuk sesini duyuyorum, zincire vurulmuş canavar kıyıyı eziyor. Eziyor, eziyor."

"Bu kapanış töreni," dedi Bernard. "Bütün törenlerimizin sonuncusu bu. Garip duygular egemen oluyor bize. Bayrağı tutan görevli, düdüğünü çalmak üzere; buhar soluyan tren kalkacak neredeyse. Kişi tam anlamıyla bu duruma uygun bir şey söylemek, duymak istiyor. Bilinç harekete geçmeye hazır, dudaklar büzülmüş. Sonra bir arı sürükleniyor içeri, General'in karısı Lady Hampton'un kendisine yapılan övgüleri beğendiğini göstermek için koklayıp durduğu demetteki çiçeklerin çevresinde vızıldıyor. Arı burnunu sokuverirse? Hepimiz, derinden etkilenmiş durumdayız; yine de saygısızız; yine de yerinmekteyiz; yine de bitsin istiyoruz; yine de ayrılmak istemiyoruz. Arı aklımızı başka yöne çeliyor; onun doğal uçuşu, bizim yoğun duygularımızla bir alay sanki. Belli belirsiz vızıldayarak, oraya buraya sürtünüp uçarak şimdi karanfilin üzerine yerleşti. Birçoğumuz, bir daha karşılaşmayacağız. Yatma ya da geç zamanlara kadar oturma özgürlüğümüz olduğu zaman, benim mum artıklarını ve açık saçık romanları gizlice kaçırmama gerek kalmadığı zaman belli hazları duymayacağız bir daha. Arı, şimdi bilge doktorun kafasının çevresinde vızıldıyor. Larpent, John, Archie, Percival, Baker ve Smith, nasıl da seviyorum hepsini. Yalnızca bir tek çılgın oğlan tanıdım. Yalnızca bir tek kaba oğlandan nefret ettim. Geriye baktığımda, müdürün masasında kızarmış ekmek ve reçelle yaptığım o korkunç derecede saçma

kahvaltılar hoşuma gidiyor. Yalnız o, arının farkında değil. Burnuna konacak olsa bir tek büyüleyici davranışla kovardı onu. Şimdi şakasını yaptı; şimdi sesi hemen hemen parçalandı; ama sessiz değil. Şimdi biz –Louis, Neville ve ben– sonsuza dek uzaklaştırılmış durumdayız. Küçük, huysuz bir elin bilgiçlikle yazmış olduğu parlak kitaplarımızı alıyoruz. Kalkıyor, ayrılıyoruz; baskı dağılıyor. Arı, açık pencereden bilinmezliğe uçan belirsiz, kimsenin aldırmadığı, bir böcek oldu. Yarın gidiyoruz."

"Ayrılmak üzereyiz," dedi Neville. "İşte bavullar; işte arabalar. Şurada melon şapkasıyla Percival. Unutacak beni. Köpeklerin ve tüfeklerin arasında, karşılıksız bırakacak mektuplarımı. Ona şiirler yollayacağım, o belki de kartpostalla karşılık verecek. Ama işte bu yüzden seviyorum onu. Buluşmayı önereceğim, bir köşe başında, saatin altında; bekleyeceğim, o gelmeyecek. İşte bu yüzden seviyorum onu. Aldırışsız, hemen hemen tümden bilinçsiz, benim hayatımdan geçip gidecek. Şimdi inanılmaz görünse de ben başka yaşantılara karışacağım; bu yalnızca bir kaçamak, belki de yalnızca başlangıç. Doktorun tantanalı homurtularına, uydurma tutkularına katlanamama karşılık, daha şimdiden, belli belirsiz sezdiğimiz şeylerin yakınlaştığını duyuyorum. Fenwick'in kriket sopasını kaldırdığı bahçeye girmekte özgür olacağım. Beni küçümsemiş olanlar bağımsızlığımı tanıyacaklar. Oysa varlığımdaki anlaşılmaz kural, bağımsızlığı ve güçlülüğü yetersiz kılacak; her zaman özel yaşantıların gizliliğine açılan perdeleri çekeceğim, yalnızlıkta fısıldanan sözcükleri isteyeceğim. Bu yüzden gideceğim, kuşkulu, ama sevinçli; katlanılmaz acıyı içimde duyarak; yine de çekilen bütün bu acılardan sonra kazanmak için, kesinlikle de sonunda tutkumu bulmak için atıldığım serüvenler yüzünden gideceğim sanıyorum. Şurada, başının üzerinde uçan kumrularla ünlü kurucumuzun heykelini son olarak

görüyorum. Sonsuza dek başının üzerinde dönecekler onu aklaştırarak, dua odasında org çalınırken. İşte böylece yerimi alıyorum; önceden bize ayrılmış kompartımanın köşesinde yerimi bulduğum zaman, gözyaşlarımı saklamak için kitabı gözlerime siper yapacağım, incelemek için saklayacağım gözlerimi; bir tek yüze gizlice bakmak için. Yaz tatilinin ilk günü bu."

"Yaz tatilinin ilk günü bu," dedi Susan. "Ama gün hâlâ dertop edilmiş durumda. Akşamüzeri platforma adımımı atana dek onu incelemeyeceğim. Tarlalardan gelen serin yeşil havanın kokusunu alana dek onu koklama iznini bile vermeyeceğim kendime. Yine de daha şimdiden bunlar okuldaki çayırlıklar değil; bunlar okul çitleri değil; bu tarlalardaki adamlar gerçek şeyler yapıyor; arabaları gerçek samanla doldurulyor, bunlar gerçek inekler, okul inekleri değil. Oysa koridorların fenollü kokusu, okul odalarının tebeşirli kokusu hâlâ burnumda. Sayı tahtasının canlı, parlak görüntüsü hâlâ gözlerimde. Tarlaları, çitleri, ormanları, tarlaları, üzerlerine saçılmış katırtırnağı dallarıyla dik demiryolu kavşaklarını, yan hatlarda yük arabalarını, tünelleri, çamaşır asan kadınlarla taşra bahçelerini, sonra yine tarlaları, bahçe kapılarında sallanan çocukları beklemeliyim, onu örtmek için, onu derinlere gömmek için; bu nefret ettiğim okulu.

"Ne çocuklarımı okula göndereceğim ne de yaşantım boyunca Londra'da bir gece geçireceğim. Burada, bu koca istasyonda her şey yankılanıyor, boş bir sesle gürlüyor. Işık, sayvanın altındaki sarı ışık gibi. Jinny burada yaşıyor. Jinny bu kaldırımlarda köpeğini gezmeye çıkarıyor. Burada insanlar sessizce, ok gibi geçip gidiyorlar caddeleri. Vitrinler dışında hiçbir şeye bakmıyorlar. Başları hemen hemen aynı yükseklikte inip çıkıyor. Caddeler telgraf telleriyle birbi-

rine bağlanmış. Evler baştan aşağı cam, fisto, pırıl pırıl; şimdi baştan aşağı ön kapı, dantel perde, sütunlar, beyaz basamak. Ama, ben şimdi geçip gidiyorum Londra'dan, yeniden tarlalar başlıyor, yeniden evler, çamaşır asan kadınlar, ağaçlar, tarlalar. Şimdi örtülüyor Londra, şimdi yok oluyor, şimdi ufalanıyor, şimdi düşüyor. Fenol ve çıralı çam kokularını yitirmeye başlıyor. Mısır, şalgam kokusu duyuyorum. Beyaz pamuk ipliğiyle bağlanmış kâğıt paketi açıyorum. Yumurta kabukları dizlerimin arasındaki boşluğa düşüyor, birbiri ardından istasyonlarda duruyoruz, dışarı süt bakraçları yuvarlayarak. Şimdi kadınlar birbirlerini öpüyorlar, sepetlerini taşımada yardım ediyorlar birbirlerine. Şimdi kendime pencereden sarkma izni vereceğim. Hava burnuma, boğazıma doluyor; soğuk hava, şalgam tarlalarının kokusunu taşıyan tuzlu hava. İşte babam, arkasını dönmüş bir çiftçiyle konuşuyor. Titriyorum. Ağlıyorum. İşte babam, tozluklarıyla. İşte babam."

"Kendi köşeme rahatça kurulmuş kuzeye gidiyorum," dedi Jinny, "bu kükreyen akıcılığıyla çitleri yassılaştıran, tepeleri uzatan ekspreste. İşaret ışıklarının önünden kayıp gidiyoruz; toprağı belli belirsiz iki yana sallıyoruz. Uzaklık, bir noktada sonsuza dek kapanıyor; biz uzaklığı yine sonsuza dek açıyoruz. Telgraf direkleri sürekli birbiri ardından ortaya çıkıyor; biri yıkılıyor yere, bir başkası yükseliyor. Bir bey pencereyi kapatıyor. Tüneli kaplayan parıltılı camdaki yansımaları görüyorum. Onun, gazetesini indirdiğini görüyorum. Tüneldeki benim yansımama gülümsüyor. Onun bakışı altında bedenim hemen kendiliğinden tavır alıyor. Bedenim kendi yaşantısını sürdürüyor. Şimdi kara pencere camı yine yeşil oldu. Tünelden çıktık. Gazetesini okuyor. Ama bedenlerimiz birbirinin onayını almış durumda. Artık bedenlerin oluşturduğu kocaman bir toplum var, benimki de tanıtıldı orada; yaldızlı sandalyelerin bulunduğu odaya gir-

di. Bak, villaların bütün pencereleri, beyaz perdeleri dans ediyor; düğümlü mavi mendillerle mısır tarlalarındaki çitlerde oturan adamlar tıpkı benim ayırt ettiğim gibi sıcaklığı, coşkun sevinci ayırt ediyorlar. Önünden geçerken biri el sallıyor. Villa bahçelerinde çardaklar, kameriyeler, kısa kollu gömleklerle merdivenlerde gül budayan gençler var. Atın üzerinde bir adam tarlayı geçiyor. Biz geçerken atı ileriye atılıyor. Sürücü bize bakmak için dönüyor. Yine kükreyerek karanlığa dalıyoruz. Arkama yaslanıyorum; kendimi esrikliğe bırakıyorum; tünelin sonunda, içinde birinde de benim oturduğum sandalyeler olan, lamba ışığıyla aydınlatılmış bir odaya girdiğimi, çok beğenildiğimi, çevremde giysilerimin uçuştuğunu düşünüyorum. Ama bak, gözlerimi kaldırdığımda esrikliğimden kuşkulanan huysuz kadının gözleriyle karşılaşıyorum. Güneş şemsiyesi gibi küstahça kapanıyor bedenim onun yüzünde. Bedenimi istediğim gibi açar kaparım. Hayat başlıyor. Şimdi ben yaşantımdan biriktirdiklerimi kullanıyorum."

"Yaz tatilinin ilk günü bu," dedi Rhoda. "Şimdi tren, bu kızıl kayaların, bu mavi denizin önünden geçerken tamamlanmış olan bu dönem bir tek biçime bürünüyor ardımda. Rengini görüyorum. Haziran beyazdı. Giysilerle papatyalarla beyazlaşan tarlaları görüyorum; beyazla beneklenmiş tenis alanını. Sonra rüzgâr vardı; azgın fırtına. Bir gece bulutların arasından kayan bir yıldız vardı; 'Tüket beni' dedim yıldıza. Yaz ortalarındaydı bu, bahçedeki eğlentiden sonra, bahçedeki eğlentide aşağılanışımdan sonra. Rüzgâr, fırtına renklendirdi temmuzu. Avluda, hem de orta yerde, ölü gibi solgun, biçimsiz, gri su birikintisi uzanıyordu; elimde bir zarf tutarak haber götürdüğümde. Su birikintisine geldim. Atlayıp geçemedim onu. Kişiliğim bıraktı beni. Biz hiçiz, dedim ve düştüm. Tüy gibi uçurulmuştum, tünellerin derinliklerine sürüklenmiştim. Sonra, sakınarak ayağımı su birikintisinin üzerinden

uzattım. Tuğla duvara dayadım elimi. Acı içinde geri döndüm, su birikintisinin gri, ölü gibi solgun boşluğu üzerinde kendimi yine bedenime geri çekerek. İşte sürdürmek zorunda olduğum hayat bu benim.

"Yaz dönemini ayırıyorum böyle. Kaplanın sıçrayışları denli ansızın, aralıklı sarsıntılarla hayat, kara sorgucunu denizden yükselterek ortaya çıkıyor. Vahşi atlar üzerindeki bedenler gibi yapıştırılmış olduğumuz bu; bağlı olduğumuz bu. Yine de çatlakları doldurmak, bu yarıkları gizlemek için araçlar bulgulamışız. İşte biletçi. İşte iki adam; üç kadın; sepetin içinde bir kedi var; dirseğim pencere kıyısında; ben - burada ve şimdi. Yaklaşıyoruz geçiyoruz, altın mısırların fısıltılı tarlalarından. Tarlalardaki kadınlar orada, çapa yaparken arkada bırakıldıkları için şaşırmış. Şimdi tren, tüm ağırlığını veriyor; güçlükle soluyor yukarılara çıktıkça. Sonunda kırların üzerindeyiz. Yalnızca birkaç vahşi koyun yaşıyor burada; birkaç bakımsız tay; yine de bütün rahatlıklar sağlanmış bize, gazetelerimizi koymak için masalarla, bardaklarımızı takacak halkalarla. Bu araçları taşıyarak kırların tepesine geliyoruz. Şimdi tepedeyiz. Sessizlik kapanacak arkamızdan. Geri dönüp bu dazlak kafanın üzerinden bakarsam kapanmakta olan sessizliği, boş kırlarda birbirini kovalayan bulutların gölgelerini görebilirim; geçici yolumuz üzerinde sessizlik kapanıyor. Bu söylediğim şimdiki an; bu yaz tatilinin ilk günü. Bu, bağlı olduğumuz, ortaya çıkan canavarın bir bölümü."

"Şimdi yola çıkmış bulunuyoruz," dedi Louis; "şimdi hiçbir bağım olmaksızın boşlukta bulunuyorum. Hiçbir yerde değiliz. Trende, İngiltere'yi geçiyoruz. Tepelerden ormanlara, ırmaklardan söğüt ağaçlarından yine kentlere, İngiltere kayıyor pencereden sürekli değişerek. Benim gitti-

ğim belli hiçbir yerim yok. Bernard ve Neville, Percival, Archie, Larpent ve Baker ya Oxford'a ya da Cambridge'e gidiyorlar, Edinburgh'a, Roma'ya, Paris'e, Berlin'e ya da bir Amerikan üniversitesine gidiyorlar. Ben bilmeden gidiyorum, para kazanmak için bilmeden. Bu yüzden acılı bir gölge, sert bir vurgu düşüyor bu altın tüylere, bu gelincik kırmızısı tarlalara; hiçbir zaman sınırlarını yıkıp taşmayan, yalnızca kıyıda dalgalanarak akan mısırlara. Yeni bir yaşantının ilk günü bu; yükselen tekerleğin arasına sokulan bir başka çomak. Ama bedenim bir kuşun gölgesi gibi başıboş, geçip gidiyor. Beynimi, alnımda biçimlenmeye zorlamamış olsaydım az sonra sönükleşen, az sonra kararan, ormanla birleştiği yerde ölen çayırdaki gölgeler gibi geçici olacaktım; yazılmamış bir şiirin yalnızca bir dizesinde bile olsa bu anı anlatmak için zorluyorum kendimi; Mısır'da, firavunlar döneminde, kadınların Nil'e kırmızı testiler taşıdığı zamanlarda başlamış olan upuzun tarih içinde bu dilimi belirtmek için. Daha şimdiden binlerce yıl yaşamış gibiyim. Ama şimdi gözlerimi kapatırsam, şimdiyle geçmişin buluşma yerini, tatil için evlerine giden çocuklarla dolu üçüncü sınıf tren kompartımanında oturduğumu anlatmakta başarısızlığa uğrarsam, insanlık tarihi bir anlık görüntüden yoksun bırakılmış olacak. Benden geçerek görecek olan gözleri kapanır, ben şimdi uyursam kendimi geçmişe, karanlığa gömerek düzensizliğe veya korkaklığa kapılırsam, ya boyun eğersem Bernard'ın öyküler anlatarak boyun eğdiği gibi ya da böbürlenirsem Percival, Archie, John, Walter, Lathom, Larpent, Roper, Smith'in böbürlendiği gibi - adları her zaman aynı, böbürlenen oğlanların adları. Hepsi böbürleniyor, hepsi konuşuyor, arada bir Fransızca romanın kıyısından göz atan, işte her zaman, böyle bir tek dost ve birçok kitapla birlikte yastıklarla dolu, ateş ışığıyla aydınlanmış odalara kayacak olan Neville'den başka; ben, yazı ma-

sasının arkasında yazıhane sandalyesinde arkama yaslanırken. Acılaşacağım gittikçe, onlarla alay edeceğim. Ben kenar mahalleli Londralılarla, sekreterlerle dostluk edip kentin kaldırımlarını döverken onların yaşlı porsuk ağaçlarının gölgesi altındaki güvenli, geleneksel yollarda sürdürdükleri hayatı kıskanacağım.

"Ama şimdi bedenimden ayrılmış, kimsenin yaşamadığı kırlardan geçerken (ırmak var; adam balık avlıyor; kilise kulesi var, işte pencereleri kemerli hanıyla köy yolu) her şey hayal, bulanık benim için. Bu katı düşünceler, bu kıskançlık, bu acı, yerleşemiyor içime. Ben Louis'in hayaletiyim, kafasında hayallerin egemen olduğu, sabah erkenden dipsiz derinliklerinde çiçek yapraklarının yüzdüğü, kuşların şakıdığı bahçeler kafasında yankılanan, gelip geçiveren yolcuyum. İleri atılıyorum, çocukluğun pırıl pırıl sularıyla ıslatıyorum kendimi. İncecik örtüsü titriyor. Ama zincire vurulmuş canavar kıyıyı eziyor, eziyor."

"Louis ile Neville," dedi Bernard, "sessizce oturuyorlar. İkisi de dalgın, ikisi de diğerlerinin varlığını ayırıcı bir duvar gibi duyuyor. Ama ben kendimi başkalarıyla ilişki içinde bulursam, sözcükler hemencecik dumandan halkalar olurlar. Bak, nasıl da sözcükler hemen dudaklarımda çelenkleşmeye başlıyor. Bir kibrit çakılıyor sanki; bir şey yanıyor. Orta yaşlı, varlıklı olduğu her halinden belli bir adam, bir yolcu, içeri giriyor şimdi. Yaklaşmak istiyorum ona; bir içgüdüyle varlığının aramızda yarattığı ayrı, soğuk duygu beni tedirgin ediyor. Ayrılığa inanmıyorum. Tek değiliz. İnsan hayatının gerçek doğası konusundaki değerli gözlemlerime yenilerini katmak istiyorum. Bilinen bütün kadın ve erkek tiplerini kapsayan kitabım ciltler tutacak. Bir odada ya da tren kompartımanında neler varsa onlarla dolduruyorum kafamı, tıpkı hokkadan kalemine mürekkep dolduran birisi gibi. Sürekli, giderilemez susuzluğum var. Şimdi daha

anlayamadığım, ama sonra başaracağım, gözle görülemez belirtilerle onun direnişinin çözülmekte olduğunu anlıyorum. Yalnızlığı, çatlama belirtileri gösteriyor. Kır evine değinen bir söz etti. Dumandan halka çıkıyor dudaklarımdan (ekinler konusunda), onu ilişki içine alarak sarıyor. İnsan sesinin silahları bıraktıran bir niteliği var (yalnız değiliz, bir tekiz). Kır evleri üzerine birbirimize, bu kısa, ama sevimli sözcükleri söylerken, ben onu yeniliyorum, somutlaştırıyorum. Koca olarak hoşgörülü, ama sadık değil; birkaç kişi çalıştıran küçük bir inşaatçı. Kendi bölgesinde önemli biri; daha şimdiden meclis üyesi, zamanla belki de belediye başkanı olacak. Kökünden sökülmüş azı dişine benzeyen, saat zincirine asılı, mercandan kocaman bir süs takmış; Walter J. Trumble gibi bir ad uygun düşerdi ona. İş yolculuğu nedeniyle karısıyla birlikte Amerika'da bulunmuş, oldukça küçük bir otelde iki kişilik oda, bir aylık kazancına patlamış. Ön dişleri altından.

"Yansımalara karşı çok az eğilimim olduğu gerçek. Her şeyde somut olanı istiyorum. Yalnızca bu yoldan yeryüzünü yakalıyorum. Yine de iyi bir tümcenin bağımsız bir varlığı varmış gibi geliyor bana. Ama sanırım en iyileri, yalnızken kurulanlarıdır. Her zaman ılık, çözülebilir sözcüklerle üzerlerine su serptiğim için benim onlara sağlayamadığım son bir dondurma işlemini gerektiriyorlar. Ne olursa olsun benim yöntemimin onlarınkine belli üstünlükleri var. Neville, Trumble'ın heybetiyle geri püskürtülmüş durumda. Louis, göz gezdirerek, kibirli bir turnanın yüksek adımlarıyla sekerek sanki şeker maşasıyla toplar sözcükleri. Gözlerinin – vahşi, gülen, ama umutsuz gözlerinin– bizim kestiremediğimiz şeyleri anlattığı da doğru. Hem Neville'de hem Louis'de hep beğendiğim, ama hiç elde edemeyeceğim kesinlik, tamlık var. Şimdi bir şeyler yapmak gerektiğini anlamaya başlıyorum. Bir kavşağa yaklaşıyoruz; kavşakta tren değiştirmeli-

yim. Edinbourgh'a giden trene binmeliyim. Bu olguyu gereğince benimseyemiyorum - o bir düğme gibi, küçük bir para gibi sarsak sarsak yerleşiyor düşüncelerimin arasına. İşte biletleri toplayan şen, yaşlı adam. Benim de var - kesinlikle var; ama bulayım bulmayayım, önemi yok. Cüzdanımı inceliyorum. Bütün ceplerime bakıyorum. İşte bunlar, benim, tam da bu ana uygun yetkin tümceyi bulma görevini sonsuza dek yüklendiğim süreci hep kesen şeyler."

"Biletsiz gibi Bernard," dedi Neville. "Kurtuldu bizden, bir tümce kurarak, elini sallayarak. At yetiştiricisi ya da muslukçuyla da bizimle olduğu gibi rahat konuştu. Muslukçu bayıldı ona. 'Eğer onun gibi bir oğlu olsaydı,' diye düşünüyordu; 'ne yapıp yapıp onu Oxford'a gönderirdi'. Ama Bernard muslukçuya karşı ne duydu? Yalnızca, anlatmaktan kendisini hiçbir zaman alamadığı öykünün birbirini izleyen sahnelerini sürdürmek istemedi mi? Bu işe, çocukken ekmeğini ufalamaya başladığında girişmişti. Bir kırıntı, adamdı; bir kırıntı, kadın. Biz hepimiz kırıntıyız. Biz hepimiz Bernard'ın öyküsündeki tümceleriz, defterinde A'nın ya da B'nin altına yazdığı şeyleriz. Bizim en güçlü biçimde duyduklarımızı dışlayarak görülmemiş bir anlayışla anlatır öykümüzü. Bize gerek duymuyor çünkü. Bizim acımamıza kalmamış hiç. Platformda el sallayarak duruyor. İşte orada. Tren onsuz gitti. Aktarma yapacağı treni kaçırdı. Biletini yitirdi. Ama önemi yok. İnsan yazgısının doğası üzerine garson kızla konuşacak. Biz ayrıldık; unuttu bile bizi; onun görüş alanından çıkıyoruz; yarı tamamlanmış tümcelerle dünyaya göğüs gerdiği için, biletini yitirdiği için biraz acınası olduğundan, ama aynı zamanda sevilmeyi de hak ettiğinden, yavaş yavaş yiten yarı acı, yarı tatlı duygularla dolu kendi yolumuza gidiyoruz.

"Şimdi okuyormuş gibi yapıyorum yine. Gözlerimi hemen hemen tümden örtene dek kaldırıyorum kitabımı. Ama

at satıcılarının, muslukçuların önünde okuyamam. Kendimi sevdirme gücüm yok. Ben şu adamdan hoşlanmıyorum, o benden hoşlanmıyor. Hiç değilse dürüst olayım. Bu saçmasapan, beş para etmez, kendinden hoşnut dünyanın, bu at kılından kanepelerin, bu rıhtımları ve geçit törenlerini gösteren renkli resimlerin pisliğini söyleyeyim. Bu kibirli kendinden hoşnutluğa, bu saat zincirlerinde asılı mercan süslerle at satıcıları üreten dünyanın bayağılığına bütün gücümle haykırabilirdim. Onları bütünüyle tüketecek şey var benim içimde. Kahkaham, onları yerlerinde kıvrandıracak; çığlık çığlığa önüme sürdürecek. Hayır, ölümsüzdür onlar. Onlar kazanır. Onlar, üçüncü sınıf kompartımanda Catullus okumama her zaman engel olacaklar. Onlar, ekimde öğretmen olacağım üniversitelerden birine sığınmam için önlerine katıp sürecekler beni; öğretmenlerle Yunanistan'a gitmem için; Parthenon yıkıntıları üzerine konferans vermem için. Yanımda yüce düşüncelerle dolu bir kadınla, şu üniversite kadınlarından biriyle sinek kurdu gibi *Sophocles ve Euripides*'in kafatasları içinde koşuşturup durmaktansa at yetiştirmek ve şu kırmızı villalardan birinde yaşamak daha iyi olurdu. Her neyse, benim yazgım bu olacak. Acı çekeceğim. Daha on sekizimde bile at yetiştiricilerini kendimden nefret ettirecek bir iğrendirme yeteneği var bende. İşte bu benim başarım; uzlaşmıyorum. Ürkek değilim; aksanım yok. Louis gibi, 'babamın Brisbane'de banker' oluşuna herkesin ne diyeceği korkusuyla titizlenmiyorum.

"Uygar dünyanın merkezine yaklaşıyoruz şimdi. İşte, bildik gaz depoları. İşte, asfalt yollarla kesilmiş parklar. İşte, yanmış çimenlerin üstüne utanmadan ağız ağıza uzanmış âşıklar. Percival, şimdi İskoçya'ya varmak üzeredir, treni, kızıl kırlardan geçmektedir; Border tepelerinin ve Roma duvarının uzun çizgisini görmektedir. Bir polisiye okuyor, ama yine de her şeyi anlıyordur.

"Londra'ya, merkeze yaklaştıkça tren yavaşlıyor, uzuyor, benim yüreğim de çekiliyor korkuyla, sevinçle. Karşılaşmak üzereyim - neyle? Bu posta arabalarının, hamalların, bu taksi çağıran insan yığınlarının arasında hangi eşsiz serüven bekliyor beni? Değersiz, yitik, ama sevinçli duyuyorum kendimi. Yumuşak bir sarsıntıyla duruyoruz. Bırakacağım, ötekiler benden önce çıksınlar. Bu kargaşanın, gürültünün ortasında belirmeden önce, bir an için kıpırtısız oturacağım. Olacakları önceden yaşamayacağım. Bu koskoca kükreme kulaklarımda, cam çatının altında denizin kabarması gibi gürüldüyor, yeniden gürüldüyor. Can sıkıntısı içinde ellerimizde çantalarımızla platformdayız. Hızla dönüp ayrılıyoruz. Benlik duygumu neredeyse yitiriyorum; iğrenmemi. Çekiliyorum, yere atılıyorum, gökyüzüne fırlatılıyorum. Platforma basıyorum; bütün varımı yoğumu sımsıkı tutarak - bir tek çantayı."

Güneş yükseldi. Yıpranmış teknenin ıskarmozlarını yaldızlayarak, çakırdikenini, onun zırhlı yapraklarını çeliksi mavilikte parıldatarak sarı ve yeşilden çizgiler düştü kıyıya. Işık ince, çevik dalgaları kumsalda yelpaze biçimleriyle yarışırken delip geçiverdi. Başını sallamış ve bütün değerli taşların, topazın, akuamarinin, su rengi taşların içlerinde ateş kıvılcımları oynaştırmış olan kız, şimdi kaşlarını çıkardı ortaya, kocaman açılmış gözlerle dalgaların üzerine düz, ince bir yol çizdi. Titreşen, uskumrusu parıltıları karardı; kümelediler kendilerini; yeşil oyukları derinleşti, karardı, dolaşıp duran balık sürülerince delinip geçilebilir oldu. Sularını saçıp geri çekilirken incecik dallardan, mantarlardan kara çizgi bıraktılar kıyıya; samanlar, çalı çırpılar; küçük, dayanıksız kayık batmış, bordalarını patlatmış, gemici karaya yüzmüş, kayalara sıçramış, kırılgan yükünü kıyıya sürüklensin diye bırakmış gibi.

Bahçede tan ağarırken bir o ağaçta, bir bu çalıda darmadağınık, düzensiz aralıklarla ötüşen kuşlar, şimdi bir ağızdan şakımaya başladı, ince, keskin; şimdi artık, arkadaşlığı biliyorlarmış gibi hep birlikte; şimdiyse uçuk mavi gökyüzü için-

mişçesine tek başlarına. Kara kedi çalıların arasında kımıldadığında, aşçı külleri kül yığınına savurup onları ürküttüğünde, hepsi bir tek uçuşla yönlerini değiştirdiler. Korku vardı ötüşmelerinde, acının kavranışı, şimdi bu anda çabucak yakalanıverecek sevinç. Duru sabah havasında kıskançlıkla da şakıdılar karaağacın üzerinden yükseklere yönelerek, birbirlerini kovalarken hep birlikte bağrışarak, kaçarak, izleyerek yükseklere dönerken havada birbirlerini gagalayarak. Ve sonra kovalamadan, uçuştan yorgun düşüp nasıl da sevimli iniverdiler, incecik eğilerek serpiştiler, sessizce oturdular ağaçta, duvarda, pırıl pırıl gözlerle başları bir o yana döndü bir bu yana; bilen, uyanık; özellikle bir tek şeyin kesinlikle bilincinde, özellikle bir tek nesnenin.

Gri bir katedrali andıran, koyu halkalarla yanmış, çimenden yeşil yeşil gölgelenmiş koca bir yapı gibi çimlerde yükselen bu şey belki de salyangoz kabuğuydu. Ya saplar arasında eflatun gölgeden karanlık tünellerin açıldığı çiçeklikler üzerinde gürül gürül akan, eflatundan ışık saçan çiçeklerin parıltılarını gördüler ya da gözlerini küçük, parlak elma yapraklarına diktiler; oynaşan, ama yine de bir yerlerinden tutulmuş, pembe tepeli tomurcuklar arasında parıl parıl parıldayan. Ya içine eğilmiş koca evle ve yükselen karaağaçlarla, asılı kalmış, ama düşmeyen, çitteki yağmur damlasını gördüler ya da dümdüz güneşe bakarlarken gözleri altın boncuklara dönüştü.

Şimdi o yana, bu yana göz gezdirerek daha derinlere, çiçeklerin altına, karanlık sokaklar boyunca yaprağın çürüdüğü, çiçeğin düştüğü aydınlanmamış yeryüzüne baktılar. Sonra biri, çok hoş bir atılış, kusursuz konuşla savunmasız kurtçuğun yumuşak, canavar bedenini deldi, gagaladı, bir daha, bir daha; kokuşmaya bıraktı. Çiçeklerin çürüdüğü, ölü kokuların estiği aşağılarda, köklerin arasında, şişmiş şeylerin kabarık yanlarında damlalar oluştu. Çürümüş meyvenin kabuğu yırtıldı, akamayacak denli yoğun sıvı sızdı. Kabuksuz sümüklüböcekler sarı sal-

gılar bıraktılar, iki ucunda da başı olan biçimsiz beden, arada bir o yana, bir bu yana ağır ağır dalgalandı. Altın gözlü kaşlar, yaprakların arasına dalarak bu irinlenmeyi, bu nemliliği şakaymışçasına gözlediler. Kimi zaman gagalarının ucunu vahşice bu yapış yapış karışıma sapladılar.

Şimdi de yükselen güneş kırmızı kıyılı perdeye dokunarak pencereden içeri girdi; halkalar, çizgiler oluşturmaya başladı. Şu sırada, çoğalan ışıkla beyazlığı yerleşti tabağa; bıçağın ağzı parıltısını yoğunlaştırdı. Sandalyeler, dolaplar, arkada öylesine zar zor seçebiliyordu ki hepsi ayrı ayrı olmalarına karşılık ayrılamaz biçimde iç içe geçmiş görünmekteydi. Ayna, gölcüğünü aklaştırdı duvarda. Pencere kıyısındaki gerçek çiçeğe, hayalet çiçek eşlik ediyordu. Yine de hayalet olan, gerçek çiçeğin bir bölümüydü; çünkü, bir tomurcuk yırtıldığında, camdaki solgun çiçekte de tomurcuk açıyordu.

Rüzgâr çıktı. Zehirli mızrakları ellerinde, kollarını başlarının üstünde hızla döndürerek, otlayan sürülere, ak koyunlara yaklaşan sarıklı adamlar gibi, sarıklı savaşçılar gibi dalgalar kıyıyı dövdü.

"Kargaşa gittikçe yaklaşıyor," dedi Bernard, "burada üniversitede, hayatın gürültü patırtısının, baskısının böylesine doruğa ulaştığı, yalın hayat coşkularının günden güne daha gerekli olduğu yerde. Kocaman, kepekten yapılma pastanın içinden her saat yeni bir şey kazılıp çıkarılıyor. Ben neyim, diye soruyorum. Bu mu? Hayır, ben şuyum. Özellikle şimdi bir odadan, konuşan insanlardan ayrıldığım, yapayalnız adımlarımın altında kaldırım taşlarının çın çın öttüğü, ayın görkemle, ilgisizce eski kilisenin üzerinden yükselişine baktığım zaman iyice anlıyorum, bir tek ve basit değilim, karmaşık ve çoğum. Herkesin içinde Bernard fıkırdar; özel yaşantısında gizliliğe eğilimlidir. İşte, onların anlamadıkları da bu; çünkü, kuşkusuz onlardan kaçtığımı, kaçamaklı karşılıklar verdiğimi söyleyerek şimdi benden söz ediyorlardır. Değişik geçişler yapmak zorunda olduğumu, sıraları geldikçe Bernard olarak paylarına düşen davranışları gösteren birçok değişik adamın sahneye giriş-çıkışlarını düzenlemek zorunda olduğumu anlamıyorlar. Korkunç biçimde anlıyorum koşulları. Hiçbir zaman tren kompartımanında, 'Bu yapı us-

tası mı? Şu kadın mutsuz mu?' diye sormaksızın bir kitabı okuyamam. Billy Jackson üzerinde iyi etki bırakma olanağını elinden kaçırdığı için zavallı Simes'in sivilceli yüzüyle nasıl acı çektiğini bugün iyice gördüm. İçimde sızıyla akşam yemeğine çağırdım onu istekle. Bu daveti benim duymadığım bir beğeniye yoracak. Burası gerçek. Ama 'kadınsı duyarlığın yanında' (burada kendi biyografi yazarımdan alıntı yapıyorum) 'Bernard'da bir erkeğin akılcı ağırbaşlılığı vardı'. Şimdi başkaları üzerinde yalın bir etki bırakanlar, özellikle iyi bir etki bırakanlar (çünkü yalınlıkta erdem var gibi görünüyor), ırmağın ortasında dengede durabilenlerdir (Hemen görüyorum burunlarını bir tek yöne çevirmiş balıkları, ters yöne akıp giden ırmağı). Canon, Lycett, Peters, Hawkins, Larpent, Neville, hepsi ırmağın ortasındaki balıklar. Ama sen anlarsın; sen, kendim, bir çağrıya her zaman gelen (korkunç bir deney olurdu gelecek hiç kimse yokken çağırmak, gece yarılarını ıssızlaştırırdı bu kahvehanelerdeki yaşlıların yüzlerindeki anlamı açıklardı - gelmeyen birini çağırmaktan vazgeçmişlerdir artık), sen anlarsın benim bu gece söylediklerimle yalnızca yüzeysel olarak simgelendiğimi. Aşağılarda, en uyumsuz olduğum anda bütünleniyorum da. Coşkun bir anlayış gösteriyorum; oturuyorum delikteki kara kurbağa gibi ne gelirse gelsin tam soğukkanlılıkla karşılayarak. Şimdi, benden konuşan sizlerin çok azında var bu hem duyma hem düşünme yeteneği. Görüyorsun işte, Lycett, tavşan kovalamaya inanıyor; Hawkins, kitaplıkta en verimli öğle sonrasını geçirmiş. Peters'in gezici kitaplıkta kız arkadaşı var. Siz hepiniz bir yerlere bağlanmışsınız, karışmışsınız, sürüklenmişsiniz, gücünüzü sonuna dek kullanmışsınız hepiniz, yalnızca aklı herhangi bir basit eylemle uyartılamayacak denli karmaşık olan Neville dışında. Ben de çok karmaşığım. Benim durumumda bir şey, akıcılığını, dokunulmamışlığını koruyor.

"Şimdi, ortama karşı nasıl da duyarlı olduğumun kanıtı olarak, odama girer, ışığı yakar, dosya kâğıdını, masayı, sandalyenin arkasında gelişigüzel duran sabahlığımı görürken usulca paltosunu çıkaran, kalemini eline alan ve hemen, çılgınca tutkun olduğu kıza şu mektubu karalayıveren o atılgan, ama düşünceli adam, o yürekli ve zararlı kişi olduğumu duyuyorum.

"Evet, her şey uygun. Ben şimdi havamı buldum. Daha önce birçok kez başlamış olduğum mektubu hemen yazabilirim. Şimdi girdim içeri; şapkamı, bastonumu attım; kâğıdı düzeltme çabasına katlanmadan aklıma ilk gelen şeyi yazıyorum. Ona, hiç duraksama ve silinti olmaksızın yazıldığını düşündürmesi gereken çok güzel bir taslak olacak. Bak, harfler nasıl da biçimsiz, işte, dalgınlıkla yapılmış bir leke. Hepsi, hıza ve dalgınlığa kurban edilmeli. Y'nin kuyruğunu abartarak, T'nin çizgisini şöyle çekerek çabuk, akıcı bir el yazısı yazacağım. Tarih, yalnızca 17 salı ve soru işareti olacak. Ama onda, böylesine gelişigüzel ve savruk biçimde yazılmış olmasına karşılık –çünkü yazan ben değilim– yine de çok ince bir yakınlık ve saygı bulunduğu duygusunu da uyandırmalıyım. Konuştuklarımıza değinmeli, anımsanan bir görüntüyü canlandırmalıyım. Ama ona (bu çok önemlidir), yeryüzündeki en büyük rahatlıkla daldan dala atlıyor görünmeliyim. Boğulan adam için yapılan törenden (bununla ilgili tümcelerim var). Bn. Moffat ve onun deyişlerine (onları not ettim) ya da aynı biçimde, okumakta olduğum sözü edilmeye değer bir kitap üzerine açıkça gelişigüzel olsa bile derinliklerle dolu düşüncelere (derin eleştiri genellikle gelişigüzel yazılır) geçeceğim. Saçını fırçalar ya da mumu söndürürken 'Bunu nerede okumuştum? Ah, Bernard'ın mektubunda' demesini istiyorum. Hız, sıcaklık, erimiş etki, yanardağdan fışkırırcasına tümceden tümceye akıştır bana gerekli olan. Kimi düşünüyorum? Byron'u el-

bette. Byron gibiyim bazı yönlerden. Belki bir yudum Byron, o özel biçimi bulmama yardım edecek. Dur, bir sayfa okuyayım. Hayır; sıkıcı bu; paramparça olmak bu. Aşırı biçimcilik bu. Şimdi onun yapmış olduğunu kıvırıyorum. Şimdi onun temposu beynimde çınlıyor (ritim, yazmada temel şeydir). Şimdi duraksamaksızın başlayacağım, vuruşun tüm kıvraklığıyla.

"Yine de yavanlaşıyor. Tavsıyor. Bana bu geçişi yaptıracak yeterli gücü toplayamıyorum. Gerçek benliğim, varsaydığım benliğimle ilgisini kesiyor. Ve yeniden yazmaya başlarsam, 'Bernard, yazar numarası yapıyor; Bernard, kendi biyografi yazarını düşünüyor' duygusuna kapılacak (ki bu doğrudur). Hayır, mektubu yarın kahvaltıdan hemen sonra yazacağım.

"Şimdi kafamı hayali resimlerle doldurayım. Diyelim ki Langley İstasyonu'na üç mil uzaklıktaki Restover, King's Laughton'a çağrılıyım. Alacakaranlıkta varıyorum oraya. Bu yıkık dökük, ama görkemli evin avlusunda ürkek, kaçışan, uzun bacaklı iki üç köpek var. Holde solmuş halılar; ordudan çok kibar bir bey, terasta ağır ağır dolaşırken bir yandan da piposunu içiyor. Görkemli bir yoksulluk ve ordu ilişkileri, en belirgin özellikler. Bir av atının tırnağı yazı masasının üzerinde, en sevilen atın. 'Ata biner misiniz?'; 'Evet efendim, ata binmeyi severim'; 'Kızım salonda bizi bekliyor.' Yüreğim kaburgalarımı dövüyor. Alçak bir masanın yanında ayakta duruyor o; avlanıyormuş, oğlan çocuğu tavrıyla ağzını şapırdatarak sandviçler yiyor. Albay üzerinde oldukça iyi etki bırakıyorum. Çok akıllı olmadığımı düşünüyor, çok da görgüsüz olmadığımı. Hem, bilardo da oynuyorum. Sonra, otuz yıldır bu ailenin yanında olan şirin hizmetçi giriyor içeri. Tabaklar Doğu işi uzun kuyruklu kuşlarla süslü. Annesinin müsline yapılmış portresi şöminenin üzerinde asılı. Belli yere kadar, olağanüstü rahat-

lıkla çevrenin taslağını yapabiliyorum. Ama onu işler duruma getirebiliyor muyum? Onun sesini duyabiliyor muyum - ikimiz yalnızken, 'Bernard' deyişindeki o kusursuz ses tonunu? Eee sonra?

"Gerçek şu ki bana öbür insanlardan uyarılar gerekli. Ölü ateşimin karşısında yalnızken kendi öykülerimdeki yetersiz yerleri görmeye eğilimliyim. Gerçek romancı, yetkin biçimde yalın kişi, sonsuza dek sürdürebilirdi hayallerini. Benim gibi insanların arasına karışmazdı. Sönmüş ocaktaki gri küllerin yıkıcı bilincini taşımazdı. Perde iniyor benim gözlerime. Her şey ötesine geçilemez oluyor. Yaratmayı bir yana bırakıyorum.

"Yeniden toparlayayım. Bütünüyle iyi bir gündü. Ruhun çatısında akşamları biçimlenen damla, yuvarlak, renk renk. Sabah vardı, güzel; öğle sonrası vardı, yürüyüşlerle. Tarlalardan görünen kilise kulelerinin görünümünü seviyorum. Omuzlar arasından yakaladığım anlık bakışları seviyorum. Nesneler patlayıp durdu kafamda. Hayaller kuruyordum, cin gibiydim. Akşam yemeğinden sonra tiyatro oyuncusu gibiydim. Sıradan arkadaşlarımızda belli belirsiz gözlediğimiz birçok şeyi, somut kalıba döktüm. Kolaylıkla yaptım geçişlerimi. Ama şimdi kara kömürden, çıplak, dağlık burunlarıyla gri ateşimin karşısında otururken, dur da kendime şu son soruyu sorayım; bu kişilerden hangisi benim? Bulunduğum odaya göre öylesine değişir ki bu. 'Bernard' deyince kendime, kim gelir? Güvenilir, alaycı, hayal kırıklığına uğramış, ama dünyadan nefret etmeyen adam. Hiçbir özel yaşı ya da çağrılma biçimi olmayan adam. Kendim, düpedüz. Ateşi karıştıracak demiri alan, küllerde takırdatan, onları ocaktan küllüğe döken o, şimdi. 'Tanrım,' diyor kendi kendine, düşüşlerini izleyerek 'Ne boğucu toz duman bulutu!' sonra üzünçle, ama bir çeşit avuntu duygusuyla ekliyor, 'Bn. Moffat gelecek, hepsini süpürüp atacak.' Sevdim,

kendime sık sık yineleyeceğim bu tümceyi, arabanın önce bu yanına sonra öteki yanına çarparak hayatının içinden takırtılar ve patlamalarla geçerken 'Ah, evet, Bn. Moffat gelecek, hepsini süpürüp atacak,' diyeceğim. Haydi bakalım, yatağa."

"Şimdiki zamanı içeren bir dünyada," dedi Neville, "niçin ayrımlar yapmalı? Böylelikle biz onu değiştirmediğimiz sürece hiçbir şey adlandırılmamalı. Bırak, böylece var olsun, bu ırmak kıyısı, bu güzellik ve bir an için hazlara boğulan ben. Güneş sıcak. Irmağı görüyorum. Sonbahar güneşiyle benek benek, yanmış ağaçları görüyorum. Kayıklar akıp gidiyor kırmızının içinden, yeşilin içinden. Uzaklarda çan çalıyor, ama ölüm çanı değil. Hayat için çalan çanlar da vardır. Bir yaprak düşüyor, hazdan. Ah! Hayata âşığım! Bak, söğüt nasıl da incecik güzelim dallarını fırlatıyor havalara! Bak, nasıl da aralarından kayık geçiyor, tembel, bilinçsiz, güçlü gençlerle dolu. Gramofon dinliyorlar, kesekâğıtlarından meyve yiyorlar. Ardından, yılanbalığı gibi ırmağa batan muz kabukları atıyorlar. Her yaptıkları güzel. Arkalarında şişeler ve süsler var; odaları kürekler, yağlıboya resimlerle dolu; ama hepsi güzelliğe dönüşmüşler. Şu kayık, köprünün altından geçiyor. Biri geliyor. Sonra biri daha. Percival şu, yastıklara tembel tembel uzanmış, taşlaşmış, devsi bir dinlenmede. Hayır, yalnızca onun taşlaşmış, devsi dinlenişine öykünen uydularından biri. Yalnız, onların oyunlarının bilincinde değil o; kendilerini bu durumda yakaladığında, şakadan bir tokat atar kocaman pençesiyle. Onlar da geçtiler köprünün altından, 'salkım saçak ağaçların çeşmeleri' içinden, sarı ve mordan hoş çırpınmalar içinden. Hafif esinti çıkıyor; perde titreşiyor; yaprakların ardından ağırbaşlı, ama yine de sonsuza dek sevinç içinde, doğurgan değil de gözenekli gibi görünen yapıları; çağlar ötesi çimenliğin üzerine çok eskiden beri yerleşmiş olmasına karşın ışı-

ğı görüyorum. Şimdi, içimde o bildik ritim yükselmeye başlıyor; uyuşuklukla yayılmış olan sözcükler şimdi sorguçlarını kaldırıyor, şimdi silkeliyor; düşüyorlar, yükseliyorlar, düşüyorlar, yükseliyorlar yine. Ben ozanım, evet. Kesinlikle büyük bir ozanım ben. Gelip geçen kayıklar, gençler ve uzaktaki ağaçlar 'salkım saçak ağaçların akan çeşmeleri'. Olduğu gibi görüyorum. Olduğu gibi duyuyorum. Esinleniyorum. Yaşlarla doluyor gözlerim. Yine de bunu duyarken bile çılgınlığımı kamçılıyorum, yükseklere, yükseklere. Köpürüyor. Yapaylaşıyor, içtenliği yok oluyor. Sözcükler, sözcükler, sözcükler nasıl koşuşuyorlar dörtnala, nasıl vuruyorlar uzun yelelerini, kuyruklarını; ama içimdeki yanlışlıktan ötürü onların sırtına oturtamıyorum kendimi; kadınları, onların file çantalarını bir yana atıp onlarla birlikte uçamıyorum. Bir sakatlık var içimde, üzerinden geçip gidersem köpüğe ve yalana dönüşen öldürücü bir duraksama. Ama yine de ileride büyük bir ozan olamayacağım inanılmaz bir şey. Şiir değilse ne yazdım ben dün akşam? Çok hızlı, çok usta mıyım? Bilmiyorum. Bazen kendimi bilmiyorum ya da beni ben yapan tohumları nasıl ölçeceğimi, adlandıracağımı, sayacağımı bilmiyorum.

"Şimdi bir şey beni bırakıyor, şimdi şu gelenle buluşmak için bir şey gidiyor benden; daha kim olduğunu görmeden onu tanıdığıma inandırıyor. Uzaktan bile olsa bir dostun eklenmesiyle nasıl da tuhafça değişiyor kişi. Dostlar nasıl da yararlı bir tören düzenliyorlar bizi hatırladıklarında. Yine de nasıl acılı bir şey hatırlanmak, yatıştırılmak, insanın kişiliğindeki saflığın bozulması, karıştırılması, öbürünün parçası olması. O yaklaştıkça ben kendim değil, birisiyle karışmış Neville oluyorum –kiminle?– Bernard'la mı? Evet, Bernard; soruyu Bernard'a soracağım. Ben kimim?"

"Ne tuhaf görünüyor söğüt," dedi Bernard, "birlikte bakıldığında. Ben, Byron'dum ve ağaç, gözü yaşlı, sağanak gi-

bi dökülen, yaslar içinde Byron'un ağacıydı. Şimdi ağaca birlikte bakıyoruz; taranmış gibi görünümü var, dallar düzgün, senin duruluğunun zorlamasıyla neler duyduğumu anlatacağım sana.

"Senin onaylamadığını duyuyorum, senin zorlamanı duyuyorum. Seninle birlikte düzensiz, düşüncesizce davranan biri oluyorum, büyük keten mendili sonsuza dek kadayıf yağıyla lekelenmiş biri. Evet, bir elimde Gray'in *Ağıt*'ını tutuyorum; öbürüyle bütün tereyağını emmiş ve telleri tabağa yapışmış kadayıfın dibini kazıyorum. Bu incitiyor seni, kesinlikle duyuyorum sıkıntını. Bundan esinlenerek ve iyi duygularını yeniden kazanmak isteyerek az önce Percival'ı yataktan nasıl yuvarladığımı söylemek için yaklaşıyorum; terliklerini, masasını, eriyip giden mumu; o, koskoca kozaya benzeyen yatağını oyarken battaniyesini ayaklarından çektiğim andaki güvenli, yakınan sesini anlatıyorum. Senin yaptığın gibi özel bir acıyı merkez alarak bütün bunları öyle anlatıyorum ki (çünkü karşılaşmamızı kukuletalı bir yaratık denetliyor) sen geriliyorsun, gülüyorsun, benden hoşlanıyorsun. İşte böylesine beklenmedik ve kendiliğinden çekiciliğim, dilimin akışı bende de hoşnutluk doğuruyor. Örtüyü nesnelerin üzerinden sözcüklerle kaldırırken söyleyebileceğimden nasıl sonsuzca çok şey gözlemlemiş olduğuma nasıl da şaşıyorum. Daha daha kabarcıklar fıkırdıyor kafamda konuştukça, imgeler, imgeler. Bu, diyorum kendi kendime, bana gerekli olandır; neden, diye soruyorum, yazdığım mektubu bitiremiyorum? Çünkü odam hep bitmemiş mektuplarla darmadağın. Seninle birlikteyken en yetenekli kişiler arasında olduğumdan kuşkulanmaya başlıyorum. Gençliğin sevinciyle, gücüyle, olacakların bilinciyle doluyum. Ateşli, ama yanlışlar yaparak çiçeklerin çevresinde vızıldayan, kızıl fincanların altında mırıldanan, korkunç gürlememle mavi bacaları çın-

latan biri olarak görüyorum kendimi. Nasıl da bütün zenginliğiyle tadını çıkaracağım gençliğimin (bunu duymamı sağlıyorsun). Ve Londra. Özgürlük. Ama dur. Dinlemiyorsun. Anlatılamayacak denli bildik bir tavırla elini dizinde kaydırırken karşı çıkıyorsun. Bu tür belirtilerle dostlarımızın hastalıklarını saptarız. 'Bolluğun, bereketin içinde,' der gibi görünüyorsun, 'önümden geçip gitme', 'dur,' diyorsun; 'neler çektiğimi sor bana.'

"Bırak öyleyse yaratayım seni. (Benim için çok şey yaptın sen.) Bu sıcak kıyıda uzanıyorsun, bu güzel, bu sönen, parlak ekim gününde, söğütün taranmış incecik dalları içinde birbiri ardından akan kayıkları izleyerek. Ve ozan olmak istiyorsun, sevgili olmak istiyorsun. Ama kafanın hoş duruluğu, düşüncenin acımasız dürüstlüğü (bu sözcükleri sana borçluyum; sendeki bu nitelikler, benim biraz tedirgin yer değiştirmeme, kendi gereçlerimdeki solmuş yamaları, ince kıyıları görmeme yol açıyor) seni durduruyor. Bir şeyleri gizemlere boğmaya uğraşmıyorsun. Kendini tozpembe ya da sarı bulutlardan sisle sarmıyorsun.

"Haklı mıyım? Sol elinin o küçük tavrını doğru okudum mu? Eğer öyleyse şiirlerini ver bana; şimdi seni utandıracak esin kaynamasıyla dün gece yazdığın kâğıtları uzat bana. Çünkü esine güvenmezsin sen, seninki olsun, benimki olsun. Gel, birlikte geri dönelim, köprüden, karaağaçların altından, benim odama, çevremizde duvarlarla, çekilmiş kırmızı serj perdelerle bu bizi tedirgin eden sesleri, ıhlamur ağaçlarının kokusunu, tadını, öbür yaşantıları dışarıda bırakabileceğimiz yere; bu kibirle dolaşan yılışık tezgâhtar kızları, bu ayaklarını sürüyen, sıkıntı yüklü yaşlı kadınları; bu belirsiz, yok olan biçimin sinsice göz atmalarını - Jinny olabilirdi o, Susan olabilirdi o, yoksa caddenin sonunda gözden yiten Rhoda mıydı? Yine belirsiz seğirmeden senin duygularını kestiriyorum; kurtuldum senden; arı kümesi gibi vızıltı-

larla, sonu gelmez aylaklıkla, o sendeki tek yalın nesne üzerine acımasızca eğilme gücünün zerresini taşımaksızın gittim. Ama geri döneceğim."

"Bunlar gibi yapılar olduğu zaman," dedi Neville, "satıcı kızların da olması gerektiğine dayanamıyorum. Kıkırdamaları, dedikoduları sıkıyor beni; durgunluğumu parçalayıp giriyor, dürtüyor beni, en saf sevinç anlarımda, bozulmuşluğumuzu hatırlatmak için.

"Ama şimdi bisikletlere, ıhlamur kokusuna, çıldırtıcı caddede görünmez olan biçimlere şöylece sürünüp geçtikten sonra, bölgemizi yeniden ele geçirdik. İşte buradayız, biz erinç ve düzen ustaları; gururlu geleneğin mirasçıları. Işıklar, alanı sarı sarı kesmeye başlıyor. Irmaktan yükselen sisler, bu çağlar ötesi boşlukları dolduruyor. Usulca sarılıyor yıpranmış taşlara. Yapraklar kalın şimdi kır yollarında, nemli tarlalarda koyunlar öksürüyor; ama burada senin odanda biz kupkuruyuz. Özel olarak konuşuyoruz. Işık sıçrıyor, batıyor tokmağı aydınlatarak.

"Byron okuyordun. Senin kendi kişiliğini kanıtlar görünen bölümleri çiziyordun. Alaycı, ama yine de tutkulu yaradılışı anlatıyor görünen bütün tümcelerin altında çizgiler görüyorum; kendini sert cama çarpan pervanenin telaşını. Kaleminle şurayı çizerken düşündün: 'Ben de paltomu böyle fırlatıp atarım. Ben de yazgıya böyle kafa tutarım.' Ama Byron hiçbir zaman senin gibi çay yapmadı - kapağı kapadığında çayları çevreye dökecek denli demliği doldurarak. Kahverengi bir havuzcuk var masanın üzerinde, kitaplarının, kâğıtlarının arasından akıyor. Şimdi onu mendilinle beceriksizce siliyorsun. Yine bumburuşuk tıkıştırıyorsun cebine. Byron değil bu, sensin; bu, öylesine özden sensin ki yirmi yıl sonra bile ikimiz de ünlü, gut hastalığına tutulmuş, çekilmez olduğumuz zaman seni bu görünüşünle düşüneceğim ve ölürsen ağlayacağım senin için. Bir zamanlar Tols-

toy'un delikanlısıydın; şimdi Byron'un delikanlısısın; belki de Meredith'in delikanlısı olacaksın; sonra Paskalya tatilinde Paris'e gideceksin, hiç kimsenin adını duymadığı iğrenç bir Fransız olarak kara boyunbağı takıp geri geleceksin. Sonra ben seni bırakacağım.

"Ben bir tek kişiyim-kendimim. Taptığım Catullus'un kişiliğine bürünmüyorum. Miş'li geçmiş zamanın tuhaf kullanılma biçimlerini araştırdığım şurada bir sözlük, burada bir defterle öğrencilerin en köle ruhlusuyum. Fakat hiç kimse sonsuza dek bu çağlar ötesi yazıları çakıyla kesip düzeltmeyi sürdüremez. Ben, hep kırmızı serj perdeyi sımsıkı kapayacak, lambanın altında bir kalıp mermer gibi solgun uzanan kitabımı görecek miyim? Kendini yetkinliğe adamak görkemli bir yaşantı olurdu; tuzaklara ve ayartmalara aldırmadan nereye götürürse götürsün, tümcenin eğrisini izlemek; çöllere, kum birikintilerinin altına, her zaman yoksul, dağınık olmaya, Picadilly'de gülünç olmaya.

"Ama tümcemi gerektiği gibi bitiremeyecek denli sinirliyim. İçimdeki çalkantıları gizlemek için aşağı yukarı yürürken hızlı hızlı konuşuyorum. Yağlı mendillerinden nefret ediyorum - *Don Juan*'ını lekeleyeceksin. Beni dinlemiyorsun. Byron üzerine tümceler kuruyorsun. Pelerininle, bastonunla ellerini oynatıp dururken ben daha hiç kimseye söylenmemiş bir gizi göstermeye çalışıyorum sana; sırtımı sana dönmüş dururken senden, hayatımı ellerine almanı, sevdiklerime hep itici görünmenin benim kara yazgım mı olduğunu söylemeni istiyorum.

"Sırtımı sana dönmüş, tedirgin kıpırdanmalar içinde duruyorum. Hayır, ellerim şimdi tam anlamıyla durgun. Kitaplıkta özenle yer açarak *Don Juan*'ı oraya yerleştiriyorum. Kumlar içinde yetkinlik peşinde koşmaktansa sevilmeyi, ünlü olmayı isterdim. Ama tiksinti uyandırmak mı benim kara yazgım? Ozan mıyım? Al şunu. Dudaklarımın ardında

yüklü tutku kurşun gibi soğuk; mermi gibi düştü; satıcı kızları, kadınları, gösterişi, hayatın bayağılıklarını (çünkü seviyorum onları) vurmaya yönelttiğim şey, atınca seni vuruyor –yakala onu– benim şiirim o."

"Ok gibi fırladı odadan," dedi Bernard. "Bana şiirini bıraktı. Ah, dostluk, Shakespeare'in soneleri arasına ben de çiçekler yerleştireceğim! Ah dostluk, kargıların nasıl da delici burada, burada, yine burada. Baktı bana, benimle yüz yüze gelmek için dönerek şiirini verdi. Varlığımın çatısında bütün sisler uçup gidiyor. Ölüm gününe dek koruyacağım bu güveni. Uzun bir dalga gibi, ağır suların yuvarlanışı gibi, üzerimden geçip gitti onun yıkıcı kişiliği - beni sürükleyip açarak, ruhumun kıyısına çıplak çakıllar sererek. Aşağılayıcı bir şeydi; küçük taşlara dönüştüm. Bütün benzeyişler dürülüp kaldırıldı. 'Sen Byron değilsin, sen kendinsin.' Başka birince basit bir varlığa indirgenmek, ne tuhaf.

"Ne tuhaf, araya giren dünyanın sisli boşluklarında incecik ipliğini uzatarak bizden eğirilen çizgiyi duymak. O gitti; onun şiiri elimde, duruyorum ben. Aramızda olan bu çizgi işte. Ama şimdi bu yabancı varlığın gittiğini, araştırıcı bakışların karardığını, üzerinin kukuletayla kapandığını duymak nasıl rahatlatıcı, nasıl da yeniden güven verici! Ne hoş perdeleri çekmek, başka hiçbir varlığı içeri almamak; Neville'in büyük gücüyle gizlenmeye zorladığı bu odamı paylaşanların, bu kılıksızların, bu tanıdıkların, sığındıkları karanlık köşelerden geri dönmüş olduklarını duymak. Bunalım ve yaralanma anlarında bile yanımda yer alan, benim için izleyen, alaycı, gözlemci ruhlar şimdi sürü sürü geliyor yine yerlerine. Onların da eklenmesiyle ben Bernard'ım; ben Byron'um; buyum, şuyum, ötekiyim. Tuhaflıklarıyla, yorumlarıyla havayı karartıyorlar, sanki yaşlıymışım gibi beni zenginleştiriyorlar, tutku anımın hoş yalınlığını bulutlandırıyorlar. Çünkü ben, Neville'in sandığından daha çok sayıda benliği olan kişiyim. Dost-

larımızın kendi gereksinimlerini karşılamak için bizi ele aldıkları gibi basit değiliz. Yine de sevgi yalındır.

"İşte, şimdi döndüler odamı paylaşanlar, tanıdıklarım. Şimdi yara, Neville'in şaşırtıcı, güzel kılıcıyla savunmamda açtığı yarık onarıldı. Hemen hemen bütünlendim şimdi; Neville'in bende görmezlikten geldiği her şeyi oyuna katarak nasıl da sevinçli olduğuma bak. Perdeleri aralayıp pencereden bakarken duyuyorum; 'Bu ona hiç de hoş gelmeyecek; ama beni sevindiriyor.' (Biz dostlarımızı, kendi boyumuzu ölçmek için kullanırız.) Benim amacım, Neville'in hiçbir zaman ulaşamadığı şeyi kapsıyor. Yolda bağıra bağıra av şarkıları söylüyorlar. Tazılarla yapılan bir koşuyu kutluyorlar. At arabası köşeyi kıvrıldığı zaman hep aynı anda dönen şapkalı küçük oğlanlar birbirlerinin omuzlarına vuruyor, böbürleniyorlar. Ama işine karışılmasını incelikle önleyerek Neville, ajan gibi gizlice, çabuk çabuk odasına dönüyor. Onu, alçak sandalyesine çökerken, o an için mimari bir dayanıklılığa bürünmüş ateşe gözlerini dikerken görüyorum. Eğer yaşam, diye düşünüyor; bu sürekliliğe bürünebilseydi, eğer yaşamda bu düzen olabilseydi - çünkü hepsinin ötesinde düzene tutkundur; benim Byron tarzındaki düzensizliğimden iğrenir; işte böyle, perdelerini kapatıyor, kapısını sürgülüyor. Gözleri (çünkü âşık; karşılaşmamızı aşkın uğursuz biçimi belirledi) özlemle doluyor; yaşlarla doluyor. Ocak karıştıracak demiri kapıyor, bir savuruşta yanan kömürlerdeki anlık dayanıklılık görünümünü darmadağın ediyor. Hepsi değişiyor. Ve gençlik ve aşk. Söğütlerin kemeri arasından akıp geçti kayık, şimdi köprünün altında. Percival, Tony, Archie ya da bir başkası, Hindistan'a gidecek. Bir daha karşılaşmayacağız. Sonra elini defterine uzatıyor –renkli kâğıtla kaplanmış düzgün bir cilt– o anda kimi en çok beğeniyorsa onun tavrıyla coşku içinde uzun dizeler yazıyor.

"Ama ben kalmak istiyorum; pencereden eğilmek; dinle-

mek. İşte, yine o eğlenen koro. Şimdi tabak kırıyorlar - bu da gelenek. Yaşlı ağaçlara vahşetle saldıran, kayaların üzerinden sıçrayan sel gibi koro, görkemli bir kendini bırakmayla paldır küldür uçurumlardan akıyor. Yuvarlanıyorlar; kovalıyorlar dörtnala tazıları, futbol toplarını; un torbaları gibi küreklere yapışmış, tulumbadan su çekercesine aşağı yukarı zorlanıyorlar. Bütün bölünmeler tekleşiyor - bir kişiymişçesine davranıyorlar. Hırçın ekim rüzgârı, ses ve sessizlik patlamaları biçiminde bir gürlemeyi avluda sürüklüyor. Şimdi yine tabakları kırıyorlar - gelenek bu. Elinde çantayla yaşlı, titrek kadın, ateş kırmızısı pencerelerin altından hızlı hızlı evine gidiyor. Üzerine düşeceklerinden, onu hendeğe yuvarlayacaklarından korkuyor biraz. Yine de kıvılcım ırmaklarıyla, uçuşan kâğıt parçalarıyla alev alev yanan şenlik ateşinde yumru yumru, romatizmalı ellerini ısıtmak istermiş gibi duraklıyor. Yaşlı kadın aydınlık pencereye yaslanıyor. Bir karşıtlık. Bunu ben görüyorum işte, Neville görmüyor; ben duyuyorum işte, Neville duymuyor. Bu yüzden o yetkinliğe ulaşacak, ben başarısızlığa uğrayacağım, kumla kirletilmiş kötü tümcelerden başka hiçbir şey bırakmayacağım ardımda.

"Louis'i düşünüyorum şimdi. Bu ufalanan güz akşamına, bu tabak kırma işine, bağıra bağıra av şarkıları söylemeye, Neville'e, Byron'a, bizim buradaki yaşantımıza kim bilir nasıl lanetleyici, ama araştıran ışıklar saçardı. İnce dudakları biraz büzülmüş, yanakları solgun, bir yazıhanede belirsiz tecimsel senetler üzerine derin düşüncelere dalıyor. 'Benim babam, Brisbane'de banker' –utandığı için hep ondan söz eder– başarısızlığa uğradı. İşte yazıhanede oturuyor; Louis okulun en bilge öğrencisi. Ama karşıtlıklar arayan ben, sık sık onun gözünü üzerimizde duyarım, onun gülen gözünü, onun vahşi gözünü, sonsuza dek yazıhanesinde, peşine takıldığı kocaman bir toplamdaki önemsiz sayılar gibi bi-

zi toplarken. Ve bir gün güzel bir kalem alarak eline, kırmızı mürekkebe batırarak toplama işlemini tamamlayacak; toplamımız bilinecek; ama yetmeyecek bu.

"Küüt! Şimdi sandalyeyi duvara fırlattılar. İlençlenmişiz biz öyleyse. Benim durumum da kuşku götürür. Yersiz tutkuların içine dalıp gitmiyor muyum? Evet, pencereden eğilip usulca döne döne yere düşecek olan sigaramı atarken onu bile izleyen Louis'i duyuyorum. Ve Louis, 'Bu bir şey demek. Ama ne?' diyor."

"Durmadan gelip geçiyor birileri," dedi Louis. "Bu lokantanın penceresinden geçiyorlar aralıksız. Otomobiller, yük arabaları, yolcu arabaları; sonra yine yolcu arabaları, yük arabaları, otomobiller, pencereden geçiyorlar. Arkada dükkânları, evleri görüyorum, kent kilisesinin gri, sivri kulelerini de. Önde sandviç ve çörek tabaklarının yerleştiği cam raflar. Her şey semaverden çıkan buharla biraz bulanıklaştırılmış. Biftek ve pirzolanın, püre ve salçanın etsi, buğulu kokusu lokantanın ortasında nemli bir ağ gibi asılı. Kitabıma Worcester salça şişesini destek yapıyorum, ötekiler gibi görünmeye çalışıyorum.

"Yine de beceremiyorum. (Durmadan geçip gidiyorlar, durmadan geçip gidiyorlar düzensiz bir ilerleyişle.) Kitabımı okuyup bifteğimi söyleyemem güvenle.

"Sürekli yineliyorum, 'Ben alışılmış tipte bir İngilizim, alışılmış bir yazıcıyım' diye; ama onlar gibi yaptığıma inanmak için de yan masadaki ufak tefek adama bakıyorum. Duyularının çeşitliliğinden boyuna seğiren buruşuk derileriyle uysal yüzlü, maymunlar gibi kavrayıcı, bu özel duruma yağ gibi sürülmüş, bütün yerli yerinde yüz kıpırdanmalarıyla bir piyano satışını tartışıyorlar. Piyano holü tıkar; öyleyse Tenner alacak. Geçip duruyor birileri, kilise kuleleri, salamlı sandviç tabakları önünden geçip duruyorlar. Bilincimin ışıklı akışı dışarı doğru dalgalanıyor ve onların düzensizli-

ğinden sürekli parçalanıyor, acı çekiyor. Oyleyse, kendimi yemeğime veremem. 'Tenner alırdım. Görünüşü güzel, ama holü tıkıyor.' Tüyleri yağdan kaygan karabataklar gibi dalıyor, suya atılıyorlar. Bu kalıbı aşan her şey, boşuna kendini beğenmişlik. Kaba saba olan bu; alışılmış olan. Aynı zamanda şapkalar aşağı yukarı inip çıkıyor, kapı durmadan açılıp kapanıyor. Akışın, düzensizliğin, yok etmenin, umutsuzluğun bilincindeyim. Olup olacağı buysa değmez. Yine de ben bu aşevinin ritmini duyuyorum. İçeri, dışarı, dört bir yana dönerek anaforlar yapan vals temposu gibi bu. Tepsileri dengeleyen garson kızlar; sebze, kayısı, krema tabaklarını dağıtırken, tam zamanında, tam onları isteyen kişilere dağıtırken içeri dışarı, dört bir yana dönerek sallanıyorlar. Alışılmış adamlar, onların ritmini kendi ritimleri içinde eriterek ('Tenner alırdım; çünkü, holü tıkıyor.') sebzelerini alıyor, kayısılarını, kremalarını alıyor. Peki, öyleyse parçalanmışlık neresinde bu sürekliliğin? Hangi yarıktan kişi yıkımı görür? Halka kırılmamış, uyum tam. İşte merkezdeki ritim, işte ortak ana yay. Açılmasını, kasılmasını gözlemliyorum; sonra yine açılmasını. Yine de ben, içine alınmamışım. Onlara öykünerek konuşursam bir daha konuşmamı bekleyerek kulak kabartırlar, beni yerime yerleştirsinler diye - Kanadalı mı yoksa Avustralyalı mıyım diye; ben, her şeyden çok sevgiyle kucaklanmayı isteyen ben, yabancıyım, dışarıda bırakılmışım. Üzerime, sıradan olanın koruyucu dalgalarının kapandığını duymak isteyen ben, göz ucuyla uzak ufku yakalıyorum, sürekli düzensizlik içinde şapkaların aşağı yukarı iniş çıkışlarını ayırt ediyorum. Ortalıkta dolaşan, şaşkına dönmüş ruhun yakınmaları yöneltilmiş bana; (çürük dişli kadın kekeliyor tezgâhta) 'Bizi, böylesine darmadağın geçip giden, aşağı yukarı kıpırdayan, en görünür yerde sandviç tabakları duran vitrinler önünden geçen bizi, önüne katıp birliğe geri götür.' Evet, sizi düzene sokacağım.

"Worchester salça şişesiyle desteklenmiş kitaptan okuyacağım. Dövme demirden halkalar, yetkin tümceler, birkaç sözcük var içinde; ama şiir. Siz, hiçbiriniz aldırmazsınız ona. Unutmuşsunuz ölü ozanın söylediklerini. Sizin dilinize çeviremem onu, bağlayıcı gücü sizi kavrasın diye; amaçsız olduğunuzu, ritminizin ucuz, değersiz olduğunu iyice açıklasın size de amaçsızlığınızın bilincinde değilseniz sizi gençken bile bunaklaştırarak içinize işleyen çürümeyi alsın götürsün diye. Kolayca okunsun diye, bu şiiri sizin dilinize çevirmek benim uğraşım olmalı. Platon'un, Virgilius'un yoldaşı olan ben, damarlı meşe ağacından kapıyı çalacağım. Dövülmüş çelikten namluyu geçen şeye karşı çıkıyorum. Melon şapkaların, berelerin, kadınların renk renk tüylerle süslü saç biçimlerinin (saygı duyduğum Susan gösterişsiz bir hasır şapka giyerdi yaz günü) amaçsız geçişine boyun eğmeyeceğim. Ve eziş ve pencere camından küçüklü büyüklü damlalarla dökülen buhar; araçların duruşu, birden sarsılışla yol almaya başlaması; tezgâhlarda ne yapacağını bilememe; insana özgü bir anlam taşımadan sıkıntıyla sürüklenen sözcükler, sizleri düzene sokacağım.

"Köklerim iniyor kurşun ve gümüş damarlarından; kokular saçan nemli bataklık alanlardan geçerek merkezde meşe köklerinin birbirine dolanmasından oluşmuş düğüme doğru. Doluşan toprağın köreltip mühürlediği kulaklarımla bile savaş söylentilerini duydum ve bülbülü; yaz sıcağının ardına düşmüş göç eden kuş sürüleri gibi uygarlığı arayarak sürülerle gelişigüzel savrulmuş adamlardan birliklerin telaşını duydum; Nil kıyılarına kırmızı kırmızı testiler taşıyan kadınlar gördüm. Bir bahçede uyandım, ensemde dokunuşla; sıcak öpüşle, Jinny'nin; hatırlamak bütün bunları, kişinin bir gece yangınında karmakarışık haykırışları, sütunların, kırmızı, kara direklerin yuvarlanışlarını hatırlaması gibi. Sonsuza dek uyuyor, uyanıyorum ben. İşte uyuyorum,

işte uyanıyorum. Parıldayan semaveri görüyorum, soluk sarı sandviçlerle dolu cam dolapları, tezgâhta taburelere türemiş, boru gibi paltolu adamları, onların arkasında sonsuzluğu da. Titreyen etimi, kukuletalı adamın kızgın, kızıl demirle dağladığı yerdeki yanık lekesi bu. Çok tüylü, geçmişten derilmiş, tomar olmuş, çırpınan kuş kanatları arasından görüyorum bu aşevini. İşte bu yüzden büzülmüş dudaklarım, hastalıklı solgunluğum, tatsız ve itici görünüşüm; yüzümü, nefret ve acılıkla, porsuk ağaçları altında aylak dolaşan, lamba ışığı kitaplarına düşsün diye perdelerini sıkı sıkı kapayan, koltukların mirasçıları Bernard'a, Neville'e çevirdiğim zaman.

"Susan'a saygı duyuyorum, çünkü oturup teyel yapıyor. Pencerenin kıyısında, mısırın iç çektiği ve bana güven duygusu verdiği evde, sessiz bir lamba altında dikiş dikiyor. Çünkü, onların en güçsüzü, en genciyim. Ayaklarına, ırmakların çakıllarda oluşturduğu küçük dereciklere bakan çocuğum ben. Şu salyangoz, diyorum; şu yaprak. Salyangozlarda coşkuya kapılıyorum, yaprakta coşkuya kapılıyorum. Her zaman en gençleriyim; en suçsuzları, en güvenilir olanları. Siz, hepiniz korunmuşsunuz. Ben çırılçıplağım. Garson kız çelenk biçiminde örülmüş saçlarıyla salınıp geçtiği zaman size kayısılarınızı, kremanızı verir duraksamaksızın, kardeşinizmiş gibi. Siz onun kardeşlerisiniz. Ama ben, yeleğimden ekmek kırıntılarını silkerek kalktığımda tabağımın altına daha çok bahşiş, bir şilin sıkıştırıyorum, ben gidinceye dek bulamasın diye, kahkahalarla onu alırken küçümsemesi, yaylı kapıdan geçene dek bana çarpmasın diye."

"Şimdi rüzgâr perdeyi kaldırıyor," dedi Susan. "Kavanozlar, leğenler, delinmiş eski püskü hasır koltuk, açık seçik oluyor. Her zamanki solmuş kurdeleler saçılıyor duvar kâğıdı-

na. Kuşların korosu bitti, şimdi bir tek kuş şakıyor. Yatak odası kapılarından, aşağıda mutfaktan, bahçeden çıkıp limonluğu geçerek tarlalara gideceğim. Daha sabahın ilk saatleri. Sis, sulak çayırlıkların üzerinde. Gün, ketenden kefen gibi katı ve dik. Ama yumuşayacak, ılınacak. Bu saatte, bu durgun, erken saatte ben tarlayım sanıyorum, ben ahırım, ben ağaçlarım; kuş sürüleri tam üzerine basacakken son anda sıçrayan tavşan yavrusu benim. Kocaman kanatlarını tembel tembel geren balıkçıl benim, bir ayağını ötekinin önüne atarken çatırtılar çıkaran, çiğneyen inek, hızla inen vahşi kırlangıç, gökyüzündeki uçuk kırmızı, kırmızı solduğu zamanki yeşil, sessizlik, çan, tarlalardan arabaların atlarını getiren adamın çağrısı, hepsi benim.

"Bölümlere ayrılamam ya da ayrı tutulamam. Okula gönderildim, öğrenimimi tamamlayayım diye İsviçre'ye gönderildim. Muşambadan nefret ediyorum, göknar ağaçlarından, dağlardan nefret ediyorum. Bulutların yavaş yavaş ilerlediği soluk gökyüzü altındaki bu geniş toprağa savurayım şimdi kendimi. Yolda ilerledikçe araba gitgide büyüyor. Koyunlar tarlanın ortasında toplanıyorlar. Kuşlar yolun ortasında toplanıyorlar, uçmalarına gerek yok daha. Ormandan duman yükseliyor. Tanın katılığı bırakıyor onu. Şimdi gün canlanıyor. Renk geri geliyor. Tüm ekinleriyle gün sarı sarı dalgalanıyor. Toprak ağır, asılı altımda.

"Ama, kimim ben, bu çit kapısına yaslanan, bir halka içinde av köpeğinin koku sürmesini izleyen ben? Bazen düşünüyorum da (daha yirmi yaşıma gelmedim) ben kadın değil, bu çit kapısına, bu toprağa düşen ışığım. Ben mevsimlerim, diye düşünüyorum bazen; ocak, mayıs, kasım; çamur, sis, tanyeri. Ortalığa savrulamam ya da incelikle salınamam, öbür insanlara karışamam. Ama şimdi kapının izi koluma çıkana dek yaslanmış dururken burada, içimde kendini biçimlemiş olan ağırlığı duyuyorum. Bir

şey biçimlendi okulda, İsviçre'de, katı bir şey. İç çekmeler ve kahkahalar değil; halkalanan ustalıklı söz dizileri değil; Rhoda'nın, omuzlarımız üzerinden bizden ötelere baktığı zamanki tuhaf konuşmaları değil; Jinny'nin bütünlük içinde, kemikler ve beden olarak parmak uçlarında dönüşü de değil. Benim verdiğim şey acımasız. İncelikle salınamam, öbür insanlara karışıp. En çok yolda karşımıza çıkan çobanların bakışlarını seviyorum; Çingene kadınlarının bakışlarını seviyorum, hendekte, arabanın yanında çocuklarını emziren, benim çocuklarımı emzireceğim gibi. Çünkü, az sonra, arıların hatmi çiçeklerinin çevresinde vızıldaştıkları o sıcak gün ortasında sevdiğim gelecek. Sedir ağacı altında duracak. Onun bir tek sözcüğünü bir tek sözcükle yanıtlayacağım. İçimde biçimlenenleri ona vereceğim. Çocuklarım olacak, önlüklü hizmetçilerim, ellerinde tırmıklarıyla adamlarım, sepetler içinde ısıtmak için hasta kuzular getirdikleri, domuz etlerinin asıldığı, soğanların parıldadığı mutfağım olacak. Annem gibi olacağım, dolapları kilitleyerek, mavi önlükle, sessiz.

"Şimdi acıktım. Av köpeğimi çağıracağım. Pişkin ekmek kabuklarını, tereyağlı ekmeği, beyaz tabakları düşünüyorum, güneşli bir odada. Tarlaları geçip geri döneceğim. Bu patika boyunca güçlü, dengeli, uzun adımlarla şurada bir su birikintisine basmamak için yana kıvrılarak, burada bir yığına usulca sıçrayarak yürüyeceğim. Kaba saba etekliğimin üzerinde ıslak boncuklar oluşuyor, ayakkabılarım yumuşuyor, kararıyor. Gün katılığından sıyrılmış, gri, yeşil, koyu kırmızı aşı boyasıyla gölgelenmiş. Kuşlar artık yola yerleşmiyorlar.

"Geri dönüyorum; tüyleri kırağıdan grileşmiş, pençeleri kaba topraktan sertleşmiş bir tilkinin, bir kedinin dönüşü gibi. Yapraklarını çatırdatarak, üzerindeki damlacıkları saçarak lahanaları itip geçiyorum. Babamın, parmakları arasında otu

eze eze koridorda sürüklediği ayak seslerini bekleyerek oturuyorum. Masada reçel kavanozları, somunlar, tereyağı arasında açmamış çiçekler kendilerini dimdik tutarlarken birbiri ardından fincanları dolduruyorum. Susuyoruz.

"Sonra dolaba gidiyorum, dolgun kuru üzümlerle dolu nemli torbaları alıyorum; ağır unu kaldırıp temiz, fırçalanmış mutfak masasına koyuyorum. Hamuru, sıcacık içlerine ellerimi daldırarak yoğuruyorum, uzatıyorum, topluyorum. Bırakıyorum, soğuk su parmaklarımın arasından yelpaze gibi aksın. Ateş kükrüyor, sinekler bir halkada vızıldıyor. Bütün kuşüzümlerim, pirinçlerim, gümüş torbalarım, mavi torbalarım yine dolaplara kilitlendi. Et, fırına kondu, temiz havlunun altında ekmek kabarmış, yumuşak bir kubbe. Irmak kıyısına yürüyorum öğleden sonra. Yeryüzü ürüyor. Sinekler, ottan ota geçiyor. Çiçekler, çiçek tozlarıyla dolgun. Kuğular ırmaktan aşağı düzgünce süzülüyor. Artık ısınmış, güneşle beneklenmiş bulutlar, tepelerin üzerinden geçiyorlar, suya altın bırakarak, kuğuların boyunlarına altın bırakarak. Bir ayaklarını ötekinin önüne atarak inekler otladıkları bir yol açıyorlar tarlada. Otlar arasında el yordamıyla beyaz kubbeli mantarlar arıyor, saplarını koparıyorum, yanında büyüyen eflatun salep otunu topluyorum; salep otunu, köklerinde toprakla mantarın yanına koyuyorum ve sonra eve dönüyorum; çay masasında tam o anda kızarmış olan güllerin arasındaki çaydanlığı babam için kaynatmaya.

"Ama akşam iniyor, lambalar yakılıyor. Ve karanlık çöktüğünde yakılan lambalar, sarmaşıklar üzerinde sarı bir ateş oluşturuyorlar. Dikişimi alıp masaya oturuyorum. Jinny'yi, Rhoda'yı düşünüyorum; çiftlik atları ağır ağır eve yürürken kaldırımlarda tekerleklerin tıkırtısını duyuyorum, akşam rüzgârında araçların kükreyişini duyuyorum. Karanlık bahçede titreşen yapraklara bakıyorum, düşünüyorum: 'Londra'da dans ediyor onlar. Jinny, Louis'i öpüyor."

"Ne tuhaf şey," dedi Jinny, "insanların uyumak zorunda oluşları, ışıklarını söndürüp yukarı çıkma gereksinimi duymaları. Giysilerini çıkarmış, beyaz gecelikler giymişler. Bu evlerin hiçbirinde ışık yok. Gökyüzünde bacalardan bir çizgi; bir iki sokak lambası yanıyor, lambalar, kimsenin onlara gereksinim duymadığı zamanlar yanar ya. Sokaklarda yalnızca, apar topar koşuşturan yoksul kişiler. Gelen geçen kimse yok bu sokakta; gün bitti. Köşelerde birkaç polis duruyor. Ama yine de gece başlıyor. Karanlıkta parıldadığımı duyuyorum. İpek, dizimde. İpek bacaklarım dümdüz sürtünüyor birbirine. Gerdanlığın taşları soğuk yatıyor boğazımda. Pabuçlarımın sıkmasını duyuyorum. Dimdik oturuyorum, saçım koltuğun arkalığına değmesin diye. Giyinip kuşanmışım, hazırlanmışım. Anlık susuş bu, karanlık an. Kemancılar yaylarını kaldırdılar.

"Şimdi araba kayarak duruyor. Bir kaldırım şeriti aydınlandı. Kapı açılıyor, kapanıyor. İnsanlar geliyor, konuşmuyorlar, apar topar giriyorlar. İşte, holde düşen paltoların hışırtısı. Giriş bu, başlangıç bu. Bakıyorum, göz atıyorum, pudra sürüyorum. Her şey tam olması gerektiği gibi, hazırlanmış. Saçım tek kıvrımda toplanmış. Dudaklarım kıpkırmızı. Merdivenlerde kadınlara, erkeklere, dengi olduklarıma katılmaya hazırım. Önlerinden geçiyorum, bakışlarına sergilenmiş; onlar da benimkilere. Bakarız şimşek gibi, yine de yumuşamayız, tanıma belirtileri göstermeyiz. Bedenlerimiz konuşur. Bu benim çağrım. Bu benim dünyam. Her şey belirlenmiş, hazırlanmış, şimdi şurada duran uşaklar adımı öğreniyor, yepyeni bilinmeyen adımı ve atıveriyorlar önüme. Giriyorum.

"İşte, boş, bekleyen odalarda yaldızlı sandalyeler ve çiçekler; büyüyen, duvarlara yeşil yayan, beyaz yayan çiçeklerden daha durgun, daha göz alıcı. Ve küçük masada ciltli bir kitap. Hayallerini kurmuş olduğum bu, önceden bilmiş olduğum bu. Ben yerlisiyim buranın. Kalın halılar üze-

rine kendi evimdeymişçesine basıyorum. Düzgün, cilalanmış yerlerde kolayca kayıyorum; şimdi bu koku, bu parıltı içinde, kıvrık yaprakları açılan bir eğreltiotu gibi açıyorum. Duruyorum. Bu dünyayı gözden geçiriyorum. Bilinmeyen insan gruplarına bakıyorum. Parıltılı yeşil, pembe, inci grisi kadınlar arasında erkek gövdeleri dimdik duruyor. Kara ve ak onlar, giysilerinin altında derin derelerle oluk oluk onlar. Tünel penceresindeki yansımayı duyuyorum yine, kımıldıyor. Bilinmeyen adamların kara ve ak biçimleri öne doğru eğildiğimde bana bakıyor, bir resme bakmak için yana döndüğümde onlar da dönüyor. Boyunbağlarına gidiyor elleri titreyerek. Yeleklerine, cep mendillerine dokunuyorlar. Çok genç onlar. İyi bir izlenim bırakmaya can atıyorlar. İçimden binlerce yeteneğin fışkırdığını duyuyorum. Cilveliyim, şenim, durgunum, üzgünüm, sırası geldikçe. Kök salmışım, ama akıyorum. Bütünüyle altın; şu yana akarken buna 'Gel' diyorum. Kara dalgacıklar saçarak şuna, 'Hayır' diyorum. Biri, cam bölmedeki yerinden ayrılıyor. Yaklaşıyor. Bana doğru geliyor. Bu, şimdiye dek yaşadığım en coşkun an. Titriyorum. Dalgalanıyorum. Irmakta bir o yana, bir bu yana kayan bitki gibi akıyorum; ama bana gelebilsin diye kök salmışım. 'Gel,' diyorum, 'Gel.' Solgun, kara saçlı gelen, üzüntülü, duygulu. Ve ben cilveliyim, akıcıyım, oyuncuyum; çünkü, o üzgün, duygulu o. Burada o, yanımda duruyor.

"Şimdi, küçük bir sarsıntıyla kayalardan kopartılan deniz böceği gibi ayrılıyorum, onunla birlikte düşüyorum, alınıp götürülüyorum. Bu yavaş sele bırakıyoruz kendimizi. Bu duraksayan müzikten içeri, dışarı girip çıkıyoruz. Kayalar dans akıntısını kesiyor, akıntı dönüyor, titriyor. İçeri, dışarı, bu büyük biçime sürükleniyoruz biz şimdi; bizi birlikte tutuyor; onun yılansı, duraksayan, dimdik, tam anlamıyla kuşatıcı duvarları dışına adım atamayız. Bedenlerimiz, onun katı,

benim akıcı bedenim, o bedenin içinde birbirine yaklaştırıldı; o tutuyor bizi birlikte ve sonra düzenli, yılansı kıvrımlarla dışarı uzayarak bizi sarıyor, sarıyor. Birden müzik susuyor. Kanım akışını sürdürüyor, ama bedenim durgun. Oda dönüyor gözlerimin önünde. Duruyor.

"Gel öyleyse, döne dolana gidelim yaldızlı sandalyelere doğru. Düşündüğümden daha güçlü beden. Sandığımdan da çok dönüyor başım. Hiçbir şeye aldırmıyorum yeryüzünde. Hiç kimseye aldırmıyorum, bu adını bilmediğim adam dışında. Söyle Ay, biz onaylanmaya değer değil miyiz? Güzel değil miyiz; burada, birlikte oturmuşuz, ben satenimin içinde, o kara ak giysileri içinde? Dengim olanlar bakabilirler şimdi bana. Dümdüz size bakıyorum kadınlar, erkekler. Ben içinizden biriyim. Bu benim dünyam. Şimdi bu ince gövdeli bardağı alıyor, yudumluyorum. Şarabın çarpıcı, kavrayıcı bir tadı var. İçtikçe ürkmekten kendimi alamıyorum. Koku ve çiçekler, parlaklık ve ısı, burada ateşli sarı sıvıya damıtılmış. Tam kürek kemiklerim arasında, kocaman gözlü, kuru bir şey usulca kapanıyor, gittikçe kendisini yatıştırıp uyutuyor. Kendinden geçme bu, gönül rahatlığı bu. Boğazımın arkasındaki set kendini alçaltıyor. Sözcükler birikiyor, kümeleniyor, birbiri üzerinden öne atılıyor. Hangisi olduğu önemli değil. İtişiyorlar, birbirlerinin omuzlarına yığılıyorlar. Tek ve yalnız dost, yuvarlanıyor, çoğalıyor. Ne söylediğim önemli değil. Kanatlarını çırpan kuş gibi yolunu açan tümce, aramızdaki boşluğu geçiyor. Onun dudaklarına yerleşiyor. Bardağımı dolduruyorum yeniden, içiyorum. Perdeler kalkıyor aramızdan. Bir başka ruhun sıcaklığı ve özel hayatı içine alındım. Birlikteyiz, yükseklerde, Alpler'de bir geçitte. O üzgün duruyor yolun tepesinde. Ben eğiliyorum. Mavi bir çiçek koparıyorum, ona yetişmek için parmak uçlarımda yükselerek yakasına takıyorum. İşte! Bu benim esriklik anım. Şimdi bitti.

"Şimdi umursamazlık ve ilgisizlik egemen oluyor bize.

Öbür insanlar çabucak gelip geçiyor önümüzden. Masanın altında birleşen bedenlerimizin bilincini yitirdik. Ben, sarışın, mavi gözlü adamlardan da hoşlanıyorum. Kapı açılıyor. Kapı durmadan açılıyor. Şimdi düşünüyorum, bir daha açıldığında bütün yaşantım değişecek. Kim geliyor? Ama bu yalnızca bardakları getiren uşak. Şu, yaşlı bir bey, onun yanında çocuklaşmalıyım. Şu görkemli bir hanım, onun yanında kendimi gizlemeliyim. Kendilerine, saygıdeğer bir düşmanlığın çekilmiş kılıçları gibi duygular beslediğim yaşıtım genç kızlar da var. Çünkü bunlar dengim benim. Bu dünyanın yerlisiyim ben. İşte benim göze almış olduğum şey, işte benim serüvenim. Kapı açılıyor. Ah, gel diyorum ona, başımdan topuklarıma dek altın dalgalarla. 'Gel' ve geliyor bana doğru."

"Arkalarından yavaşça yürüyeceğim," dedi Rhoda, "sanki tanıdık birini görmüşüm gibi. Ama kimseyi tanımıyorum. Perdeyi çekeceğim, aya bakacağım. Unutuluşun esintileri kışkırtılmışlığımı yatıştıracak. Kapı açılıyor, kaplan sıçrıyor. Kapı açılıyor, korku doluyor içeri, korku üzerine korku, peşime düşmüş benim. Bırak da gizlice bir köşeye ayırdığım hazinelerime konuk gideyim. Havuzlar duruyor öteki yakasında yeryüzünün, mermer sütunlar yansıtarak. Kırlangıç, karanlık havuzlara kanadını batırıyor. Ama bu sırada kapı açılıyor, insanlar geliyor; bana doğru geliyorlar. Kabalıklarını, ilgisizliklerini örtmek için ölgün gülümseyişler fırlatarak beni kıskıvrak yakalıyorlar. Kırlangıç kanatlarını batırıyor, mavi denizlerden süzülüyor ay; tek başına. Elini tutmalıyım bu adamın, yanıtlamalıyım. Peki, ne söyleyeceğim? Bu beceriksiz, ölçüleri uygunsuz bedenin içinde alev alev durayım, onun ilgisizlik ve küçümseme mızraklarına hedef olayım diye, gerisingeri buraya sürüldüm ben; kırlangıcın kanatlarını batırdığı yerde, yeryüzünün öteki yakasında mermer sütunları, havuzları özleyen ben.

"Gece, tekerleklerini biraz daha sürüdü bacalar üzerinde. Pencereden, adamın omzu üzerinden, tedirgin edilmemiş, ışık içinde boğulmamış, ipek içinde tuzağa düşürülmemiş, duraklamakta, gerinmekte, sonra yine kımıldamakta özgür bir kedi görüyorum. Kişisel yaşantının tüm ayrıntılarından nefret ediyorum. Ama çakılmışım buraya dinleyeyim diye. Korkunç bir baskı üzerimde. Yüzyılların ağırlığını atamadan yerimden kımıldayamam. Milyonlarca ok delip geçiyor beni. Küçümseme ve alay delip geçiyor beni. Ben, fırtınaya göğüs gerebilecek olan, dolunun boğazımı tıkamasına sevinçle kendimi bırakabilecek olan ben, buraya iğnelenmişim, ortada bırakılmışım. Kaplan sıçrıyor. Kamçılı dilleri üzerimde benim. Kıpırtılı, bitip tükenmeden, art arda titreşiyorlar üzerimde. Kaçamaklı yanıtlar vermeliyim, onları yalan çitiyle çevirip dışarıda tutmalıyım. Yıkıma karşı koyacak tılsım nedir? Bu ısının üzerine serin serin yaymak için hangi yüzü çağırabilirim? Bavulların üzerindeki adları düşünüyorum, geniş dizlerinden eteklerin döküldüğü anneleri, çok sırtlı, dik tepelerin, kucağına indiği ağaçsız alanları. Saklayın beni, diye haykırıyorum; koruyun beni, çünkü ben içimizde en gencinizim, en çırılçıplağınızım. Jinny dalganın üzerinde martı gibi süzülür; bakışlarını ustalıkla oraya, buraya yönelterek dosdoğru şunu bunu söyleyerek. Ama ben yalan söylüyorum, kaçamaklı yanıtlar veriyorum.

"Yalnızken leğenlerimi sallıyorum, filomun komutanıyım. Oysa burada, ev sahibinin penceresindeki sırmalı kadife perdenin püskülünü bükerken birbirinden ayrı bölümlere ayrılmışım; artık bir tek değilim. Peki öyleyse, dans ederken Jinny'de var olan bilgi ne; lamba ışığı altında usulca eğilerek beyaz pamuk ipliğini iğnenin gözünden geçirirken Susan'da var olan güvenlik nereden geliyor? Evet, diyor onlar; hayır, diyor onlar; yumruklarını güm diye vuruyorlar masaya. Ama ben kuşkuya düşüyorum, tit-

riyorum, vahşi akdiken ağacının çölde gölgesini salladığını görüyorum.

"Şimdi sanki bir şeye doğru gidiyormuş gibi odayı geçip tenteli balkona yürüyeceğim. Birden ay ışıltısıyla yumuşacık tüylenmiş gökyüzünü görüyorum ve yüzleri olmayan, gökyüzüne yontular gibi yaslanmış iki kişiyi. Öyleyse değişme hastalığına karşı bağışıklık kazanmış bir yeryüzü var. Beni kekeleterek, bana yalanlar söyleterek bıçak gibi kesen dillerle titreşen bu konuk odasını geçtiğim zaman, organlarından kurtulmuş, güzelliğe bürünmüş yüzler buluyorum. Sevgililer çınar ağacı altına gizlice diz çöküyorlar. Polis köşede nöbetçi duruyor. Bir adam geçiyor. Öyleyse değişme hastalığına karşı bağışıklık kazanmış bir yeryüzü var. Ama ben yangının kıyısında, kızgın soluktan kavrulmuş, parmak uçlarımda dururken kapının açılacağından, kaplanın sıçrayacağından hâlâ korkarken tek tümce bile kurmama yetecek denli yatışmış değilim. Söylediğim, sürekli yadsınıyor. Her kapı açılışında sözüm kesiliyor. Daha yirmi birimde bile değilim. Ezilmişliğe tutsağım. Hayatım boyunca alay edilmeye tutsağım. Yalan söyleyen dilleri, seğiren yüzleriyle bu adamlar, kadınlar arasında aşağı yukarı yuvarlanmaya tutsağım, dalgalı denizde bir mantar gibi. Yaban otlarından bir şerit gibi her kapı açılışında ötelere savruluyorum. Süpüren ve kayaların en son kıyılarını aklıkla dolduran köpüğüm ben, ben burada, bu odadaki kızım da."

Güneş; yükselmiş olan, sudan yapılma değerli taşlar arasından kesik kesik bakış fırlatarak yeşil şiltede gizlenmeyi artık bir yana bırakmış olan güneş, yüzünü açtı, dümdüz baktı dalgalar üzerinden. Düzenli bir gümbürtüyle döküldü dalgalar. Yarış alanındaki at toynaklarının çalkantısıyla döküldüler. İncecik serpintileri, sürücülerin başları üzerinden mızrakların havalanışı gibi yükseldi. Kumsalı, elmas uçlu, çelik mavisi sularla süpürdüler. İçeri, dışarı zorlamasını sürdüren makinenin yeğinliği ve gücüyle geri çekildiler, sonra yine yayıldılar. Mısır tarlalarına, ormanlara vurdu güneş. Irmaklar mavileşti, kıvrım kıvrım oldu; su kıyısına inen çayırlar usulca sorguçlarını kabartan kuşların tüyleri gibi yeşillendi. Yay gibi olmuş ve denetim altına alınmış tepeler, kemiğin kaslarla sarılması gibi sırımlarla gerilere bağlanmışlardı sanki; yamaçlarında gururla dimdik duran ormanlar bir atın boynundaki kısa, kırpılmış yeleye benziyordu.

Ağaçların, çiçeklikler, havuzlar, limonluklar üzerinde kophoyu durduğu bahçede kuşlar, sıcak güneş ışığı altında, ayrı ayrı şakıdılar. Biri, yatak odası penceresi altında şakıdı;

öteki, leylak ağacının en yüksek dalında; bir başkası, duvarın kıyısında. Her biri, ötekinin ötüşünü acımasız uyuşmazlıkla paramparça edip etmediğine aldırmaksızın, sanki şakımayı patlatarak çıkarmak istermişçesine, keskin bir sesle, tutkuyla ateşli şakıdı. Yuvarlak gözleri, parlayarak dışarı fırladı; pençeleri dalı, parmaklığı kavradı. Bir yere sığınmaksızın, apaçık ortada, güneş ve hava için, midye kabuğu gibi damarlı ya da pırıl pırıl halkalarla zırhlı, orada yumuşak mavilerle yol yol, burada üstüne altın saçılmış ya da tek parlak tüyle çizilmiş yeni tüyleri içinde, güzel görünümleriyle şakıdılar. Türküleri sanki sabahın zorlamasıyla onlardan kopartılıp alınıyormuş gibi şakıdılar. Varoluşun kıyısı bilenmiş, mavi-yeşil ışığının yumuşaklığını, ıslak toprağın nemini, yağlı mutfak buharının buğusunu, istimini, koyun ve inek etinin kızgın soluğunu, hamur işlerinin ve meyvenin verimini, çöp yığınından ağır buharın sızdığı mutfak kovasından atılan nemli kırıntıları ve kabukları kesmeliymiş, dağıtmalıymış gibi şakıdılar. Sırılsıklam, nem lekeli, ıslaklıktan bükülmüş her şeye indiler onlar; kuru gagalı, acımasız, dimdik. Leylak dalından ya da çitten inerek çullandılar. Gizlenen salyangozu buldular, kabuğunu taşa vurdular. Kabuk kırılıncaya, ince bir şey çatlaktan sızıncaya dek öfkeyle düzen içinde vurdular. Kısa, keskin seslerle cıvıldayarak, gökyüzünün derinliklerine yönelmiş uçarak hızla geçtiler, dimdik yükseldiler, ağacın üst dallarına tünediler, alttaki yapraklara, kulelere, açan çiçeklerle beyazlanmış, çimenle akan kırlara, sorguçlu ve sarıklı askerlerden birliği ayaklandıran tamtam sesi gibi vuran denize küçümseyerek baktılar. Şakımaları zaman zaman, sularla çarpışarak köpüren ve yine birbirine karışan, aynı geniş yaprakları sürükleyerek aynı yataktan aşağı daha hızlı daha hızlı koşuşturan dağ deresinin kolları gibi aceleci ölçülerle birlikte yükseldi. Ama işte bir kaya; dağılıyorlar.

Güneş, odaya keskin kamalar biçiminde düştü. Işığın dokun-

duğu her şey aşırı uçlarda bir varoluşa büründü. Tabak, ak bir göl gibiydi. Bıçak, buzdan bir hançere benzedi. Işıktan çizgilerle yukarı kaldırılmış büyük bardaklar, ansızın kendilerini ele verdiler. Suyun altına batmış da çıkmışlar gibi masalar, iskemleler, olgun meyvenin kabuğu üzerindeki buğuya benzer kırmızı, turuncu, morla incecik örtülü olarak yüzeye yükseldiler. Porselenin saydam cilası üzerindeki damarlar, ağacın damarları, hasırın lifleri daha daha incelikle kazındı. Her şey gölgesizdi. Kavanoz öylesine yeşildi ki göz, onun yoğunluğuyla huniden emilmiş ve deniz böceği gibi üzerine yapıştırılmış görünüyordu. Sonra biçimler, kütleyle, kıyılarla donandı. İşte burada iskemlenin kabartması, şurada dolabın gövdesi vardı. Ve ışık çoğaldıkça gölge sürüleri katıldı önüne, kümelendi, üst üste katlanarak arkalara asıldı.

"Ne hoş, ne tuhaf," dedi Bernard, "parıltılı, bir sürü benekli, bir sürü kubbeli Londra uzanıyor önümde sis altında. Gaz depoları, fabrika bacalarıyla korunmuş, uzanmış uyuyor biz yaklaşırken. Karınca yığınını bağrına basıyor. Tüm haykırışlar, tüm gürültüler usulca sessizlik içine sarılmış. Roma'nın kendisi bile bundan daha görkemli gözükemez. Ama biz ona yönelmişiz. Daha şimdiden anaç mahmurluğu tedirgin. Evlerle tüylenmiş bayırlar yükseliyor sis içinden. Fabrikalar, katedraller, cam kubbeler, kuruluşlar, tiyatrolar dikleştiriyorlar kendilerini. İlk geçen kuzey treni mermi gibi atılıyor ona. Geçerken bir perdeyi çekiyoruz. İstasyonlardan takırdayarak şimşek gibi geçerken boş, bekleyen yüzler bakıyor bize. Adamlar gazetelerini daha sıkı kavrıyor; rüzgârımız, ölümü düşündürerek onları süpürürken. Ama biz kükreyip duruyoruz. Ağır, anaç, görkemli hayvanın böğrüne saplanacak mermi gibi kentin kıyılarına patlayışla gireceğiz neredeyse. Mırıldanıyor o, uğulduyor, bizi bekliyor.

"Aynı zamanda, durmuş tren penceresinden bakarken büyük mutluluğum nedeniyle (evlenmek üzere nişanlandığım-

dan) bu hızın, bu kente sıkılmış kurşunun parçası olduğumu duyuyorum tuhaf, inandırıcı biçimde. Hoşgörü ve uysallıkla uyuşturulmuşum. Sayın bayım, diyebilirim; bavulunuzu indirip, bütün gece boyunca giymiş olduğunuz şapkayı içine tıkıştırarak ne diye tedirgin kıpırdanıp duruyorsunuz? Yaptığımız hiçbir şey işe yaramayacak. Hoş bir oybirliğine varma durumu hepimizin üzerinde kuluçkaya yatıyor. Büyütülmüşüz, saygıdeğer kılınmışız, sanki koskoca gri kaz kanadıyla özdeşliğe süpürülmüşüz (güzel, ama renksiz bir sabah); çünkü, bir tek isteğimiz var, istasyona varmak. Bir gümbürtüyle durmasını istemiyorum trenin. Bütün gece boyunca karşılıklı otururken bizi birbirimize bağlamış olan ilintinin kesilmesini istemiyorum. Nefret ve yarışmanın, değişik isteklerin, yeniden egemenliklerini kurduğunu duymak istemiyorum. Yalnızca Euston'a varma isteğiyle otururken telaşlı trendeki topluluğumuz hoş geldi, sefa geldi. Ama, gör işte! Bitti. İsteğimize ulaştık. Platforma girdik. Telaş, kargaşa, kapıdan geçip asansöre ilk giren olma isteği, kendini açığa çıkarıyor. Ama ben kapıdan ilk geçen, kişisel hayatın yükünü ilk sırtlanan olmak istemiyorum. Ben, pazartesiden, onun bana olur dediğinden beri tepeden tırnağa kimlik duygusuyla dolmuş olan ben, 'Bu benim diş fırçam' demeden bardaktaki diş fırçasını göremeyen ben, aralarına katılmadan, şimdi ellerimi açmak, neyim var neyim yoksa bırakıvermek, araçlara bakarak, hiçbir tutku duymaksızın, kıskanmaksızın, bundan böyle düşüncem sınırlanmış olsaydı insan yazgısı üzerine sınır tanımayan anlama isteği olacak şeyle burada, caddede durmak istiyorum yalnızca. Ama sınırlanmamış düşüncem. İşte geldim, kabul edildim. Hiçbir şey sormuyorum.

"Doymuş olarak memeden çekilen çocuk gibi bu gelip geçenler arasında, bu her yerde var olan ortak hayat içinde, derinlere batmakta özgürüm şimdi. (Şunu da söyleyeyim ki pek çok şey pantolonlara bağlı; düşünen kafayı, partal pan-

tolonlar tümden sakatlamış.) Kişi, asansör kapısındaki meraklı duraksamaları gözlemler. Şu yana, bu yana, öteki yana? Sonra, bireysellik kendini öne sürüyor. Gittiler. Hepsine bir gereksinme yön veriyor. Bir zamanlar öylesine bütünleşmiş olan bu güzel insanları, bir yerde buluşmak için verilen sözü tutma, şapka satın alma gibi acınası bir olay parçalıyor. Bana gelince, hiçbir amacım yok benim. Hiçbir tutkum yok benim. Bırakacağım, genel itici güç taşısın beni. Düşüncem, yüzeyi gelip geçenleri yansıtan uçuk gri ırmak gibi kayıp gidiyor. Geçmişimi, burnumu, gözlerimin rengini veya kendime ilişkin genel kanımın ne olduğunu hatırlayamıyorum. Yalnızca, birdenbire ortaya çıkan tehlike anlarında, bir geçitte, yaya kaldırımının kıyısında, bedenimi koruma isteği öne fırlıyor, beni kavrıyor; beni burada, bu aracın önünde durduruyor. Öyle anlaşılıyor ki yaşamakta diretiyoruz. Sonra yine ilgisizlik iniyor üzerimize. Araçların kükremesi, birbirinden ayırt edilmemiş yüzlerin o yana, bu yana geçişi, beni hayallere sürüklüyor, yüzlerden organları siliyor. İnsanlar, içimden geçip gidebilirler. Ve zamanın şu anı, kendimi içinde yakalanmış bulduğum bu özel gün nedir? Araçların homurtusu herhangi bir kükreme olabilirdi- ormanlardaki ağaçlar ya da vahşi hayvanların kükremesi. Zaman, topukları üzerinde bir iki santim geri cızırdamış, kısa gelişmemiz ertelenmiş. Hem, düşünüyorum da bedenlerimiz çıplak gerçekte. Şöylece kaplanmışız düğmeli bez parçalarıyla ve bu kaldırımların altında kabuklar, kemikler, sessizlik var.

"Her nasılsa hayaller kurmamın, ırmağın yüzeyi altında sürüklenen biri gibi deneysel ilerleyişimin, merak, açgözlülük, tutku duygularıyla kendiliğinden ve ilgisiz, uykudaymışçasına sorumsuzca kesildiği, parçalandığı, delindiği, yolunduğu bir gerçek. (Şu çantaya göz dikiyorum, falan filan.) Hayır, ama aşağılara inmek istiyorum; sonsuz derinliklere

konuk gitmek; arada bir hep birtakım davranışlarda bulunmak için değil de bulgulamak için ayrıcalıklarımı kullanmak; kırılan koca dalların, mamutların belirsiz, geçmiş zamanlardan kalma seslerini duymak; bütün yeryüzünü anlayışın kollarıyla kucaklamak gibi olanaksız isteklere boyun eğmek-eylem içinde olanların yapamayacakları şeyler istiyorum. Yürürken özel bir varlık olmaktan çözülüşüm gibi demir alan, benden bu birbirinin kopyası yığınları, bu gözünü bir noktaya dikenleri, yolcuları, çırakları, yazgılarına aldırmayıp vitrinlere bakan sinsi, kaçak kızları kucaklamamı isteyen bu sevgi ve anlayışın tuhaf salınımı, titreşimleriyle titremiyor muyum? Ama geçici geçitimizin bilincindeyim.

"Her nasılsa, şimdi hayatın benim için gizemli biçimde uzatılmış olduğu duygusunu yadsıyamayacağım da gerçek. Çocuklarım olabilir de bu kuşağın, bu kara yazgısıyla kuşatılmış, cadde boyunca sonsuz yarışmada birbirini itip kakan halkın ötesine, daha uzaklara bir tohum atabilir miyim yani? Kızlarım gelecek buraya, başka yazlarda, oğullarım yeni tarlaları sürecek. Bu yüzden rüzgârın az sonra kuruttuğu yağmur damlaları değiliz; bahçeleri rüzgârla doldurur, ormanları kükretiriz, değişik biçimlerde çıkarız ortaya durmadan, sonsuza dek. Öyleyse bu, benim inancımı, ana dengeliğimi açıklamaya yarıyor; yoksa hep insan gövdeleri arasından kendime geçit açarak, karşıdan karşıya geçmek için güvenli anlardan yararlanarak bu kalabalık yolun ırmağını göğüslemem öylesine canavarca bir saçmalık olurdu ki. Kendini beğenmişlik değil bu; çünkü, tutkularımdan boşaltılmışım, ne özel yeteneklerimi ne huyumu ne kişiliğimde taşıdığım damgaları, gözlerimi, burnumu ne de ağzımı hatırlıyorum. Kendim değilim şu anda.

"Ama gör işte, geri geliyor. Bu inatçı kokuyu ortadan kaldıramaz kişi. Yapıdaki çatlaktan süzülüyor içeri –kişinin kimliğinden. Caddenin parçası değilim– hayır, caddeyi göz-

lemliyorum. Kişi parçalanıyor öyleyse. Örneğin, şu arka sokağın sonunda bir kız durmuş bekliyor, kimi? Duygulu bir öykü. Şu dükkânın duvarına küçük bir ocak çengeli yerleştirilmiş, peki ama hangi nedenden ötürü, diye soruyorum; şu ocak çengeli yerleştirilmiş oraya? Ve kurumlanan, çevresi olan, terleyen bir kocanın, üstü açılır kapanır faytondan çekip aldığı, altmışlı yıllarda yaşayan eflatun bir hanım yaratıyorum. Gülünç bir öykü. Bu demektir ki, ben doğal sözcükler kalpazanı, bir o şeyden, bir bu şeyden balonlar üfleyenim. Ve, bu gözlemleri anında çoğaltarak incelikle kendimi işliyorum, kendimi ayırt ediyorum, ben ağır ağır geçerken 'Bak, şunu not et!' diyen sesin, bir kış gecesi, tüm gözlemlerim için bir anlam, birinden ötekine atlayan bir dize, tümleyen bir toplama işlemi sağlamaya çağırmış olduğunu kavrıyorum. Ama arka sokaklarda kendi kendine konuşmalar az sonra yavanlaşıyor. Dinleyici gerekli bana. Bu benim düşüşüm. Bu, her zaman en son tümcenin kıyılarını buruşturuyor, biçimlenmesini engelliyor. Kendimi pis bir aşevinde oturtup her gün aynı içkiyi ısmarlayamam, kendimi tümden emdiremem bir tek sıvıda, bu hayatta. Tümcemi kuruyorum, düzinelerce mumla aydınlatılacağı dayalı döşeli bir odaya koşuyorum onunla. Bu cicili bicili süsleri, saçakları dışarı çıkarmam için üzerimde gözlere gerek duyuyorum. Kendim olmam için (not ediyorum), öbür insanların gözlerinin beni ışıklandırmasına gereksinim duyuyorum; öyleyse kendimin ne olduğu konusunda tümden kesin bir yargıya varamam. Louis gibi, Rhoda gibi özü kesin olanlar, tam olarak yalnızlıklarında var oluyorlar. Işıklandırılmaya, çoğaltılmaya kızıyorlar. Bir zamanlar onları tarlada yüzleri yere eğik gösteren resimlerini havaya kaldırıyorlar. Louis'in sözcükleri kalın buz tutmuştur. Onun sözcükleri, bastırılmış, sıkıştırılmış, dayanıklı çıkar.

"Öyleyse ben bu uykululuktan sonra çok yönlü kıvıl-

cımlar saçmak istiyorum dostlarımın yüzlerinin ışığı altında. Kimliksizliğin güneşsiz bölgesini geçiyorum. Tuhaf bir yer. Yatışmışlık anımda, her şeyi silen doygunluk anımda, bu parlak ışık halkası, bu duygusuz öfke gümbürtüsü ötesinde geri çekilir, yükselirken gelgitin iç çekişini duydum. Anlık büyük bir dinginliğim oldu. Belki de mutluluk budur. Şimdi iğneleyen duyumlar, merak, açgözlülük (acıktım) ve karşı konulamaz kendim olma isteğimle geri getirildim. Bir şeyler söyleyebileceğim kişileri düşünüyorum, Louis, Neville, Susan, Jinny ve Rhoda'yı. Onlarla birlikte ben çok yanlıyım. Beni karanlıktan geri getiriyorlar. Bu akşam buluşacağız, çok şükür. Çok şükür, yalnız olmak zorunda değilim. Birlikte yemek yiyeceğiz. Hindistan'a giden Percival'a, güle güle diyeceğiz. O saat hâlâ uzakta, ama ben şimdiden o muştucuları, atlı uşakları, yani yokluklarında dostlarımın biçimlerini duyuyorum. Louis'i görüyorum, taşa oyulmuş, heykelsi; Neville'i makasla kesilmiş, tam; Susan'ı kristal topakları gibi gözlerle; Jinny'yi kuru toprak üzerinde alev dilimi gibi ateşli, kızgın dans ederken ve Rhoda, her zaman ıslak çeşmenin perisi. Hayali resimler bunlar, uydurma bunlar, dostların yokluklarındaki görüntüleri gülünç, sıska; gerçek potinin burnuyla ilk dokunmada yok oluyor. Yine de gümbürtüleriyle beni canlı tutuyorlar. Bu buğuları silip atıyorlar. Yalnızlığa katlanamamaya başlıyorum -perdelerinin üzerimde sıcaktan bayıltırcasına sağlıksız asıldığını duymaya. Ah, onları fırlatıp atmak, eyleme geçmek! Herhangi biri olabilir bu... Güç beğenir biri değilim. Yaya geçidi süpürücüsü, postacı, şu Fransız lokantasındaki garson; ama daha iyisi güler yüzlülüğü kendine saklanmış gibi görünen, güler yüzlü mal sahibi olabilir. Ayrıcalıklı konuk için salatayı kendi elleriyle hazırlıyor. Hangisi ayrıcalıklı konuk, diye soruyorum ve niçin? Ve kulakları küpeli hanıma ne söylüyor, arkadaşı mı yok-

sa müşteri mi? Masaya otururken hemen karmaşanın, belirsizliğin, olasılığın, akılda ölçüp biçmenin tatlı itişmesini duyuyorum. Görüntüler bir anda ürüyor. Kendi verimliliğimden tedirgin oluyorum. Buradaki her sandalyeyi, masayı, yemek yiyeni, tam anlamıyla özgürce tanımlayabilirdim. Bilincim, her şey için sözcüklerden örtüsüyle şurada, burada mırıldanıyor. Garsonla şarap üzerine konuşmak bile bir patlayış çıkaracak ortaya. Hoop, yükseliveriyor roket. Altından damarları dökülerek verimli kılıyor hayal gücümün varlıklı toprağını. Bu, patlayışın hiç beklenmedik doğası - yani ilişkinin sevinci. Bilinmeyen İtalyan garsona karıştım, ben neyim? Hiçbir denge yok bu yeryüzünde. Herhangi bir şeyde ne anlam olduğunu kim söyleyebilir? Bir sözcüğün uçuşunu kim önceden kestirebilir? Ağaçların tepelerinde süzülen balon o. Bilgiden söz etmek boşuna. Her şey deney ve serüven. Biz sonsuza dek, kendimizi bilinmeyen niteliklerle karıştırıyoruz. Ne gelecek? Bilmiyorum. Ama bardağımı koyarken hatırlıyorum, evlenmek üzere nişanlıyım. Bu gece dostlarımla yemek yiyeceğim. Ben Bernard'ım, kendimim."

"Şimdi sekize beş var," dedi Neville; "erken geldim. Zamanından on dakika önce masada yerimi aldım; önceden yaşanan şeyin her anını tatmak için, 'Percival mı bu? Hayır, bu Percival değil,' demek için. Hastalıklı bir haz var, 'Hayır, bu Percival değil,' demekte. Daha şimdiden kapının yirmi kez açılıp kapandığını gördüm, her defasında kuşkulu bekleyiş keskinleşiyor. Onun şimdi gelmekte olduğu yer burası. Onun oturacağı masa bu. Burada, inanılmaz gibi gelse de, gerçek bedeni oturacak onun. Bu masa, bu sandalyeler, içindeki üç kırmızı çiçekle bu madenî vazo, olağanüstü bir dönüşüme uğramak üzere. Daha şimdiden yaylı kapıları, üzerinde meyvelerin, soğuk etlerin kümelendiği masalarıyla salon, birinin bir şeyler olmasını umarak beklediği

yerin, dalgalanan, gerçekdışı görünümüne büründü. Eşyalar daha var olmamışlar gibi titriyorlar. Beyaz masa örtüsünün boşluğu göz kamaştırıyor. Burada yemek yiyen öteki insanların düşmanlığı, ilgisizliği bunaltıcı. Birbirimize bakıyoruz, birbirimizi tanımadığımızı görüyoruz, gözlerimizi dikiyoruz ve çekip gidiyoruz. Böylesine bakışlar kamçı vuruşu gibidir. Onlarda yeryüzünün bütün kabalığın, ilgisizliğini duyuyorum. Eğer o gelmeyecek olsaydı, buna dayanamazdım. Giderdim. Yine de birisi onu görüyor olmalı şimdi. Bir arabanın içinde olmalı, bir dükkânın önünden geçiyor olmalı. Ve her an o bu salona, bu diken diken ışığa, bu varoluşun yoğunluğuna dalıverecek gibi görünüyor, böylece işte her şey alışılmış kullanımlarını yitiriyor; bu bıçak ağzı yalnızca ışık çakımı - kesmeye yarayan bir şey değil. Alışılmış yok oldu.

"Kapı açılıyor, ama o gelmiyor. Şurada duraksayan Louis. Bu, onun tuhaf bir güven ve utangaçlıktan oluşmuş karışımı. İçeri girerken aynada kendine bakıyor, saçına dokunuyor, kendi görünümünden hoşnut değil. 'Ben düküm, eski bir soyun en sonuncusu' diyor. Acı, kuşkulu, yönetici, zor, o. (Onu, Percival'la karşılaştırıyorum.) Aynı zamanda korkutucu; çünkü, kahkaha var gözlerinde. Beni gördü. İşte burada."

"İşte Susan," dedi Louis. "Bizi görmüyor. Giyinip kuşanmamış; çünkü, Londra'nın hiçliğini hor görüyor. Lamba ışığından gözleri kamaşmış bir yaratık gibi çevresine bakınarak bir an yaylı kapıda duruyor. Şimdi kımıldıyor. Onda (masalar ve sandalyeler arasında bile) vahşi hayvanın gizli, ama güvenli kımıltıları var. Bu küçük masalar arasında, hiçbirine dokunmadan, yolunu içeri dışarı, içgüdüyle buluyor gibi görünüyor, ama yine de dosdoğru, köşedeki bizim masamıza geliyor. Bizi gördüğü zaman (Neville'i ve beni) yüzü sanki istediğini elde etmiş gibi ürkütücü bir kesinlik kaza-

nıyor. Susan'ca sevilmek, kuşun keskin gagasına kazıklanmak, ahır kapısına çivilenmek olurdu. Yine de gagayla mızraklanmayı, ahır kapısına çivilenmeyi isteyebileceğim anlar var, kesinlikle, sonsuza dek.

"Rhoda geliyor şimdi, hiçlikten, bizim bakmadığımız sırada içeri süzülmüş. Tanınma sarsıntısını elinden geldiğince erteleyebilsin, leğeninde taç yapraklarını sallamak için bir an daha güvenlik içinde olabilsin diye, garsonun, süs sütunun arkasına gizlenerek eğri büğrü bir yol izlemiş olmalı. Onu uyandırıyoruz. Ona işkence ediyoruz. Bizden ürküyor, bizi küçümsüyor, ama yine de korkudan yaltaklanarak yanımıza geliyor; çünkü, bütün kabalığımıza karşın her zaman onun kaldırımlarını aydınlatan, ona, hayallerini yeniden doldurma olanağı verici parıltıyı saçan bir ad, bir yüz var."

"Kapı açılıyor, kapı durmadan açılıyor," dedi Neville, "ama o gelmiyor."

"İşte Jinny," dedi Susan. "Kapıda duruyor. Her şey durmuş görünüyor. Garson duruyor. Kapının yanındaki masada yemek yiyenler bakıyorlar. O, her şeyin merkezinde duruyor sanki; kırılmış pencere camının ortasındaki yıldız biçiminin çevresinde çakan ışınlar gibi onun çevresinde de masalar, kapı, pencere dizileri, tavanlar ışınlar saçıyor. Eşyaları bir noktada topluyor, düzenliyor. Şimdi bizi görüyor, kımıldıyor ve bütün ışınlar yeni duyum gelgitleri getirerek dalgalanıyor, akıyor, titriyor üzerimizde. Değişiyoruz. Louis, elini boyunbağına koyuyor. Acılı bir yoğunlukla oturmuş bekleyen Neville, sinirli biçimde önündeki çatalları düzeltiyor. Rhoda, sanki uzak bir ufukta ateş parçalanmış gibi şaşkınlıkla görüyor onu. Ve ben, kafamın içini nemli çimen, ıslak tarlalar, çatıdaki yağmur sesi, kışın evi döven rüzgârın esişleriyle doldurmama, böylece kendi varlığımı ona karşı korumama karşılık, onun alaylarının gizlice çevremi sardı-

ğını duyuyorum; kahkahasının ateşten dillerinin çevremde kıvrım kıvrım olduğunu, biçimsiz giysimi, hemen masa örtüsünün altına sakladığım uçları köşeli tırnaklarımı acımasızca aydınlattığını duyuyorum."

"Gelmedi," dedi Neville; "kapı açılıyor, o gelmiyor. İşte Bernard bu. Paltosunu çekip çıkarırken koltuk altlarından mavi gömleğini gösteriyor, sonra hepimizin tersine, kapıyı itip açmadan, yabancılarla dolu salona girdiğini bilmeden giriyor içeri. Aynaya bakmıyor. Saçı darmadağınık; ama o bunu bilmiyor. Bizim öbürlerinden değişik olduğumuzu ya da bu masanın onun yöneldiği yer olduğunu algılamıyor. Buraya gelirken duraklıyor. Opera paltosu giymiş kadını şöyle böyle tanıdığı için, 'Kim bu?' diye soruyor kendine. Herkesi yarım yamalak tanır, hiç kimseyi tanımaz (onu Percival'la karşılaştırıyorum). Ama şimdi, ayırt ederek, iyi yürekilikle el sallayarak selamlıyor bizi, öylesine tatlılık, öylesine insan sevgisi taşıyor ki (insan sevgisinin boşunalığı alayıyla bozulmuş), eğer bunu buğuya dönüştüren Percival olmasıydı, kişi, ötekilerin daha şimdiden duyduğu gibi işte şimdi bizim şenliğimiz, şimdi birlikteyiz, duygusuna kapılabilirdi. Ama Percival olmadan sağlamlık da olmuyor. Biz gölgeden resimler, hiçbir geçmiş dayanağı olmadan bulanık kımıldayan, içi boş, hayalet görüntüleriz."

"Yaylı kapı durmadan açılıyor," dedi Rhoda. "Sürekli geliyor yabancılar, bir daha hiç görmeyeceğimiz kişiler, teklifsizlikleriyle, ilgisizlikleriyle, bizsiz süregiden dünya anlayışlarıyla istemimiz dışında bizi süpürüp geçen kişiler. Derinlere batamayız, yüzlerimizi unutamayız. Hattâ hiç yüzü olmayan, içeri girdiğinde hiçbir değişiklik yaratmayan (Susan ve Jinny, bedenleri, yüzleri değiştirirler) ben bile, bir yerlerde demir atacak yerim olmadan, pekiştirilmemiş, açıklık, süreklilik ya da karşısında bu bedenlerin kımıldayacağı bir duvar oluşturma yeteneğim olmadan çırpınıyorum, bir yere

tutunamamışım; Neville ve onun acısı yüzünden bu. Onun acısının keskin soluğu benim varlığımı dağıtıyor. Hiçbir şey yerini bulamaz, hiçbir şey yatışamaz. Her kapı açılışta bakışlarını masaya dikiyor –gözlerini kaldırma yürekliliğini gösteremiyor– sonra bir an için bakıyor, 'Gelmedi' diyor. Ama, işte geldi."

"Şimdi," dedi Neville, "ağacım çiçekleniyor. Yüreğim kabarıyor. Tüm baskı kalktı. Tüm engeller götürüldü. Karmaşa saltanatı bitti. Düzen getirdi o. Bıçaklar kesiyor yine."

"İşte Percival," dedi Jinny. "Giyinmemiş."

"İşte Percival," dedi Bernard; "saçını düzeltiyor, ama kendini beğenmişlikten değil (aynaya bakmıyor) düzen tanrısının gönlünü kazanmak için. Geleneklere bağlı o, kahraman o. Küçük oğlanlar, oyun alanlarını onun peşinde geçtiler. Onun burnunu sümkürdüğü gibi sümkürdüler burunlarını, ama beceremediler; çünkü, Percival o. Şimdi Hindistan'a gitmek için bizden ayrılmak üzere olduğu zaman bütün bu önemsiz ayrıntılar bir araya geliyor. Kahraman o. Ah, evet bu yadsınmamalı ve sevdiği Susan'ın yanında yerini aldığında durumumuzu taçlandırıyor. Birbirimizin dibinde çakallar gibi acı acı ulumuş olan bizler, şimdi kumandanlarının önündeki askerlerin ağırbaşlı, güvenli havasına bürünüyoruz. Gençliğimiz yüzünden (en yaşlımız daha yirmi beşinde değil) birbirimizden ayrılmış olan bizler, açgözlü kuşlar gibi her birimiz kendi türkümüzü söylemiş ve gençliğin yazıklanmasız, vahşi bencilliğiyle kendi salyangoz kabuklarımızı çatlayana dek yere vurmuş (ben nişanlıyım) ya da yapayalnız yatak odası penceresinin dışına tünemiş, aşkın, ünün ya da gagasındaki sarı perçemle daha tüyleri bitmemiş kuş için öylesine değerli olan öbür basit deneylerin türküsünü söylemiş olan bizler, şimdi yaklaşıyoruz ve herkesin ilgilerinin değişik olduğu, araçların sonu gelmez geçitinin bizi şaşkınlığa düşü-

rerek sinirlendirdiği, durmadan açılan kapının cam kafesinin bizi binlerce baştan çıkarmayla ayarttığı, inancımıza aşağılanmalar, yaralar getirdiği bu lokantada, tüneğimizde sarsak sarsak birbirimize yaklaşarak, işte burada birlikte otururak birbirimizi seviyoruz, kendi katlanma gücümüze inanıyoruz."

"Şimdi yalnızlığın karanlığından dışarı akalım," dedi Louis.

"Şimdi kendi beynimizde ne varsa kabalıkla, dolaysızca söyleyelim," dedi Neville; "yalnızlığımız, hazırlığımız bitti. Sır tutma ve saklanmanın sinsi günleri, merdivenlerde ele vermeler korku, esriklik anları."

"Yaşlı Bn. Constable süngerini kaldırdı, sıcaklık boşandı üzerimizden," dedi Bernard. "Bu değişimle giydirildik, etin bu giysi duygusuyla."

"Ayakkabı boyacısı oğlan, bulaşıkçı kızla sevişti mutfak avlusunda," dedi Susan, "rüzgârdan şişmiş çamaşırlar arasında."

"Rüzgârın nefesi, soluk alan kaplanı andırıyordu," dedi Rhoda.

"Adam kurşun renkli uzandı, kesik boğazıyla hendekte," dedi Neville, "yukarı çıkarken dimdik tutulmuş gümüş yapraklarıyla o karşı konulamaz elma ağacına karşı kaldıramadım ayağımı."

"Üfleyen biri olmamasına karşın, yaprak, çalılar arasında dans etti," dedi Jinny.

"Güneşten kızmış köşede," dedi Louis, "taç yaprakları yüzdü yeşilin derinliklerinde."

"Elvedon'da bahçıvanlar kocaman süpürgeleriyle süpürdüler, süpürdüler, masaya oturmuş bir kadın yazdı yazdı," dedi Bernard.

"Bu sicimin sıkı sıkı sarılmış yumaklarından şimdi her teli çekiyoruz," dedi Louis, "ansıyarak ne zaman karşılaştığımızı."

"Ve sonra," dedi Bernard, "araba kapıya dayandı, erkeklere yakışmayacak gözyaşlarımızı saklamak için yeni melon şapkalarımızı gözlerimizin üzerine sımsıkı çekerek hizmetçilerin bile bize baktığı sokaklardan geçtik; üzerine beyaz harflerle adlarımız boyanmış, annelerimizin önceden birkaç gece boyunca adlarımızı üstüne işlediği, yönetmeliğin gerektirdiği sayıda çoraplar ve donlarla dolu bavullarımız okula gittiğimizi bütün yeryüzüne bildirdi. Annelerimizin bedeninden ikinci kopuş."

"Ve Bn. Lambert, Bn. Cutting, Bn. Bard," dedi Jinny; "beyaz keten yakalıklı, taş renkli, gizemli anıtsal hanımlar, Fransızca, coğrafya, aritmetik kitapları üzerinde incecik bakır mumlar, donuk ateşböcekleri gibi kımıldayan mor ametist yüzükleriyle bizi denetlediler ve haritalar vardı, yeşil çuha kaplı tahtalar, bir rafta ayakkabı dizileri."

"Ziller tam zamanında çalardı," dedi Susan, "hizmetçiler itişir, kıkırdaşırlardı. Sandalyelerden içeri sürüldüğümüz çizgi, sandalyelerden dışarı sürüldüğümüz çizgi vardı muşambanın üzerinde. Ama tavan arasından mavi bir görünüm, bu düzene konmuş, bu gerçekdışı varoluşun çürümesiyle lekelenmemiş tarlanın uzak görünümü vardı."

"Başlarımızdan aşağı tüller döküldü," dedi Rhoda. "Demetlerde hışırdayan yeşil yapraklarıyla çiçekleri sımsıkı tuttuk."

"Değişik, tanınmaz olduk," dedi Louis. "Bütün bu değişik ışıklar önüne apaçık serilmişken içimizde taşıdığımız şeyler (çünkü birbirimizden öylesine değişiğiz), aralıklı olarak zorlu parçalar halinde, bomboş ıssızlıklarla kesintili, sanki tabağa gelişigüzel asit damlamış gibi çıktı yüzeye. Ben buydum, Neville şu; Rhoda değişik yine, Bernard da."

"Sonra, hafif sandallar uçuk renkli söğüt dalları arasından kaydı," dedi Neville, "ve Bernard, çimenden genişliklere, çok eski kuruluşun yapılarına karşı o gelişigüzel tavrıyla ilerleyerek toprakta, yanımda bir yığına yuvarlandı. Tut-

ku bunalımı içinde –ne rüzgârlar daha çılgındır bundan ne de şimşek daha ansızın– şiirimi çıkardım, şiirimi savurdum, kapıyı vurdum ardımdan."

"Ben her nasılsa," dedi Louis, "sizi yitirerek yazıhanemde oturdum, takvimden yaprağı kopardım, gemi simsarlarının, mısır tacirlerinin, hayat sigortası istatistiği uzmanlarının dünyasına, on cuma ya da on sekiz salı gününün Londra kenti üzerinde doğmuş olduğunu bildirdim."

"Sonra," dedi Jinny, "parıltılı giysiler içinde sergilenen, boyunlarımızın çevresindeki soğuk halkaya sığınmış birkaç değerli taşla bezeli olarak Rhoda ve ben eğildik, el sıkıştık, bir gülümsemeyle tabaktan birer sandviç aldık."

"Kaplan sıçradı, yeryüzünün öteki yakasındaki karanlık havuzlara kırlangıç kanatlarını batırdı," dedi Rhoda.

"Ama burada ve şimdi birlikteyiz," dedi Bernard. "Belli zamanda, bu belli yerde bir araya geldik. Derin, ortak tutkuyla bu buluşmaya katıldık. Uygun biçimde onu, 'sevgi' diye adlandıralım mı? 'Percival sevgisi' diyelim mi ona, Percival Hindistan'a gidiyor diye?

"Hayır, bu küçük, çok özel bir ad. Duygularımızın genişliğini, yaygınlığını böylesine küçük bir noktaya bağlayamayız. Tek şeyi dayanıklı yapmak için değil –aslında ne dayanır ki?– aynı anda birçok gözce görülür yapmak için bir araya geldik (kuzeyden, güneyden, Susan'ın çiftliğinden, Louis'in işyerinden). Bu vazoda kırmızı bir karanfil var. Burada oturmuş beklerken basit bir çiçekti o; ama şimdi yedi-yanlı bir çiçek, çok yapraklı, kırmızı, koyu mor, eflatun gölgeli, gümüşe boyalı yapraklarla dimdik, her gözün kendinden bir şeyler kattığı tam bir çiçek."

"Oynak ateşlerden, gençliğin dipsiz sıkıntılarından sonra," dedi Neville, "ışık şimdi gerçek eşyalara düşüyor. İşte çatallar, bıçaklar. Yeryüzü gözler önüne serilmiş, biz de, işte böylece konuşabiliyoruz."

"Değişiğiz," dedi Louis, "bu, açıklanamayacak denli derinden olabilir. Ama deneyelim. Ben içeri girdiğimde hepiniz gibi görünmeyi umarak saçımı düzelttim. Oysa beceremem; çünkü, sizin gibi tek ve bütün değilim. Daha şimdiden binlerce yaşantıdan geçtim. Her gün gömüldüğüm yerden çıkıyorum - kazıp çıkıyorum. Nil türkülerini, zincire vurulmuş canavarın ezişlerini duyduğum zamanlarda, kadınların binlerce yıl önce yarattıkları kumlar içinde kendi kalıntılarımı buluyorum. Yanınızda gördüğünüz bu adam, bu Louis, yalnızca bir zamanlar hoş olan şeyin külleri ve yadsınmışlığıdır. Arap prensiydim, işte bakın özgür tavırlarıma. Elizabeth döneminde büyük bir ozandım. Ondördüncü Louis'nin sarayında düktüm. Çok kibirliyim, çok güvenliyim, benim için kadınların sevgiyle iç çekmeleri gerektiği konusunda ölçülemez bir tutkum var. Susan beni ceset gibi bulsun, Jinny duygudaşlığının o güzelim avuntularını bana uzatsın diye, bugün hiç yemek yemedim. Ama Susan ve Percival'ı beğenirken ötekilerden nefret ediyorum; çünkü, aksanımı gizleyerek, saçımı düzelterek bu maskaralıkları onlar için yapıyorum. Ben fındık üzerine çene çalan küçük maymunum; siz bayat çöreklerle dolu parlak çantaları olan, rüküş kadınlarsınız; ben aynı zamanda kafesteki kaplanım da, siz kızıl-kızgın demirli bakıcılarsınız. Yani ben sizden daha ateşli, daha güçlüyüm; ama yine de hiçlik çağlarından sonra toprağın üzerinde ortaya çıkan görüntü, siz bana gülersiniz diye korkuya kapılmış, kurum fırtınalarına karşı rüzgârla birlikte dönenmeler içinde yemeğimi yer, ozanıma –Lucretius mu?– şişeyi ve salça bulaşığı hesap kâğıdını destek yaparken gördüğüm melon şapkaların iniş çıkışlarını, martıları, çürük dişli kadınları, kilise kulesini birbirine bağlayacak apaçık şiirin çelik halkasını dökme çabaları içinde harcanmış olacak."

"Ama hiçbir zaman benden nefret etmeyeceksiniz," dedi Jinny, "beni her gördüğünüzde yaldızlı sandalyelerle elçilerle dolu odada bile olsa benim duygudaşlığımı elde etmek için odayı geçip bana geleceksiniz. Tam şimdi içeri girdiğim zaman her şey bir düzenekte kımıltısız kaldı. Garsonlar durdu, yemek yiyenler çatallarını kaldırdı, tuttu. Olacaklara hazır bir havam vardı. Oturduğum zaman ellerinizi boyunbağlarınıza koydunuz, masanın altına sakladınız. Ama ben hiçbir şey saklamam. Ben hazırım. Her kapı açılışında, 'Daha!' diye bağırıyorum. Ama benim hayal ettiğim şey bedenlerdir. Bedenimin düşürdüğü halka dışında hiçbir şey hayalleyemem. Bedenim, karanlık yolda fener gibi birbiri ardından cisimleri karanlıktan ışık çemberine çıkararak önüm sıra ilerler. Sizin gözlerinizi kamaştırırım. Sizi her şeyin bu olduğuna inandırırım."

"Ama sen kapıda durduğun zaman," dedi Neville, "beğenilmek isteyerek durgunluk getiriyorsun ve bu, ilişkinin özgürlüğü için büyük engel. İlgimizi üzerine çekerek kapıda duruyorsun. Oysa benim yaklaştığımı hiçbiriniz görmediniz. Erken geldim, sevdiğimin yanına oturmak için çabuk çabuk, dosdoğru *buraya* geldim. Benim yaşantımda, sizinkinde olmayan çabukluk var. Ben, koku ardında tazı gibiyim. Tan ağardıktan alacakaranlığa dek avlanırım. Hiçbir şeyin, ne kumlar arasında yetkinlik peşine düşmenin ne ünün ne paranın anlamı var benim için. Ama, istediğimi hiçbir zaman elde edemeyeceğim; çünkü, bedensel güzellik ve onunla birlikte gelen yüreklilik yok bende. Bilincimin çabukluğu, bedenime göre çok güçlü. Sonuca ulaşamadan, nemli, belki de iğrenç bir yığının içine düşüyorum, başarısızlığa uğruyorum. Hayatın bunalımları içinde sevgi değil, acıma uyandırıyorum. Bu yüzden korkunç biçimde acı çekiyorum. Ama Louis'in yaptığı gibi kendime bir görünüm hazırlamak için acı çekmiyorum. Kendi-

mi bu hokkabazlıklara, bu gösterişlere kaptırmayacak denli hoş bir gerçek duygusu var bende. Her şeyi görüyorum –bir tek şey dışında– tam açıklıkla. Bu benim kurtarıcım. Bu, benim acıma bitmeyen bir taşkınlık veren şey. Bu, sessiz olduğum zaman bile bana konuşarak bir şeyler yazdıran şey. Ve bir bakıma aldatılmış olduğum için, istek değişmese de kişi sürekli değiştiği için, geceleri kiminle oturacağımı sabahtan bilmediğim için, hiçbir zaman durağan değilim; en kötü yıkımların bile altından kalkıyorum, dönüyorum, değişiyorum. Çakıl taşları benim kaslı, benim her yana yayılmış bedenimin zırhını dövüyor. Bu arayış içinde yaşlanacağım."

"Eğer inanabilseydim," dedi Rhoda, "arayış ve değişim içinde yaşlanacağıma, korkumdan kurtulurdum; hiçbir şeyin kalıcı olmadığı korkusundan. Bir an, bir başkasına götürmüyor. Kapı açılıyor, kaplan sıçrıyor. Geldiğimi görmediniz. Sıçrayışın korkusunu önlemek için sandalyeler çevresinde dolaştım. Hepinizden korkuyorum. Üzerime sıçrayan duygu sarsıntısından korkuyorum; çünkü, başa çıkamıyorum onunla, sizin yaptığınız gibi bir anı, sonrakinin içinde eritemiyorum. Onların hepsi zorlu, ayrı ayrı benim için ve ben anlık sıçramanın sarsıntısıyla düşersem siz benim üzerime basacaksınız, beni paramparça ederek. Görebildiğim hiçbir son yok benim için. Dakika dakika, saat saat, doğal güçle onları, sizin hayat dediğiniz bütünlenmiş, bölünemez yığını oluşturana dek çözümleyerek nasıl koşacağımı bilmiyorum. Çünkü, görebildiğiniz bir son var sizin için - bir kişi mi yanına oturacak, bir düşünce mi, sizin güzelliğiniz mi? Bilmiyorum, kokunun izini süren tazıya, ormandaki ağaçların kocaman dalları, orman patikalarının dümdüz yeşili nasıl görünüyorsa, sizin günleriniz, saatleriniz de öyle geçer. Ama benim için izleyecek tek koku, tek beden bile yok. Ve yüzüm yok benim. Kumsalda

yarışan köpük gibiyim; belki, orada konserve kutusuna, burada zırhlı çakırdikenin sivri ucuna ya da yarısı aşınmış kayığa ok gibi düşen ay ışığı gibiyim. Mağaralardan aşağı döne döne fırlatılıyorum, sonsuz koridorlara kâğıt gibi çarpıyorum, elimi duvara bastırmalıyım kendimi geri çekmek için.

"Oysa her şeyden çok bir yere yerleşmek istediğim için Jinny ve Susan'ın ardında ağır ağır yukarı çıkarken sanki görebildiğim bir son varmış gibi yapıyorum. Onlardan gördüğüm gibi giyiyorum çoraplarımı. Sizin konuşmanızı bekliyorum, sonra sizin gibi konuşuyorum. Londra'nın öteki ucundan buraya, bu belli noktaya, bu belli yere, ne seni ne de seni görmek için, ama tümlenmiş, bölünemez, aldırmasız yaşayan sizlerin ortaklaşa alevinizden kendi ateşimi yakmak için sürüklendim."

"Bu akşam salona girdiğimde," dedi Susan, "durdum, toprağa yakın gözleriyle hayvan gibi gözetledim çevremi. Hoş kokular, halıların, eşyaların kokusu iğrendiriyor beni. Nemli tarlalarda yürümeyi seviyorum tek başıma ya da kapıda durmayı, av köpeğimin çember içinde koku sürünüşü izlemeyi ve sormayı: Tavşan nerede? Parmakları arasında ot büken, ateşe tüküren, uzun koridorlarda babam gibi terliklerle ayaklarını sürüyen kişilerle olmayı seviyorum. Tek anladığım deyişler aşk, nefret, öfke ve acı haykırışları. Bu konuşma, giysisi onun bir parçasıymış gibi görünen yaşlı kadını soymak gibi bir şey, ama şimdi biz konuştukça o altta pembeleşiyor, buruşuk kalçaları, sarkık göğüsleri var. Sessiz olduğunuzda güzelsiniz yine. Doğal mutluluktan başka hiçbir şeyim olmayacak benim. O, hemen hemen doyuracak beni. Yorgun gireceğim yatağıma. Dinlendirilerek ekilen tarla gibi uzanacağım; yazın, ısı üzerimde dans edecek; kışın soğuktan çatlayacak her yanım. Ama ısı ve soğuk benim isteyip istemediğime aldırmadan doğal olarak izleye-

cek birbirini. Çocuklarım beni sürdürecek; diş çıkarmaları, ağlamaları, okula gidişleri, geri gelişleri, altımdaki denizin dalgaları gibi olacak. Onun kımıltıları olmadan tek günüm geçmeyecek. Mevsimlerin sırtlarında sizin hepinizden daha yükseğe kaldırılacağım. Öldüğüm zaman, Jinny'den, Rhoda'dan daha çok şeyim olacak. Ama öte yandan, öbürlerinin düşünceleri, kahkahaları önünde, sizin çeşitli olduğunuz, yüzünüzün milyonlarca gamzeyle dolduğu yerde ben, huysuz, fırtınaya boyanmış, tepeden tırnağa tek eflatun olacağım. Analığın hayvansal ve güzel tutkusuyla alçaltılmış, dar kafalı biri olacağım. Çocuklarımın yazgılarını acımasızca zorlayacağım. Onların yanlışlarını görenlerden nefret edeceğim. Alçakça yalanlar söyleyeceğim onlara yardım etmek için. Bırakacağım, çevreme çektikleri duvarla uzak tutsunlar beni senden, senden ve senden. Aynı zamanda kıskançlıktan çatlıyorum. Jinny'den nefret ediyorum, ellerimin kırmızı, tırnaklarımın yenmiş olduğunu gösteriyor bana. Öylesine vahşilikle seviyorum ki sevgimin nesnesi, sözcükler dizisiyle benden kurtulabileceğini gösterdiğinde beni öldürüyor. O kurtuluyor, ben ağaç tepelerinde, yapraklar arasında içeri dışarı kayan sicime tutunmuş bırakılıyorum. Tümceleri anlamıyorum."

"Eğer doğmuş olsaydım," dedi Bernard, "bir sözcüğün bir başkasını izlediğini bilmeden; kim bilir, belki de herhangi bir şey olabilirdim. İşte böyle, her yerde ardıllıklar bulduğumdan yalnızlığımın baskısına dayanamıyorum. Sözcüklerin dumandan halkalar gibi çevremde dolandıklarını göremediğimde, bilin ki karanlıktayım - hiçim. Yalnız olduğumda uyuşukluğa düşüyorum, ızgaranın çubukları arasından külleri itelerken kendi kendime sıkıntıyla 'Bn. Moffat gelecek,' diyorum. Gelecek, hepsini süpürüp atacak. Louis yalnızken şaşırtıcı bir keskinlikle görüyor, hepimizinkinden daha kalıcı olabilecek birkaç sözcük yazacak. Rhoda, yal-

nız kalmayı seviyor. Yalnızlıkta öylesine doruğa ulaşan varoluş duygusunu parçaladığımız için bizden korkuyor, çatalını nasıl kavradığına bak, bize karşı silahı. Ama ben yalnızca muslukçu, at satıcısı ya da her kimse, birisi beni aydınlatacak bir şeyler söylediği zaman var oluyorum. Sonra, hoş sözcüklerimin dumanı nasıl da yükseliyor, alçalıyor, gösterişle dalgalanarak onları bir tek güzellikte çelenk yaparak, kırmızı ıstakozların, sarı meyvelerin üzerlerine iniyor. Ama gözlemle, nasıl da süslü püslü sokak kadını bu sözcükler - ne kaçamaklardan, eski yalanlardan yapılmış. Bu yüzden benim kişiliğim, bir yandan öbür kişilerin sağladığı uyarıcıdan oluşmuş, o benim değil, sizinkiler sizinken. Öldürücü düzensiz çizgi, ortalıkta dolaşan, dağınık gümüş damar var onu güçsüzleştiren. Okulda onu yalnız bıraktığım için Neville'i kızdıran gerçek bu. Küçük şapkalı, rozetli, böbürlenen oğlanlarla büyük at arabaları içinde çekip gittim; burada birkaç tanesi var bu gece, gerektiği gibi giyinmiş, konser salonuna gitmeden önce tam uyum içinde burada yemek yiyen birkaç tanesi; sevdim onları. Çünkü en az senin kadar kesinlikle beni varoluş içine sokuyorlar. Hem bu yüzden de seni bıraktığımda, tren giderken sen, gidenin tren değil, ben olduğumu duyuyorsun. Bernard; aldırmayan, duymayan, bileti olmayan, belki de cüzdanını yitirmiş olan ben. Kayın ağaçlarının yaprakları arasında içeri, dışarı kayan sicime bakarak Susan haykırıyor: 'Gitti! Benden kurtuldu!' Çünkü, yakasına yapışılacak hiçbir şey yok. Ben sürekli yapılıyor, yeniden yapılıyorum. Değişik kişiler, değişik sözcükler çekip çıkarıyorlar benden.

"Bu yüzden, bu gece yanında oturmak istediğim bir değil elli kişi var. Ama içinizde küstahlaşmadan, burada evindeymişçesine rahat olan bir tek benim. Kaba saba değilim, züppe değilim. Toplumun baskısına apaçık uzanırsam, dilimin akıntının içine zorlu bir şey koymaktaki hüneriyle başarıya

ulaşıyorum. Bir anda hiçbir şeyden bükülmüş küçük oyuncaklarıma bakın, nasıl da eğlendiriyorlar herkesi. İstifçi değilim –öldüğümde yalnızca bir dolap dolusu eski giysi bırakacağım ardımda– ve Louis'e bu kadar çok işkenceye patlayan hayatın ufak tefek kendini beğenmişliklerine karşı hemen hemen ilgisizim. Ama birçok şey kurban ettim. Böyle demir, gümüş ve bayağı çamurun eğri büğrü çizgileriyle damarlanmış olduğum için uyarıcıya bağımlı olmayanların sıktıkları o katı yumruğun içine büzülemem. Louis ve Rhoda'nın kahramanlık, yadsıma yetenekleri yok bende. Hiçbir zaman başarıya ulaşamayacağım, konuşmakta bile, yetkin tümceler kurmakta bile. Ama geçmekte olan ana hepinizden daha çok şey vermiş olacağım, hepinizden daha çok odalara, daha değişik odalara gireceğim. Ama içeriden değil de dışarıdan gelen bir şey varolduğu için unutulacağım, sesim kesildiği zaman beni hatırlamayacaksınız; belki de ancak bir zamanlar meyveyi sözcüklere çelenk yapmış sesin yankısı olarak hatırlayacaksınız beni."

"Bak," dedi Rhoda; "dinle. Bak nasıl da gittikçe zenginleşiyor ışık, çiçeklenme ve olgunluk uzanıyor her yere; gözlerimiz bu odada bütün masaları dolanırken kırmızı, turuncu, amber rengi, tuhaf, belirsiz renk çeşitlerinden perdeleri iteliyor, onlar incecik tüller gibi dağılıyor, arkalarında kapanıyor, bir şey öbürünün içinde eriyor."

"Evet," dedi Jinny, "duygularımız genişledi. Zarlar, gevşek ve beyaz uzanmış olan sinir ağları, dolduruldu, kendilerini yaydı, çevremizde iplik iplik yüzüyor, havayı elle dokunulabilir yaparak, içlerinde daha önce duyulmamış uzak sesleri yakalayarak."

"Londra'nın kükremesi," dedi Louis, "çevremizde. Otomobiller, yük arabaları, yolcu arabaları geçiyor, yeniden geçiyor sürekli. Hepsi tek sesin dönen tekerleği biçiminde çıkıyor ortaya. Bütün ayrı sesler –tekerlekler, çanlar, sarhoş-

ların, eğlenenlerin haykırışları– tek seste çalkalanıyor, çelik mavisi, yuvarlak. Sonra bir canavar düdüğü ötüyor. Kıyılar kayıp gidiyor, bacalar düzleşiyor, gemi açık denizlere açılıyor."

"Percival gidiyor," dedi Neville. "Oturuyoruz burada, kuşatılmış, aydınlatılmış, renk renk; her şey –eller, perdeler, bıçaklar, çatallar, yemek yiyen öteki insanlar– iç içe giriyor. Duvarlarla çevrilmişiz burada. Ama Hindistan dışarıda uzanıyor."

"Hindistan'ı görüyorum," dedi Bernard. "Alçak, uzun kıyıyı görüyorum; her yanı dökülen Hint tapınakları arasında kıvrılan ezilmiş, çamurlu, dolambaçlı yolları görüyorum; sanki bir Doğu sergisinde geçici olarak, çabucak kurulmuşçasına kırılganlık ve güçsüzlük havası taşıyan yaldızlı, mazgallı yapıları görüyorum. Alçak arabayı güneşten yanmış yolda sürükleyen bir çift öküz görüyorum. Araba bir yandan bir yana yetersizlikle sallanıyor. Şimdi tekerleklerin açtığı oluğa saplanıyor, hemen, peştemallar içinde sayısız yerli telaşla çene çalarak kümeleniyor çevresinde. Ama hiçbir şey yapmıyorlar. Zaman uçsuz bucaksız görünüyor, tutku boşuna. Hepsinin üzerinde, insan çabasının işe yaramazlığı kuluçkaya yatmış. Tuhaf, ekşi kokular var. Hendekte yaşlı adam, hintcevizi çiğniyor, göbeğini düşünüyor derin derin durmadan. Ama şimdi bak işte, Percival yaklaşıyor, Percival, kara benekli, gri kısrağı sürüyor, güneş başlığı giyiyor. Batı ölçüleri uygulanarak, onun için doğal olan zorlu dil kullanılarak öküz arabası beş dakikadan az sürede düzeltiliyor. Doğu sorunu çözülüyor. Kısrağını sürüp gidiyor; halk yığını ona saygı göstererek salkım salkım çevresini alıyor, sanki o –ne ki o gerçekten– Tanrı'ymış gibi."

"Bilinmezlikleri, bir gizi olsun olmasın önemli değil," dedi Rhoda; "o, içinde küçücük balıkların kaynaştığı havuza

düşmüş taş gibi. O yana bu yana atılmış olan bizler, küçücük balıklar gibi o geldiğinde çevresine sürüklendik. Büyük taşın varlığının bilincinde, küçücük balıklar gibi dalgalanıyoruz, anaforlar yapıyoruz doygunlukla. Rahatlık süzülüyor üzerimizde. Altın dolaşıyor kanımızda. Bir, iki, bir, iki yürek vuruyor, erinç içinde, güven içinde, iyiliğin esrikliği içinde, tatlılıktan kendinden geçme içinde; bak –yeryüzünün en uzak köşeleri– en son ufuktaki solgun gölgeler, Hindistan, sözgelimi, bizim kavramlarımıza yükseliyor. Büzülmüş olan yeryüzü kendini yuvarlıyor; yabancı bölgeler, karanlıktan çıkarılıp getiriliyor; çamurlu yolları, büklüm büklüm ormanı, adam yığınlarını, şişkin bir leşi yiyen akbabayı kendi alanımız içinde, gururlu ve hoş topraklarımızın bir bölümü olarak görüyoruz; çünkü, Percival kara benekli, gri kısrağını sürerek ıssız patikadan iniyor, yalnız ağaçlar arasında kampı kurulmuş, koskoca dağlara bakarak tek başına oturuyor."

"Percival o," dedi Neville, "esinti, bulutları dağıttığı, onlar yine toplandıkları sıra gıdıklayıcı çimenler arasında oturduğu denli sessiz oturup, tek ruhun, tek bedenin ayrı ayrı bölümleriymişiz gibi bir araya gelerek 'Ben şuyum, ben buyum,' deme girişimlerimizin boşunalığını bize gösteren. Bir şey dışarıda bırakılmış, korkudan. Bir şey değiştirilmiş, kendini beğenmişlikten. Değişikliklerimizi vurgulamaya çalışmışız. Ayrı olma isteğiyle yanlışlarımız, bizim için özel olan şeyler üzerinde durmuşuz. Ama bir zincir var, dönen, dönen, çelik mavisi halkada, altımızda."

"Nefret o, aşk o," dedi Susan. "Eğer eğilip içine bakarsak başımızı döndüren, öfkeli, kömür karası ırmak. Biz burada sudan yükselmiş kayanın üzerinde duruyoruz, ama aşağı bakarsak başımız dönüyor."

"Aşk o," dedi Jinny; "nefret o; Susan bunları duyuyor işte bana karşı; çünkü, bir kez bahçede Louis'i öptüm; çünkü, iş-

te böylesine donatılmış içeri girdiğimde, ona, 'Ellerim kırmızı,' diye düşündürüyorum, ellerini saklamasına neden oluyorum. Ama nefretimiz aşkımızdan neredeyse ayırt edilemiyor."

"Yine de üzerine çılgın durak yerlerimizi kurduğumuz, bu kükreyen sular," dedi Neville, "konuşmaya çalışarak kalktığımızda, düşünüp, bu hoş deyişleri silktiğimizde 'Ben şuyum, ben buyum,' diye çıkardığımız vahşi güçsüz, tutarsız, haykırışlardan daha dengeli. Konuşmak boş.

"Oysa yemek yiyorum. Yerken gittikçe özelliklere ilişkin, bilgimi yitiriyorum. Yemekle ağırlaşıp aşağı çöküyorum. Sebzelerle uygun biçimde donanmış bu lezzetli, kızarmış ördek, ağızlar dolusu sıcaklık, ağırlık, tatlılık, acılığın hoş dönemleri içinde birbirini izleyerek damağımdan geçip boğazımdan aşağı, mideme inerek bedenimi dengeli kıldı. Sessizliği, yerçekimini, kişilik denetimini duyuyorum. Her şey, sağlam şimdi. İçgüdüsel olarak, damağım şimdi tatlılık, hafiflik, şekerli, uçucu bir şey istiyor, umuyor; ağzımın çatısında titriyormuş, (içtikçe) onu asma yapraklarıyla yeşil, üzümlerle amber kokulu, mor bir kubbeli mağaraya dönüştürüyormuş gibi gelen ve incecik sinirlere eldiven gibi oturan serin bir şarap da istiyorum. Şimdi aşağılarda köpükler saçan değirmen arkına sürekli bakabilirim. Onu hangi özel adla çağırmalıyız? Bırakalım, Rhoda konuşsun; yüzü, –görüyorum– karşıdaki aynaya sisler içinde yansıyan, kahverengi leğende taç yapraklarını sallarken Bernard'ın çaldığı çakıyı sorarak oyununa engel olduğum Rhoda. Aşk, girdap değil onun için. Aşağıya baktığında başı dönmüyor. Başlarımız üzerinden, Hindistan'dan öteye, uzaklara bakıyor."

"Evet, omuzlarınız arasından, başlarınız üzerinden kır görünümüne," dedi Rhoda, "çok sırtlı dik tepelerin kapanmış kuş kanatları gibi aşağılara indiği boşluğa. Orada, kısa, sert çimde çalılar, koyu yapraklı; onların karanlığına karşı bir biçim görüyorum, beyaz, ama taş değil, kımıldıyor,

canlı belki. Ama o, sen değilsin, o sen değilsin, Percival değil, Susan, Jinny, Neville, Louis de değil. Beyaz kol diz üzerinde dinlendiğinde, üçgen o; şimdi dimdik sütun, şimdi akan çeşme. Hiçbir belirti göstermiyor, hiçbir işaret göndermiyor, bizi görmüyor. Arkasında deniz kükrüyor. Uzanamayacağımız bir yerlerde. Ama oraya atılıyorum ben. Oraya gidiyorum, boşluğumu yeniden doldurmaya, gecelerimi germeye, onları hayallerle tıka basa yüklemeye. Ve bir an için şimdi bile, burada bile hedefime ulaşıyorum ve diyorum: 'Dolaşıp durma artık. Bunun dışında hepsi boşuna çekilen acı, hepsi yapmacık. İşte son.' Ama bu kutsal yerlere geziler, bu ayrılma anları, hep sizin önünüzde başlıyor; bu masadan, bu ışıklardan, Percival'dan, Susan'dan, burada, şimdi. Koruyu hep sizin başlarınız üzerinden, omuzlarınız arasından ya da bir toplantıda odayı geçtiğimde, aşağıya caddeye bakarak önünde durduğum pencereden görüyorum."

"Ama terlikleri?" dedi Neville; "aşağıda, koridorda sesi? O, seni görmediği sıra onun görüntüsünü yakalamak? Beklersin, o gelmez. Zaman ilerler, ilerler. Unutmuştur. Başkasıyladır. Güvenilemez ona, sevgisinin hiç anlamı yoktu. Ah sonra o acı, sonra dayanılamaz hayal kırıklığı! Ve sonra kapı açılıyor. İşte burada."

"Altın dalgalandırarak ona, 'Gel,' diyorum," dedi Jinny; "geliyor, yaldızlı sandalyede incecik tül gibi çevremde dalgalanan giysilerimle oturduğum yere doğru odayı geçiyor. Ellerimiz birbirine dokunuyor, bedenlerimiz tutuşuyor. Sandalye, fincan, masa, aydınlanmamış hiçbir şey kalmıyor. Hepsi titriyor, alevleniyor, hepsi pırıl pırıl yanıyor."

("Bak, Rhoda," dedi Louis; "geceyle doldular, kendilerinden geçtiler. Gözleri, öylesine çabuk çabuk kımıldadıkları için hiç kımıldamıyormuş gibi görünen pervane kanatlarına benziyor."

"Boynuzlar ve borazanlar çalıyor," dedi Rhoda; "yapraklar açılıyor, sık ağaçlıklarda geyikler bağrışıyor. Dans ediliyor, tamtamlar çalınıyor, mızraklı, çıplak adamların dansları, tamtamları gibi."

"Vahşi adamların dansları gibi," dedi Louis, "kamp ateşi çevresinde. Vahşi onlar, acımasız onlar. Halka olmuş dans ediyorlar, torbalar vurarak. Boyalı yüzleri, leopar derileri, canlı bedenlerden söküp aldıkları kanlı kaburga kemikleri üzerinde alevler sıçrıyor."

"Şenlik alevleri yükseliyor," dedi Rhoda. "Koca koca yeşil dallar fırlatarak, ellerindeki dalları sallayarak şenlik alayı geçiyor. Boynuzlarından mavi duman çıkıyor; meşale ışığındaki derileri kırmızı, sarıyla benek benek. Menekşeler atıyorlar. Çelenklerle defne yapraklarıyla dolduruyorlar her yanını sevgilinin, orada, dik sırtlı tepelerin indiği çim halkası üzerinde. Alay geçiyor. O geçerken biz yıkılışın bilincindeyiz. Louis; çürümeyi önceden duyuyoruz. Gölge yana yatıyor. Biz, soğuk ceset külü kabına eğilmek için bir araya sürülmüş kötülük hazırlayıcıları, eflatun alevin nasıl aşağılara sarktığını gösteriyoruz."

"Ölüm, menekşelerle dokunmuş," dedi Louis. "Ölüm, yine ölüm.")

"Nasıl da gururla oturuyoruz burada," dedi Jinny; "daha yirmi beşinde bile olmayan bizler! Dışarıda ağaçlar çiçekler açıyor, dışarıda kadınlar yavaş yavaş yürüyor, dışarıda arabalar yoldan sapıyor, hızla geçiyor. Arayış yollarından, gençliğin belirsizliklerinden, göz kamaşmalarından çıkmış, dümdüz önümüze bakıyoruz, gelebilecek her şeye hazır (kapı açılıyor, kapı durmadan açılıyor). Hepsi gerçek, hepsi gölgesiz, yanılsamasız, kesin. Güzellik alınlarımızda dolaşıyor. İşte benimki, işte Susan'ınki. Etimiz sert, serin. Farklılıklarımız keskin güneş ışığı altında kayaların gölgeleri denli kesin belirlenmiş. Yanımızda, sarı, parlak yüzeyli, çıtır çı-

tır ekmekler duruyor, masa örtüsü beyaz, biraz bükülmüş duruyor ellerimiz ilişki kurmaya hazır. Günlerimiz, günlerimiz olacak, kış günleri yaz günleri; biriktirdiklerimize hemen hemen hiç dokunmadık. Şimdi yaprağın altında meyve şişkinleşmiş. Oda som altından, ona, 'Gel,' diyorum."

"Kırmızı kulakları var," dedi Louis; "ayakçı lokantalarında kent kâtipleri meze atıştırırken et kokusu ıslak bir ağda aşağı sarkıyor."

"Önümüzdeki sonsuz zamanı," dedi Neville, "ne yapacağız diye soruyoruz? Oraya, buraya bakınarak, belki de yeşil olduğu için dolmakalem alarak ya da şu mavi taşlı yüzüğün kaça olduğunu sorarak Bond Caddesi'nde aylak aylak dolaşacak mıyız? Yoksa evde oturup kömürlerin kızıllaşmasını mı izleyeceğiz? Kitaplara uzanacak, oradan bir bölüm, şuradan bir bölüm mü okuyacağız? Nedensiz bir kahkahayla haykıracak mıyız yoksa? Çiçekler açan kırlara dalıp papatyadan taçlar mı öreceğiz? Hebrides'e trenin ne zaman kalktığını öğrenecek, yer mi ayırtacağız? Hepsi olacak bunların."

"Senin için," dedi Bernard; "ama ben dün kafamı direğe çarptım. Ben dün nişanlandım."

"Küçük şeker yığınları", dedi Susan; "tabaklarımızın kıyısında ne de tuhaf gözüküyor. Armutların benekli kabukları da. Ve tüylü kadife çevrelemiş aynayı. Daha önce görmemiştim onları. Her şey düzenlenmiş şimdi, her şey yerine oturmuş. Bernard nişanlı. Geri alınamaz bir şeyler oldu. Sulara bir halka düşürüldü, bir zincir yüklendi. Artık, bir daha hiçbir zaman özgür akmayacağız."

"Yalnızca bir an için," dedi Louis; "zincir kırılmadan önce, düzensizlik geri gelmeden önce, gör, nasıl yerleşmişiz, gör, nasıl gözler önüne serilmişiz, gör, nasıl kötülükte tutulmuşuz.

"Ama, şimdi halka kırılıyor. Şimdi akıntı sürüyor. Şim-

di öncekinden hızlı koşuşturuyoruz. Şimdi dipte büyüyen kara yosunların arasında pusuya yatmış olan tutkular yükseliyor, dalgalarıyla dövüyor bizi. Acı ve kıskançlık, imrenme ve istek, bunlardan daha derin bir şey, aşktan daha güçlü, daha gizli bir şey. Eylemin sesi konuşuyor. Dinle, Rhoda (çünkü, bizler kötülük hazırlayıcılarıyız; ellerimiz, ceset külü dolu soğuk kapta), eylemin, koku süren tazıların gelişigüzel, telaşlı, kışkırtıcı sesini. Tümcelerini bitirme sıkıntısına katlanmadan konuşuyorlar. Sevgililerin kullandığı türden küçük dille konuşuyorlar. Yönetici bir canavar ele geçirmiş onları. Sinirleri titriyor kalçalarında. Yürekleri dövüyor, çalkalanıyor kaburgalarında. Susan, mendilini büküyor. Jinny'nin gözleri ateşle dans ediyor."

"Onlar bağışıklık kazanmışlar," dedi Rhoda, "toplayan parmaklara, araştıran gözlere karşı. Nasıl da kolayca dönüyorlar, bakıyorlar, güçlülükle, gururla ne biçimlere bürünüyorlar! Nasıl bir canlılık parlıyor Jinny'nin gözlerinde; köklerde böcekler ararken Susan'ın bakışı nasıl da tümlenmiş, acımasız! Pırıl pırıl parlıyor saçları. Gözleri, avının kokusu üzerinde yaprakları yaran hayvanın gözleri gibi yanıyor. Halka paramparça edilmiş. Paramparça savrulmuşuz."

"Ama az sonra, çok az sonra," dedi Bernard, "bu bencil sevinç sönüyor. Çok az sonra açlıktan yırtıcılaşmış kimlik anı tükeniyor; mutluluk, mutluluk, daha daha mutluluk için duyulan iştah tıka basa doyuruluyor. Taş batıyor, an tükeniyor. Çevremde, ilgisizliğin geniş boşluğu yayılıyor. Şimdi benim gözlerimde, merakın binlerce gözü açık. Bilinmeyen bölgenin bu boşluğunu, bilinmeyen yeryüzünün bu ormanını dokunulmamış bıraktığı sürece, herhangi biri, evlenmek üzere nişanlanmış olan Bernard'ı öldürmekte özgür. Niçin, diye soruyorum (sakınarak, fısıldayarak), kadınlar orada tek başlarına yemek yiyorlar? Kim onlar? Bu belli akşamda, bu belli yere onları ne getirmiş? Kö-

şedeki genç, zaman zaman elini sinirli sinirli başının arkasına koyuşundan anladığım kadarıyla taşralı. Yalvarır gibi duruyor; babasının arkadaşının, onu buraya getiren adamın, gösterdiği iyiliğe uygun biçimde karşılık vermeye öylesine istekli ki aşağı yukarı yarın sabah on bir buçukta çokça tadını çıkaracağı şeyin şimdi hemen hemen hiç tadını çıkaramıyor. Aynı zamanda, şu hanımın burnunu üç kere pudraladığını gördüm, çok ilginç bir konuşmanın ortasında - belki aşk konusunda, en iyi dostlarının mutsuzluğu konusunda belki. 'Ah, ama, burnumun durumu!' diye düşünüyor, hoop çıkıyor pudralık, geçiti üzerinde insan yüreğinin en ateşli duygularını silip süpürerek. Ama işte, gözlüklü, yalnız adamın çözümsüz sorunu duruyor öylece ve tek başına şampanya içen yaşlıca hanımın. 'Kim ve ne, bu bilinmeyen kişiler,' diye soruyorum. O adamın ne dediği, o kadının ne dediği üzerine bir düzine öykü kurabilirdim - bir düzine resim görüyorum. Ama, öyküler nedir ki? Büktüğüm oyuncaklar, üflediğim balonlar, ötekinin içinden geçen halka. Ve bazen, öyküler olup olmadığı konusunda kuşkuya düşüyorum. Benim öyküm nedir? Rhoda'nınki nedir? Neville'inki nedir? Olaylar var; örneğin: 'Suskunluğu ötekilerin çenebazlığına öylesine tuhafça ters düşen gri giysili yakışıklı genç adam, şimdi yeleğinden kırıntıları silkeledi, hemen koşan, bir an sonra tabakta ölçülü biçimde katlanmış hesap pusulasıyla geri dönen garsona ilk bakışta, buyurgan, iyi yürekli bir tavırla, uyarıda bulundu.' Gerçek bu, olay bu; ama bunun ötesinde her şey karanlık ve varsayım."

"Şimdi bir kez daha," dedi Louis, "hesabı ödemiş, ayrılmak üzere olduğumuz şu anda, öylesine değişik olduğumuz için öylesine kezlerce, öylesine keskin kırılmış olan kanımızdaki halka çemberde kapanıyor. Bir şey yapılmış. Evet, biraz sinirli kalkıp kıpırdandığımızda dua ediyoruz,

ellerimizde şu ortaklaşa duyguyu tutarak: 'Kımıldama, yaylı kapının paramparça etmesine izin verme bu yapmış olduğumuz şeyi, burada, bu ışıklar, bu meyve kabukları, ekmek kırıntıları, bu çöp yığını, gelip geçen insanlar arasında, kendisini bütünleyen küreyi. Kımıldama, gitme. Tut onu sonsuza dek.'"

"Bir an için tutalım onu," dedi Jinny; "aşk, nefret, ne ad verirsek verelim, yüzeyi Percival'dan, gençlikten, güzellikten içimizde öylesine derinlere batmış bir şeyden yapılmış olan bu küreyi; belki bir daha hiçbir zaman bu anı bir tek erkekten yaratamayacağız."

"Ormanlar, yeryüzünün öteki yakasındaki uzak ülkeler," dedi Rhoda, "içinde onun; denizler, vahşi ormanlar; çakalların uluması, kartalın yükseldiği doruklara dökülen ay ışığı."

"Mutluluk içinde onun," dedi Neville; "sırasında şeylerin sessizliği. Masa, sandalye, sayfaları arasına kitap açacağı sıkıştırılmış kitap. Biz sessizce otururken ya da önemsiz bir şeyi anımsayıp ansızın konuşurken gülden düşen yaprak, titreşen ışık."

"Haftanın günleri içinde onun," dedi Susan, "pazartesi, salı, çarşamba; tarlalara giden atlar, geri dönen atlar; yükselen, alçalan, ağları içinde karaağaçları yakalayan ekinkargaları; ister nisan olsun ister kasım."

"Gelecek olan şey içinde onun," dedi Bernard; "bizim Percival'dan yarattığımız şişkin ve hoş ana, göksel bir cıva gibi düşsün diye bıraktığımız bu en son ve en parlak damla. 'Gelecek olan ne?' diye soruyorum, yeleğimden kırıntıları silkerek, dışarıdaki ne? Oturup yemek yiyerek, oturup konuşarak, anların hazinesine bir şeyler katabileceğimizi kanıtladık. Biz eğilmiş sırtlarımıza inen adsız, önemsiz vuruşlardan aralıksız acı çekmeye tutsak edilmiş köleler değiliz. Bir efendinin peşinde koyun da değiliz. Biz yaratıcılarız. Biz de geç-

miş zamanın sayısız toplantılarına eklenecek bir şeyler yaptık. Şapkalarımızı giyer, kapıyı itip açarken adımımızı karmaşanın içine değil, kendi gücümüzün boyun eğdirebileceği, aydınlanmış, sonsuz yolun bir parçasını oluşturabileceği yeryüzüne atıyoruz biz de.

"Bak, Percival, onlar taksiyi çağırırken az sonra yitireceğin görünüme bak. Cadde, katı ve sayısız tekerleklerin çiğnemesiyle parıltılı. Korkunç gücümüzün sarı örtüsü, başlarımız üzerinde alev alev bir bez gibi asılı. Tiyatrolar, müzik salonları, evlerdeki lambalar oluşturuyor bu ışığı."

"Bitkin bulutlar," dedi Rhoda, "cilalı balinalar gibi karanlık gökyüzünde geziniyor."

"Şimdi acı başlıyor, şimdi korku, zehirli dişleriyle kavradı beni," dedi Neville, "şimdi araba geliyor, şimdi Percival gidiyor. Onu tutmak için ne yapabiliriz? Aramızdaki uzaklığa nasıl köprü kurabiliriz? Nasıl körükleyelim ateşi ki sonsuza dek yansın? Gelecek bütün zamanlara nasıl bir işaretle gösterelim ki biz, caddede duranlar, lamba ışığında duranlar, Percival'ı sevdik? Şimdi Percival gitti."

Güneş, tam tepeye yükselmişti. Yeşil deniz şiltesine uzanmış olan kız, değişken havada, sıçrayan bir yunusun derisi ya da düşen bıçağın parıltısı gibi yanıp sönen opal renkli ışık mızrakları fırlatan su kürelerinden yapılmış değerli taşlarla kaşlarını donatmış gibi verdiği ipuçlarından, parıltılardan yarım yamalak görülüp kestirilmiyordu artık. Şimdi güneş, uzlaşmasız, yadsınamaz biçimde tutuşuyordu. Katı kuma saplandı; kayalar, kızıl ısı saçan fırınlara dönüştü; güneş her havuzu taradı, yarıkta saklanan küçücük balığı yakaladı, paslı araba tekerleğini, beyaz kemiği, kapkara, kumlara gömülü bağcıksız potini ortaya çıkardı. Her şeye tam kendi rengini verdi, kum tepeciklerine sayısız parıltılarını, vahşi otlara ışık çakımlı yeşillerini; ya da çölün çıplak ıssızlığına düştü, orada rüzgâr kırbacı gibi saban yarıklarına, şurada bırakılmış taş yığınlarına süpürüldü; orada bodur, koyu yeşil, vahşi orman ağaçlarıyla birlikte serpildi. Dümdüz yaldızlı camiyi, güney köyünün kırılgan, pembe-beyaz iskambil kâğıdı evlerini, ırmak yatağında diz çökmüş, buruşuk giysileri taşlarda döven sarkık göğüslü, ak saçlı kadınları aydınlattı. Denizde ağır ağır homurda-

nan gemiler, dik bakışlarına yakalandılar güneşin; ve o, gün be gün yürek gibi çarpan yağlı bordaları arasına sıkıştırılmış gemi, tekdüze bir biçimde, sular üzerinde onları taşıyıp dururken uyuklayan ya da karayı aramak için gözlerini gölgeleyerek güvertede bir aşağı bir yukarı yürüyen yolcuların üzerindeki sarı tenteleri dövdü.

Güneş, güneydeki tepelerin üst üste yığılmış doruklarını dövdü; suyun yüksek asma köprü altından çekildiği; bu yüzden kızgın taşlar üzerinde diz çöken çamaşırcı kadınların yatak çarşaflarını pek az ıslatabildikleri, derin, taşlı ırmak yataklarında parıldadı; sıska katırlar, dar omuzlarına asılı küfelerle, çatırdayan gri taşlar arasında yollarını açarak ilerlediler. Gün ortasında güneşin sıcaklığı, patlayış sonunda kazınmışlar, alazlanmışlar gibi tepeleri grileştirdi; bu sırada daha kuzeyde, daha bulutlu, yağışlı ülkelerde tepeler, küreğin sırtıyla düzeltilmişlercesine tabaka tabaka oldular, derinlerde bekçi yeşil bir lamba taşıyarak oda oda dolaşıyormuş gibi içlerinden ışıklandılar. Gri mavi havanın atomları arasından güneş, İngiliz tarlalarına saplandı; bataklıkları, havuzları, kazığın üzerindeki martıyı, yuvarlak tepeli ormanların, yeni büyüyen mısırın, kuru otlar üzerindeki gölgelerin yavaştan yol alışını aydınlattı. Meyve bahçesinin duvarını dövdü, tuğlanın her çukuru ve damarı gümüşle beneklendi, morlaştı; dokunulsa yumuşakmış, eriyerek tozdan kızgın kavrulmuş damarlara dönüşecekmiş duygusunu uyandıracak denli yakıcılaştı. Frenküzümleri, parıltılı kırmızıdan dalgalarla, çağlayanlarla sarktı duvardan, erikler yapraklarını şişkinleştirdi, çimen yaprakları, bir tek belirgin yeşil parıltıda bütünlendiler. Ağaçların gölgesi, köklerindeki karanlık havuza saplandı. Seller halinde dökülen ışık, ayrı ayrı yapraklanmayı tek yeşil yığında eritti.

Kuşlar, yalnızca bir tek kulağa yöneltilmiş tutkulu türküler söylediler, sonra sustular. Kaynaşarak, cıvıldaşarak ağaçların daha yüksek dallarındaki karanlık düğümlerine küçük saman

çöpleri, çırpılar taşıdılar. Yaldızlı mor, tünediler bahçede; sarısalkım, mor konilerinin altın rengini, leylak rengini silkelediği yerde; çünkü şimdi, gün ortasında bahçe, baştan aşağı çiçeklere, bolluğa bürünmüştü; güneş, kırmızı yaprağı, geniş sarı yaprağı dövdükçe, tüy içindeki yeşil sapta yol yol oldukça, bitkilerin dibindeki tüneller bile yeşile, eflatuna, koyu sarıya boyanıyordu.

Güneş, dümdüz çarptı eve, karanlık pencereler arasında beyaz duvarları parlattı. Sık yeşil dallarla örülmüş camlar, delinemez karanlık halkaları oluşturdular. Keskin sırtlı ışık kamaları, pencere kıyılarına yayıldı, odanın içinde mavi halkalı tabakları, kıvrık saplı fincanları, büyük tasın çıkıntısını, halıdaki çapraz deseni, çekmeli dolapların, kitapların devsi köşelerini, çizgilerini ortaya çıkardı. Bu yığınların arkasında, içinde belki de gölge yükünden kurtarılması gereken bir nesnenin ya da hâlâ karanlığın yoğun derinliklerinin bulunduğu gölge alanı asılıydı.

Dalgalar parçalandı, sularını çarçabuk dağıttı kıyıya. Birbiri ardından topladılar kendilerini, döküldüler; serpinti, onların düşüşlerindeki güçle geri fırlattı kendini. Koskoca atların sırtlarının kaslarla dalgalanması gibi, kımıldadıkça sırtlarındaki elmas biçimli ışık örgüsünün oynaşması dışında dalgalar duru maviydi. Döküldü dalgalar, geri çekildiler, döküldüler yine, kıyıyı ezen büyük bir canavarın gümbürtüsü gibi.

"Öldü o," dedi Neville. "Düştü. Atı tökezledi. Yere yuvarlandı. Yeryüzünün yelkenleri savruldu ortalıkta, kapandı üzerime. Her şey bitti. Yeryüzünün ışıkları söndü. İşte duruyor orada geçip gidemeyeceğim ağaç.

"Ah, bu telgrafı buruşturmak parmaklarım arasında –yeryüzünün ışığını geri akıtmak–, bunun olmadığını söylemek! Ama ne diye gelişigüzel çevirmeli başını insan? Gerçek bu. Olan bu. Atı sendeledi, yere yuvarlandı o. Birden parıldayan ağaçlar, beyaz parmaklıklar, bir sağanakta yükseldi. Kabaran, fırlayan bir şey vardı, kulaklarında zonklama. Ve sonra o çarpma, yeryüzü çatırdadı, ağır ağır soludu. Öldü, düştüğü yerde.

"Kırlardaki ahırlar, yaz günleri, oturduğumuz odalar, hepsi gerilerde, gerçekdışı bir yeryüzünde kalmış şimdi. Geçmişim koptu benden. Koşarak geldiler. Büyük bir çadıra taşıdılar onu; binici çizmeleriyle adamlar, güneş başlıklı adamlar; bilinmeyen adamlar arasında öldü o. Sık sık yalnızlık, sessizlik kuşattı onu. Sık sık bıraktı beni. Sonra döndüğünde, 'Bak nereden geliyor!' dedim.

"Ayaklarını sürüyerek geçiyor kadınlar pencerenin önünden, sanki caddede önümüzü kesen hiçbir girdap, hiç sert yapraklı, geçip gidemeyeceğimiz ağaç yokmuş gibi. Köstebeklerin yığdığı toprak tepelerine takılıp devrilmeyi hak ediyoruz öyleyse. Gözlerimiz kapalı, ayaklarımızı sürüyüp geçen beş para etmez adamlarız. Ama niye boyun eğecekmişim? Niye ayağımı kaldırıp merdivene tırmanmaya çalışayım? İşte, telgrafı tutarak durduğum yer burası. Geçmiş, yaz günleri, oturduğumuz odalar, akıp gidiyor kızıl gözlerle dolu yanmış kâğıtlar gibi. Ne diye karşılaşıp yeniden başlamalı? Ne diye konuşmalı, yemek yemeli, öbür insanlarla başka karışımlar oluşturmalı? Bu andan sonra ben yalnızım. Hiç kimse bilmeyecek beni şimdi. Üç mektubu var bende, *'Bir yüzbaşıyla halka atmaya gidiyorum şimdi, haydi hoşçakal.'* Böylece arkadaşlığımıza son veriyor, elini sallayıp kalabalığı omuzlayarak. Bu maskaralık daha çok törene değmez. Yine de eğer birisi 'Bekle', demiş olsaydı, kayışı üç delik daha sıkmış olsaydı- elli yıl hak dağıtacak, saray kadrosunda yer alacak, birliklerinin başında yapayalnız at sürecek, canavarca barbar yönetimi ortadan kaldırmaya çalışacak ve bize geri gelecekti.

"Şimdi pis pis gülen bir şey, bir yalan var. Arkamızdan bizimle alay eden bir şey var. Otobüse sıçrarken az kaldı şu oğlanın ayağı kayıyordu. Percival düştü, öldürüldü, gömüldü, ben gelip geçenleri seyrediyorum; taşıtların demirlerine sımsıkı tutunan, hayatlarını kurtarmaya kararlı insanları.

"Merdivenleri çıkmak için ayağımı kaldırmayacağım. Bir süre duracağım karşı konulamaz ağacın altında, boğazı kesilen adamla tek başıma; aşağıda aşçı, ocağın kapaklarını içeri, dışarı itelerken. Merdiveni çıkmayacağım. Biz ilençlenmişiz, hepimiz. Alışveriş çantalarıyla kadınlar ayaklarını sürüyüp geçiyor. Durmadan geçiyor insanlar. Yine de beni yıkamaya-

caksın. Bu an, bu bir tek an birlikteyiz. Seni bağrıma basıyorum. Gel acı, ye bitir beni. Zehirli dişlerini göm etime. Paramparça et beni. Hıçkırıyorum. Hıçkırıyorum."

"İşte bu, kavranılamaz karışım," dedi Bernard; "olayların karmaşası" bu; merdivenleri inerken bilmiyorum hangisi üzüntü, hangisi sevinç. Oğlum doğdu, Percival öldü. Sütunlarla kaldırıldım, her iki yanımdan kaskatı duygularla desteklendim, ama hangisi üzüntü, hangisi sevinç, diye soruyorum, bilemiyorum. Tek bildiğim, sessizliğe, dışarı çıkmaya, yalnız kalmaya, yaşantımda ne olduğunu, yaşantıma ölümün ne yaptığını anlamaya çalışmak için bu saati kullanmaya gerek duyuşum.

"Yani, bu artık, Percival'ın görmediği yeryüzü. Bakayım. Kasap komşuya et getiriyor, iki yaşlı adam kaldırımda sendeleyerek yürüyor, serçeler ışık içinde. Öyleyse makine çalışıyor, ritmi duyuyorum, nabzın vuruşunu; ama artık, o bunu görmediği için benim katılamadığım bir şey olarak. (Solgun, sargılar içinde yatıyor odada.) Şimdi neyin en önemli olduğunu anlama olanağı elimde; dikkatli olmalıyım, yalan söylememeliyim. Onun, orada merkezde oturduğu duygusu içindeydim. Şimdi artık o noktaya gitmiyorum. O yer boş.

"Ah, evet, size yemin ederim ki keçe şapkalı adamlar, sepetler taşıyan kadınlar, sizin için çok değerli olabilecek bir şeyi yitirdiniz. Ardından gidebileceğiniz önderi yitirdiniz ve içinizden biri, mutluluğu, çocukları yitirdi. Size bunları verebilecek olan o öldü. Sıcak bir Hint hastanesinde, kamp yatağında, sargılar içinde yatıyor, yere diz çökmüş yerliler sallarken şu yelpazeleri -ne deniyordu onlara, unuttum. Ama bu önemli: Sanki bir olguymuş gibi 'Sen bunun dışındasın', dedim, kumrular çatılardan inerken, oğlum doğmuşken. Bir oğlan çocuğuyken onun o tuhaf dalgınlığını hatırlıyorum. Ve sözün sonu şöyle geliyor:

(Gözlerim yaşlarla doluyor, kuruyor): 'Ama bu, umut etme yürekliliğini gösterebildiğimiz en iyi şey', diyorum. Soyut olanla, yolun sonunda, gökyüzünde yüz yüze geldiğim gözsüz şeyle konuşarak; 'Bütün elinden gelen bu mu?' diyorum. Öyleyse biz kazandık. Elinden geleni yaptın, diyorum, o boş, tuhaf yüze seslenerek (çünkü yirmi beşindeydi ve seksenine dek yaşayabilirdi) boşu boşuna. Sırt üstü yatıp dertler, kuruntular içinde bir hayat sürmeyeceğim. (Defterime yazılması gereken bir giriş: Anlamsız ölümler getirenlerden iğrenme.) Dahası, işte bu önemli, onu önemsiz ve gülünç durumlara yerleştirebilmeliyim ki kendini koca atın sırtına tünemiş, saçmasapan bulmasın. 'Percival; gülünç bir ad' diyebilmeliyim. Aynı zamanda kadınlar, erkekler, yeraltı trenlerine koşuşanlar; size söyleyeyim ki ona saygı duymanız gerekecekti. Bir araya toplanıp onun ardından gitmeniz gerekecekti. Ne tuhaf, kişinin kalabalıkları yararak, hayatı, boş gözlerden, yanan gözlerden görerek ilerlemesi.

"Ama şimdiden işaretler başlıyor; el etmeler, beni geri çekmek için tuzaklar. Merak, yalnızca kısa bir zaman için dışarı atıldı. Kişi bu makinenin dışında, kim bilir, belki de yarım saatten uzun yaşayamaz. Bedenler, not ediyorum, daha şimdiden sıradan görünmeye başlıyor, ama onların ardındaki görüş açısı değişik. Şu gazete yaftasının ardında hastane, ipleri çeken kara derililerle dolu uzun oda var; sonra onu gömüyorlar. Yine de ünlü bir sinema yıldızının kocasından boşandığını yazdığı için hemen, 'kimmiş' diye soruyorum. Yine de paramı çıkaramıyorum; gazete alamıyorum, henüz bir şeylerin araya girmesine katlanamam.

"Seni bir daha görmeyecek, gözlerimi bu güce dikmeyeceksem, soruyorum, söyleşilerimiz nasıl bir biçim alacak? Avluda, uzaklara, uzaklara gittin, aramıza daha ince, daha ince bir ipliği çekerek. Ama bir yerlerde varsın sen. Senden

bir parça kaldı. Bir yargıç. Yani, eğer içimde yeni bir damar bulursam onu özel olarak sana sunacağım. 'Senin yargın nedir?' diye soracağım. Sen hakem olarak kalacaksın. Ama ne kadar zaman için? Olaylar açıklanamayacak denli zorlaşacak, yeni olaylar olacak; işte, şimdiden bir oğlum oldu. Şimdi bir deneyimin doruğundayım. Oysa gücünü yitirecek bu. Daha şimdiden inançla, 'Ne şans!' diye ağlamayı bir yana bıraktım. Esriklik, yere inen kumruların uçuşları tükendi. Kargaşa, ayrıntı geri geliyor. Vitrinlerde yazılı adlar şaşırtmıyor artık beni. Niye koşuşmalı, niye trenlere yetişmeli, diye duygulara kapılmıyorum. Akış geri geliyor, bir şey bir başkasına götürüyor - alışılmış düzene.

"Evet ama, hâlâ alışılmış düzen öfkelendiriyor beni. Olayların akışına boyun eğmeye bırakmayacağım kendimi. Yürüyeceğim; durarak, bakarak düşüncemin ritmini değiştirmeyeceğim, yürüyeceğim. Şu merdivenleri çıkacağım, resim sergisine gireceğim, kendimi, benimki gibi akışın dışındaki düşüncelerin etkisine bırakacağım. Soruyu yanıtlamak için çok az zaman bırakılmış, güçlerim azalıyor, uyuşuyorum. İşte resimler. İşte sütunlar arasında soğuk Meryem Ana resimleri. Bırak dinlendirsinler artsız, aralıksız eylemini akıl gözünün; sargılar içindeki başını, ellerinde iplerle adamlarını; ki aşağılarda görülemez şeyler bulabileyim. İşte bahçeler, çiçekler arasında Venüs, işte azizler, mavi Meryemler. Çok şükür, bu resimler hiçbir şey hatırlatmıyor, bir şeye dikkatimi çekmiyor, bir şey göstermiyor. Böylece, bende onun bilincini genişletiyor, onu bana başka biçimde geri getiriyorlar. Onun güzelliğini hatırlıyorum. 'Bak, nereden geliyor', dedim.

"Çizgiler, renkler, benim de kahraman olabileceğime inandırıyor neredeyse, bunca kolaylıkla tümceler kuran, bunca kısa zamanda baştan çıkarılan, daha sonra geleni seven, yumruğunu sıkamayan, ama içinde bulunduğu durumlara göre tüm-

celer kurarak güçsüz duraksayan beni. Şimdi kendi zayıflığım aracılığıyla onun benim için ne demek olduğunu buluyorum; benim karşıtım o. Doğal olarak açık sözlü olduğu için bu abartmaların nedenini görmedi; doğal bir uygunluk duygusu taşıyordu, gerçekten de yaşama sanatının büyük ustasıydı ve bu yüzden çok uzun yaşamış, aynı zamanda onda büyük bir sevecenlik olsa da kesinlikle kendi gelişimi için yararlandığı neredeyse ilgisizlik denebilecek bir huzur yaymış görünüyor çevresine. Çocuk oynuyor –bir yaz akşamı– kapılar açılacak, kapanacak, durmadan açılıp kapanacak, artlarında beni ağlatacak görünümler yakalayacağım. Çünkü, paylaşılamaz onlar. Bu yüzdendir bizim yalnızlığımız, bu yüzdendir bizim bırakılmışlığımız. Düşüncemdeki o noktaya dönüyorum, orayı boş buluyorum. Kendi güçsüzlüklerim üzerime çullanıyor. Onlara karşı çıkacak olan yok artık.

"Bak; sonra, mavi Meryem Ana gözyaşlarıyla yol yol olmuş. Bu benim ölüm törenim. Bizim törenlerimiz yok, yalnızca özel ağıtlar var; hiçbir sonuç yok, yalnızca zorlu duyumlar var, hepsi ayrı ayrı. Söylenmiş hiçbir şey bizim durumumuza uymuyor. Ulusal Galeri'nin İtalya bölümünde parçacıklar toplayarak oturuyoruz. Titian'ın, gerçekten şu sıçanın kemirmesini duyup duymadığından kuşkulanıyorum. Ressamlar fırça vuruşlarına vuruşlar katarak düzenli özümseyen hayat sürdürürler. Ozanlar gibi değil onlar - başkalarının cezasını çeken; kayaya zincirlenmemiş onlar. Sessizlik, yücelik bu yüzden. Yine de şu koyu kırmızı, Titian'ın hayal gücünde yanmış olmalı. Kuşkusuz, bereket küfesini tutan görkemli kollarla kalktı ayağa, bu düşüşle yuvarlandı. Ama sessizlik yükleniyor üzerime - gözün sürekli yakarışı. Baskı, aralıklı ve boğulmuş. Çok az şeyi, çok belirsiz ayırt ediyorum. Çan susturulmuş, ben onu çalamıyorum; hepsi birbirine karışmış yersiz gürültüler çıkaramıyorum. Düzensiz biçimde içimi gıcıklıyor yetkinlik; yeşil çizginin üzerindeki

dolgun kırmızı, sütunların ilerleyişi, zeytin ağaçlarının kara, sivri uçlu kulaklarının arkasındaki turuncu ışık. Duyum okları omurgamdan atılıyor, ama düzensiz.

"Yine de benim yorumuma bir şeyler eklendi. Bir şey duruyor derinlere gömülü. Bir an için onu yakalamayı düşündüm. Oysa, göm onu, göm onu, bilincimin derinliklerinde gizlice boy atsın, meyve vereceği güne dek. Uzun bir hayat sonunda, gevşekçe, kendini ele verme anında, onu yakalayabilirim, ama şimdi düşünce bölünüyor elimde. Düşünceler binlerce kez bölünüyor, yalnızca bir kez kürede bütünleniyor. Bölünüp üzerimden dökülüyorlar. 'Çizgi, renkler, onlar canlı kalıyor, öyleyse...'

"Esniyorum. Duyumlarla tıka basa doldum. Yorgun düştüm bu zorlanmadan, kendimi makinenin dışında, tek başıma tuttuğum bu upuzun zamandan –yirmi beş dakika, yarım saat. Uyuşuyorum, katılaşıyorum. Duygudaş yüreğime kulak asmayan bu uyuşukluğu nasıl parçalayacağım? Başka acı var - acı çekenlerin kalabalığı. Neville acı çekiyor. Percival'ı sevdi o. Ama, artık doruk noktalarına katlanamıyorum; birlikte gülebileceğim, esneyebileceğim, onun başını nasıl kaşıdığını birlikte anımsayacağım birini istiyorum, onun sevdiği ve yanında rahat olduğu birini (âşık olduğu Susan'ı değil, ama daha iyisi Jinny'yi). Hem, onun odasında günahımın kefaretini ödeyebilirdim. Sorabilirdim, 'O gün Hampton Sarayı'na gitmek istediğinde onu nasıl geri çevirdiğimi söyledi mi sana?' Bunlar beni gece yarısı acıyla yatağımdan sıçratacak düşünceler -yeryüzünün bütün pazarlarında çıplak kafayla kişinin kefaretini ödeyeceği suçlar; o gün Hampton Sarayı'na gitmemek.

"Ama şimdi çevremde hayat olsun istiyorum, bu yorgunluktan sonra, başıma yastık yapabileceğim, kitaplar, küçük süsler, bağrışan satıcıların alışılmış seslerini (gizlerin bu açıklanmasından sonra gözlerimi kapamayı) istiyorum. Öy-

leyse, dosdoğru merdivenlerden ineceğim, ilk taksiye sesleneceğim, Jinny'ye gideceğim."

"İşte çamur gölcüğü," dedi Rhoda; "geçemem onu. Başımın hemen yanında koca bileğitaşının telaşını duyuyorum. Rüzgârı yüzümde kükrüyor. Bütün dokunulabilir yaşantı biçimlerinde başarısızlığa uğradım. Uzanıp katı bir şeye dokunamazsam, ölümsüz koridorlarda sonsuza dek savrulacağım. Öyleyse neye dokunabilirim? Hangi kiremite, hangi taşa ki devsi girdaptan kendimi bedenime geri çekebileyim, güven içinde?

"Şimdi gölge düştü, mor ışık sallanıyor aşağı. Güzelliğe sarılmış beden, şimdi yıkıntıyla giydirilmiş. Onun sesini, eski pabuçlarını, birlikte olduğumuz anları sevdiklerini, merdivenlerde söyledikleri zaman onlara dediğim gibi dik sırtlı tepelerin aşağılara indiği yerdeki koruda durmuş olan beden, şimdi yıkıntılar içinde yuvarlanıyor.

"Şimdi şimşeğin parçaladığı bir yeryüzü hayal ederek Oxford Caddesi'nden aşağı yürüyeceğim, çiçek açmış dalın düştüğü yerde kızıl ve paramparça çatlamış olan meşe ağaçlarına bakacağım. Oxford Caddesi'ne gideceğim, bir toplantı için çorap satın alacağım. Şimşek çakımı altında, alışılmış şeyler yapacağım. Çıplak topraktan menekşeler toplayacağım, demet yapacağım, Percival'a sunacağım; benim ona verdiğim bir şey olarak. Bak şimdi, Percival'ın bana verdiği şeye. Percival ölü olduğuna göre caddeye bak şimdi. Bir solukta devriliversinler diye eğreti yapılmış evler. Tedirgin, gelişigüzel arabalar yarışıyor, kükrüyor, tazılar gibi ölüm avında, ardımızda. Düşman yeryüzünde yalnızım. İnsan yüzü iğrenç. Bundan hoşlanıyorum. Her şeye açık olmak, zorbalık, kayaların üzerinden taş gibi paramparça fırlatılmak istiyorum. Fabrika bacalarından, vinçlerden, kamyonlardan hoşlanıyorum. Geçişinden hoşlanıyorum yüzlerin, yüzlerin, yüzlerin; bozulmuş, ilgisiz. Cici bicilikten bıktım usandım, özel yaşantıdan

bıktım usandım. Dalgalı sularda yol alıyorum, batacağım, kurtaracak kimse olmaksızın.

"Ölümüyle Percival, bana bu içinde bulunduğum zamanı hazırladı, bu korkuyu açığa çıkardı, bu aşağılanışa katlanmaya bıraktı beni - aşçı yamaklarının dağıttığı çorba kâseleri gibi yüzler, bayağı, açgözlü, gelişigüzel yüzler; sarkık paketlerle vitrinlere bakan; göz süzen, silip süpürüp her şeyi yakıp yıkarak sevgimizi bile bozulmuş, şimdi onların pis parmaklarıyla dokunulmuş bırakan yüzler.

"İşte çorap satılan dükkân. Ve güzelliğin bir kez daha akıp gittiğine inanabilirdim. Fısıltısı, bu ara sokaklardan, bu dantellerden, renk renk kurdele sepetleri arasından soluyarak geliyor. Öyleyse kükremenin yüreğine oyulmuş ılık boşluklar var; özlemini duyduğum gerçekten yapılma güzelliğin kanadı altına sığınabileceğim sessizlik köşkleri. Satıcı kız usulca çekmeceyi açarken acı, başka zamana bırakılıyor. Ve sonra o konuşuyor, sesi uyandırıyor beni. Yosunlar arasından dibe süzülüyorum, o konuştukça kumda yengeçler gibi koşuşturan imrenmeyi, kıskançlığı, nefreti, kini görüyorum. Bunlar yoldaşlarımız. Parayı ödeyip paketimi alacağım.

"Oxford Caddesi bu. Burada nefret, kıskançlık, telaş, ilgisizlik hayatın vahşi görünümüne püskürtülmüş. Bunlar yoldaşlarımız. Birlikte oturup yemek yediğimiz dostları getir aklına. Bir akşam gazetesinin spor sütununu okuyan Louis'i düşünüyorum; gülünç olmaktan korkan züppe. Gelip geçen insanlara bakarak eğer onu izlersek bizi güdeceğini söylüyor. Eğer boyun eğersek ona, bizi düzene sokacak. Böylece kendi doyumu için Percival'ın ölümünü düzene koyacak; şişenin üzerinden, evlerden, gökyüzüne dikerek gözlerini. Bu sırada Bernard kıpkırmızı gözlerle çöküveriyor koltuğa. Defterini çıkaracak, D'nin altına başlık düşecek: 'Dostların ölümünde kullanılacak tümceler.' Jinny,

parmak uçlarında odayı geçerek onun koltuğunun koluna tüneyecek, soracak, 'Beni sevdi mi? Susan'ı sevdiğinden daha çok?' Taşradaki çiftçisiyle nişanlanmış olan Susan, telgraf önünde, tabağı tutarak bir an duracak, sonra topuk vuruşuyla fırın kapağını çarpacak. Neville, gözyaşları içinde pencereden baktıktan sonra gözyaşları arasından görecek, soracak, 'Kim geçiyor pencereden?' 'Hangi güzel oğlan bu?' Bu, benim Percival'a armağanım; solmuş menekşeler, kararmış menekşeler.

"Nereye gideceğim öyleyse? İçinde yüzükler sakladıkları cam dolaplar, küçük odalar, kraliçelerin giydiği giysiler bulunan müzeye mi? Yoksa Hampton Sarayı'na gidip kırmızı duvarlara, avlulara, çimde çiçekler arasında simetrik kara piramitler oluşturan kümelenmiş porsuk ağaçlarının uyumuna mı bakacağım? Orada güzelliği yeniden kazanacak, tırmıklanmış, darmadağın edilmiş duygularıma düzen mi getireceğim? Bomboş çimde tek başıma durmalıyım; ekinkargaları uçuyor, çantalı biri geçiyor, tekerlekli el arabasıyla bahçıvan var, demeliyim. Kuyrukta bekleyip ter kokusunu, en az onun kadar iğrenç olan esans kokularını duymalıyım, öbür insanlarla birlikte bir et parçası gibi öbür et parçalarının arasında asılmalıyım.

"İşte, para ödenip içeri girilen salon, sıcak bir öğleden sonra yemek yiyip buraya gelmiş uykulu insanlarla müzik dinlenilen yer. Bir hafta hiçbir şey tatmadan hayatımıza yetecek kadar biftek, börek yemişiz. Böylece, bizi taşıyacak şeyin sırtında sinek kurtları gibi kümeleniyoruz. Terbiyeli, iriyarıyız -şapkalarımız altında kıvrılmış ak saçlarımız, ince pabuçlarımız, küçük çantalarımız, güzelce tıraş edilmiş yanaklarımız var; orada burda bir asker bıyığı; en küçük toz parçasının bile çuhalarımızın üzerine yerleşmesine izin verilmemiş. İki yana sallanarak, dostlarımızı selamlamak için birkaç sözcük edip programlarımızı açarak kayalara yayıl-

mış deniz aygırları gibi yerleşiyoruz; badi badi denize yürüme yeteneği olmayan, dalganın kendini kaldırmasını uman ağır bedenler gibi, oysa, çok ağırız, denizle aramızda pek çok kuru çakıl var. Yemekle tıka basa doldurulmuş, sıcaktan uyuşmuş uzanıyoruz. Sonra şişmiş, ama kaygan saten içine kapatılmış deniz yeşili kadın geliyor, bizi kurtarmaya. Dudaklarını emiyor, yetkinlik havası yükleniyor üzerine, şişiriyor kendini, atlıyor öne tam gerektiği anda elma görmüş gibi, sesi, notaya fırlatılmış okmuş gibi: 'Ah!'.

"Balta, ağacı özüne dek yardı; öz ılık, ses titriyor kabuğun içinde. 'Ah' diye haykırdı, kadın âşığına, Venedik'te, penceresinden eğilerek. 'Ah, ah!' diye haykırdı; yine haykırıyor, 'Ah!' Bizi haykırışla donattı. Ama yalnızca haykırış. Ve haykırış nedir? Sonra böcek biçimli adamlar kemanlarıyla geliyorlar, bekliyorlar, sayıyorlar, başlarını sallıyorlar, hoop iniyor yayları. Dalgalanma, kahkaha var; çok sırtlı dik tepelerin aşağılara indiği yerde, denizci, dudakları arasında bir dalı ısırarak kıyıya sıçradığı zaman zeytin ağaçlarının ve onların binlerce dilli gri yapraklarının dansı gibi.

"'Gibi' ve 'gibi' ve 'gibi' -ama nesnelerin benzerliği altında yatan şey nedir? Şimdi, şimşek ağacı yardığı, çiçeklenen dal düştüğü, Percival ölümüyle bana bu yeteneği verdiği için görelim bakalım neymiş o. Bir kare var, bir dikdörtgen. Oyuncular kareyi alıp dikdörtgen üzerine yerleştiriyor. Kusursuz yerleştiriyor, çok güzel bir ev yapıyorlar. Çok az bölümü dışarıda bırakılmış. Yapı şimdi gözle görülebiliyor, birbirini tutmaz şeyler buraya yerleştiriliyor, ne öylesine çeşitli ne öylesine kaba sabayız, dikdörtgenler yaptık, karelere yerleştirdik onları. Bu bizim başarımız, bu bizim avuntumuz.

"Bu doygunluk akımının tatlılığı, bilincimin duvarlarından kayıyor, anlayışı özgür kalıyor. Dolaşıp durma artık, diyorum, son bu. Dikdörtgen, karenin üzerine yerleştirildi, helezon hepsinin üzerinde. Çakıl taşları üzerinden deni-

ze taşındık. Oyuncular geliyor yine. Ama yüzlerini buruşturuyorlar. Artık eskisi gibi şık, güler yüzlü değiller. Gideceğim. Bu öğleden sonraya aldırış etmeyeceğim. Kutsal yerlere konuk gideceğim. Greenwich'e gideceğim. Kendimi korkusuzca tramvaylara, otobüslere atacağım. Regent Caddesi'nden aşağı sendeleye sendeleye yürürken şu adama, şu kadına çarptım, yaralanmadım; bu çarpışmadan öfkeye kapılmadım. Dikdörtgen üzerinde kare duruyor. Pazar yerlerinde pazarlıkların sürüp gittiği kaba saba sokaklar; her çeşit demir çubuklar, cıvatalar, vidalar serilmiş yerlere, insanlar kümeleniyor kaldırımlara, kalın parmaklarıyla çiğ eti çimdikleyerek. Yapı gözle görülebiliyor. Bir ev kurduk.

"Bunlar, ineklerin çiğnediği, rüzgârdan aşınmış, hemen hemen biçimini yitirmiş, hiçbir meyve ya da çiçeği olmayan tarlanın yaban otları arasında büyüyen çiçekler öyleyse. Getirdiğim şey bu, Oxford Caddesi'nin kaldırımlarından kökleriyle sökülmüş, beş paralık, beş paralık menekşe demetim. Şimdi tramvayın penceresinden, bacalar arasında gemi direkleri görüyorum; işte nehir, işte Hindistan'a giden gemiler. Nehir kıyısında yürüyeceğim. Cam barınakta yaşlı adamın gazete okuduğu bu toprak seti arşınlayacağım. Bu tümseği arşınlayacağım, gelgit üzerinden yuvarlanmasını izleyeceğim gemilerin. Çevresinde havlayan köpekle bir kadın, güvertede yürüyor. Etekleri uçuşuyor, saçları uçuşuyor, denize açılıyorlar, bizi bırakıyorlar, bu yaz akşamında gözden yitiyorlar. Şimdi bırakacağım, şimdi salıvereceğim. Şimdi harcansın, tüketilsin diye, denetlenen, geri çekilen isteği özgür bırakacağım. Kırlangıcın kanadını karanlık havuzlara batırdığı, sütunların bütünlenmiş durdukları yerdeki çöl tepelerinde birlikte koşacağız. Kıyıya çarpan dalganın içine, beyaz köpüğünü yeryüzünün en uzak köşelerine fırlatan dalganın içine menekşelerimi atıyorum, Percival'a sunumu."

Güneş artık, tam tepede değildi. Yana yattı, eğimli döküldü ışığı. Burada bulutun kıyısını yakaladı, onu yakarak ışık dilimine, ayak basılamaz alev alev bir adaya dönüştürdü. Sonra bir başka bulut yakalandı ışığa, başkası, bir tane daha; aşağıda dalgalar, titreşen maviden düzensiz fırlatılan ateş tüylü kargılarla delik deşikti.

Ağacın en üst yaprakları güneş altında kavrulmuş, kıvrım kıvrımdı. Gelişigüzel esintide kaskatı hışırdadılar. Kuşlar, keskin keskin başlarını bir o yana, bir bu yana çevirmeleri dışında, kıpırtısız durdular. Şimdi boğazlarına dek sese doymuşlar, gün ortasının tamlığı onları tıka basa doldurmuş gibi şakımalarına kısa bir ara verdiler. Yusufçuk, kamışın üzerinde kımıltısız kaldı, sonra mavi teyelini havanın derinliklerine attı. Ötelerdeki uzak vızıltı, ufukta aşağı yukarı dans eden incecik kanatların kırılmış titremesiydi sanki. Çevrelerinde cam katılaşmışçasına ırmağın suyu, kamışları bir noktaya çakılı tuttu, sonra cam dalgalandı, kamışlar dibe süpürüldü. Dalgın, başı önüne düşmüş inek durdu tarlada, hantalca oynattı bir ayağını, sonra ötekini. Evin yanındaki kovaya musluktan su dam-

lamaz oldu kova dolmuşçasına, sonra musluk, bir, iki, üç ayrı damla düşürdü birbiri ardından.

Pencereler, alevli lekeleri, dalın dirseğini, sonra saf duruluğun dingin boşluğunu düzensizlikle çıkardılar ortaya. Gölgelik, pencerenin kıyısında kırmızı asıldı, odanın içinde ışık kamaları, vernik ve cila üzerinde çatlaklar açarak masalara, sandalyelere düştü. Yeşil saksı, kıyısından uzamış beyaz penceresiyle devsi bir çıkıntı oluşturdu. Karanlığı önüne sürerek ışık, köşeler, kabartmalar üzerinde kendini cömertçe dağıttı, ama yine de karanlığı yığdı, kalıba dökülmemiş biçimler kümesinde.

Dalgalar toparlandı, sırtlarını kıvırdı, dağıldı. Fışkırdı havaya taşlar, çakıllar. Kayaları süpürdüler, yükseklere sıçrayan serpinti, mağaranın önceleri kuru olan duvarlarına döküldü, içeride dalga geri çekilirken karaya sürüklenmiş bir-iki balığın kuyruğunu çırptığı havuzcuklar bıraktı.

"İmzamı attım," dedi Louis; "daha şimdiden yirmi kez. Ben, yine ben, yine ben. Açık seçik, katı, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde duruyor işte orada, benim adım. Açık seçiğim, kuşkuya yer bırakmıyorum ben de. Ama koskoca bir deneyim mirası dertop olmuş içimde. Binlerce yıl yaşadım. Çok yaşlı meşe ağacının içinde yolunu kemiren kurtçuk gibiyim. Artık, şimdi yoğunum, bu güzel sabahta bütünlendim.

"Pırıl pırıl bir gökyüzünden parlıyor güneş. Ama saat on iki, ne yağmur getiriyor ne güneş ışığı. Bn. Johnson'ın tepside mektuplarımı getirdiği saat bu. Bu ak kâğıtlara adımı kazıyorum. Yaprakların fısıltısı, hendeklerden akan su, yaldız çiçekleriyle zinia çiçekleriyle benek benek olmuş yeşil derinlikler, şimdi dük, şimdi Sokrates'ın yoldaşı Platon olan ben; doğuya, batıya, kuzeye, güneye göç eden sarı adamların, kara derililerin ağır ayak sesleri; sonsuz ilerleyişi; bir zamanlar testilerle Nil'e indikleri gibi ataşe çantalarıyla Strand'dan aşağı yürüyen kadınlar; birçok kez katlanmış hayatın, sarılmış, sıkı sıkı kapanmış yaprakları şimdi benim adımda top-

lanmış; apaçık, çıplak, kazınmış kâğıda. Şimdi yetişkin bir erkek, şimdi güneş ya da yağmurda dimdik duran biri olarak balta gibi ağır inmeliyim, dimdik ağırlığımla kesmeliyim meşeyi; yoksa bir o yana, bir bu yana bakınarak yoldan çıkarsam, kar gibi dökülecegim, harcanacağım.

"Yarı âşığım, daktiloya, telefona. Mektuplarla, telgraflarla, telefonla Paris'e, Berlin'e, New York'a, kısa, kibar buyruklarla birçok yaşantımı tek yaşantıda erittim; çalışkanlığım, şuradaki haritada yeryüzünün değişik bölgelerini bir araya bağladığım çizgileri çekmekteki kararlılığım yardım etti bana. Tam saat onda gelmeyi seviyorum odama; koyu renk maunun mor parıltısını seviyorum; masayı, onun keskin kıyısını seviyorum; yağ gibi kayan çekmeceleri. Fısıltıma uzanmış dudağıyla telefonu seviyorum ve duvardaki tarihi, buluşma defterini. Mr. Prentice dörtte, Mr. Eyress tam dört buçukta.

"Mr. Burchard'ın özel odasına çağrılmayı, Çin'e gönderdiklerimiz konusunda bilgi vermeyi seviyorum. Bir koltuğun ve bir Türk halısının mirasçısı olmayı umuyorum. Omuzlamışım tekerleği; yeryüzünün uzak uçlarında, kargaşanın bulunduğu yerlerde tecimi yayarak önümdeki karanlığı yuvarlıyorum. Kargaşadan bir düzen ortaya koyarak zorlamayı sürdürürsem, kendimi Chatham'ın yerinde bulacağım ve Pitt'in, Burke'in, Sir Robert Peel'in. Böylece belli lekeleri temizliyorum, eski pislikleri siliyorum; yılbaşı ağacının tepesinden bana armayı veren kadını; konuşma biçimimi; dövülmeleri, öbür işkenceleri; böbürlenen oğlanları; Brisbane'de banker olan babamı.

"Aşevinde okudum ozanımı, kahvemi karıştırarak küçük masalarda bahse tutuşan kâtipleri dinledim, tezgâhta duraksayan kadını izledim. Hiçbir şeyin, gelişigüzel yere düşürülen kahverengi kâğıt parçası gibi yersiz olmaması gerektiğini söyledim. Yolculuklarının sonunu görmeleri gerektiğini;

saygıdeğer efendinin buyruğu altında haftalık iki pound on penilerini kazanmaları gerektiğini; bir elin, bir cüppenin akşamları bizi dürüp bükmesi gerektiğini söyledim. Hiçbir kaçamağa, özür dilemeye yer vermeyecek biçimde, ki ikisi de gücümüzün boşa harcanması demektir, bu kırıkları iyileştirdiğim, bu canavarlıkları anladığım zaman, caddeye ve aşevine, bu zor zamanlara düştüklerinde, bu taşlı kıyılarda dağıldıklarında yitirdikleri şeyi geri vereceğim. Birkaç sözcük bir araya getireceğim, dövülmüş çelikten halkayla çevireceğim çevremizi.

"Ama şimdi harcayacak tek anım bile yok. Dinlenecek zaman yok burada, titreyen yapraklardan oluşmuş bir gölge, güneşten kaçıp akşamın serinliğinde sevgiliyle oturulacak küçük kameriye bile yok. Yeryüzünün ağırlığı bizim omuzlarımızda, bizim gözlerimizden görünüyor; eğer gözlerimizi kırpar ya da başka yana bakarsak, Platon'un söylediğine parmak basmak, Napolyon'u, onun utkularını hatırlamak için geriye dönersek, yeryüzüne, yoldan sapmanın yarasını açmış olacağız. Hayat bu; Mr. Prentice dörtte, Mr. Eyress dört buçukta. Asansörün yumuşak telaşlılığını, ineceğim yerde durduğunda gürültüsünü, koridorlardan aşağı sorumlu ayakların ağır erkek yürüyüşünü duymayı seviyorum. Böylece bütünlenmiş çabalarımızın gücüyle yeryüzünün en ırak bölgelerine, helalarla spor salonlarıyla dolu gemiler gönderiyoruz. Yeryüzünün ağırlığı bizim omuzlarımızda. Hayat bu. Zorlamayı sürdürürsem bir sandalyenin, bir halının, Surrey'de limonlukları, az bulunur türden fıstık ağaçları, karpuzları ya da çiçekli ağaçları olan, bütün öteki tüccarların kıskanacakları evin mirasçısı olacağım.

"Yine de hâlâ çatı katındaki odamı tutuyorum elimde. Her zamanki küçük kitabımı orada açıyorum, polisin muşambadan yağmurluğu gibi parıldayana dek kiremitlerde yağmurun

ışıldamasını oradan izliyorum, yoksulların evlerindeki kırık pencereleri, sıska kedileri, bir sokak kadınının caddenin köşesine çıkmak için yüzüne çekidüzen verirken çatlak aynaya gözlerini süzerek bakmasını oradan görüyorum, bazen, Rhoda oraya geliyor. Çünkü seviyoruz birbirimizi.

"Percival öldü (Mısır'da öldü o, Yunanistan'da öldü, tüm ölümler bir tek ölümdür). Susan'ın çocukları var; Neville hızla gözle görülür yüksekliklere tırmanıyor. Hayat sürüp gidiyor. Evlerimiz üzerinde durmadan değişiyor bulutlar. Bunu yapıyorum, şunu yapıyorum, sonra yine bunu; arkasından şunu. Buluşarak, ayrılarak değişik biçimleri bir araya getiriyoruz, değişik düzenekler oluşturuyoruz. Ama bu izlenimleri tahtaya çakmaz, içimdeki bir sürü adamdan bir tek adam yapmazsam, uzak dağlardaki kar çelenkleri gibi parça parça değil de burada ve şimdi var olmazsam, bürodan geçerken Bn. John'a filmleri sormaz, çayımı almaz, en sevdiğim bisküviyi de kabul etmezsem, kar gibi dökülecegim, harcanacağım.

"Oysa, yine de saat altı olunca, onaylanmayı bunca istediğim için törenlere karış hep böylesine aşırı titizlik gösterdiğimden kapıcıyı selamlamak için şapkama dokununca ve boğazıma dek düğmelerimi iliklemiş, çenelerim morarmış, gözlerim sulanarak rüzgâra karşı eğilip savaş verdiğimde, küçük bir sekreterin dizlerime sarılıp yatmasını istiyorum; en sevdiğim yemeğin ciğer ve domuz kızartması olduğunu düşünüyorum; böylece sık sık içki evlerine rastgelinen, gelip geçen gemi gölgelerinin düştüğü, kavgacı kadınların bulunduğu ırmak kıyısına, dar sokaklara yöneliyorum. Ama aklımı başıma toplayarak kendi kendime, Mr. Prentice dörtte, Mr. Eyres dört buçukta, diyorum. Balta kütüğe inmeli, meşe ortasına dek yarılmalı. Yeryüzünün ağırlığı benim omuzlarımda. İşte kalem kâğıt, tel sepetteki mektupların üzerine imzamı atıyorum, ben, ben ve yine ben."

"Yaz geliyor, sonra kış," dedi Susan. "Mevsimler geçip gidiyor. Armut dolgunlaştırıyor kendisini, düşüyor ağaçtan. Ölü yaprak duruyor kıyısında. Ama buhar, buharlandırınış camı. Çaydanlığın kaynamasını izleyerek oturuyorum ateşin başında. Camda eğri büğrü, yol yol olmuş buhar arasından armut ağacını görüyorum.

"Uyu, uyu, diye usuldan ninni söylüyorum, ister yaz olsun ister kış, mayıs ya da kasım. Uyu, diye ninni söylüyorum -sesi öylesine uyumsuz olan ben, köpek havladığında, çan çıngırdadığında, tekerlekler çakılları ezdiğinde duyduğum köy ezgileri dışında hiç ezgi duymayan ben. Kumsalda mırıldanan yıpranmış deniz kabuğu gibi ateşin başında türkümü söylüyorum. Uyu, uyu diyorum, sesimle süt arabalarını takırdatan, kargalara ateş eden, tavşanları vuran ya da herhangi bir biçimde bu pembe örtünün altında kıvrılmış, yumuşak kol, bacak kemikleriyle yüklü, sazdan beşiğin yanına yıkım sarsıntısı getiren her şeyi uyarıp uzaklaştırıyorum.

"Ilgisizliğimi yitirdim, boş gözlerimi, armut biçimi, kökleri gören gözlerimi. Artık ocak, mayıs ya da başka bir mevsim değilim, beşiğin çevresinde baştan aşağı güzel bir ipliğe eğriliyorum, bebeğimin incecik kemiklerini kendi kanımdan kozayla örüyorum. Uyu, diyorum; vahşi, kapkara bir zorbalığın kabardığını duyuyorum içimde; bu odaya dalıp uyuyanı uyandıran her yersiz konuğu, onu kapmaya çalışanı bir vuruşta yere yıkabilirim.

"Gün boyu evin içinde, terliklerim, önlüğümle usulca yürüyorum, kanserden ölen annem gibi. Yaz mı kış mı, artık, kırlardaki çimenden, fundalıklardaki çiçeklerden kestiremiyorum, yalnızca camdaki buharı ya da camdaki kırağıyı biliyorum. Tarlakuşu sesten halkasını çıkarıp yükseklere attığında, o elma kabuğu gibi havadan düştüğünde, eğiliyorum, bebeğimi doyuruyorum. Kayın ormanlarında, alakarga tüy-

lerinin düşerken nasıl mavileştiğini izleyerek yürüyen ben, çobanın, serserinin önünden geçen, hendekte, tenteli bir arabanın yanında çömelmiş kadına bakan ben, elimde toz beziyle odadan odaya dolaşıyorum. Uyu, diyorum, uykunun tüyden incecik bir battaniye gibi inmesini, bu güçsüz kemikleri kaplamasını isteyerek; hayatın pençelerini içine çekmesini, şimşeklerini yok etmesini, benim bedenimden büyük bir boşluk, bebeğimin içinde uyuyacağı sığınak oluşturarak geçip gitmesini isteyerek. Uyu, diyorum; uyu. Ya da pencereye gidiyorum, ekinkargasının, yükseklerdeki yuvasına bakıyorum, armut ağacına. 'Onun gözleri görecek, benimkiler kapandığı zaman' diye düşünüyorum. 'Onlarla karışıp kendi bedenimin ötesine geçeceğim, Hindistan'ı göreceğim. Ayaklarımın dibine yayacağı utku anıtları getirerek eve geri dönecek o. Benim varlığımı çoğaltacak.'

"Ama hiçbir zaman şafakta kalkıp lahana yapraklarındaki mor damlaları, güllerdeki kızıl damlaları görmüyorum. Av köpeğimin çember içinde koku sürmesini izlemiyorum; geceleri, yaprakların yıldızları gizlemesini, yıldızların kımıldamasını, yaprakların kımıltısız asılı kalmalarını izleyerek uzanmıyorum. Kasap uğruyor, süt gölgelik bir yere konmalı, yoksa ekşir.

"Uyu, diyorum, uyu; çaydanlık kaynarken, soluğu ibrikten fışkırmayla koyulaşır koyulaşırken. Böylece hayat dolduruyor damarlarımı. Böylece hayat akıyor kemiklerimden. İşte böylece ileri atılıyorum, tan ağardıktan alacakaranlığa dek bir şeyleri açıp kapayarak dolaşıp dururken haykıracak denli: 'Hayır, daha fazlasını istemiyorum. Boğazıma dek doldum doğal mutlulukla.' Yine de dahası gelecek, daha çocuklar, daha beşikler, mutfakta daha sepetler, kuruyan domuz etleri, parıldayan soğanlar, daha marul, patates bahçeleri. Fırtınada yaprak gibi savruluyorum, bir nemli çimenleri süpürerek, bir havalarda dönerek. Bo-

ğazıma dek doldum doğal mutlulukla; bazen doluluğun benden geçip gitmesini istiyorum, uyuyan evin ağırlığının kalkmasını; oturup okuduğumuzda, ben ipliği iğnenin gözüne tutarken. Lamba, karanlık camda ateş tutuşturuyor. Sarmaşığın yüreğinde ateş yanıyor. Yaprağını dökmeyen ağaçlarda, aydınlatılmış bir yol görüyorum. Sokağı baştan başa süpüren rüzgârda, araçların sesini duyuyorum, kırık dökük sesleri, kahkahayı, kapı açılırken haykıran Jinny'yi, 'Gel, gel!'

"Ama kapısında tarlaların iç çektiği evimizin sessizliğini hiçbir ses bölmüyor. Rüzgâr savruluyor karaağaçlardan, pervane lambaya çarpıyor, inek böğürüyor, kirişte çatırtı başlıyor, ipliğimi iğneye iteliyorum, mırıldanıyorum: Uyu."

"İşte şimdi o an," dedi Jinny. "İşte karşılaştık, bir araya geldik. Şimdi konuşalım, öyküler anlatalım. Kim o erkek? Kim o kadın? Sonsuz bir merak içindeyim, ne olacağını bilmiyorum. Eğer sen, ilk olarak karşılaştığım sen, 'Otobüs dörtte Picadilly'den kalkıyor,' demiş olsaydın, birkaç gerekli şeyi mukavva kutuya doldurmak için bile beklemez, hemen gelirdim.

"Gel, burada, kesilmiş çiçeklerin altında, sofada, resmin yanına oturalım. Haydi gel, yılbaşı ağacımızı süsleyelim, olaylarla olaylarla. Öylesine çabuk gidiyor ki insanlar, yakalayalım onları. Şuradaki, dolabın yanındaki adam senin dediğine göre, porselen kaplarla kuşatılmış yaşıyor. Kır birini, bin pound güme gitti demektir. Ve Roma'da bir kızı sevdi, kız onu bıraktı. Bu yüzden kaplar, eski eşyalar, kiralık evlerde bulunur ya da çöl kumlarından kazılıp çıkarılır. Güzelliğin, güzel kalabilmesi için her gün kırılması gerektiğinden ve o durağan olduğundan, hayatı bir porselen denizinde öylece duruyor. Tuhaf yine de, çünkü bir kez, gençken ıslak toprağa oturup denizcilerle rom içmiş.

"Çabuk tutmalı elini kişi, bir ağaca oyuncaklar yerleştirir gibi beceriklikle eklemeli olayları, parmakların bir kıvrılmasıyla. Eğiliyor, nasıl da eğiliyor, hanımelinin üzerine bile. Şu yaşlı kadının üzerine bile, çünkü, kulaklarında elmaslar var, at arabasıyla malı mülkü çevresinde koşuşturarak kime yardım edileceği, hangi ağacın devrileceği, ertesi gün kimin sepetleneceği gibi işleri yönetiyor. (Bak, söyleyeyim sana, bütün bu yıllar boyunca, şimdi otuzumu aşkınım, korkulu biçimde, dağ keçisi gibi kayadan kayaya sıçrayarak ben kendi hayatımı sürdürdüm, hiçbir yerde uzun süre kalmam, özellikle bir tek kişiye bağlamam kendimi; ama göreceksin, eğer kolumu kaldırırsam hemen biri bulunduğu yerden kopar, gelir.) Ve şu adam yargıç; şu milyoner; şu gözlüklü adam on yaşındayken öğretmenini okla yüreğinden vurmuş. Sonraları mektuplarla çöllerde at sürmüş, devrimlere katılmış, şimdi uzun süredir Norfolk'a yerleşmiş, ailesinin tarihi için malzeme topluyor. Şu mavi çeneli ufak tefek adamın sağ eli buruş buruş. Ama niçin? Bilmiyoruz. Yavaşça fısıldıyorsun işte, şu kulaklarından inciden yapılma Hint tapınakları sarkan kadın, devlet adamlarımızdan birinin hayatını yakıp tutuşturan katıksız bir alevmiş, şimdi onun ölümünden beri hayaletler görüyor, fal bakıyor, Mesih dediği koyu esmer çocuğu evlat edinmiş. Bir atlı birlik komutanınkini hatırlatan sarkık bıyığıyla şu adam, tam bir zevk ve eğlence içinde geçirmiş yaşantısını (bunların hepsi birinin anılarında kayıtlı) ta ki bir gün, bir trende, Edinburg ve Carlisle arasında, İncil okuyarak kendisini doğru yola getiren yabancıyla karşılaşana dek.

"Böylece, birkaç saniye içinde, ustalıkla çarçabuk, öbür insanların yüzlerine yazılmış hiyeroglifleri çözüyoruz. Burada, bu odada, deniz kıyısına fırlatılmış, aşınmış, darmadağın deniz kabukları. Kapı açılıp duruyor. Oda, bilgiyle, üzünçle, her türlü tutkuyla, daha çok ilgisizlikle, biraz

umutsuzlukla doluyor, doluyor. Biz aramızda, diyorsun, katedraller kurabilir, güdülecek siyaseti saptayabilir, insanları ölüme gönderebilir, birçok devlet kuruluşlarını yönetebilirdik. Deneyimin ortak yatırımı çok derin. Aramızda hem kız hem erkek, bir sürü çocuk var, eğittiğimiz, kızamık çıkardıklarında okula görmeye gittiğimiz, evlerimizin mirasçıları olsunlar diye yetiştirdiğimiz. Şöyle ya da böyle, biz bugünü, bu cumayı yaratıyoruz; kimimiz duruşma salonlarına giderek, kimimiz kente, kimimiz çocuk bakımevlerine, kimimiz dörtlü sıra olup ilerleyerek. Milyonlarca el, teyel yapıyor, tuğla dolu tekneler kaldırıyor. Eylemin sonu yok. Ve yarın yeniden başlıyor, yarın cumartesiyi yaratıyoruz. Birileri Fransa'ya, giden trene biniyor, birileri Hindistan'a giden gemiye. Bazıları artık bir daha bu odaya hiç gelmeyecek. Biri bu akşam ölebilir. Bir başkası çocuk doğuracak. Her türlü bina, siyaset, serüven, resim, şiir, çocuk, fabrika fışkıracak bizden. Hayat geliyor, hayat gidiyor, biz hayatı yaratıyoruz. Öyle diyorsun sen.

"Ama, bedenleri içinde yaşayan bizler, bedenin hayal gücüyle eşyanın dış çizgilerini görüyoruz. Pırıl pırıl güneş ışığı altında kayalar görüyorum. Bu olayları mağaraya taşıyıp gözlerimi gölgeleyerek sarılarını, mavilerini, kızıllarını bir tek özde sıralayamam. Uzun süre oturup kalamam. Fırlayıp kalkmalı, gitmeliyim. Picadilly'den otobüs kalkabilir. Bütün bu olayları silkip atıyorum, elmasları, buruş buruş elleri, porselen kapları falan filan, çıplak avuçlarından fındıkları bırakan maymun gibi. Hayat şu mu yoksa bu mu, söyleyemem sana. Her tür insanın karışımından oluşmuş şu kalabalığı yarmaya gidiyorum. İtilip kakılacağım insanlar arasında, yukarı fırlatılacağım, aşağı fırlatılacağım, denizde gemi gibi.

"Çünkü şimdi, yoldaşım olan, her zaman işaretlerini, hoyrat karadan 'hayır'larını, duyumun koşuşturan oklarıyla al-

tından 'gel'lerini yollayan bedenim, belirtiler gösteriyor. Birisi kımıldıyor. Kolumu mu kaldırdım? Baktım mı? Çilek benekli sarı atkım uçuştu, işaretini gönderdi mi? Duvardan ayrıldı o. İzliyor. Ormanda peşimde biri. Her şey esriklik içinde, geceyle kuşatılmış; dallar arasında papağanlar bağrışarak uçuyor. Bütün duyularım uyarılmış. İteleyip yolumu açtığım perdenin ipliklerinin kabalığını duyuyorum şimdi, soğuk demir parmaklığı; avcumun altındaki kabarık boyasını. Şimdi karanlığın serin gelgiti sularını döküyor üzerime. Sokaktayız. Gece açılıyor; ortalıkta dolaşan pervanelerden çapraz çapraz kesilmiş gece, serüven peşinde dolaşan sevgilileri saklayan gece. Güllerin kokusunu duyuyorum, menekşelerin kokusunu duyuyorum, işte tam şimdi saklanmış kırmızıyı, maviyi görüyorum. İşte şimdi çakıl taşları, ayakkabılarımın altında, şimdi çimen. Işıklarını yaktığı için suçlu evlerin uzun sırtları dönerek yükseliveriyor havaya. Ansızın yanan ışıklarla bütün Londra tedirgin. Haydi gel aşk şarkımızı söyleyelim. Gel, gel, gel. Şimdi altın işaretim, dümdüz uçan yusufçuk gibi. Cik, cik, cik; ezgisi boğazının daracık geçitine yığılmış bülbül gibi şakıyorum. Şimdi kocaman dalların çatırtısını, yarılmasını duyuyorum, ormandaki hayvanların tümü avlanıyormuş, şahlanıyormuş; dikenler içine dalıyormuş gibi çatal çatal dalların kırılışını duyuyorum. Biri delip geçti beni. Biri içimde derinlere saplandı. Serinlikleri suya konmuş kadife çiçekler, yapraklar yıkıyor her yanımı, kaplıyorlar, mumyalayarak."

"Niçin bakmalı," dedi Neville; "rafta tıkırdayan saate? Zaman geçiyor, evet. Ve biz yaşlanıyoruz. Ama, seninle birlikte, seninle yapayalnız, burada, Londra'da, bu ateş ışığıyla aydınlanmış odada; sen orada, ben burada oturmak; işte her şey bu. En son uçlarına dek yağmalanmış, bütün yükseklikleri soyulmuş, çiçekleri toplanmış yeryüzünün elinde başka bir şey yok artık. Perdedeki altın iplikte aşağı yukarı ko-

şuşan ateş ışığına bak. Çevresini sardığı meyve ağır, sarkıyor. Ayakkabının burnuna düşüyor, yüzünü kırmızıyla sarıyor -sanıyorum o, ateş ışığı; senin yüzün değil; bunlar duvara dayalı kitaplar sanıyorum, şu perde, şu da belki koltuk. Ama sen gelince her şey değişiyor. Bu sabah geldiğinde fincanlar, tabaklar değişti. Kuşkusuz, diye düşündüm gazeteyi iterek, kaba saba hayatımız, işte böylesine çirkin hayatımız, yalnızca aşkın gözleriyle bakıldığında güzelliğe, anlama bürünüyor.

"Kalktım. Kahvaltımı yapmıştım. Önümüzde koskoca bir gün vardı, güzel, ılık, yan tutmaz bir gün olduğu için parkı geçip Embankment'a yürüdük; Strand boyunca St. Paul'a, sonra bir şemsiye aldığım dükkâna; sürekli konuşarak arada bir bakmak için durarak. 'Ama bu sürebilir mi?' dedim kendi kendime. Trafalgar Alanı'nda bir aslanın yanında, bir kez ve sonsuza dek görülen aslanın yanında; böylece geçmiş yaşantıma dönüyorum, görünüm, görünüm; işte bir karaağaç, işte şurada uzanıyor Percival. Sonuna, sonsuza dek, diye yemin ettim. Sonra yine o her zamanki kuşkunun içine daldım. Sımsıkı tuttum elini. Sen bıraktın beni. Yeraltı trenine inmek ölümdü. Koparılmıştık birbirimizden, bütün o yüzler, aşağılarda, bırakılmış kayalar üzerinde kükrüyor görünen bomboş rüzgâr, çekip almıştı bizi birbirimizden. Odamda gözlerimi bir noktaya dikip oturdum. Saat beşte, artık, senin bana ihanet ettiğini biliyordum. Kaptım telefonu, senin bomboş odandaki zır, zır, zır, salak ses dövüp durdu yüreğimi. İşte tam o sırada kapı açıldı; sen karşımda duruyordun. Buluşmalarımızın en yetkiniydi o. Ama bu buluşmalar, bu ayrılmalar, mahvedecek bizi sonunda.

"Şimdi bu oda merkezmiş gibi görünüyor bana, ölümsüz geceden kepçeyle çıkarılmış bir şey gibi. Dışarıda çizgiler bükülüyor, kesişiyor, ama bizim çevremizde, sarıyor bizi. Burada merkezleştik. Burada susabilir ya da seslerimi-

zi yükseltmeden konuşabiliriz. Şu çarptı mı gözüne, sonra şu diyoruz. O dedi ki, yani... O duraksadı, sanıyorum kuşkulandı. Her neyse, sesler duydum, merdivende hıçkırık, gecenin ilerlemiş saatlerinde. Onların ilişkilerinin sonu. Böylece, çevremizde sürekli güzel iplikler eğiriyoruz, düzen kuruyoruz. Platon ve Shakespeare'i de alıyoruz içine, hem sonra belirsiz kişileri de, hiçbir önemi olmayanları. Yeleklerinin sol yanına haç takan adamlardan nefret ediyorum. Törenlerden, yanıp yakılmalardan; başka bir titrek, üzünçlü biçimin yanında titreyen İsa'nın üzünçlü biçiminden nefret ediyorum. Tantanadan da, ilgisizlikten de, gece için giyinip kuşanmış, yıldızlar, süsler takınmış insanların mum ışıkları altında bir noktayı hem de hep yanlış noktayı vurgulayarak attıkları nutuklardan da. Ama yine de hendekte bir serpinti, kışın dümdüz uzanan tarlada günbatımı, arabada elleri böğründe yaşlı kadının sepetle oturuş biçimi; baksın diye yakınımızdakine gösterdiğimiz şeyler bunlar. Birisine baksın diye bir şeyi göstermek nasıl da büyük avuntu. Ve sonra konuşmamak. Bilincin daracık, karanlık yollarını izlemek, geçmişe girmek, kitaplara konuk gitmek, itip açmak dallarını, bir meyve koparmak. Ve sen onu alıyor, şaşkına dönüyorsun, ben senin bedeninin aldırmasız kıpırtılarını alır şaşkına dönerken onun rahatlığıyla gücüyle - nasıl da ardına dek açıyorsun pencereleri, becerikli kullanıyorsun ellerini. Yazık, bilincim engelleniyor biraz, az sonra duraklıyor, sonuca, ıslak, belki de iğrenç yuvarlanıyorum.

"Yazık! Hindistan'da güneş başlığıyla at sürüp küçük bir eve dönemedim. Senin yaptığın gibi, geminin güvertesinde hortumla birbirlerine su fışkırtan yarı çıplak oğlan çocukları gibi, ortalıkta yuvarlanamam. Bu ateşi istiyorum ben, bu sandalyeyi istiyorum. Gün boyu bir şeylerin peşinde koştuktan sonra, onun üzünçlerinden sonra, inle-

melerinden, beklemelerinden, kuşkularından sonra yanına oturacağım birisini istiyorum. Tartışmalardan, uzlaşmalardan sonra özel hayatımı istiyorum, seninle yalnız olmak, bu yaygarayı düzene sokmak. Çünkü, alışkılarım konusunda kedi denli düzenliyim. Yeryüzünün pisliğine, bozulmuşluğuna karşı çıkmalıyız; dönen, girdaplar oluşturan, kusulmuş, ezen kalabalığına. Kişi, kâğıt keseceğini bile romanın sayfaları arasında tam bir düzenle kaydırmalı, mektup paketlerini yeşil ipekle düzgünce bağlamalı, faraşla külleri toplamalı. Bozulmuşluğun korkusunu sindirmek için elinden geleni yapmalı. Romalıların dayanıklılığını ve erdemlerini yazanları okuyalım, kumlar içinde yetkinlik arayalım. Evet, ama soylu Romalıların erdemini, dayanıklılığını senin gri gözlerinin ışığı altına kaydırmayı seviyorum, dans eden çimenlerin, yaz esintilerinin, oynayan oğlanların kahkahaları, bağrışmaları altına -gemi güvertelerinde hortumla birbirlerini ıslatan çıplak kamarotların. Bu nedenle yan tutmaz bir arayıcı değilim Louis gibi kumlar içinde yetkinlik peşine düşmüş. Her zaman renkler lekeliyor sayfayı, bulutlar geçiyor üzerinden. Ve şiir, düşünüyorum da, yalnızca senin konuşan sesin. Alkibiades de Ajax, Hektor, Percival da sensin. Ata binmeyi sevdiler, umursamazca tehlikeye attılar hayatlarını onlar; kitaplara çok düşkün de değillerdi öyle. Ama sen, ne Ajax'sın ne Percival. Senin kendine özgü tavırlarınla burunlarını kırıştırmadılar, alınlarını kaşımadılar. Sen sensin. Birçok şeyin yokluğuna karşın beni avutan da bu işte –çirkinim, güçsüzüm– yeryüzünün aktöre çöküşüne karşın, gençliğin uçuşuna. Percival'ın ölümüne, sayısız acılara, kinlere, kıskançlıklara karşın.

"Ama bir gün kahvaltıdan sonra gelmezsen, bir gün seni aynada, belki de başkasının ardından bakarken görürsem, telefon senin boş odanda çınlar çınlarsa, ondan sonra ben,

anlatılmaz acılardan sonra ben –çünkü insan yüreğinin çılgınlığına sınır yoktur– bir başkasını arayacağım, bir başka sen bulacağım. Bu arada, gel, zaman saatinin tik taklarını bir vuruşta susturalım. Yaklaş."

Güneş alçalmıştı şimdi gökyüzünde. Bulut adacıkları yoğunlaşmış, güneşin önünde sürükleniyorlardı; bu yüzden kayalar birdenbire kararda, titreyen çakırdiken mavisini yitirdi, gümüş rengine dönüştü; gri bezler gibi gölgeler savruldu denizin üzerinde. Dalgalar artık, ne uzaklardaki havuzlara konuk gitti ne de kumsalda düzensiz uzanan kara noktalardan oluşmuş çizgiye ulaştılar. Kum, inci beyazı, pürüzsüz, pırıl pırıldı.

Kuşlar birden çullandılar, havada, yükseklerde halkalandılar. Bazıları rüzgâr oluklarında yarıştı, döndü, binlerce şerite kesilmiş bir tek bedenmiş gibi dilimledi onları. Ağaç tepelerine, inen bir ağ gibi üşüştü kuşlar. Şurada yalnız başına uçan kuş, bataklığa doğru çırptı kanadını, beyaz kazığın üzerinde tek başına öylece durdu, kanatlarını açarak kapayarak.

Birkaç taç yaprağı düşmüştü, bahçede. Deniz kabuğu biçiminde uzandılar toprağa. Ölü yaprak, tutunduğu kıyıda durmuyordu artık, orada koşuşturarak, burada bir sapın önünde durahlayarak uçurulmuştu. Bütün çiçeklerin üzerinden aynı ışık dalgası geçti birden, gösterişli bir salınım ve parıltıyla yüzgeç gölün yeşil camını kesmişçesine. Arada bir alçaktan esen

ustalıklı, zorlu rüzgâr, yığın yığın yaprakları aşağı yukarı savurdu, sonra rüzgâr duruldukça, her yaprak yeniden kimliğini kazandı. Parıltılı disklerini güneşte yakan çiçekler, rüzgâr onları sarstıkça güneş ışınını yana itti, sonra yeniden kalkamayacak denli ağır olan kimi başlar usulca eğildi.

Öğle sonrası güneşi; tarlaları ılıttı, gölgelere mavi akıttı, mısırı kızıllaştırdı. Derin parlaklık, vernik gibi yayıldı tarlaların üzerine. Araba, at, ekinkargası sürüsü -onun içinde her ne kımıldarsa altın olarak yuvarlanıyordu. İnek, ayağını kımıldatırsa kızıl altından dalgacıklar titretiyor, boynuzları ışıkla çizilmiş görünüyordu. Kırlardan gelen, salkım saçak yüklü kısa bacaklı, ilkel görünümlü arabalardan süpürülmüş lepiska saçlı mısır serpintileri öylece durdu hendeklerde. Yuvarlak başlı bulutlar yuvarlandıkça küçülmedi hiç, yuvarlaklıklarının her atomunu korudu. Şimdi geçerken, ağlarının atılışında, bütün bir köyü yakaladılar, uzaklaştıkça onu yine bıraktılar, özgür uçsun. Uzaklarda, ufukta, mavi-gri tozun milyonlarca damarı arasında bir pencere camı yandı, yalın çizgisi durdu bir çan kulesinin ya da bir tek ağacın.

Kırmızı perdeler, beyaz güneşlikler, pencerenin kıyısına çarparak içeri dışarı uçuştu düzensiz vuruşlarla; açılımlarla içeri dolan ışık, uçuşan perdelerden içeri zorlu esişlerle saldırırken bir kahverengilik, bırakılmışlık taşıyordu. Burada çekmeceli dolabı kahverengileştirdi, orada sandalyeyi kırmızılaştırdı, ötede yeşil kavanozun üzerindeki pencere yansımasını dalgalandırdı.

Her şey bir an için dalgalandı, kararsızlık, belirsizlik içinde eğildi; odada salınan koca bir pervane, masaların, sandalyelerin o inanılmaz sertliğini süzülen kanatlarıyla gölgelemiş gibi.

"Ve zaman," dedi Bernard, "bırakıyor, düşsün damlası. Ruhun çatısında oluşan damla düşüyor. Bilincimin çatısında oluşarak zaman, bırakıyor düşsün damlası. Geçen hafta durmuş tıraş olurken damla düştü. Usturam elimde dururken ansızın eyleminin yalnızca alışkıya bağlı doğasını ayırt ettim (oluşan damla bu işte) ve işlerini sürdürdükleri için alayla kutladım ellerimi. Tıraş ol, tıraş ol, tıraş ol, dedim. Durmadan tıraş ol. Damla düştü. Çalıştığım gün boyunca aralıklarla, 'Yiten ne? Tükenen ne?' diyen aklım boş bir bölgeye gitti. Ve 'Tükenen ve yitirilen,' diye mırıldandım; 'tükenen ve yitirilen,' kendimi sözcüklerle avutarak. Herkes, yüzümün anlamsızlığını, konuşmamın amaçsızlığını gördü. Tümcemin son sözcükleri kuyruklarını sallayıp uçuverdiler. Eve gitmek için paltomu iliklerken daha çok tiyatroculara yakışır biçimde, 'Gençliğimi yitirdim', dedim.

"Her bunalımda, duruma uymayan söz dizilerinin kurtarıcı olarak gelmekte direnmesi, nasıl da tuhaf -elde defter, eski bir uygarlıkta yaşamanın bedeli. Bu düşen damlanın, gençliğimi yitirmemle hiçbir ilgisi yok. Bu düşen dam-

la, bir noktaya doğru incelen zaman. Oynaşan ışıkla kaplı, güneşli bir çayır olan zaman, gün ortasında bir tarla gibi her yana uzanmış olan zaman, sarkıyor. Zaman, bir noktaya doğru inceliyor. Damlanın tortuyla ağırlaşarak bardaktan düşmesi gibi düşüyor zaman. Gerçek dönemler bunlar, gerçek olaylar bunlar. Sonra havanın parlaklığı çekilmiş gibi dibi görüyorum. Alışkanlıkların kapladığı şeyi görüyorum. Günlerce tembel tembel yatakta yatıyorum. Dışarıda yemek yiyorum, morina balığı gibi açıyorum ağzımı. Tümcemi bitirme sıkıntısına katlanmıyorum, genellikle öylesine kararsız olan davranışlarım mekanik bir açıklık kazanıyor. Bu durumda bir acentanın önünden geçerken mekanik davranışları olan birinin tüm durgunluğuyla içeri girdim, Roma'ya bilet aldım.

"Şimdi bu bahçelerde, bu ölümsüz kenti gözden geçirerek taş sırada oturuyorum, beş gün önce Londra'da tıraş olan bu küçücük adam daha şimdiden eski giysiler yığınına benziyor. Londra da ufalandı. Londra devrilmiş fabrikalar ve birkaç gaz deposundan yapılmış. Aynı zamanda bu tantanalı gösteriye de katılmıyorum. Mor kuşaklı papazları, resimlere benzeyen dadıları görüyorum, dış görünüşleri ayırt ediyorum yalnızca. İyileşmek üzere olan hasta gibi oturuyorum burada, yalnızca tek heceli sözcükler bilen çok basit bir adam gibi. 'Güneş sıcak,' diyorum. 'Rüzgâr soğuk.' Toprağın üzerinde böcek gibi ortalıkta taşındığımı duyuyorum, yemin edebilirim ki işte burada otururken onun katılığını, dönme eylemini duyuyorum. Yeryüzüne ters düşecek yöne gitmek için en küçük istek bile duymuyorum. Bu duyumu birkaç santim daha uzatabilseydim, içime öyle doğuyor ki çok tuhaf bir bölgeye dokunacaktım. Ama çok sınırlı koku alma yeteneğim var. Bu dalgınlık durumlarını uzatmayı hiçbir zaman istemedim, hoşlanmıyorum onlardan, küçümsüyorum da. Elli yıl aynı yerde

göbeğini düşünerek oturan biri olmak istemiyorum. Parke taşları üzerinde tıkırdayan arabaya, sebze arabasına koşulmak istiyorum.

"Gerçek olan, doyumunu tek kişide ya da sonsuzlukta bulanlardan biri olmadığım. Özel oda sıkıyor beni, gökyüzü de. Benim varlığım, yalnızca bütün yüzleri birçok kişi önünde apaçık tutulduğunda parıldıyor. Onlar başarısızlığa uğradıklarında ben yanmış kâğıtlar gibi ufalanarak deliklerle doluyorum. Ah, Bn. Moffat, Bn. Moffat, diyorum, gel, süpür at hepsini. Bir şeyler kopup düştü benden. Belli tutkuları gereğinden çok yaşadım, dostlar yitirdim, kimilerini ölümleriyle –Percival– kimilerini caddede karşıdan karşıya geçmekteki basit yeteneksizliğimle. Bir zamanlar sanıldığı denli yetenekli değilim. Belli şeyler uzanamayacağım bir yerlerde duruyor. Felsefenin güç sorunlarını hiçbir zaman anlamayacağım. Roma, yolculuğumun son sınırı. Geceleyin uykuya dalarken bazen, güm diye oturuyor içime. Tahiti'de alev alev meşale ışığında mızrakla balık avlayan yerlileri, ormanda sıçrayan aslanı, çiğ et yiyen çıplak adamı, hiçbir zaman göremeyeceğim. Ne Rusça öğreneceğim ne Veda'ları okuyacağım. Hiçbir zaman kafamı bir daha direğe çarpmayacağım. (Ama hâlâ bu çarpmanın zorluluğundan gecelerime birkaç yıldız düşüyor güzelliklerle.) Ama düşündüğüm gibi gerçek yaklaşıyor. Yıllar boyunca gururla mırıldandım: 'Benim çocuklarım... Benim karım... Benim evim... Benim köpeğim...' Anahtarımla kapıyı açıp içeri girdiğimde o bildik dinsel törenden geçecek, kendimi o ılık örtülerle saracaktım. Şimdi o şirin örtü düştü. Mal mülk istemiyorum şimdi. (Not: Bir İtalyan çamaşırcı kadın, bir İngiliz dükünün kızıyla aynı bedensel incelik basamağında duruyor.)

"Ama düşüneyim şimdi. Damla düşüyor, başka aşamaya ulaşıldı. Aşama üzerine aşama. Ve niçin aşamaların so-

nu olmalı? Ve nereye varıyorlar? Hangi sonuca? Çünkü ağırbaşlılıklarını kuşanmış geliyorlar. Bu açmazlarda sofular, şu önümden gelip geçen mor kuşaklı, duygusal görünüşlü, orta sınıftan adamlara başvurur. Ama bize gelince, biz kızarız öğretmenlere. Bir adam çıkıp 'Gör işte, bu gerçektir', dersin, ben hemen geride, biraz balık aşıran sarı kedi görürüm. Bak, kediyi unuttun, derim. Okulda yarı karanlık dua odasında Neville, doktorun haçının görünümüne işte böyle öfkelenmişti. Bir kedi ya da Lady Hampden'in öylesine titizlikle burnuna bastırdığı çiçek demeti çevresinde vızıldayan arıyla her zaman düşünce yönünü değiştiren ben, hemen öykü uyduruyorum, öylece haçın açılarını yok ediyorum. Binlerce öykü uydurdum; sayısız defter doldurdum, gerçek öyküyü, bütün bu sözcüklerin oturacağı o tek öyküyü bulduğumda kullanılacak tümcelerle. Ama daha bulamadım o öyküyü. Ve sormaya başlıyorum. 'Öykü var mıdır?' diye.

"Bak, şimdi bu setin üstünden aşağıda kaynaşan halk yığınına. Genel eyleme, yaygaraya bak. Şu adamın katırıyla başı dertte. Yarım düzine iyi niyetli aylak, yardımlarını sunuyor. Ötekiler bakmadan geçiyorlar. Bir çilede iplikler denli çok değişik ilgileri var. Yuvarlak beyaz bulutların yuvarlanmasıyla silinip süpürülen gökyüzüne bak. Düz toprağın, su yolu kemerlerinin, paramparça Roma kaldırımlarının, Kampana'daki mezar taşlarının, Kampana'dan da öte, denizin, sonra yine daha çok toprağın, sonra denizin birliğini hayal et. Bütün bu görünüş içinden bir ayrıntıyı koparıp alabilirdim –diyelim ki katır arabasını– ve onu en büyük kolaylıkla tanımlayabilirdim. Ama katırıyla başı derde girmiş bir adamı niye tanımlayayım? Yine, şu merdivenleri çıkan kız üzerine öyküler türetebilirdim. 'Erkekle karanlık kemerin altında buluştu... 'Bitti,' dedi erkek, içinde porselenden papağanın asılı olduğu kafesten yüzünü çevirerek.' Ya da yalnız-

ca, 'Hepsi bu.' Ama ne diye gönlümce çizdiğim resmi zorla yerleştireyim? Niye şunu vurgulayayım, bunu biçimlendireyim, küçük biçimler bükeyim, sokaklarda, tepsilerde satılan oyuncaklar gibi? Bütün bunların içinden niye şunu seçeyim, bir tek ayrıntıyı?

"İşte burada ben, hayatımın söz konusu olduğu bir değişim içindeyim ve onlar yalnızca, 'Bernard Roma'da on gün geçiriyor,' diyecekler. İşte burada, bu seti bir aşağı bir yukarı arşınlıyorum, tek başıma, uyum kuramamış. Ama gözlemle işte, yürüdükçe, kesik çizgiler ve noktalar, nasıl da sürekli çizgide bütünlenmeye başlıyor, nesneler ben bu merdivenleri çıkarken taşıdıkları çıplak, birbirinden bağımsız kimliklerini nasıl da yitiriyorlar. Büyük kırmızı saksı şimdi, sarımsı yeşil dalgada, kırmızıya çalan eğri çizgi. Şimdi, yeryüzü önümden geçmeye başlıyor, tren kalktığında hendeğin kıyıları, gemi kımıldadığında denizin dalgaları gibi... Ben de kımıldıyorum, bir şey bir başkasını izlediğinde; ağacın, derken telgraf direğinin, ardından hendekteki kesintinin gelişi, önü alınamaz göründüğünde, genel akışın içine giriyorum. Kuşatılmış, içeri alınmış, katılarak kımıldadığımda alışılmış tümceler fıkırdamaya başlıyor, bu baloncukları düşüncemdeki tavan arası kapısından özgür bırakmak istiyorum, böylece kafası arkadan şöyle böyle bildik görünen şu adama yöneltiyorum adımlarımı. Okulda birlikteydik. Kuşkusuz, karşılaşacağız. Birlikte yemek yiyeceğiz kesinlikle. Konuşacağız. Ama dur bakayım, bekle bir dakika.

"Bu kaçış anları küçük görülmemeli. Çok seyrek geliyorlar artık. Tahiti, olasılıklar içinde görünüyor şimdi. Bu korkuluktan eğiliyor, uzaklarda ıssız bir su görüyorum. Yüzgeç dönüyor. Bu yalın, görsel izlenim hiçbir düşünme çizgisine bağlı değil; kişinin ufukta yunus balığının yüzgecini görebileceği gibi sıçrıyor. Görsel izlenimler sık sık, öylesine tam-

lıkla tümcelerle çakışıyor ki, zamanla sözcüklerin örtüsünü kaldıracak, onları tatlı dille kandıracağız. Öyleyse I'nın altına, 'Issız sularda yüzgeç' diye not düşeyim. Bilincimde ayrılmış bölgelere, son tümce için sürekli not düşen ben, bunu da belirtiyorum, bir kış gecesini bekleyerek.

"Şimdi bir yere gidip yemek yiyeceğim, bardağımı kaldıracağım, şaraba bakacağım, her zamankinden daha büyük dalgınlıkla inceleyeceğim, güzel bir kadın lokantaya girip masalar arasında ilerlediğinde, 'Bak, nereden geliyor, ıssız sulara karşı,' diyeceğim. Anlamsız bir gözlem belki; ama benim için ağırbaşlı, kurşun renkli ve yıkılan dünyaların, yıkıma dökülen suların ölümcül sesi.

"Böylece Bernard (seni hatırlıyorum, girişimlerimin alışılmış yoldaşı, seni), haydi gel, bu yeni bölüme başlayalım, bu yeni, bu bilinmeyen, tuhaf, tümden kişiliksiz, ürkünç deneyimi bu kendini neredeyse biçimleyecek olanın, –yeni damlanın– oluşmasını gözlemleyelim. Larpent o adamın adı."

"Bu sıcak öğle sonrasında," dedi Susan, "oğlumla yürüdüğüm bu bahçede, bu tarlada, tutkularımın doruğuna ulaştım. Kapının menteşesi paslı, kaldırıp açıyor oğlum onu. Çocukluğun zorlu tutkuları, Jinny bahçede Louis'i öptüğünde gözyaşlarım, çam kokan sınıftaki öfkem, yabancı yerlerde benekli toynaklarıyla, takırtılarıyla katırlar geldiğinde, şallara sarınmış, saçlarında karanfiller İtalyan kadınları çeşme başında çene çaldıklarındaki yalnızlığım; güvenlik, varlık, tanışıklıkla armağanlandırıldı. Erinç içinde, verimli yıllarım oldu. Gördüğüm her şey benim. Tohumdan ağaçlar yetiştirdim. Geniş yapraklı nilüferlerin altına mercan balıklarının gizlendiği havuzlar yaptım. Çilek ve marul bahçelerinin üzerini ağla kapadım, eşekarılarından korumak için armutları, erikleri beyaz torbalar içine diktim. Bir zamanlar küçücük yataklarında meyveler gibi örtülmüş oğullarımın, kızlarımın, ağlarını yırtıp benim-

le yürüdüklerini, çimlere benden uzun gölgeler düşürdüklerini gördüm.

"Çitle çevrilmişim, kendi ağaçlarımdan biri gibi dikilmişim buraya. 'Benim oğlum,' diyorum, 'Benim kızım,' diyorum, demir satıcısı bile, üzerine çiviler, boyalar, çit telleri saçılmış tezgâhından bakarak kapıdaki kelebek ağlarıyla, semerlerle, arı kovanlarıyla dolu eski püskü arabaya saygı duyuyor. Yılbaşında saatin üzerine ökseotu asıyoruz, böğürtlenlerimizi, mantarlarımızı tartıyoruz, reçel kavanozlarımızı sayıyoruz; yıldan yıla, konuk odası penceresindeki kepengin önünde boyumuz ölçülsün diye duruyoruz. Aralarına gümüş yapraklı bitkiler, ölen çoban için duyduğum üzüntüyü, ölmüş arabacının karısına duygudaşlığımı belirten kartlar sıkıştırarak beyaz çiçeklerden, ölenler için çelenkler de yapıyorum; son korkularını mırıldanan, elime sarılan can çekişen kadınların yanı başında oturuyorum; benim koşullarımda doğmamış, küçük yaşlarda çiftliğe, gübre yığınlarına, içeri-dışarı koşuşturan tavuklara, iki odada çocuklar büyüten anneye alışmamış olanların katlanamayacakları odalara giriyorum sık sık. Sıcaktan eriyen pencereler gördüm, musluk taşının kokusunu duydum.

"Çiçeklerim arasında elimde makasla dururken soruyorum şimdi, nereden girebilir gölge içeri? Benim emek verilerek toplanmış, amansızca bastırılmış yaşantımı hangi sarsıntı çözebilir? Yine de bazı bazı bıkıp usanıyorum doğal mutluluktan; büyüyen meyvelerden; evi, kürekler, tüfekler, kafatasları, armağan olarak kazanılmış kitaplar ve öbür zafer anıtlarıyla darmadağın eden çocuklardan. Bedenden bıktım usandım. Kendi uğraşımdan, koruyan verimliliğimden, becerikliliğimden usanıyorum; koruyan, kıskanç gözleri altında uzun masanın çevresine kendi malı çocukları toplayan ananın acımasız tavırlarından, hep kendi malı.

"Serin yağmurlarıyla, birden açan sarı çiçekleriyle ilkyaz

geldiğinde, mavi gölgede duran ete bakarken çocukken güneşin nasıl doğduğunu, kırlangıçların kanatlarını nasıl çimenlere sürüyüp uçtuklarını, Bernard'ın kurduğu tümceleri anımsıyorum; kayın ağaçlarının iskeletten kökleri üzerinde oynaşan ışıklar saçıp, göğün mavisini parçalayan yapraklar kat kat, apaydınlık, sallandı, hıçkırıklarla oturduğum yerde. Güvercin havalandı. Fırladım yerimden, koştum sözcüklerin ardından, balondan sallanıp yukarılara, yukarılara, daldan dala sürüklenerek kaçan ip gibi. Sonra, çatlak tas gibi sabahımın uyumu dağıldı, un torbasını yere koyarak hayat, tutuklanmış kamışları kuşatan cam gibi duruyor çevremde diye düşündüm.

"Makası tutuyorum elimde, hatmi çiçeklerini kesiyorum. Elvedon'a gitmiş, çürük yaş mazılar üzerinde yürümüş, yazı yazan kadını, kocaman süpürgeleriyle bahçıvanları görmüş olan ben. Soluk soluğa geri döndük; yoksa vurulacak, hayvanlar gibi duvara çivilenecektik. Şimdi ölçüyorum, bir şeyleri koruyorum. Geceleyin koltuğa oturuyorum, dikişime uzanıyorum, kocamın horlamasını duyuyorum, geçen bir araba pencere camını parlattığında başımı kaldırıyorum, hayat dalgalarının çevreme fırlatıldığını, parçalandığını duyuyorum; kök salmış olan benim çevreme; haykırışlar duyuyorum, iğnemi içeri-dışarı iteler, patiskadan ipliğimi çekerken öbür yaşantıların köprünün ayakları çevresindeki saman çöpleri gibi girdaplar yaptığını görüyorum.

"Bazen, beni sevmiş olan Percival'ı düşünüyorum. Hindistan'da at sürdü ve düştü. Bazen, Rhoda'yı düşünüyorum. Tedirgin çığlıklar gecenin ıssız saatlerinde uyandırıyor beni. Ama çoğunluk oğullarımla doygun yürüyorum. Hatmi çiçeklerinden ölü taç yaprakları kesiyorum. Oldukça bodur bedenimle, zamanından önce grileşmiş saçlarımla, ama pırıl pırıl gözlerimle, armut biçimi gözlerimle tarlalarımı adımlıyorum."

"İşte burada duruyorum," dedi Jinny; "özlenen bütün yerlerin buluştuğu yeraltı istasyonunda -Picadilly'nin, Regent Caddesi'nin, Haymarket'ın. Bir an kaldırımların altında, Londra'nın yüreğinde duruyorum. Tam başımın üzerinde, sayısız tekerlekler koşuşturuyor, ayaklar basıyor. Burada uygarlığın büyük caddeleri birleşiyor, o yana, bu yana kesişiyor. Hayatın yüreğindeyim. Ama bak, işte benim bedenim, şu aynada. Nasıl da yalnız, nasıl da ürkmüş, nasıl da yaşlanmış! Artık genç değilim. Artık bu ilerleyişin parçası değilim. Korkunç bir düşüşle milyonlarca kişi iniyor merdivenleri. Büyük tekerlekler, onları aşağı iterek acımasızca dövüyor yerleri. Milyonlarcası öldü. Percival öldü. Ben hâlâ devam ediyorum. Ben hâlâ yaşıyorum. Ama işaretimi gönderirsem kim gelecek?

"Küçük bir hayvanım işte ben, korkuyla kanatlarımı içeri-dışarı çekerek duruyorum burada, yürek çarpıntıları içinde, titreyerek. Ama korkmayacağım. Kırbacı kanatlarıma indireceğim. Gölgeye kaçarak hıçkıran küçük hayvan değilim. Yalnızca bir an için, kendimi hazırlamaya zaman bulamadan görüntümü yakaladığım için, kendi görüntüme kendimi hep önceden hazırladığımdan, işte ondan yıldım. Orası öyle, genç değilim, az sonra kolumu kaldıracağım boşu boşuna; örtüm beni uyarmadan düşecek yanıma. Gecenin içinde, birden o iç çekmesini duymayacağım, karanlığın içinden birinin geldiğini. Karanlık tünellerdeki pencere camlarında hiçbir yansıma olmayacak. Yüzlere bakacağım, onların başka yüz aradıklarını göreceğim. Kolları bağlı ve korkunç biçimde düşen ölülerden bir ordu gibi dimdik bedenlerin yürüyen merdivenlerden aşağı sessiz uçuşları, bizi, hepimizi, acımasızca önlerine katarak ilerleyen koca motorların çalkantısı korkuttu beni; evet, doğru, sığınağa koşturdu bir an için.

"Ama şimdi aynanın önünde beni donatan o belirsiz ha-

zırlıkları bilinçle yaparken yemin ediyorum, korkmayacağım. O olağanüstü güzel taşıtları düşün; kırmızı, sarı, düzen içinde, tam zamanında kalkan duran. Bir yürüyüş hızında giden, bir ileri fırlayan güçlü, boş arabaları düşün; adamları düşün, kadınları düşün, donanmış, hazırlanmış, arabalarda ilerleyen. Başarılı ilerleyiş bu, zafer ordusu bu, bayraklarla, pirinç kartallarla, savaşta kazanılmış defne yapraklarının taçlandırdığı başlarıyla. Onlar peştemallar içinde vahşilerden, saçları yapış yapış, göğüsleri sarkan, uzun göğüslerine yapışmış çocuklarla kadınlardan daha iyi. Bu geniş caddeler –Picadilly, Regent Caddesi, Haymarket– ormanın içinden geçen kumlu zafer yolları. Ben de cilalı ayakkabılarım, ipek parçası mendilim, kırmızıya boyalı dudaklarım, güzelce çekilmiş kaşlarımla, bandoyla birlikte zafere doğru ilerliyorum.

"Bak, burada, yeraltında bile nasıl da sürekli parıltı içinde giysileriyle caka satıyorlar. Toprağı bile bırakmıyorlar ki solucanlarıyla, nemli uzansın. Cam dolaplarda aydınlanmış tüller, ipekler, güzel el işinin milyonlarca dikişiyle çevrelenmiş iç çamaşırları var. Kızıl, yeşil, menekşe, bütün renklere boyanmış onlar. Düşün, nasıl düzenliyorlar her şeyi; yuvarlıyorlar, düzlüyorlar, boyaya batırıyorlar, kayaları havaya uçurarak tüneller açıyorlar. Asansörler iniyor, çıkıyor, trenler duruyor, trenler kalkıyor, denizin dalgaları gibi düzenli. İşte, benim içine karıştığım şey bu. Bu yeryüzünün yerlisiyim, onun bayrakları peşinden gidiyorum. Onlar böylesine olağanüstü serüvenlerle dolu, yürekli, aynı zamanda öğrenme isteği içinde ve çabanın ortasında durup boş elleriyle duvara bir şaka karalayacak denli güçlü oldukları zaman ben nasıl bir sığınağa kaçarım? Öyleyse yüzümü pudralayacağım, dudaklarımı kırmızıya boyayacağım. Kaşlarımı her zamankinden daha çok incelteceğim. Yüzeye yükseleceğim. Ötekilerle birlikte Picadilly Circus'ta dimdik

duracağım. Kesin bir tavırla ve şoförünün anlatılamaz bir istekle benim ne demek istediğimi anladığını belirttiği arabayı çağıracağım. Çünkü, hâlâ istek uyandırıyorum. Hâlâ, caddede erkeklerin usulca eğildiklerini duyuyorum, belirsiz rüzgâr onu kırmızı kırmızı kabartarak estiğinde, mısırın sessizce eğilmesi gibi.

"Evime gideceğim arabayla. Bir sürü gösterişli, pahalı, kocaman demetlerde başlarını eğen çiçekle vazoları bol bol dolduracağım. Bir sandalyeyi oraya, ötekini şuraya yerleştireceğim. Belki Bernard, belki Louis ya da Neville gelir diye, sigaraları, bardakları, parlak renkli kapağıyla yeni, okunmamış kitabı hazırlayacağım. Ama o belki de Bernard, Louis ya da Neville değil, yeni birisi, bilinmeyen birisi, merdivenlerde yanından geçtiğim, geçerken dönüp 'Gel' diye fısıldadığım birisi olacak. Bu öğleden sonra gelecek o, bilmediğim birisi, yeni birisi. Düşerse düşsün ölülerin sessiz ordusu. Ben ilerliyorum."

"Artık odaya gerek duymuyorum şimdi," dedi Neville; "duvarlara da, ateş ışığına da. Genç değilim artık. Jinny'nin evinin önünden hiçbir kıskançlık duymaksızın geçiyorum, kapı eşiğinde biraz sinirlilikle boyunbağını düzelten genç adama gülümseyerek bakıyorum. Bırak, işini bilir o genç; çalsın zili bırak, bulsun onu. Eğer istersem bulacağım onu, yoksa geçip gideceğim. Eski çürümenin diş yarası kapandı -kıskançlık, gizlice sevişmeler, acılar silindi süpürüldü. Görkemimizi de yitirdik. Gençken nereye olsa otururduk, sürekli çarpan kapılarıyla rüzgârlı koridorlardaki çıplak sıralara. Geminin güvertesinde birbirlerine hortumla su fışkırtan yarı çıplak oğlan çocuklarının çevresinde dolaşırdık. Şimdi iş günü bittiğinde birbirleriyle aynı düşünceyi paylaşan, birbirinin aynı, sayısı belirsiz, yeraltı treninden akın akın taşan insanları sevdiğime yemin edebilirim. Ben, kendi meyvelerimi topladım. Tutkusuz bakıyorum.

"Her şey bir yana, biz sorumlu değiliz. Yargıç değiliz. İşkence gereçleriyle, kerpetenlerle dostlarımıza işkence yapma görevi verilmedi bize, puslu pazar öğle sonları kürsülere çıkıp nutuklar atma görevi verilmedi. Bir güle bakmak ya da benim burada Shaftesbury Caddesi'nde yaptığım gibi Shakespeare okumak daha iyi. İşte maskara, işte kötü adam, işte arabada geliyor Kleopatra, saltanat kayığında yanarak. İşte bunlar da lanetlenmişler; sulh mahkemesi duvarı yanında burunsuz adamlar, ayaklarını ateşe tutmuş haykırıyorlar. Eğer yazmazsak şiir bu. Kendi bölümlerini hiç yanılmadan oynuyorlar, hemen hemen daha onlar dudaklarını aralamadan ne söyleyeceklerini biliyorum ve yazılması gereken sözcüğü söyleyecekleri o tanrısal anı bekliyorum. Eğer yalnızca oyun yazmak istemiş olsaydım, sonsuza dek Shaftesbury Caddesi'nde yürürdüm.

"Sonra caddeden geliyor, odaya giriyor; konuşan kişiler ya da konuşma sıkıntısına katlanmayanlar buluyorsun. O kadın söylüyor, bu adam söylüyor, başkası söylüyor, öylesine sık sık söyleniyor ki bütün bu ağırlığı kaldırmaya tek sözcük yetiyor. Tartışma, gülüşme, eski sıkıntılar -düşüyorlar havadan, onu yoğunlaştırarak. Bir kitap alıyorum, ne olursa olsun, bir şeyden yarım sayfa okuyorum. Çaydanlığın ibriğini onarmamışlar daha. Annesinin giysilerini giymiş o çocuk, dans ediyor.

"Ama sonra Rhoda ya da belki Louis, oruçlu, acılı bir ruh, odayı geçiyor, dışarı çıkıyor yine. Entrika istiyorlar, öyle mi? Bir neden mi istiyorlar? Bu yetmiyor onlara, bu olağan görünüm. Sanki yazılmış gibi o şeyin söylenmesini beklemek yetmiyor onlara; tümcenin tam gerektiği yere, kişiliğini ortaya koyarak balçık parçasını yaydığını görmek; birden bir topluluğu gökyüzüne karşı kaba çizgileriyle ayırt etmek. Yine de vahşet istiyorlarsa, ben, bir tek odanın içinde ölüm, cinayet, intihar, hepsini gördüm. Biri içeri giriyor,

biri dışarı çıkıyor. Merdivenlerde hıçkırıklar var. Kopan iplikleri, atılan düğümleri, bir kadının dizlerinde beyaz patiskanın sessizce, sürekli teyellenişini, teyellenişini duydum. Niçin Louis gibi neden aramalı, niçin Rhoda gibi uzak bir ormancığa uçmalı, defne yapraklarını aralayıp heykeller aramalı? Bu karmaşanın ötesinde güneşin parladığına inanarak, kişinin fırtınaya karşı kanat çırpması gerektiğini söylüyorlar; güneş söğüt ağaçlarıyla tüylenmiş havuzlara düşüyor dimdik. (Kasım ayı şimdi, rüzgârdan morarmış parmaklarıyla yoksullar, kibrit kutuları uzatıyorlar.) Onlar, gerçeğin orada bütünlenmiş bulunacağını, burada dar, çıkmaz sokaklarda ayaklarını sürüyen erdemin orada yetkinlikle elde edileceğini söylüyorlar. Rhoda boynunu upuzun uzatmış, kör, tutucu gözleriyle önümüzden uçup gidiyor. Şimdi öylesine varlıklı olan Louis, kabarık çatılar arasındaki çatı katının penceresine gidiyor, onun gözden silindiği noktaya bakıyor, ama işyerinde daktilolar, telefon arasında oturmalı, bize bilgi vermek için, bizim yeniden doğmamız, daha var olmamış bir yeryüzünün düzeltilmesi için her şeyi baştan sona çözümleyip açıklamalı.

"Oysa şimdi kapıyı çalmadan girdiğim bu odada her şey sanki, daha önceden yazılmış gibi söyleniyor. Kitaplığa gidiyorum. İstersem bir şeyden yarım sayfa okuyorum. Konuşmam gerekmiyor. Ama dinliyorum. Olağanüstü uyanığım. Kesinlikle kişi, çaba harcamadan bu şiiri okuyamaz. Sayfalar genellikle bozulmuş, çamur lekeli, yırtık; solmuş yapraklar, mine çiçeği ya da ıtır kırıntılarıyla birbirine yapışmış. Bu şiiri okumak için on binlerce gözü olmalı kişinin; gece yarısı Atlas Okyanusu'nda yarışan su dilimlerini, belki de yalnızca yosun serpintisi yüzeyi deldiği zaman ya da ansızın dalgalar bir canavarı kavrayıp omuzları üzerinde kaldırdıklarında aydınlatan o lambalardan biri gibi. Kişi, sevgisizlikleri, kıskançlıkları bir yana bırakmalı, birbirinin yolunu kes-

memeli. Sabır ve sonsuz titizlik göstermeli; ister olmadık bir su borusundaki suyun şırıltısı, ister yaprağın üzerinde gezinen örümceklerin narin ayak sesleri, ne olursa olsun bırakmalı, o belirsiz ses de açılsın. Ürküntü ve korku içinde hiçbir şey geri çevrilmemeli. Bu (konuşan kişiler arasında okuduğum) sayfayı yazmış olan ozan pes etmiş. Ne nokta var ne de noktalı virgül. Uygun uzunluklarda gitmiyor dizeler. Çoğu düpedüz saçmalık. Kişi kuşkulu olmalı, ama rüzgârlara uyarılar yollamalı; kapı açıldığında da ne gelirse gelsin tümden benimsemeli. Bazen hıçkırmalı da, isli bıçak ağzının inişiyle acımasızca kesivermeli bağırmalı; yani, zorlu katılmaların her türlüsü. Ve böylece (onlar konuşurken) bırak ağını derinlere, usulca çek, onun dediğini, bunun dediğini çıkar yüzeye, şiirini oluştur.

"Şimdi onların konuşmalarını dinledim. Gittiler şimdi. Yalnızım. Ateşin bir kubbe, bir fırın gibi sonsuza dek yanmasını izlemekte doyum bulabilirim; şimdi, odunun sivri ucu, yapı iskelesi ya kuyu ya da mutlu bir koyak görünümüne bürünüyor; şimdi, beyaz pulları altında kıpkırmızı kıvrılmış yılan oluyor. Perdedeki meyve, papağanın gagası altında şişkinleşiyor. Cız cız diye çıtırdıyor ateş, ormanın ortasındaki böceklerin vızıltısı gibi. Dışarıda dallar havayı döverken, şimdi düşen gülle gibi ağaç devrilirken cız cız diye çıtırdıyor ateş. Londra gecesi sesleri bunlar. Sonra, beklediğim o tek sesi duyuyorum. Giderek yükseliyor, yaklaşıyor, duraksıyor, kapımda duruyor. Haykırıyorum: 'Gir içeri. Otur yanıma. Sandalyenin kıyısına otur.' O eski sanrıyla savrulup götürülmüş, haykırıyorum: Yaklaş, yaklaş."

"İşyerimden dönüyorum," dedi Louis. "Paltomu asıyorum buraya, bastonumu şuraya yerleştiriyorum -Richelieu'nün de böyle bir bastonla yürüdüğünü hayal etmekten hoşlanıyorum. Böylece kendimi kendi yetkimden kurtarıyorum. Cilalı bir masada başkanın sağ yanında oturdum bütün gün. Başa-

rılı girişimlerimizin duvardaki haritalarıyla yüz yüzeyiz. Gemilerimizle yeryüzünü birbirine bağladık. Çizgilerimizle yeryüzü ipe dizilmiş. Sonsuz ölçüde saygıdeğerim. İşyerimdeki bütün genç hanımlar benim girişimi saygıyla karşılıyor. Şimdi, istediğim yerde yemek yiyebilirim, hiç gururlanmadan kısa zaman sonra Surrey'de bir evim, iki arabam, bir limonluğum, az bulunur türden karpuzlarım olacağını düşünebilirim. Ama hâlâ geri geliyor, çatı katıma dönüyorum, şapkamı asıyorum, öğretmenimin damarlı meşe ağacından kapısına yumruğumu indirdiğimden beri sürdürdüğüm tuhaf girişimime yapayalnız başlıyorum. Küçük bir kitap açıyorum. Bir tek şiir okuyorum. Bir tek şiir yeter.

Ah batı rüzgârı...

Ah batı rüzgârı, sen düşmansın benim maun masama, kısa tozluklarıma ve sonra, ah yazık, metresimin bayağılığına, İngilizceyi hiçbir zaman doğru dürüst konuşamayan o küçük film yıldızına.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen...

Rhoda, o kopkoyu kabuğuna çekilmişliğiyle, salyangoz eti renginde, görmeyen gözleriyle bozmaz seni batı rüzgârı, isterse yıldızların parladığı gece yarısı gelsin isterse gün ortasının en sıkıcı saatinde gelsin. Pencerenin yanında durur, bacalara, yoksulların evlerindeki kırık pencerelere bakar.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen...

"Benim görevim, benim yüküm, her zaman ötekilerden daha ağır oldu. Piramit yerleştirilmiş benim omuzlarıma. Dağ gibi işin üstesinden gelmeye çalıştım. Zorlu, boyun eğmeyen, huysuz bir takımı yönettim. Avustralyalılara özgü aksanımla aşevlerinde oturdum, kâtiplerin beni onaylamalarına çalıştım; yine de hiçbir zaman yüce, ağırbaşlı inançlarımı, çözümü bu-

lunması gereken çelişkilerimi, tutarsızlıklarımı unutmadım. Küçücük bir oğlan çocuğuyken Nil'i hayal ederdim, uyanmak istemezdim, ama damarlı meşe kapıya yumruğumu indirdim. En çok beğendiğim Susan'ınki, Percival'ınki gibi bir alınyazısıyla doğsaydım, daha mutlu olurdum.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen,
Ki yağmur inebilsin ince ince?

"Hayat korkunç bir olay oldu benim için. Koskoca emici hayvan, zamk gibi yapış yapış, dengesiz bir ağız gibiyim. Merkeze yerleşmiş çekirdeği, canlı etten çekip çıkarmaya çalıştım. Çok az doğal mutluluk tattım, kenar mahalle aksanıyla benim rahatlık duymamı sağlayabilir belki diye bu metresimi seçmiş olmama karşın. Ama o yalnızca pis çamaşırlarını oraya buraya savurdu; gündelikçi kadın, dükkân çırakları, benim çok ağırbaşlı, kendini beğenmiş yürüyüşümle alay ederek her gün belki on kez arkamdan bağırdılar.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen,
Ki yağmur inebilsin ince ince?

"Benim yazgım, bütün bu yıllar boyunca kaburgalarıma batırılmış keskin kıyılı piramit neydi? Ki, Nil'i, başları üzerinde testiler taşıyan kadınları hatırlıyorum, ki mısırı akıtan, ırmakları donduran uzun yazlarda, kışlarda içeri-dışarı savrulduğumu duyuyorum. Basit, gelip geçiveren bir varlık değilim. Benim hayatım, elmasın yüzeyindeki gibi parıltılı, anlık kıvılcım değil. Bir gardiyan, hücreden hücreye lamba taşıyormuş gibi acılar içinde toprağın altında gidiyorum. Benim yazgım, uzun tarihimizin, gürültülü, çeşitliliklerle dolu günümüzün ince, kalın, kopuk, dayanıklı ipliklerini hatırlamak, dokumak, bir tek kabloda örmek zorunluluğu oldu. Her zaman daha çok şey var, anlaşılması gereken; dinlenme-

si gereken bir uyuşmazlık; paylanması gereken bir yalancılık. Baca başlıklarıyla, seyrek taş tahtalarıyla, zamanından önce yavrulayan kedileriyle, çatı pencereleriyle kırık dökük, is lekeli bu çatılar. Kırılmış camlar üzerinden, kabarık kiremitler arasından açıyorum yolumu, kir içinde, açlıktan bitkin yüzler görüyorum yalnızca.

"Diyelim ki bütün bunları anlamlı kılıyorum -bir sayfaya tek şiirle, sonra ölüyorum. İnanın bana, seve seve yapardım. Percival öldü. Rhoda bıraktı beni. Ama ben sıska, kupkuru biri olana dek yaşayacağım, daha da saygı uyandırarak kent kaldırımlarında altın saplı bastonumu vurarak yürüyeceğim. Belki de hiç ölmeyeceğim, bu sürekliliğe, bu kararlılığa bile hiç ulaşamayacağım.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen,
Ki yağmur inebilsin ince ince?

"Percival, yeşil yapraklarla birlikte çiçek açıyordu, yaz rüzgârlarında hâlâ iç çeken tüm dallarıyla toprağa uzatıldı. Herkes konuştuğunda birlikte sessizliği paylaştığım Rhoda, sürüler bir araya toplanıp düzgün, pırıltılı sırtlarıyla verimli kırlarda koştukları zaman çekinip yana dönen Rhoda, çöl sıcaklığı gibi gitti şimdi. Güneş kent çatılarını kabarttığında onu düşünüyorum, kuru yapraklar yere döküldüğünde, yaşlı adamlar sivri uçlu bastonlarıyla geldiklerinde, küçük kâğıt parçalarını deldiklerinde, bizim onu delik deşik ettiğimiz gibi.

Ah batı rüzgârı, ne zaman eseceksin sen,
Ki yağmur inebilsin ince ince?
Tanrım, sevdiğim kollarımdaydı,
Ben yatağımda yine!

Kitabıma dönüyorum şimdi. Girişimime dönüyorum şimdi."

"Ah, hayat, nasıl da korktum senden," dedi Rhoda; "ah,

insanlar, nasıl da nefret ettim sizden! Nasıl da dirsek vurdunuz, nasıl da önümü kestiniz. Oxford Caddesi'nde nasıl da iğrenç görünüyordunuz, yeraltı treninde karşılıklı oturup birbirinize gözlerinizi diktiğinizde nasıl da pistiniz! Şimdi tepesinden Afrika'yı göreceğim bu dağa tırmanırken bilincim sizin kahverengi kâğıt paketlerinizle, yüzlerinizle boyalı. Siz lekelediniz beni, çürüttünüz. Öyle de kötü kokuyordunuz, kapıların dışında, bilet almak için kuyruk olduğunuzda. Hepiniz gri ve kahverenginin bulanık gölgeleri içindeydiniz, bir şapkaya iliştirilivermiş tek mavi tüy bile yoktu. Hiçbiriniz şu olmaktansa bu olma yürekliliğini gösteremiyordunuz. Bir tek günü geçirmek için ruhlarınızda nasıl bozulma olması gerekiyor; ne yalanlar, eğilmeler, kazıp bir şeyler çıkartmalar, düzgün konuşmalar, kölelikler! Nasıl da zincirlediniz beni bir noktaya, bir saate, bir sandalyeye, kendinizi de karşıma oturttunuz! Saatler arasında uzanan beyaz boşlukları nasıl da kaptınız benden; kirli topaklar yaptınız yuvarlayıp onları, çöp kutusuna attınız yağlı pençelerinizle. Oysa onlar hayatımdı benim.

"Ama boyun eğdim. Küçümsemelerimi, esnemelerimi ellerimle kapadım. Sokağa çıkıp öfke belirtisi olarak hendekte şişe kırmadım. Ateşle titrerken şaşırmamışım gibi yaptım. Siz ne yaptınızsa ben de yaptım. Susan ve Jinny çoraplarını ayaklarına şöyle geçirirlerse ben de benimkileri öyle geçirdim. Hayat öylesine korkunçtu ki gölge üzerine gölge çıkardım ortaya. Şunun ardından bak hayata, bunun ardından bak hayata; bırak gül yaprakları olsun, bırak asma yaprakları olsun - tüm caddeyi kapladım Oxford Caddesi'ni, Piccadilly Circus'u, bilincimin parıltısıyla, dalgacığıyla, asma yapraklarıyla, gül yapraklarıyla. Bavullar da vardı, okul bittiğinde koridorda duran. Gizlice sızdım içeri, etiketleri okuyup adlar, yüzler hayal etmek için. Harrogate belki de, Edinburgh belki de altından bir zaferle süsleniyordu, adını

unuttum, o kız kaldırımda durduğu zaman. Ama yalnızca bir isimdi o. Louis'i bıraktım, kucaklaşmalardan korktum. Koyun postlarıyla, tören giysileriyle mavi-kara bıçağı örtmeye çalıştım. Gece olsun diye yalvardım gündüze. Dolabın yavaş yavaş küçüldüğünü görmeyi, yatağın yumuşadığını duymayı, havada asılı yüzmeyi, uzamış ağaçları, uzamış yüzleri, çayırda yeşil sırayı, birbirine acı içinde 'Güle güle' diyen iki kişiyi görmeyi özledim. Toprak çıplakken sürülmüş tarlaya ekicinin savurduğu gibi yelpazeler içinde sözcükler fırlattım. Hep geceyi uzatmak, onu hayallerle daha daha doldurmak istedim.

"Sonra, bir salonda ezgi dallarını araladım, yapmış olduğumuz evi gördüm; kare, dikdörtgenin üzerine oturdu. 'Hepimizi içine alan ev' dedim, arabada insanların omuzları arasında sendeleyerek; Percival öldükten sonra; yine de Greenwich'e gittim. Toprak setin üzerinde yürürken hiçbir bitkinin büyümediği, orada-burada bir mermer sütun bulunan yeryüzünün kıyısında fırtınalar kopartabileyim diye yakardım Tanrı'ya. Dağılan dalganın içine attım demetimi. 'İçinde erit beni, en uzak sınıra taşı beni' dedim. Dalga parçalandı, demet soldu. Şimdi artık, pek düşünmüyorum Percival'ı.

"Şimdi İspanya'da bu tepeyi tırmanıyorum, bu katırın sırtı benim yatağım, uzanmış ölüyorum diye düşünüyorum. Yalnızca incecik bir örtü var şimdi benimle sonsuz derinlikler arasında. Şiltedeki yumrular yumuşuyor altımda. Sendeleyerek çıkıyoruz, sendeleyerek ilerliyoruz. Benim yolum hep yukarılara, en tepede, yanında havuzla tek başına duran ağaca doğruydu. Tepeler, geceleri katlanmış kuş kanatları gibi kapandığında güzelliğin sularını dilimledim. Bazen kırmızı bir karanfil, saman demetleri topladım. Tezek yığınına tek başıma daldım, eskiden kalma kemiğe parmağımla dokundum, düşündüm; rüzgâr bu yüksekliği süpürmek için eğilince hiçbir şey bulunamayacak mı yani bir tutam tozdan başka.

"Ama katır sendeleyerek yukarıya doğru ilerliyor. Tepenin sırtı sis gibi yükseliyor, ama en tepeden Afrika'yı göreceğim. Şimdi yatak çöküyor altımda. Sarı deliklerle beneklenmiş çarşaflar düşürüyor beni. Yatağın ucunda, beyaz bir atınkine benzer yüzü olan iyi yürekli o kadın, elini sallıyor, dönüp gidiyor. Kim geliyor öyleyse benimle? Çiçekler yalnızca; yaban asma çiçekleri, ay ışığı renginde mayıs çiçekleri. Gevşekçe bağlayıp demet yaptım, verdim onları. Ah, kime? Şimdi uçurumun üzerinden geçiyoruz. Altımızda balıkçı kayıklarının ışıkları uzanıyor. Dik kayalar gözden yitiyor. Küçücük dalgalanarak, gri dalgalanarak sayısız dalgalar yayılıyor altımızda. Hiçbir şeye dokunmuyorum. Hiçbir şey görmüyorum. Batabiliriz, dalgaların üzerine inebiliriz. Deniz gümbürdeyecek kulaklarımda. Beyaz taç yaprakları deniz suyuyla karartılacak. Bir an yüzdükten sonra batacaklar. Dalgalar yuvarlayarak beni aşağılara omuzlayacaklar. Korkunç bir sağanakta düşüyor her şey, beni dağıtarak.

"Yine de şu ağacın diken diken dalları var, şu da bir kulübe çatısının katı çizgisi. Şu torba gibi kırmızıya, sarıya boyanmış biçimler de yüzler. Ayağımı yere koyup sakınarak basıyorum, elimi İspanyol hanının katı kapısına bastırıyorum."

Güneş batıyordu. Günün katı çekirdeği çatlamış, yarıkları arasından ışık dökülüyordu. Hızla atılan, karanlıkta tüylenmiş oklarla vurdu dalgaları, kırmızı ve altın sarısı. Işık çizgileri kararsızca, birdenbire parıldayıp dolaştılar çevrede, batmış adalardan gelen işaretler, gülüşen, utanmasız çocukların defne korularından attıkları kargılar gibi. Ama kıyıya sokuldukça dalgaların ışığı çekilip alındı, duvarın, hiçbir ışıktan çatlakla parçalanmamış gri taşlardan duvarın devrilmesi gibi bir tek uzun çalkantıda döküldü dalgalar.

Bir esinti yükseldi, bir titreyiş dolaştı yapraklarda; bu kıpırdanmalarla kahverengi yoğunluklarını yitirdiler; ağaç, kütlesini bırakır, kaynaşır, kubbeli tekdüzeliğini yitirirken griye ya da beyaza dönüştüler. En üst dalda öylece kaldı atmaca, gözkapaklarını oynattı, yükseldi, süzüldü, derinliklere yöneldi. Vahşi yağmurkuşu haykırdı bataklıklarda, sakınarak, halkalanarak, haykırarak daha da uzaklara, yalnızlık içinde. Trenlerden, bacalardan yükselen duman uzadı, parçalandı, denizin ve tarlaların üzerinde asılı yapağıdan sayvanın parçası oldu.

Şimdi mısırlar kesilmişti. Şimdi bütün o akışlarından, dalgalanmalarından yalnızca dipdiri saplar kalmıştı geriye. Yavaşça, kocaman bir baykuş, mızrak gibi fırlattı kendini karaağaçtan, salındı, sanki batmış bir çizgi üzerinde yükseldi sedir ağacının tepesine. Tepelerde ağır gölgeler akıp gittikçe bir genişledi bir büzüldüler. Kırların üzerindeki havuz bomboş uzandı. Hiçbir kürklü baş bakmadı oraya, hiçbir toynak basıp su sıçratmadı, hiçbir sıcak hayvan ağzı batmadı suya. Kül rengi dala tünemiş kuş, bir gaga dolusu soğuk su yudumladı. Ne ekin biçme sesi ne tekerlek sesi; yalnızca yelkenleri dolduran, çimenlerin tepelerini süpüren rüzgârın ansızın kükremesi. Yağmur–bozuğu, güneş–soluğu kemik, denizin cilaladığı dal parçası gibi parlayana dek öylece kaldı orada. İlkbaharda tilki kızılı yanmış, yaz ortasında güney rüzgârına yumuşak yapraklarını eğmiş olan ağaç şimdi karaydı, kömür gibi ve çıplak.

Toprak öylesine uzaktı ki hiçbir parıltılı dam, ışık saçan pencere görülmüyordu artık. Gölgelerle yüklenmiş toprağın korkunç ağırlığı öylesine cılız zincirleri, öylesine salyangoz kabuğundan yükleri çekip yutuvermişti ki içine, yalnızca bulutun sıvı gölgesi, yağmurun dövüşü, güneş ışığının fırlatılan bir tek mızrağı, fırtınanın ansızın saldırışı vardı şimdi. Yapayalnız ağaçlar, dikili taşlar gibi uzaktaki tepeleri lekelediler.

Isısı çekilmiş, yanan yoğunluk noktası dağılmış olan akşam güneşi, sandalyeleri, masaları daha da olgunlaştırıp yumuşattı, kahverengi ve sarıdan dörtgenlerle işledi içlerine. Eğilen renk bir tek yana yığılmış gibi gölgelerle çizilmiş ağırlıkları daha da ağır göründü. İşte burada duruyordu bıçak, çatal, bardak; ama uzamış, şişmiş, şaşırtıcı. Altın halkayla çerçevelenmiş ayna, sanki içinde sonsuza dek kalacakmış gibi görüntüyü kımıltısız tuttu.

Bu sırada gölgeler uzadı kumsalda, karanlık derinleşti. Kömür karası potin, derin maviden bir havuza dönüştü. Kayalar

katılıklarını yitirdi. Eski teknenin çevresinde duran su, içine midyeler batırılmış gibi karanlıktı. Kurşun rengine dönüşmüştü köpük, oraya buraya inciden ak bir parıltı bıraktı, dumanlı kumun üzerinde.

"Hampton Sarayı," dedi Bernard. "Hampton Sarayı. Buluşma yerimiz burası. Gör işte kırmızı bacaları, Hampton Sarayı'nın kare mazgallarını. 'Hampton Sarayı' derken, sesimin tonu, artık orta yaşlı olduğumu kanıtlıyor. On yıl, on beş yıl önce olsaydı 'Hampton Sarayı?' derdim, sorular sorarak -nasıl bir şey olacak? Labirentler, göller bulunacak mı? Ya da bir önseziyle; ne olacak bana burada? Kiminle karşılaşacağım? Şimdi, Hampton Sarayı –Hampton Sarayı– yarım düzine telefon konuşmasıyla, kartpostalla öylesine emek vererek temizlediğim boşlukta gong çalıyor sözcükler, gümbürdeyen, tınlayan seslerden halkalar oluşturuyor; ve resimler çıkıyor yüzeye –yaz öğle sonraları, kayıklar, eteklerini sıyıran yaşlı hanımlar, kışın bir semaver, martta zerrinler– bütün bunların hepsi, şimdi her görünümün üzerinde derin uzanan suların üstüne doğru yüzüyor.

"İşte buluşma yerimiz olan hanın kapısında şimdiden duruyor, Susan, Louis, Rhoda, Jinny ve Neville. Daha şimdiden bir araya gelmişler. Az sonra onlara katıldığımda bir başka düzen kurulacak; bir başka düzenek. Şimdi cömertçe görü-

nümler oluşturarak boşa harcanan şey denetlenecek, yerli yerine oturtulacak. Bu zorlanma sıkıntısına katlanmaya hiç de istekli değilim. Daha şimdiden, elli metre uzaklıktan, varlığımın düzeninin değiştiğini duyuyorum. Onların topluluğunun çekim gücü beni etkiliyor. Yaklaşıyorum. Beni görmüyorlar. Şimdi Rhoda görüyor beni; ama buluşma sarsıntısının korkusuyla sanki ben yabancıymışım gibi davranıyor. Şimdi Neville dönüyor. Ansızın kolumu kaldırıp Neville'i selamlayarak bağırıyorum, 'Shakespeare sonelerinin sayfaları arasına ben de çiçekler sıkıştırdım!' ve çalkalanıyorum. Küçük kayığım, kırık, sıçrayan dalgalar üzerinde kararsız inip çıkıyor. Her derde deva bir su yok (not düşeyim) buluşma sarsıntısına karşı.

"Aynı zamanda, kabaca yontulmuş sınırlara, işlenmemiş sınırlara katılmak tedirgin edici; yalnız, ayaklarımızı sürüyüp ağır ağır hana yürür, paltolarımızı, şapkalarımızı çıkarırken buluşma gittikçe hoş bir havaya giriyor. Şimdi, parka, ağaçlar arasında altından bir çizgi oluşturarak batan güneşle olağandışı güzellikte aydınlanmış çimenliğe bakan uzun, çıplak yemek salonunda toplanıyor, yerimizi alıyoruz."

"Şimdi burada yan yana otururken," dedi Neville, "bu dar masada, şimdi ilk duygusallık yumuşatılıp aşındırılmadan önce ne duyuyoruz? Güçlükle buluşan eski dostlara yakışacağı gibi dürüstçe, açıkça, dolaysız olarak söyleyelim şimdi bu buluşmadan ötürü neler duyuyoruz. Üzünç. Kapı açılmayacak, o gelmeyecek. Bir sürü şey yüklenmişiz. Şimdi hepimiz orta yaşlı olduğumuzdan bir sürü yük var üzerimizde. Yükümüzü yere indirelim. Hayattan eline ne geçti, diye soruyoruz; ya benim elime? Senin, Bernard; senin Susan; senin, Jinny; sizin, Rhoda ve Louis? Kapılara listeler asıldı. Ekmeğimizi koparıp balık ve salata yemeye başlamadan elimle cebimi yokluyorum, iyi durum kâğıtlarımı buluyorum; üs-

tünlüğümü kanıtlamak için yanımda taşıdıklarımı. Ben başarılıyım. Cebimde bunu kanıtlayan kâğıtlarım var. Ama senin gözlerin Susan, şalgam, mısır tarlaları dolu gözlerin, altüst ediyor beni. Cebimdeki bu kâğıtlar –başarılı olduğumu kanıtlayan yaygara– bomboş tarlada ekinkargalarını ürkütüp kaçırmak için ellerini çırpan adamınkine benzer sönük bir ses çıkarıyor. Şimdi, Susan'ın dimdik bakışları altında tümden yok olup gitti (el çırpma, benim oluşturduğum yansı) ve yalnızca sürülmüş tarlayı süpüren rüzgârı, şakıyan kuşu duyuyorum -belki de esrik bir tarlakuşunu. Garson duydu mu beni ya da bu aylak aylak dolaşan, geriye dönüp daha onların bitkin bedenlerini saklayacak denli kararmamış olan ağaçlara bakan, sinsi, ölümsüz çiftler? Hayır, el çırpma sesi işe yaramadı.

"Ne kalıyor öyleyse geriye, eğer kâğıtlarımı çıkaramaz, iyi durum kâğıtlarımı yüksek sesle okuyup sizi başarılı olduğuma inandıramazsam? Kalan, Susan'ın yeşil, kristal, armut biçimi gözlerinin asidi altında ışığa çıkardığı şey. Hep birisi var benim için bir araya geldiğimizde ve buluşmanın kıyıları hâlâ keskinken, batmaya karşı çıkan, onun kişiliğinin kendi kişiliğim altında eğilmesini istediğim biri. Benim için şimdi Susan o. Susan'ı etkilemek için konuşuyorum. Dinle beni Susan.

"Ben kahvaltıdayken biri geldiğinde, perdemdeki meyve işlemesi bile şişkinleşiyor; papağanlar onu gagalayabilir, biri onu parmaklarıyla koparabilir. Erken sabahın sulu, kaymağı alınmış sütü, opal rengine, maviye, gül rengine dönüşüyor. O saatlerde senin kocan –elindeki kırbaçla ahmak görünüşlü ineği göstererek tozluklarını döven adam– homurdanır. Hiçbir şey söylemiyorsun sen. Hiçbir şey görmüyorsun sen. Gelenek kör ediyor gözlerini. O saatte senin ilişkin dilsiz, geçersiz, kül rengi. Benimki o saatte ılık ve çeşitli. Hiçbir yineleme yok benim için. Çekinceli her

gün. Yüzeyde dümdüz, altta kemiklerle doluyuz hepimiz; çöreklenen yılanlar gibi. *The Times* okuyoruz diyelim, tartışıyoruz diyelim. Bir deneyim bu. Diyelim ki kış. Yağan kar, ağırlığıyla eğiyor çatıyı, bizi birlikte kırmızı bir mağaraya mühürlüyor. Borular patlamış. Sarı, teneke bir küvet koyuyoruz odanın ortasına. Gelişigüzel sağa sola koşuşturuyoruz leğen bulmak için. Bak şuraya, yine kitaplığın üzerine patlamış. Yıkıntılara bakıp bakıp kahkahalarla haykırıyoruz. Bırakalım yıkılsın katılık. Hiçbir şeyimiz olmasın. Yoksa yaz mı? Göl kıyısına doğru gezinebilir, geniş ayaklarıyla badi badi su kıyısına inen çinkazlarını izleyebiliriz; önünde titreyen yeni bitmiş çimenlerle kemik parçasına benzer bir kent kilisesini görebiliriz. (Gelişigüzel seçiyorum, görünür olanı seçiyorum.) Her görünüm, birbirine yakın olmanın çekincesini, şaşırtıcılığını süslemek için ansızın karalanmış bir arabesk. Kar, patlamış boru, teneke küvet, çinkazı -bunlar hepsi üzerinden geriye bakarak her aşkın kişiliğini, birbirlerinden nasıl da değişik olduklarını okuduğum, çok yükseklerde kıvrılan belirtiler.

"Sen bu sırada aynı kayaya deniz böceği gibi yapışmışsın. –çünkü, senin düşmanlığını, benimkilere dikili yeşil gözlerini, partal giyimini, kaba ellerini, anaç parıltının bütün öteki simgelerini azaltmak istiyorum. Ama yine de seni incitmek istemiyorum gerçekten; yalnızca seni yenilemek, içeri girişinle sarsılan kendime olan inancımı yenilemek istiyorum. Değişmek olanaksız artık. Olacağımızı olmuşuz. Daha önce, Londra'da bir lokantada Percival'la birlikte buluştuğumuzda her şey kaynaşıyor, sarsılıyordu; her şey olabilirdik. Şimdi seçimimizi yapmış durumdayız ya da bazen seçim bizim için yapılmış gibi görünüyor -bir maşa kıstırdı bizi omuzlarımız arasından. Ben seçtim. Hayatın damgasını yalnızca dışımda değil, içimde, işlenmemiş, beyaz, korunmasız lifin üzerinde taşıyorum. Bilinçlerin, yüzlerin, kokusu, rengi, dokuması,

özü olan, ama adı olamayacak denli gizli, şeytanca şeylerin damgalarıyla bulandırıldım, yara bere içinde kaldım. Hayatımın dar sınırlarını, geçemediği çizgiyi gören sizler için yalnızca 'Neville'im. Ama kendim için ölçüye gelmez çokluktayım; lifleri göze görülemez biçimde yeryüzünün altına geçen bir ağ. Benim ağım, çevresini sardığı şeyden hemen hemen ayırt edilemiyor. Balinaları, koskoca deniz canavarını, beyaz denizanalarını kaldırır, biçimsiz, sağda solda gezinen ne varsa ortaya çıkarırım, anlarım. Benim gözlerime açılır kitap, dibi görürüm; yürek, derinliklerini görürüm. Nice aşkların ateşin içinde titrediklerini bilirim, kıskançlığın ansızın yeşil ışıklarını nasıl oraya buraya fırlattığını, nasıl da anlaşılmaz biçimde aşkların birbirini kestiğini, aşkın düğümler attığını, aşkın acımasızca onları koparıp attığını. Düğümlendim, koparıldım.

"Ama başka bir zafer vardı bir keresinde, kapının açılmasını izlediğimizde ve Percival geldiğinde, kendimizi bir aşevinde, hiçbir şeye bağımlı olmaksızın katı sıranın kıyısına fırlattığımızda."

"Kayın ormanı vardı," dedi Susan; "Elvedon, ağaçlar arasında parıldayan saatin yaldızlı akrebi, yelkovanı. Güvercinler yaprakları dağıttı. Değişken, dolaşan ışıklar, üzerimde gezindi. Kurtuldular benden. Yine de bak Neville, kendim olabilmek için adam yerine koymadığım Neville, masadaki elime bak. Sağlıklı rengin değişen tonlarına; işte kemiklerim üzerinde, işte avcumda. Bedenim gün be gün, gerektiği gibi, iyi bir işçinin elindeki gereç gibi, tepeden tırnağa kullanıldı. Bıçak temiz, keskin, orta yerinden yıpranmış. (Bir tarlada kavga eden hayvanlar, boynuzlarını çarpıştıran geyikler gibi savaşıyoruz.) Senin solgun, boyun eğmiş etinin perdesi ardından bakıldığında elmalar, meyve demetleri bile sanki camın ardında duruyorlarmış gibi zarla kaplı görünüme bürünüyor olmalılar. Bir kişiyle, yalnızca bir ki-

şiyle, ama değişen bir kişiyle koltuğa iyice gömülerek yalnızca bir santimlik bir et görüyorsun; onun sinirlerini, liflerini, üzerinde kanın ağır ağır ya da çabuk çabuk akışını; ama bütünlenmiş hiçbir şey göremiyorsun. Dikişi üzerinde gözlerini zorlayan yaşlı bir kadın gibi eğildiğinde, bahçede bir ev, tarlada at, kurulu bir kent göremiyorsun. Ama ben hayatı büyük yığınlar içinde, sapasağlam, koskoca gördüm; onun kale mazgallarını, kulelerini, fabrikalarını, gaz depolarını; kalıtsal düzenekle, anımsanamayacak denli uzun yıllar önce kurulmuş yerleşme yerlerini. Bunlar benim düşüncemde dört köşeli, belirgin, ayrışmamış kalıyor. Kaypak ya da tatlı dilli değilim; sizin yumuşaklığınızı kendi katılığımla yıpratarak, sözcüklerin pervane kanadı titreşimli gümüş grisi ürperişlerini, dupduru gözlerimin yeşil atılışıyla ezerek oturuyorum aranızda.

"Şimdi, geyik boynuzlarımızı çarpıştırdık. Gerekli bir giriş bu, eski dostların selamlaşması."

"Altın, soldu ağaçlar arasında," dedi Rhoda; "bir dilim yeşil uzanıyor ağaçların arkasında, rüyalarda görülen bıçak ağzı gibi ya da hiç kimsenin ayak basmadığı incelen bir ada gibi uzamış. Şimdi araçlar caddeden aşağı gelirken göz kırpmaya, titreşmeye başlıyor. Sevgililer karanlığa sürüklenebilirler şimdi; ağaç gövdeleri şişmiş, sevgililerle iğrenç."

"Bir zamanlar her şey daha başkaydı," dedi Bernard. "Bir zamanlar akıntıyı istediğimiz gibi kesebiliyorduk. Kaç telefon konuşması, kaç tane kartpostal gerekli, şimdi içinden geçerek Hampton Saray'da bir araya geldiğimiz, bütünlendiğimiz bu deliği açmak için? Ocaktan aralığa nasıl da hızla koşuşturuyor hayat! Hiçbir gölge düşürmeyecek denli yakınımızda gelişen olayların seliyle silinip süpürülüyoruz hepimiz; hiçbir karşılaştırma yapmıyoruz; beni ya da seni hemen hiç düşünmüyoruz; bu bilinçsizlik içinde sürtüşmeden kurtularak en büyük özgürlüğe ulaşıyoruz, batmış ka-

nalların ağzında büyüyen yosunları aralıyoruz. Balıklar gibi havalara sıçramalıyız. Waterloo'da treni yakalamak için. Ama ne denli yükseğe sıçrarsak sıçrayalım, yine gerisingeri ırmağa düşüyoruz. Asla gemiye binip Güney Denizi Adaları'na gitmeyeceğim. Roma, benim yolculuklarımın son sınırı. Oğullarım, kızlarım var. Çivi gibi sokulmuşum bilmecedeki kendi yerime.

"Ama bu, yalnızca benim bedenim –Bernard dediğiniz buradaki yaşlı adam– o geri alınmaz biçimde yerleştirilmiş olan -böyle olduğuna inanmak istiyorum. Daha ilgisizce düşünüyorum şimdi gençken düşünebildiğimden; kendimi bulgulamak için kepekli çöreği didikleyen çocuk gibi öfkeyle kazmak zorunda olduğum sıralardakinden. 'Bak, bu ne? Ya bu? Güzel bir armağan olacak mı bu? Hepsi bu mu?' gibilerden. Şimdi paketlerin içinde ne olduğunu bilmiyorum, pek aldırmıyorum. Aklımı havalara fırlatıyorum, bir adamın büyük yelpaze kanatları içinde tohumlar fırlatması gibi, günbatımının mor ışıklarından çırılçıplak, ezilmiş, parıltılı, sürülmüş tarlaya dökülen tohumlar gibi.

"Bir sözcük dizisi. Kusurlu bir sözcük dizisi. Ve sözcük dizileri nedir? Masada, Susan'ın elinin yanına koyacak, Neville'in iyi durum kâğıtlarıyla birlikte cebimden çıkaracak çok az şey bıraktılar bana. Ne hukuk ne tıp, ne de maliye uzmanıyım. Nemli saman çöpü gibi tümcelerle sarılıp sarmalanmışım, fosfor gibi parıldayarak akkor oluyorum. Konuştuğumda her biriniz, 'Aydınlandım. Akkor gibi parıldıyorum,' duygularına kapılıyorsunuz. Küçük oğlanlar, oyun alanlarında, karaağaçlar altında, sözcük dizileri dudaklarımdan fışkırdayıp yükselirken, 'İşte bu güzel, işte bu güzel,' duygusuna kapılırdı. Onlar da fışkırdaşıyorlardı, benim sözcüklerimle kaçıp kurtuluyorlardı. Ama yalnızlık içinde güçsüzleşiyorum. Yalnızlık benim çözülüşüm.

"Boncuklar ve baladlarla kızları, kadınları kandıran o or-

taçağ rahipleri gibi ev ev geziyorum. Gece yatısı bedeli olarak bir balad ödeyen yolcu, gezici satıcıyım, sıradan biriyim, kolayca hoşnut edilen bir konuğum; sık sık en iyi odada, dört direkli karyolada ağırlanan, sonra da ambarda saman yığınına uzanan. Pirelere aldırmam, ipeğe de pek öyle kusur bulmam. Derin bir hoşgörüm var. Aktöreci değilim. Hayatımın kısalığını ve bizi, kurallar koyarak kısıtlamalar getirmeye yönelttiğini çok iyi duyuyorum. Rahatça kendimi açıklayışıma bakıp yargılayarak –sizin yargıladığınız gibi– düşündüğünüz denli gelişigüzel değilim ama. Küçük bir iğrenme ve zorbalık hançerim var, ceket kolumun içine saklanmış. Yoldan çıkarılmaya eğilimliyim. Öyküler uyduruyorum. Oyuncaklar büküyorum herhangi bir şeyden. Kulübe kapısında bir kız oturuyor, bekliyor; kimi? Baştan çıkarılmış mı, yoksa çıkarılmamış mı? Müdür, halıdaki deliği görüyor. İç çekiyor. Karısı, şimdi bile gür olan saçlarının dalgaları arasında gezdirerek parmaklarını, düşüncelere dalıyordaha bir sürü şey. El sallamalar, sokak köşelerinde duraklamalar, hendeğe sigara atan biri: Tümü birer öykü bunların. Ama hangisi gerçek öykü? İşte onu bilmiyorum. Bu yüzden tümcelerimi, onları giyecek birisini bekler durumda giysiler gibi dolapta asılı tutuyorum. Böylece bekleyerek, böylece ölçüp biçerek, şunu not ederek sonra bunu, bir yerinden tutunamıyorum hayata. Ayçiçeği üzerindeki arı gibi süpürülüp atılacağım. Sürekli bir şeyler yığan, gittikçe yetkinleşen düşüncelerim, aynı zamanda bir düzine değişik yöne akıyor, cıva gibi. Ama vahşi gözleriyle zorlu Louis, çatı katı odasında, işyerinde, bilinmesi gerekenin gerçek doğası üzerine değiştirilemez sonuçlar oluşturdu."

"Kopuyor," dedi Louis; "eğirmeye çalıştığım iplik; sizin kahkahanız koparıyor onu, sizin ilgisizliğiniz, aynı zamanda sizin güzelliğiniz. Yıllarca önce beni bahçede öptüğünde Jinny, kopardı onu. Avustralyalılara özgü aksanımla alay eden,

böbürlenen oğlanlar kopardı onu okulda. 'İşte anlam burada,' diyorum; sonra keskin bir sızıyla irkiliyorum –kendini beğenmişlik. 'Dinle,' diyorum, 'ezen ayaklar arasında şakıyan bülbülü, zaferleri, göçleri'. İnan–, sonra paramparça çekilip kopartılıyorum. Kırık kiremitler, tahta parçaları üzerinden yolumu açıyorum. Her günkü parsı, benek benek yaparak tuhaflaştırarak değişik ışıklar dökülüyor. Şarabıyla, titreşen yapraklarıyla, beyaz fanila takımlı, yastıklar taşıyarak ırmaktan gelen gençleriyle bu akşam anı, bütünlenmiş bir araya geldiğimiz bu uzlaşma anı, benim için insandan insana aktarılmış zindanların, işkencelerin, alçaklıkların gölgeleriyle kapkara. Burada otururken bile aklımın bize karşı toplayıp durduğu bu şakaya gelmez suçlamaları bir tek morla hiçbir zaman çizip bozmayacak denli kusurlu benim duyumlarım. Çözüm nedir, diye soruyorum kendime ve köprü? Bu göz kamaştıran, bu oynaşan hayali görüntüleri, her şeyi tek şey içinde bağlayabilecek tek çizgiye nasıl indirgeyebilirim? Böylece ölçüp biçiyorum ve siz bu sırada benim büzülmüş dudaklarımı, solgun yanaklarımı, değişmez biçimde çatılmış kaşlarımı gözlemliyorsunuz kötü niyetle.

"Ama sizden, bastonumu ve yeleğimi de görmenizi istiyorum. Haritalarla dolu odada masif maundan çalışma masasının mirasçısı oldum. Lüks içindeki kamaralarıyla gemilerimiz kıskanılacak bir ün kazandı. Yüzme havuzları, spor salonları sağlıyoruz. Beyaz yelek giyiyorum şimdi ve söz vermeden önce küçük bir deftere başvuruyorum.

"Bu, titreyen, incecik, sonsuz genç ve korunmasız ruhumdan sizi uzak tutmayı umarak takındığım oyuncu ve alaycı tavır. Çünkü her zaman en gencinizim ben, en kırılgan şaşkınlıklara düşeniniz, tedirginlikle, duygudaşlıkla, rahatsız olarak ya da gülünç duruma düşerek hep en önde koşanınızım –burnun üzerinde is mi var yoksa, ya da çözük bir düğme. Bütün aşağılanmaların acısını çekiyorum. Ama

acımasızım da, mermer gibiyim. Yaşıyor olmanın güzel bir rastlantı olduğunu nasıl söyleyebildiğinizi anlamıyorum. Bir çaydanlık kaynadığında, küçük esinti Jinny'nin benekli atkısını havalandırdığında, o ağ gibi yüzdüğünde, sizin küçük coşkularınız, çocuksu kendinden geçmeleriniz, benim için saldıran boğanın gözlerine atılmış ipekten örtüler gibi. Lanetliyorum sizi. Ama yüreğim size özlem duyuyor. Sizinle birlikte ölüm ateşlerinden geçerdim. Yine de en büyük mutluluğa yalnızken kavuşuyorum. Altın ve mor tören giysileri içinde yüzüyorum. Yine de bacalar üzerinden bir görünümü seçiyorum; uyuz sırtlarını diken diken baca yığınlarına sürten kediler, kırık camlar, tuğla kilisenin kulesinden gelen boğuk çan şıngırtıları."

"Önümde olanı görüyorum," dedi Jinny. "Bu atkıyı, bu şarap rengi benekleri. Bu bardağı. Bu hardal kavanozunu. Bu çiçeği. Kişinin dokunabildiği, tadabildiği şeyleri seviyorum. Kara dönüşüp dokunulabilir olduğunda seviyorum yağmuru. Sabırsız ve sizden çok daha yürekli olduğumdan, beni yakıp kavurmasın diye güzelliğime bayağılığın gerilimini katmıyorum. Olduğu gibi yutuverdim. Etten yapılmış o, nesneden yapılmış. Bedenin hayal gücü benimki. Onun görünümleri, Louis'inkiler gibi incecik eğirilmiş ve saflıktan bembeyaz değil. Senin sıska kedilerini, diken diken bacalarını sevmiyorum. Senin dam tepelerinin uyumsuz güzellikleri iğrendiriyor beni. Tören giysileri, takma saçlar, cüppeler, melon şapkalar, yakaları açık o güzel tenis gömlekleri içinde erkekler, kadınlar, kadın giysilerinin sonsuz çeşitliliği (her zaman tüm giysileri belirtirim) büyük bir haz veriyor bana. Onlarla birlikte girdaplar yapıyorum, içeri-dışarı, odalara, salonlara, oraya, buraya, her yere, onların gittiği her yere. Bu adam bir atın ayağını kaldırıyor. Bu adam özel koleksiyonunun durduğu çekmeceleri içeri-dışarı sürüyor. Hiçbir zaman yalnız değilim. Dostlarımdan

bir alay eşlik ediyor bana. Annem bir davulu, babam denizi izlemiş olmalı. Alay bandosu peşinde caddeden aşağı koşan, ama ağaç gövdesini burnuyla yoklamak, kahverengi lekeyi koklamak için duran, sayısız sokak köpeğinin peşinde ansızın hızla caddeyi geçen, sonra kasap dükkânından gelen büyüleyici et kokusunu içine çekerken pençesinin birini havaya kaldıran küçük köpek gibiyim. Araçlarım beni tuhaf yerlere götürdü. Erkekler, kim bilir kaç tanesi, duvardan ayrılıp bana geldi. Elimi kaldırmam yeter. Havada bir kargı gibi dümdüz kararlaştırılmış yere geldiler, balkonda bir iskemleye belki, belki sokak köşesinde bir dükkâna. Sizin hayatlarınızın sıkıntıları, bölünmüşlükleri, bazen oturmuş yemek yerken yalnızca masa örtüsünün altından bir parmağın dokunmasıyla geceden geceye çözüldü benim için. Öylesine akıcı olduki bedenim, bir parmağın dokunmasıyla bile kendini dolgunlaştıran, titreyen, ansızın ışıklar saçan, esrikliğe kapılan dopdolu bir tek damlaya dönüştü.

"Siz, çalışma masasına oturmuş yazarken, sayıları toplarken ben aynanın önünde oturdum. Böylece, yatak odamın kutsal sığınağındaki aynanın önünde burnumu, çenemi, çokça açılarak dişetlerimi gösteren dudaklarımı yargıladım. Baktım. Dikkat ettim. Hangi sarının ya da beyazın, hangi parıltının ya da donukluğun, hangi büklümün ya da düzlüğün uygun düşeceğini seçtim. Kimisi için hoppayım, kimisi için katıyım, gümüş kaptaki buz parçası gibi köşeliyim ya da altın şamdandaki mum alevi gibi şehvetliyim. Savrulan kırbaç gibi gücümün en sonuna dek çılgınca koştum. Şu köşedeki adamın gömleğinin önü beyazdı; sonra mor; duman ve alev dört bir yanımızdan sardı bizi; ardımızda hiç iz, yanmamış hiçbir kemik, gittiklerinde yakınlarımızın bıraktıkları gibi madalyonlarda saklanacak bir tutam saç bırakmadan küllere batmışız öfkeli bir yan-

gından sonra- yine de ocak önündeki halıda oturarak uykuya dalmış evde kimseler duymasın diye sanki deniz kabukları içine yüreklerimizin bütün gizemlerini fısıldarken hemen hiç yükseltmedik seslerimizi ama bir kez, ben aşçının kımıldadığını duydum, bir kez saatin tik taklarını ayak sesleri sandık. Şimdi saçlarım ağarıyor, kuruyorum; ama pırıl pırıl gün ışığı içinde aynanın önüne oturarak gün ortasında bakıyorum yüzüme, inceden inceye üzerinde duruyorum burnumun, çenemin, çok açılarak dişetlerimi çokça gösteren dudaklarımın. Ama korkmuyorum."

"Elektrik direkleri vardı," dedi Rhoda; "ve istasyondan gelen yola yapraklarını daha dökmemiş ağaçlar. Yapraklar beni hâlâ saklayabilirdi. Ama saklanmadım artlarına. Hep yaptığım gibi duygu sarsıntısını önlemek için çevrede halkalar çizeceğim yerde dümdüz size yürüdüm. Ama bu yalnızca, bedenime belli bir aldatı öğrettiğim için böyle. İçim eğitilmemiş benim; korkuyorum, nefret ediyorum, seviyorum, sizi kıskanıyorum ve küçümsüyorum, ama hiçbir zaman mutlulukla katılamıyorum size. Ağaçların, posta kutularının gölgelerine sığınmaya karşı çıkarak istasyondan gelirken önceden paltolarınızdan, şemsiyelerinizden, uzaktan bile sezdim, sizin nasıl da birlikte akan anların yinelenmesinden yapılmış bir özün içine gömülü durduğunuzu; çocuklar, yetki, ün, sevgi ve topluma bağlı olarak nasıl tavırlar geliştirdiğinizi, adandığınızı; benim hiçbir şeyimin olmadığı yerde. Yüzüm yok benim.

"İşte burada, bu yemek salonunda, geyik boynuzlarını, taklacı güvercinleri görüyorsunuz; tuzlukları, masa örtüsündeki sarı lekeleri. 'Garson!' diyor Bernard. 'Ekmek!' diyor Susan. Ve garson geliyor, ekmek getiriyor. Ama ben şaşkınlık ve korkuyla fincanın kıyısını dağ gibi, geyik boynuzlarının yalnızca bir bölümünü, şu sürahinin kıyısındaki parıltıyı karanlıkta bir çatlak gibi görüyorum. Sesleriniz ormanda dev-

rilen ağaçlar gibi çıkıyor. Yüzleriniz de öyle ve onların çıkıntıları, oyukları da. Gece yarısı alanın parmaklıklarına yaslanıp uzakta kımıltısız durmak nasıl da güzel! Sizin arkanızda köpükten beyaz bir yarım ay duruyor; yeryüzünün kıyısında balıkçılar ağlarını çekiyor, atıyorlar. Rüzgâr, yüzyıllık ağaçların en üst yapraklarını şişiriyor. (Ama yine de burada, Hampton Sarayı'nda oturuyoruz.) Haykıran papağanlar, vahşi ormanın yoğun sessizliğini bölüyor. (Burada tramvaylar kalkıyor.) Kırlangıç, gece yarısı havuzlarına batırıyor kanatlarını. (Burada biz konuşuyoruz.) Birlikte otururken yakalamaya çalıştığım çember bu. Böylece, tam yedi buçukta Hampton Sarayı'nın bedelini ödemeliyim.

"Ama bu ekmek parçaları, şarap şişeleri bana gerekli olduğu için, oyuklarıyla, çıkıntılarıyla yüzlerimiz güzel olduğu için, masa örtüsü ve onun sonunda tüm yeryüzünü kucaklayacak, sürekli genişleyen anlayış halkaları yaymasına izin vermeyen sarı lekeleri olduğu için bireyin maskaralıklarına katlanmalıyım (böyle hayal kurarım, yatağım havada asılı yüzdüğünde geceleyin yeryüzünün kıyısından düşerken). Çocuklarınız, şiirleriniz, soğuğun açtığı yaralarınız, yani, acısını çektiğiniz ya da yaptığınız neyse, onunla beni didiklediğinizde başlamalıyım. Ama kandırılmış değilim. Oraya, buraya bütün bu çağrılardan, didiklemelerden, araştırmalardan sonra bu ince çarşafın içinden geçerek tek başıma ateş uçurumlarına düşeceğim. Ve siz bana yardım etmeyeceksiniz. Eski günlerdeki işkencecilerden daha da amansız, bırakacaksınız düşeyim; düştüğüm zaman beni paramparça edeceksiniz. Yine de akıl duvarlarının inceldiği, hiçbir şeyin emilmemiş bırakılmadığı anlar var, içinde güneşin batabileceği, doğabileceği, gün ortasının mavisini, gece yarısının karasını içine alabileceğimiz denli büyük bir baloncuk üflemenin mümkün olduğunu hayal edebilirdim."

"Damla damla," dedi Bernard, "sessizlik dökülüyor. Ak-

lımın çatısında oluşuyor, aşağıdaki havuzlara dökülüyor. Sonsuza dek yalnızsın, yalnızsın, yalnızsın -duy sessizliğin dökülmesini, halkalarının en uç kıyılara sürüklenmesini. Tıka basa yemekle dolu, doymuş, orta yaşlılığın verdiği hoşnutlukla ağır, yalnızlığın yıktığı ben, bırakıyorum sessizlik dökülsün damla damla.

"Ama şimdi dökülen sessizlik yüzümde çukurlar oyuyor, bahçede, yağmur altında kalmış kardan adam gibi burnumu aşındırıyor. Sessizlik döküldükçe organlarımı yitiriyorum, bütün bütün hiç ayırt edilemiyorum. Önemi yok. Peki, neyin önemi var? Yemeğimizi yedik güzelce. Balık, dana pirzolası, şarap kendini beğenmişliğin keskin dişini köreltti. Tedirginlik dinlenmeye çekildi. En kendini beğenmişimiz, Louis belki, herkesin ne düşündüğüne aldırmıyor. Neville'in işkenceleri dinlenmeye çekilmiş. Bırak, ötekiler başarılı olsunlar -işte düşündüğü bu. Susan, güvenlik içinde uyuyan tüm çocuklarının soluklarını duyuyor. Uyu, uyu diye mırıldanıyor. Rhoda, gemilerini sallayıp kıyıya çekti. Batmışlar mı, demir mi atmışlar, artık aldırdığı yok. Yeryüzünün oldukça yan tutmasız öne sürdüğü herhangi bir düşünceyi göz önüne almaya hazırız. Şimdi düşünüyorum da yeryüzü, güneşin yüzünden rastlantı sonucu kopmuş bir çakıl taşı ve uzay boşluğunun hiçbir yerinde hayat yok."

"Bu sessizlik içinde," dedi Susan, "artık bundan böyle hiçbir yaprak kopmayacak, hiçbir kuş uçmayacak gibi görünüyor."

"O mucize gerçekleşmiş sanki," dedi Jinny; "ve hayat burada, şimdi durdurulmuş."

"Ve," dedi Rhoda, "artık yaşayacak bir şeyimiz kalmamıştı."

"Ama dinle," dedi Louis; "sonsuz boşluğun uçurumları boyunca kımıldayan yeryüzünü. Kükrüyor; tarihin ışıklandırılmış çizgisi, krallarımız, kraliçelerimiz geçmişte kaldı; geçip gittik, uygarlığımız da. Nil ve tüm hayat da. Ayrı ay-

rı damlalarımız ayrıştı, soyumuz tükendi, yitip gitti zaman uçurumlarında, karanlıkta."

"Sessizlik dökülüyor, sessizlik dökülüyor," dedi Bernard. "Ama dinle şimdi; tik, tik; vın, vın, dünya seslenip çağırdı bizi geri. Hayatın ötesine geçerken bir an karanlığın uğuldayan rüzgârlarını duydum. Sonra tik tik (saat), sonra vın vın (arabalar). Karaya çıktık, kıyıdayız, masada oturuyoruz altımız birden. Beni hatırlayan şey kendi burnumun anısı. Kalkıyorum, 'Savaş!' diye bağırıyorum; 'Savaş!' burnumun biçimini hatırlayarak, hırçınlıkla bu kaşığı bu masaya indiriyorum."

"Bu sınırsız kargaşaya kaptırmayalım kendimizi," dedi Neville, "bu biçimsiz aptallığa. Bir ağacın arkasında bir dadıyla sevişen şu asker, tüm yıldızlardan daha çok beğeniye değer. Yine de bazen titreyen bir tek yıldız beliriyor apaçık gökyüzünde, bana yeryüzünün güzel olduğunu, biz sinek kurtlarının, şehvet düşkünlüğümüzle ağaçları bile bozduğumuzu düşündürüyor."

("Yine de Louis," dedi Rhoda, "nasıl da kısa sürüyor sessizlik. Daha şimdiden peçetelerini düzeltip tabaklarının yanına koymaya başlıyorlar. 'Kim geliyor?' diyor Jinny, Neville iç çekiyor, Percival'ın artık gelmediğini hatırlayarak. Jinny aynasını çıkardı. Film yıldızı gibi ince ince yüzünü gözden geçirerek pudralığı burnundan aşağı gezdiriyor, bir anlık ölçüp biçmeden sonra dudakların gerek duyduğu kırmızıyı tam olarak veriyor onlara. Bu hazırlıklar karşısında küçük düştüğünü duyan, korkan Susan, paltosunun üst düğmesini ilikliyor, çözüyor. Neye hazırlanıyor o? Bir şeye, ama, değişik bir şeye."

"Kendi kendilerine söyleniyorlar," dedi Louis; "'Zamanı geldi. Hâlâ gücüm yerinde,' diye söyleniyorlar. 'Sonsuz boşlukların karasına karşı kesilmiş olacak yüzüm.' Tümcelerini bitirmiyorlar. 'Zamanı geldi,' deyip duruyorlar. 'Parklar ka-

panacak.' Ve Rhoda, akıntıya sürüklenmiş, onlarla giderken biraz geride kalacağız belki de."

"Fısıldayacak bir şeyleri olan kötülük hazırlayıcıları gibi," dedi Rhoda.)

"Biz bu caddeden aşağı yürürken; doğru bu ve gerçeğe dayanarak biliyorum," dedi Bernard; "ki bir kral burada at sürerken tümseğe takılıp düştü. Ama nasıl da tuhaf görünüyor sonsuz boşluğun aşağılara dönen uçurumlarına, başında altın bir çaydanlıkla küçücük bir biçimi yerleştirmek. Az sonra kişi biçimlere olan inancını yeniden buluyorsa da başlarına giydiklerine hemen inanamıyor. Bizim İngiliz tarihimiz -bir santimlik bir ışık. Sonra kişiler başlarına çaydanlıklar giyiyor ve 'Ben Kralım,' diyorlar. Hayır, yürüdükçe, zaman duygusunu yeniden elde etmeye çalışıyorum, ama gözlerime akan bu karanlıkla tutunacak şeyimi yitirdim. Bu saray, bir an için gökyüzüne yerleştirilmiş bir bulut denli hafif görünüyor. Düşüncenin oynadığı bir oyun bu, birbiri ardından, başlarında taçlarla, kralları tahtlarına oturtmak. Altımız da yan yana yürürken biz neye karşı çıkıyoruz, bu içimizdeki beyin ve duygu dediğimiz gelişigüzel aşk titreşimleriyle bu sele karşı nasıl savaşabiliriz, neyin sürekliliği var? Bizim yaşantılarımız da akıp gidiyor ışıksız caddelerden aşağı, zaman çizgisini geçerek kimliksiz. Bir kez Neville, kafama bir şiir fırlattı. Birden, bir ölümsüzlük inancına kapılarak, 'Shakespeare'in bildiğini ben de biliyorum,' dedim. Ama geçti o şimdi."

"Akıl dışı biçimde, gülünç biçimde," dedi Neville, "biz yürüdükçe zaman geri geliyor. Bir köpek yapıyor bunu, sıçrayarak. Makine çalışıyor. Çağ bu geçiti eskitiyor. Üç yüzyıl şimdi, neredeyse bir anda bu köpek karşısında yok olmuş görünüyor. Kral William, başında takma saçıyla atına atlıyor, saray kadınları, işlemeli iç çamaşırlarının etekleriyle çimenleri süpürüyorlar. Yürürken Avrupa'nın yazgısının çok çok önemli olduğuna inanmaya başlıyorum ve gülünç gö-

rünse de, hâlâ her şey Blenheim Savaşı'na bağlı. Evet, bu geçiti geçerken bildiriyorum, şimdiki zaman bu; Kral George'un uyruğu oluyorum."

"Bu caddeden aşağı inerken," dedi Louis; "ben usulca Jinny'ye doğru eğilmiş, Bernard, Neville'le kol kola ve Susan'ın eli benimkinin içinde, kendimize küçük çocuklar deyip, uyurken Tanrı bizi güvenlik içinde tutsun diye yakararak ağlamamak çok zor. Ne hoş hep birlikte şarkı söylemek, sıkı sıkı tutarak ellerimizi, karanlıktan korkarak, Bn. Curry küçük orgu çalarken."

"Demir kapılar gerilere yuvarlandı," dedi Jinny. "Zamanın zehirli dişleri yiyip bitirmelerini durdurdu. Boşluk uçurumlarına karşı, dudak boyalarıyla, pudralarla, incecik mendillerle zafer kazandık."

"Yakalıyorum, sımsıkı tutuyorum," dedi Susan. "Güçle tutuyorum bu eli, herhangi birinin elini, aşkla, nefretle; kimin olduğu önemli değil."

"Durgun duygusallık, bedenden soyulmuş duygusallık üzerimizde," dedi Rhoda; "bilincin duvarları saydamlaştığında bu anlık yatıştırılmanın tadını çıkarıyoruz (kişinin sıkıntılardan uzaklaşması pek sık olan şeylerden değil çünkü). Wren Sarayı, ön sıralardaki sıska, beş parasız insanlara çalan dörtlü müzik topluluğu gibi bir dikdörtgen oluşturuyor. Bir kare oturtuluyor dikdörtgen üzerine ve biz, 'Bu bizim evimiz. Yapı şimdi gözle görülebilir. Çok az şey bırakılmış dışarıda,' diyoruz."

"Çiçek," dedi Bernard; "Percival'la birlikte yemek yediğimizde lokanta masasının üzerinde, vazoda duran karanfil, altı yanlı bir çiçek oldu, altı yaşamdan yapılmış."

"Gizemli bir aydınlık görülüyor porsuk ağaçlarının üzerinde," dedi Louis.

"Birçok acıyla, bir sürü darbe yaşanarak kurulmuş," dedi Jinny.

"Evlilik, ölüm, yolculuk, dostluk," dedi Bernard; "kent, taşra, çocuklar ve ne geliyorsa aklınıza hepsi, bu karanlıktan kesilmiş çok yanlı bir öz, çok yüzlü bir çiçek. Duralım bir an için, ne yapmış olduğumuza bakalım. Bırakalım porsuk ağaçlarında parıldasın tek hayat. Şurada. Bitti işte. Söndü."

"Şimdi gözden yitiyorlar," dedi Louis; "Susan, Bernard'la. Neville, Jinny'yle. Sen ve ben, Rhoda, bu ölü külleriyle dolu taş kavanozun yanında duruyoruz bir an. Hangi ezgiyi duyacağız şimdi, ki bu çiftler ormancıkları taradılar; Jinny, eldivenli eliyle göstererek nilüferlerle ilgileniyormuş gibi yapıyor, her zaman Bernard'ı sevmiş olan Susan ona, 'Benim yıkıntıya dönmüş hayatım, boşa harcanmış hayatım,' diyor, kiraz rengi tırnaklarıyla Jinny'nin küçücük elini avuçlarına alan Neville, göl kıyısında, ay ışığıyla aydınlanmış suyun kıyısında, 'Aşk, aşk,' diye haykırıyor, bir kuşu yansılayarak yanıtlıyor Jinny; 'Aşk, aşk?' Hangi ezgiyi duyuyoruz?"

"Göle doğru, gözden uzaklaşıyorlar," dedi Rhoda. "Çimenler üzerinde gizlice kaçıyorlar, ama yine de sanki o eski ayrıcalıklarını, tedirgin edilmemeyi sağlamak için bizim anlayışımıza sığınmış gibi güvenlik içinde. İçlerindeki usulca vuran gelgit şu yana akıyor, bizi yalnız bırakmamak gelmiyor ellerinden. Karanlık kapandı bedenleri üzerine. Hangi ezgiyi duyuyoruz -baykuşun ezgisini, bülbülün, çitkuşunun? Gemi düdüğünü çalıyor, tramvay rayları üzerindeki ışık birden parıldıyor, ağaçlar ağırbaşlılıkla eğiliyor, bükülüyor. Yanıp sönen ışıklar asılıyor Londra'nın üzerine. İşte yavaşça geri dönen yaşlı bir kadın ve bir adam; gecikmiş bir balıkçı, elinde oltasıyla toprak setten aşağı yürüyor. Bir tek ses, bir tek kıpırtı bile kurtulmamalı bizden."

"Bir kuş uçuyor yuvasına," dedi Louis. "Akşam açıyor gözlerini, uyumadan önce çalılar arasından çabucak göz atıyor. Nasıl bir araya getireceğiz onu; yani bu karmaşık, bir sürü şey içeren, bu onların bize gönderdikleri bildiriyi; yal-

nız onların gönderdiği de değil, birçok ölünün, oğlanların, kızların, yetişkin erkeklerin, kadınların, değişik krallar yönetiminde buralarda dolaşmış olan herkesin?"

"Bir ağırlık indi geceye," dedi Rhoda, "onu aşağılara sürükleyerek. Her ağaç, büyük bir gölgeyle, arkasındaki ağacın olmayan gölgeyle. Türkler aç ve hırçın olduklarında, oruçlu bir kentin çanları üzerindeki davul seslerini duyuyoruz. Keskin, geyik bağırtıları gibi seslerle haykırdıklarını duyuyoruz, 'Açın, açın' diye. Böğüren tramvayları dinle, raylardan birdenbire çıkan parıltıları. Kayın ve huş ağaçlarının dallarını kaldırdıklarını duyuyoruz; sanki gelin, ipek geceliğini indirmiş aşağı ve, 'Açın, açın' diyerek kapıya gelmiş gibi."

"Her şey canlı görünüyor," dedi Louis. "Hiçbir yerde ölümü duyamıyorum bu gece. Şu adamın yüzündeki aptallık, şu kadının yüzündeki yaşlılık, diye düşünebilirdi kişi, büyüye direnecek denli güçlü olabilir, ölümü içeri alabilirdi. Ama nerede ölüm bu gece? Bütün kalabalıklar, ıvır zıvır şeyler, bunlar, ezilip dağıldı; sayısız balıkla verimli kıyıya sokularak ayaklarımız dibinde parçalanan, mavi, kızıl püsküllü gelgit içine cam parçacıklarının yayılması gibi."

"Eğer birlikte yükselebilseydik, yeterli yükseklikten görebilseydik," dedi Rhoda, "hiçbir desteğimiz olmaksızın dokunulmamış kalabilseydik. Ama sen, övgünün, kahkahanın güçsüz el çırpma sesleriyle tedirgin edilmiş; ben, uzlaşmadan, insan dudaklarındaki doğru ve yanlıştan öfkeye kapılarak yalnızca yalnızlığa ve ölümün azgınlığına inanıyoruz ve böylece bölünmüşüz."

"Sonsuza dek bölünmüş," dedi Louis. "Eğreltiotları arasında kucaklaşmayı, göl kıyısında aşkı, aşkı, aşkı bu uğurda feda ettik, bir gizi paylaşmak için ayrılmış kötülük hazırlayıcıları gibi ölü külleri kabının yanında. Ama şimdi bak, biz burada dururken ufukta bir dalgacık kırılıyor. Ağ, daha daha yukarılara kaldırılıyor. Suyun üzerine çıkıyor. Su, gümüşle,

titreşen küçük balıklarla bölünüyor. Bir sıçrayarak, bir kuyruklarını vurarak seriliyorlar kıyıya. Hayat, avını sürüklüyor çimenlerin üzerinde. Bize doğru gelen biçimler var. Kadın mı onlar yoksa erkek mi? Ama hâlâ içine batırıldıkları, akan gelgitin belirsiz kumaşlarına bürünmüşler."

"Şimdi," dedi Rhoda, "şu ağacı geçerken doğal ölçülerini yeniden kazanıyorlar. Yalnızca erkekler onlar, yalnızca kadınlar. Akan gelgitin kumaşlarından soyundukça, olağandışılık ve korku değişiyor. Onlar, bir ordunun kalıntıları, her gece (burada ya da Yunanistan'da) savaşa giden, her gece yaralarıyla, yıkıntıya dönmüş yüzleriyle geri gelen bizim sözcülerimiz gibi ay ışığında belirdikçe, acıma geri dönüyor. Şimdi ışık yine düşüyor onların üzerine. Yüzleri var. Susan ve Bernard, Jinny ve Neville oluyorlar, bildiklerimiz oluyorlar. Şimdi nasıl da bir çekilme oluyor! Şimdi nasıl da kuruyup buruşma, nasıl da aşağılanma! O eski ürpermeler dolaşıyor beni tepeden tırnağa, nefret, korku; üzerimize attıkları bu kancalarla kendimi bir tek noktaya sıkı sıkı demirlenmiş duyarken; bu selamlaşmalarla, bu tanımalarla, bu parmakların yolmalarıyla, bu gözlerin araştırmalarıyla. Ama yine de onların yalnızca konuşmaları yetiyor ve hatırlanan tonda, beklenen şeyden sürekli sapmalarla, ellerin kımıldayışının binlerce, geçmiş günü karanlıktan yükseltmesiyle onların ilk sözcükleri benim amacımı sarsıyor."

"Bir şey titreşiyor, oynaşıyor," dedi Louis. "Onlar caddeden yaklaşırken yanılsama geri dönüyor. Dalgalanma, sorguya çekme başlıyor. Ben, senin için ne düşünüyorum, sen benim için ne düşünüyorsun? Kimsin sen? Ben kimim? İşte bu, yine tedirgin havasını titretiyor üzerimizde, nabız daha hızlı atıyor, göz parlıyor; onsuz hayatın dümdüz uzanıp öleceği, kişisel varoluşun tüm çılgınlıkları başlıyor yeniden. Üzerlerimizde onlar. Bu ölü külleri kabının üzerinde güney güneşi titreşiyor; zorlu, acımasız denizin gelgiti-

ne atılıyoruz. Kendi bölümümüzü oynamamıza yardım etsin Tanrı, gelenleri selamlarken; Susan'la Bernard'ı, Neville'le Jinny'yi."

"Varlığımızla bir şeyi yakıp yıktık," dedi Bernard; "bir yeryüzünü belki de."

"Ama yine de zar zor soluk alıyoruz," dedi Neville; "işte böyle harcandık. Yalnızca kopartılıp alındığımız anamızın bedenine yeniden katılmayı dilediğimiz o edilgen, bitkin duyarlılık içindeyiz. Bunun ötesinde her şey, tatsız, zorlama, yorucu. Jinny'nin atkısı bu ışıkta pervane rengi, Susan'ın gözleri söndürülmüş. Irmaktan, ancak zaman zaman ayırt edilebiliyoruz. Bir sigara izmariti, aramızda vurgulanacak tek nokta. Ve üzünç kendi rengini veriyor doygunluğumuza, ki seni bırakmış olmalıydık, dokuyu paramparça etmiş, tek başına, daha kara, daha acı, ama daha tatlı da olan suyu sıkıp dışarı çıkarmak için duyduğumuz o isteğe boyun eğmiş olmalıydık. Oysa şimdi yıpratılmışız."

"Ateşimizden sonra," dedi Jinny, "madalyonlara konacak hiçbir şey kalmadı."

"Hâlâ ağzımı açık tutuyorum," dedi Susan, "yavru kuş gibi doyumsuz; benden kaçıp kurtulmuş bir şey için."

"Bir an için daha duralım," dedi Bernard, "gitmeden önce. Hemen hemen tek başımıza nehir kıyısındaki seti arşınlayalım. Neredeyse yatma zamanı. Herkes gitti evine. Irmağın öte yakasındaki küçük dükkâncıların yatak odalarından gelen ışıkları izlemek nasıl da erinç verici. İşte bir tane, işte bir tana daha. Bugünkü kazançları ne oldu dersin? Yalnızca kirayı, elektriği, yiyeceği, çocukların giyimlerini ödemeye yetecek kadar. Ama yalnızca yetecek kadar. Nasıl da hayata katlanma duygusu veriyor, küçük dükkâncıların yatak odalarındaki ışıklar! Cumartesi geliyor, belki de yalnızca sinema bileti almaya yetecek paraları var. Belki de ışığı söndürmeden önce bahçeye çıkıyor, tahta kulübesinin içine büzülmüş kos-

koca tavşana bakıyorlar. Pazar günü öğle yemeğinde yiyecekleri tavşan o. Sonra ışığı söndürüyorlar. Sonra uyuyorlar. Ve binlerce kişi için uyku, ılıklıktan, sessizlikten, olağandışı güzel bir hayalle anlık eğlenceden başka bir şey değil. 'Mektubumu postaladım,' diye düşünüyor manav; 'pazar gazetesine. Futbol bahsinden beş yüz pound kazandığımı düşün? Ve tavşanı keseceğiz. Hayat güzel. Hayat iyi. Mektubu postaladım. Tavşanı keseceğiz.' Ve uyuyor.

"Sürüp gidiyor bu. Dinle. Bir yan hatta tren vagonlarının sarsıntısına benzer bir gürültü var. Bu, yaşantılarımızdaki olayların birbiri ardından mutlu zincirlenişi. Güm güm güm. Melisin, malısın, melisin. Gitmelisin, uyumalısın, uyanmalısın, kalkmalısın - sövüp sayıyor gibi yaptığımız, sıkı sıkı yüreğimize bastırdığımız, onsuz dağılıp gideceğimiz, ağırbaşlı ve acıma dolu dünya. Bir yan hatta vagonların birbirine çarpmasına benzer bu sese nasıl da tapıyoruz!

"Şimdi ırmağın aşağılarından, uzaklardan gelen koroyu duyuyorum, kalabalık gemi güvertelerinde yapmış oldukları günlük gezilerinden, üstü açık arabalarla geri dönen, böbürlenen oğlanların türküsünü. Hâlâ eskiden yaptıkları gibi türkü söylüyorlar kış gecelerinde avluyu geçerek ya da yazın açık pencerelerde, sarhoş olarak, eşyaları kırarak, küçük çizgili bereler giyerek, at arabası köşeyi alırken hep birlikte başlarını aynı yöne çevirerek; ben onlarla birlikte olmayı diledim.

"Koroyla, dönen suyla, çok belirsiz duyulan esintinin fısıltısıyla neler kaydırıp götürüyoruz uzaklara. Ufalanan kendimizin küçücük kırıntıları. İşte! Çok önemli bir şey düştü öyleyse. Kendimi bütün olarak tutamıyorum. Uyuyacağım. Ama gitmeliyiz, trenimizi yakalamalıyız, istasyona yürümeliyiz; meliyiz, malıyız, meliyiz. Yan yana uyuşuk uyuşuk sürüklenen bedenleriz biz yalnızca. Yalnızca ayaklarımın tabanlarında, kalçalarımın kaslarında var oluyorum. Sanki sa-

atlerdir yürüyoruz. Ama nereye? Hatırlayamıyorum. Çağlayandan aşağı dümdüz kayan kütük gibiyim. Yargıç değilim. Düşündüğümü söylemem istenmiyor. Bu gri ışıkta evler, ağaçlar birbirinin aynı. Şu direk mi? Şu yürüyen kadın mı? İşte istasyon ve eğer tren beni ortadan ikiye bölseydi uzaklarda bir yerde, tek olarak, bölünmez olarak, bir araya gelirdim. Ama, tuhaf olan, Waterloo'ya gidiş-dönüş biletimin öteki yarısını hâlâ sımsıkı tutmam sağ elimin parmakları arasında; şimdi bile, uyurken bile."

Şimdi güneş batmıştı. Gökyüzü ve deniz ayırt edilemiyordu. Dalgalar, parçalanarak beyaz yelpazelerini kıyının ötelerine yaydı, gümbürdeyen mağaraların kuytularına beyaz gölgeler saldı, sonra çakıllarda iç çekerek geri çekildi.

Dallarını salladı ağaç, savrulan yapraklar döküldü toprağa. Yerleştiler işte, yetkin bir erinç içinde ayrışmayı bekleyecekleri yerlerine. Bir zamanlar kırmızı ışıklarla donanmış olan kırık tekneden, kara ve gri, fırlatıldı bahçeye. Saplar arasındaki tünelleri koyu gölgeler kararttı. Ardıç kuşu sessizdi; kurtçuk, gerisingeri daracık deliğine emdirdi kendini. Eski bir kuş yuvasından, arada bir, aklaşmış, içi boş bir saman çöpü uçuyor, kapkara çimenlere, çürüyen elmalar arasına düşüyordu. Alet odası duvarında ışık solup gitmiş, engerek yılanının derisi çivide bomboş asılı kalmıştı. Odadaki bütün öteki renkler, yerlerinden taşmıştı. Keskin fırça izleri şişmişti, sarkık kıyılıydı; dolaplar, iskemleler, kahverengi kütlelerini bir tek büyük belirsizlikte eritmişlerdi. Tavanla yer arasındaki yüksekliğe titreyen karanlığın dev perdeleri inmişti. Ayna, asılıp kalmış sürüngenlerin gölgelediği bir mağara ağzı denli soluktu.

Tepelerin katılığından öz çekilmişti. Gezinen ışıklar, görünmez, batmış yollar arasına tüylerle süslü bir kama saldı, ama tepelerin katlanmış kanatlarında hiçbir ışık açmadı; yapayalnız bir ağaç arayan kuşun çığlığından başka hiçbir ses yoktu. Kıyıdaki kayalarda, ormanlardan sürüklenip gelmiş havanın, okyanus ortalarının binlerce camsı boşluğunda soğumuş suyun, birbiri içinde erimiş mırıltısı duyuluyordu.

Sanki havada karanlıktan dalgalar varmışçasına, su dalgalarının batmış bir geminin kıyılarını yıkaması gibi evleri, tepeleri, ağaçları örterek ilerledi karanlık. Yalın biçimlerin çevresinde anaforlar yaparak, onları yutarak; yaz yeşilliğine bürünmüş karaağaçların sağanak gibi inen karanlığında kucaklaşmış çiftleri karalayıp geçerek sokakları yıkadı karanlık. Karanlık, yapayalnız akdikeni ve dibindeki boş salyangoz kabuklarını sardı, çimenli yollar boyunca, çimenlerin kıvrım kıvrım yüzeyi üzerinden yuvarladı dalgalarını. Karanlık, yükselerek yaylalardaki çıplak yokuşlara savruldu; koyakların, çağlayan dereciklerle, sarı asma yapraklarıyla dolu olduğu, verandalarla oturan kızların yelpazeleriyle yüzlerini gölgeleyip kara baktıkları zaman bile karın, katı kayalara sonsuza dek yerleştiği, yıpranmış, aşınmış doruklarına ulaştı dağın. Onları da kapladı karanlık.

"Şimdi özetleyelim," dedi Bernard. "Şimdi size hayatımın anlamını açıklayayım. Birbirimizi tanımadığımıza göre (ama sanırım gördüm sizi bir kez, Afrika'ya giden bir geminin güvertesinde), gönlümüzce konuşabiliriz. Bir an için bir şeyin yapışıverdiği, yuvarlaklığı, ağırlığı, derinliği olan bu şeyin tümleniverdiği yanılsaması içindeyim. İşte o an, bu benim hayatımmış gibi geliyor. Elimden gelseydi, olduğu gibi verirdim onu size. Koparıverirdim, bir salkım üzüm kopartırcasına. 'Al bunu. Hayatımdır bu benim,' derdim.

"Ama ne yazık ki benim gördüğümü (biçimlerle dolu) siz görmüyorsunuz. Masada, karşınızda oturan, oldukça şişman, yaşlıca, şakakları ağarmış adamı, beni görüyorsunuz. Peçetemi alıp açtığımı görüyorsunuz. Kendime bir bardak şarap doldurduğumu görüyorsunuz. Ve arkamda kapının açıldığını, insanların gelip geçtiğini görüyorsunuz. Ama size anlatabilmek için, size hayatımı verebilmek için bir öykü uydurmalıyım –ve öylesine çok, öylesine çok öykü var ki– çocukluk öyküleri, okul, aşk, evlilik, ölüm, falan filan öyküleri, hiçbiri de gerçek değil bunların. Yine de çocuklar gi-

bi öyküler anlatırız birbirimize, onları süslemek için gülünç, süslü püslü, boş tümceler kurarız. Nasıl da bıktım usandım öykülerden, nasıl da bıktım usandım aşağılara inerek tüm ayaklarını yere basan tümcelerden! Hem, nasıl da güvenmiyorum mektup kâğıtlarının yarım yüzlerine çizilmiş, derli toplu hayat taslaklarına. Sevgililerin kullandığı türden küçücük bir dili, kaldırımlarda ayakların sürüklenmesi gibi kırık dökük sözcükleri, kendini açıklayamayan sözcükleri özlemeye başlıyorum. Yadsınamaz biçimde ikide bir karşımıza çıkan o aşağılanma ve zafer anlarına daha uygun düşecek bir kurgu aramaya başlıyorum. Şakır şakır yağmurun yağdığı fırtınalı bir günde, bir hendekte uzanırken gökyüzünde ilerleyerek koskoca bulutlar geliyor, paçavralaşmış bulutlar, bulut demetleri. İşte o zaman beni coşturan şey kargaşa, yükseklik, aldırmazlık, öfke. Durmadan değişen koskoca bulutlar ve devinim; oraya-buraya yuvarlanmış, kükürt kokulu ve uğursuz bir şey; gittikçe daha zorlu olarak, sürüklenerek kopartılmış, yitmiş; bense unutulmuşum, hendekte küçücük. Ondan sonra hiçbir izini göremiyorum öykünün, kurgunun.

"Oysa bu arada yemeğimizi yerken çocukların, resimli kitabın sayfalarını çevirdiği, bakıcının parmağıyla göstererek 'Şu inek. Şu kayık,' dediği gibi birer birer çevirelim bu görünümleri. Haydi, sayfaları çevirelim, ben, sizi eğlendirmek için sol köşeye açıklama ekleyeceğim.

"Başlangıçta, pencereleri bahçeye, onun ötesinde denize açılan çocuk yuvası vardı. Bir şeyin aydınlandığını gördüm - dolabın pirinçten tokmağıydı, kuşkusuz. Sonra, Bn. Constable, süngeri başımın üzerine kaldırdı, sıktı; sağa, sola, belkemiğimden aşağı her yana, duyum okları saplanıverdi. Böylece, soluk aldığımız sürece, ondan sonra ne zaman, sandalyeye, masaya, kadına çarpsak duyum oklarıyla delik deşik oluyoruz -bir bahçede yürüsek, bu şarabı içsek. Ger-

çekten, bazı bazı, bir çocuğun doğmuş olduğu, penceresi ışıklı bir kulübenin önünden geçerken içeri girip bu körpe bedenin üzerine süngeri sıkmasınlar diye yalvarmak geliyor içimden onlara. Sonra bahçe ve her şeyi kapatıyormuş görünen frenküzümü yapraklarının sayvanı vardı; yeşilin derinliklerinde kıvılcımlar gibi yanan çiçekler, ravent yaprağının altında sinek kurtlarıyla birlikte dönüp duran sıçan, çocuk odası tavanında vız, vız, vız, vızıldayan sinek, masum tereyağlı ekmekle dolu tabak üzerine tabaklar. Bütün bunlar bir dakika içinde ortaya çıkıyor, sonsuza dek sürüyor. Uzakta, hayaller gibi beliriyor yüzler. Köşeden fırlayarak, 'Merhaba,' diyor biri; 'işte, Jinny. Şu, Neville. Şu, gri gömleği, yılanlı kemeriyle Louis. Şu, Rhoda.' Beyaz çiçeklerin yapraklarını yüzdürdüğü leğeni vardı. O gün Neville'le birlikte alet odasındayken haykıran Susan'dı ve ben, umursamazlığımın eriyip gittiğini duydum. Neville erimedi 'Öyleyse,' dedim, 'ben kendimin, Neville değilim,' olağanüstü güzel bir buluş. Susan haykırdı, ben ardından gittim. Islak mendili, ondan esirgenen şey için hıçkırırken pompa kolu gibi aşağı, yukarı inip çıkan küçücük sırtının görünümü, burup burup çekti sinirlerimi. 'Dünyaya gelmek bu değil,' dedim; iskeletler gibi katı köklerin üzerinde, yanında otururken. Sonra değişen, ama hep orada olan düşmanların, kendilerine karşı savaştığımız güçlerin varlığını ayırt ettim. Kişinin edilgenlikle kendini onların kucağına bırakacağını düşünmek olanaksız. 'Şu senin yolun, senin dünyan,' diyor kişi; 'benimki bu.' Böylece, 'Haydi gel, araştırmaya çıkalım,' diye haykırdım, fırlayıp kalktım, Susan'la birlikte bayır aşağı koştum, koskoca potinleriyle avluda takırtılar çıkararak dolaşan seyisi gördüm. Aşağılarda, yaprakların derinlikleri içinden geçerek kocaman süpürgeleriyle bahçıvanlar çimleri süpürdü. Kadın, oturmuş yazı yazdı. Şaşkınlıktan donup kalmış, ölümcül bir duraksamayla 'Bu süpürgelerin bir tek ini-

şine bile karışamam. Süpürürler, süpürürler. Ne de şu yazı yazan kadının durağanlığına,' diye düşündüm. Kişinin bahçıvanların süpürmesine engel olamaması, kadının yerini değişştirememesi çok tuhaf. İşte, bütün hayatım boyunca orada kaldılar. Bu, Stonehenge'de,[1] koca taşlardan bir çemberle kuşatılmış, uyanmaya benziyor, bu düşmanlarla, bu varlıklarla. Sonra bir tahta güvercini havalandı ağaçlardan. Ve ilk kez âşık olarak bir tümce kurdum –tahta güvercini üzerine şiir– yalın bir tümce; çünkü, vurulup bir delik açılmıştı bilincimde, içinden bakarak kişinin her şeyi gördüğü o ansızın saydamlıklardan birisi. Sonra, daha daha ekmek ve tereyağı; şamdanın benekli parmakları şömine rafının üzerine mavi havuzcuklar damlatırken kabarık, üzerinde renk renk ışıklar saçan adacıkların titreştiği tavanda vızıldayan daha daha sinekler. Gün be gün oturmuş çayımızı içerken bu görünümleri gözlemledik.

"Ama birbirimizden ayrıydık hepimiz. Balmumu –belkemiğini donatan el değmemiş balmumu– hepimiz için ayrı lekelerde eridi. Asma dalları arasında, bulaşıkçı kızla sevişen boyacı oğlanın hırıltısı; ipte kaskatı şişmiş çamaşırlar; hendekteki ölü adam; elma ağacı, ay ışığında donup kalma, sinek kurtlarının üzerinde kaynaştığı sıçan; mavi damlatan şamdan - beyaz balmumumuz bunların her biriyle ayrı biçimde çizildi, lekelendi. Louis, insan etinin doğasından iğrendi; Rhoda, bizim kabalığımızdan; Susan, hiçbir şeyi paylaşamadı; Neville, düzen istedi; Jinny, aşk; falan filan. Ayrı ayrı bedenler durumuna geçtikçe korkunç acılar çektik.

"Yine de bu aşırılıklara kapılmadım ben, biraz iriyarı, kır saçlıyım, göğsüm tahriş olsa da arkadaşlarımın çoğundan daha uzun yaşadım; çünkü, beni coşturan şey çatı katından değil, üçüncü kat penceresinden görünen hayatın genel gö-

1 İngiltere'de tarihsel büyük taşların bulunduğu bir bölge adı.

rüntüsü; o adam kendim bile olsam, bir tek kadının bir tek adama söyledikleri değil. Bu durumda, okulda bana nasıl kabadayılık edebilirlerdi? Beni nasıl tedirgin edip kaçırtabilirlerdi? Megafondan buyruklarını haykırarak, sanki rüzgâr fırtınasında, zırhlı savaş gemisinde yürüyormuş gibi sallana sallana dua odasında dolaşan müdür vardı; çünkü, yetkili kişiler hep coşkulu oyun kahramanları olurlar - Neville gibi nefret etmedim ondan, Louis gibi saygı duymadım. Dua odasında hep birlikte otururken notlar düştüm. Sütunlar, gölgeler, pirinçten heykeller, itişerek dua kitaplarının ardında pul değiş tokuş eden oğlanlar, paslı tulumbanın sesi, ölümsüzlük üzerine gürleyen, bize büyük adamlarmışız gibi davranan müdür, kalçasını kaşıyan Percival vardı. Öyküler için notlar düştüm ben, cep defterimin sol köşesine yüzler çizdim, böylece onlardan daha da ayrıldım. İşte, gördüğüm biçimlerden birkaçı.

"O gün, dua odasında dümdüz önüne bakarak oturdu Percival. Bir de kendine özgü tavırla elini usulca ensesine vuruşu vardı. Kımıltıları hep olağanüstüydü. Biz hepimiz, usulca ellerimizi ensemize vurduk - başaramadık. Bütün okşamalara karşı kendini koruyan türden bir güzelliği vardı. Hiçbir yönden zamanından önce gelişmiş olmadığı için bizi yetiştirmek üzere ne yazılmışsa hepsini, kendinden hiçbir şey katmaksızın okudu; onu bunca bayağılık ve aşağılanmadan koruyan olağandışı güzellikte ağırbaşlılıkla, Lucy'nin mısır püskülü saçlarının, pembe yanaklarının kadın güzelliğinin doruğu olduğunu düşündü. Böylece korunduğu için daha sonra beğenileri olağanüstü inceliğe ulaştı. Oysa ezgi olmalı, vahşi, şen bir türkü. Hızlı, kavranamayan bir hayattan gelen av türküleri dolmalı pencereden içeri - tepeler arasında çınlayan, sönüp giden bir ses. Ürkütücü olan, beklenmedik olan, hesaba katılamayacak olan, uyumu saçmalığa dönüştüren her şey, onu düşündüğümde, ansızın doluşu-

yor kafama. Küçük gözlem aygıtının menteşeleri düşüyor. Sütunlar batıyor, müdür uçup gidiyor, ansızın esriklik sarıyor beni. Bir yarışta at sürerken düştü, bu gece Shaftesbury Caddesi'nde yürürken yeraltı treninin kapılarından taşan, o hiçbir özelliği olmayan, biçimini bulamamış yüzler, bir sürü özellikleri belirsiz Hintli, açlıktan, hastalıktan ölen insanlar, aldatılmış kadınlar, kırbaçlanmış köpekler, ağlayan çocuklar, bütün bunların hepsi bana, değerli birinin ölümüyle aç açık bırakılmış gibi göründü. Tüzeyi uygulamış olabilirdi. Korumuş olabilirdi. Kırk yaşlarında, yetkilileri şaşkına döndürebilirdi. Hiçbir ninni onu dinlendirmek için söylenmeye yeterli görünmedi bana.

"Ama, bırak dalayım yine, kaşığımla iyimserlik içinde, "arkadaşlarımızın kişilikleri" dediğimiz, o incecik nesnelerden birini daha çıkarayım: Louis'i. Gözlerini vaize dikmiş oturdu. Bütün varlığı alnında toplanmış gibi göründü; dudakları sıkılıydı, gözleri çakılıydı, ama birdenbire kahkahayla parıldadılar. Düzensiz bir kan dolaşımının bedeli olan, soğuğun yol açtığı o şişlerin acısını da çekti. Mutsuz, dostsuz, sürgünde; kimi zaman yüreğini açtığı sıralar ülkesinin kıyılarını ak köpüklü dalgaların nasıl süpürdüğünü anlatırdı. Gençliğin acımasız gözü, onun şiş eklem yerlerine dikilirdi. Evet, ama onun aynı zamanda nasıl keskin, nasıl yerli yerinde, nasıl zorlu olduğunu, karaağaçlar altında kriket izliyormuş gibi yaparak uzandığımızda, onun kırk yılda bir belli ettiği onayını nasıl beklediğimizi de hemen kavrardık. Percival'ınkine taparken onun üstünlüğüne içerledik. Çok ağırbaşlı, kuşkuluydu, ayaklarını vinç gibi kaldırırdı, ama yine de ortalıkta, çıplak yumruğuyla bir kapıyı tuzla buz ettiği masalı dolaşırdı. Ama onun tepeleri, üzerine bu türden bir sisin yapıştırılamayacağı denli çıplaktı, taşlıydı. Bir kişiyi öbürüne bağlayan o ilişkiler yoktu onun hayatında. Uzakta, gizemlerle dolu, içinde ürkütücü bir şey taşı-

yan o esin sonucu inceliğe yatkın bilge olarak kaldı. Benim (ayın nasıl tanımlanacağı üzerine) tümcelerim onun onayından geçmedi. Öte yandan da çılgınca kıskandı beni, hizmetçiler karşısında öylesine rahat olduğum için. Yoksa kendi değer yargıları onu başarısızlığa uğrattığından değil. Bu, onun disipline duyduğu saygıya eşdeğerdi. Sonuçta da başarılı oldu. Ancak mutlu bir hayat sürmedi. Oysa bak, avcumun içinde uzanırken gözü donuklaşıyor. Ansızın kişilerin ne olduğu duygusu bizi bırakıyor. Parlaklığına kavuşacağı havuza geri atıyorum onu.

"Sırada yaz göğüne gözlerini dikmiş sırtüstü uzanan Neville var. Tembel tembel, durmadan oyun alanının güneşli köşesine gidip, ne söylenenleri dinleyerek ne de yabancılaşarak bir diken pamuğu gibi yüzdü gitti aramızda. Onun aracılığıyla Latin klasiklerine hiçbir zaman tam anlamıyla dokunmadan çevrelerinde koku sürdüm durdum; bir de bizi onulmaz saplantılara sürükleyen, o direngen düşünme alışkanlıklarından kimilerini ondan aldım. Örneğin, haçların iblis belirtileri olduğu gibi. Bizim yarım yamalak aşklarımız, yarım yamalak nefretlerimiz, bu konulardaki belirsizliklerimiz onun için savunulamaz hainliklerdi. Benim gaz sobasının karşısına oturtup pantolon askılarını büktürttüğüm, salınan, tok sesli müdür, onun için engizisyon aracından başka bir şey değildi. Sonra uyuşuk, uykulu uzanarak, tembelliği için uydurduğu bir tutkuyla Catullus'a, Horace'a, Lucretius'a döndü; evet, ama titizlikle eğilip kendinden geçme içinde kriket oyuncularını ayırt ederken bir karınca yiyicinin dili denli hızlı, ustalıklı, tutkalsı bir kafayla bu Romalıların tümcelerinin her kıvrımını, bükümünü inceledi ve bir kişi, her zaman yanına oturacak bir tek kişi aradı.

"Ve öğretmen karılarının dağlar gibi korkutucu etekleri, ıslıklar çalarak gelir, ellerimiz şapkalarımıza uçardı. Korkunç bir can sıkıntısı inerdi, hiçbir şeyin dağıtmadığı, tek-

düze. Hiçbir şey, hiçbir şey, hiçbir şey yüzgeciyle bu kurşun rengi ıssız suları parçalamadı. Bu dayanılmaz sıkıntının ağırlığını kaldıracak hiçbir şey olmazdı. Ders yılları sürüp gitti. Büyüdük, değiştik; hayvanlarız elbette. Ne olursa olsun hep uyanık değiliz, içgüdüsel olarak soluk alıyor, yiyor, uyuyoruz. Yalnızca ayrı ayrı değil, nesnenin birbirinden ayırt edilmemiş lekeleri olarak da var oluyoruz. Bir tek kepçeyle bir araba dolusu oğlan süpürülüp çıkarılıyor yüzeye, kriket oynamaya, futbol oynamaya gidiyorlar. Avrupa'yı geçiyor bir ordu. Parklarda, salonlarda toplanıyor, ayrı bir varlık oluşturan her döneğe karşı çıkıyoruz (Neville, Louis, Rhoda). Ve ben Louis'in, Neville'in söylediği türden bir iki bildik ezgi duyarken, kendi eski türküsünü, arabalar, otobüsler insanları tiyatrolara taşırken şimdi çevremizde gümbürdediğini duyduğumuz, geceleri, avlulardan gelen, hemen hemen sözsüz türküsünü, hemen hemen anlamsız türküsünü söyleyen koronun sesine de karşı durulamaz biçimde yönelecek yapıdayım. (Dinle, lokantanın önünden hızla geçip gidiyor arabalar, arada bir, ırmağın ötelerinde, bir gemi denize açılırken canavar düdükleri ötüyor.) Gezginci satıcı, trende bana enfiye verse alırım. Verimli, biçimsiz, ılık, pek akıllı olmasa da çok çok rahat ve oldukça kaba saba yanlarını seviyorum olayların; kahvelerdeki, içki evlerindeki adamların, iç çamaşırları içinde yarı çıplak madencilerin, yemek, aşk, para ve bir arada güzel güzel yaşayıp gitme sınırında duran içten, kusursuz bir gösterişsizlikte konuşmalarını; yani büyük umutlar, düşünceler ya da bu türden bir şeyler bulunmayan, oldukça iyi zaman geçirmenin dışında hiçbir gösterişe kapılmayan konuşmalarını seviyorum işte. Tümünü bunların. İşte böylece, Neville surat asar, ben çok güzel bir biçimde oldukça ortak bir noktaya geldiğimde Louis, topuğu üzerinde dönerken onlara katıldım.

"Böylece balmumundan yeleğim, hiç de dengeli, düzen-

li olmaksızın, kalın çizgilerde eridi durdu; orada bir damla, burada bir damla. Şimdi bu saydamlıktan, hiçbir ayağın basmadığı, öylesine ay beyazı, ışıklı, o olağandışı güzellikte çayırlar görünür oldu, önce hem güllerle, çiğdemlerle hem de kayalar, yılanlarla dolu kırlar, benek benek şeyler, koyuluklarla utanç verici, tutucu, engelleyici şeylerle dolu kırlar. Yataktan sıçrayıverir kişi, birden ardına dek açar pencereleri, nasıl da vınlamayla havalanıverir kuşlar! Bu kanatların ansızın telaşlılığını, haykırışı, şen türküyü, kargaşayı, bu seslerin mırıltısını, şamatasını bilirsin ve tüm damlalar, sanki bahçe daha bir bütünde birleşmemiş, uçucu, kırpışan mozaik kırıntılarından yapılmış gibi parıldar, bir kuş şakır camın dibinde. Duydum bu türküleri. Bu hayali görüntülerin ardına düştüm. Joan'ları, Dorothy'leri, Miriam'ları, adlarını unuttuklarımı, caddelerde yürür, aşağılara, ırmağa bakmak için köprünün üzerinde dururlarken gördüm. Ve onların arasından bir iki uzak biçim yükseliyor, pencere kıyısında gençliğin esrik bencilliğiyle şakıyan, salyangoz kabuklarını taşlarda parçalayan, gagalarını yapış yapış tutkalsı nesneye daldıran katı, tutkulu, acımasız kuşlar; Jinny, Susan, Rhoda. Ya doğu ya güney kıyısında eğitildiler. At kuyruğu saçlar uzattılar, büyüme çağının belirtisi olan ürkütülmüş tay görünümü aldılar.

"Şeker yemek için kapıya yan yan ilk yanaşan Jinny olurdu. Karşısındakinin avcundan onu, beceriklilikle kıstırıp alır, ama kulakları sanki ısırabilirmiş gibi arkaya yatardı. Vahşiydi Rhoda, hiçbir zaman ayak uydurmayan Rhoda. Hem korkutulmuştu hem beceriksiz. Tam anlamıyla ilk kadınlaşan, kusursuz dişileşen Susan'dı. O kaynar gözyaşlarını yüzüme döküp beni kavuran oydu, o güzelim yaşlarını, korkunç yaşlarını; ikisi de olan, hiçbiri olmayan. Ozanlar, güvenliğe, oturup dikiş diken, 'Seviyorum, nefret ediyorum,' diyen, ne erinç ne gönenç içinde olan, ama şiir yaratanla-

rın özellikle beğendikleri yalın davranış biçiminin yüce, ama kendini öne çıkarmayan güzelliğini taşıyan kişiye gerek duyduklarından, ozanların tapması için doğmuştu. Sarkık sabahlığı, eski terlikleriyle kaba taş döşeli koridorlarda odadan odaya ayaklarını sürüdü durdu babası. Durgun gecelerde, bir mil ötede dalgalardan bir duvar kükreyerek devrildi. Emektar köpek öylece oturdu kaldı iskemlesinde. Evin en üst katında, dikiş makinesinin kolunu çevirip dururken kahkahalar atan, kafasız bir hizmetçinin sesi çınlıyordu.

"Bunu, Susan mendilini sıkıp 'Seviyorum, nefret ediyorum,' dediğinde duyduğum o korkunç acının ortasında bile gözlemledim. 'Önemsiz bir hizmetçi,' diye gözlemledim, 'yukarıda, çatı katında gülüyor,' ve bu küçücük sergileniş; bizim kendi deneyimlerimiz içine nasıl da yarım yamalak kavrayarak battığımızı kanıtlıyor. Her acının eteklerinde, parmağıyla gösteren, o yaz sabahı, mısırın pencerelere ulaştığı evde bana, 'Irmak kıyısındaki çayırlıkta söğüt büyüyor. Bahçıvanlar koca süpürgeleriyle süpürüyorlar. Kadın oturmuş yazı yazıyor,' diye fısıldadığı gibi fısıldayan bir gözlemci oturuyor. Böylece o beni, bizim lanetlenmiş durumumuzun ötesinde ve dışında olana, simgesel ve belki de bu yüzden sürekli olana yöneltti; eğer uyumamızda, yememizde, soluk almamızda, öylesine hayvansı, öylesine tinsel ve gürültülü hayatımızda bir süreklilik varsa.

"Irmak kıyısında büyüdü söğüt ağacı. Dümdüz çayırlıkta, Neville, Larpent, Baker, Romsey, Hughes, Percival ve Jinny'le oturdum. İlkyazda yeşilin, sonyazda turuncunun diken diken kulaklarıyla beneklenmiş o incecik tüysü yapraklar içinden bakıp telaşla koşuşturan iki büklüm yaşlı kadınları, kayıkları, yapıları gördüm. Anlamanın gelişim çizgisi üzerinde, şu ya da bu aşamayı belirtmek için çimlere kibrit çöpleri saplayıp durdum (felsefe, fen ya da kendim olabilirdi konu), bu sırada havada desteksiz yüzen aklımın püskül-

leri, bir zaman sonra kafamın içine çekip üzerinde çalıştığı uzak duyumları yakaladı; çanların uyumlu seslerini, genel mırıltıyı, gözden yiten biçimleri, bisikletini sürdükçe, dostlarımın ve söğüt ağacının dış çizgileri ardında kayıp giden hayatın kalabalık ve ayrımları ortaya konmamış kargaşasını gizleyen perdenin ucunu kaldırıyormuş görünen bisikletli kızı.

"Bizim sonsuz akışımıza tek başına direndi ağaç. Çünkü, ben değiştim durdum; Hamlet'tim, Shelly'dim, Dostoyevski'nin romanlarından birindeki şimdi adını unuttuğum kahramandım, bütün bir dönem boyunca inanılmaz biçimde Napolyon'dum; ama en başta Byron'dum elbette. Bir zamanlar haftalar boyunca, uzun adımlarla odalara girmek, usulca kaşlarımı çatarak sandalyelerin arkasına paltoyu, eldivenleri fırlatmak, oyunda benim payıma düşen bölümdü. Tanrısal şuruptan bir yudum daha almak için kitaplığa gidiyordum durmadan. Böylece, o korkunç tümceler yaylımını, pek de uygun düşmeyen birine yönelttim; şimdi evli olan bir kıza, şimdi gömülen bir kıza; her kitap, her pencere içi, beni Byron yapan kıza yazılmış, bitmemiş mektuplarla çöplüğe dönmüştü. Çünkü, zordur başkasının tarzını kullanarak bir mektubu bitirmek. Kan ter içinde vardım evine, armağanlar verdik birbirimize; ama bu yoğunluk için daha yeterince olgunlaşmış olmadığımızdan kuşkusuz, onunla evlenmedim.

"İşte yine ezgi olmalı burada. O vahşi av türküsü değil, Percival'ın ezgisi değil; ama sızılı, genizden, içerilerden gelen hem de tarlakuşu gibi yükseklerde uçan, ilk aşkın uçucu anını tanımlamaya kalkışan bu salkım saçak, bu budala taslakları –nasıl da gereğinden çok bilinçli, nasıl da gereğinden çok akla yatkın!– söküp atmak için çınlayan türkü. Mor bir cam kaydırılıyor günün üzerinden. O gelmeden önceki odaya bak, bir de gittikten sonrakine. Dışarıda

can kaygısına düşmüş suçsuzlara bak. Ne görüyor ne duyuyorlar, yine de gidip durmaktalar. Bu parıltılı, ama yapış yapış ortamda kımıldarken her hareketin nasıl bilincinde kişi - bir şey yapışıyor, bir şey eline bulaşıyor, bir gazeteyi kaldırırken. Sonra bağırsakların boşaltılması, dışarı çekilmesi, örümcek ağı gibi örülmesi, acı içinde bir dikenin çevresine sarılması. Sonra eksiksiz bir ilgisizliğin fırtına gibi patlaması, ışığın söndürülmesi, sonra ölçüsüz, sorumsuz sevincin geri dönüşü; bazı tarlalar, sonsuza dek yemyeşil parıldar görünür ve masum kır görünümleri sanki ilk tanın aydınlığındaymış gibi ortaya çıkar - bir yeşil parçacığı işte örneğin Hampstead'da; tüm yüzler aydınlanır, hepsi ılık sevincin suskunluğunda birleşir, sonra bütünlenmenin gizemli duyumu, sonra o gıcırtılı, köpek balığı derisi gibi sertlik - o mektubu almadığında, o gelmediğinde, titreyen duyumun kara okları. Diken diken kuşkuların sivri uçları fırlayıverir dışarı; korku, korku, korku - ama kişinin gerek duyduğu, ardıl şeyler değil de bir köpek havlaması, bir iniltiyken, bu ardıl tümceleri acı içinde, incelikle işlemenin yararı ne? Ve yıllar sonra bir lokantada paltosunu çıkaran o orta yaşlı kadını görmek.

"Ama dönelim yine. Haydi yine, hayatın, parmaklarımızda çevirdiğimiz küre biçiminde sağlam bir öz olduğu aldatmacasını sürdürelim. Haydi, yalın, akla yatkın bir öykü oluşturabilirmişiz gibi yapalım, böylece bir olay öldürüldüğünde –aşk örneğin– düzenli biçimde bir sonrakine geçebilelim. Bir söğüt ağacı olduğunu söylüyordum. Dökülen dallarının sağanağı, buruş buruş, kıvrımlı kabuğu, bizim yanılsamalarımız dışında kalan, ama yine de onları durduramayan, o an için onlarla değiştirilen, bizim hayatlarımızda olmayan bir katılıkla donuk, durağan olanın ötesini gösteren şeylerin duyumunu veriyordu. Bu yüzden açıklamayı yapar o, ölçüyü o sağlar; biz akar değişirken nedenini o tartıp bi-

çer görünüyor. Örneğin, Neville çayırda benimle birlikte otururdu. Dalların içinden, ırmakta bir kayığa ve kesekâğıdından muz yiyen delikanlıya doğru onun bakışını izlerken, ama daha başka ne, bu denli açık seçik olabilir, derim? Görünüm öylesine yoğunlukla kopartılmış, onun görüşünün niteliği öylesine içine işlemişti ki, bir an söğüt ağacının dalları arasından ben de görebildim; kayığı, muzları, delikanlıyı. Sonra soldu o.

"Belli belirsiz, orada burada dolaşarak gelirdi Rhoda. Arkasına gizlenmek için, etekleri uçuşan cüppe içinde her bilge kişiyi, nallı ayaklarıyla çimlerde dönüp duran her eşeği kullanırdı. Onun gri, onun ürkütülmüş, onun hayallerle dolu gözlerinin derinliklerinde nasıl bir korku dalgalanırdı, gizlerdi kendini, aleve dönüşürdü? İşte böylesine kaba saba ve kinci olan bizler, o denli de kötü değiliz. Bizim özden gelen bir iyiliğimiz var, elbette; yoksa benim hemen hemen hiç tanımadığım biriyle böylesine rahatça konuştuğum gibi konuşmak olanaksız olurdu -duruverirdik. Onun gördüğü söğüt ağacı, hiçbir kuşun şakımadığı gri çölün kıyısında büyüyordu. O baktığında yapraklar kuruyup büzülürlerdi, o önlerinden geçerken acı içinde sallanırlardı. Tramvaylar, otobüsler caddede boğuk seslerle kükrer, kayaların üzerinden aşar, öfke içinde koşuştururlardı. Belki de vahşi hayvanların gizlice su içmeye indikleri havuzun kıyısında, güneş ışığıyla aydınlanmış, tek başına bir sütun dururdu.

"Sonra Jinny gelirdi. Ağaçta parıldatırdı yalımını. Kıvrım kıvrım bir gelincik gibiydi, ateşliydi, kuru tozu içme isteğiyle susuzdu. Ok gibi fırlayarak ipincecik, hiç de kışkırtıcı olmaksızın, hazırlanmış gelirdi. İşte böyle, küçücük alevler, kuru topraktaki çatlaklar üzerinde, kırık çizgilerle dolaşıyor demek ki. Söğüt ağaçlarını oynaştırdı, ama yanılsamalar içinde değil; çünkü, orada olmayan hiçbir şeyi görmez-

di. O ağaçtı, ırmak şuradaydı, öğle sonrasıydı, biz buradaydık, ben ince yünlü giysilerim, o yeşiller içindeydi. Geçmiş yoktu, gelecek yoktu; ışıktan halkası içinde yalnızca o an, bizim bedenlerimiz ve karşı konulamaz o doruk noktası, esriklik vardı.

"Louis, sakınarak yağmurluğu yere yayıp (abartmıyorum) çimenlere uzandığında, varlığını herkese onaylatırdı. Korkunçtu bu. Onun güçlü kişiliğini, eklem yerlerindeki şişler yüzünden bezlere sarılmış kemikli parmaklarıyla bozulamayacak bir gerçeklik pırlantası araştırışını selamlayacak bir düşünme yeteneğim vardı. Çimenlerde, onun ayakları dibindeki deliklere, kutular dolusu yanmış kibrit gömdüm. Onun acımasız, iğneli dili benim tembelliğimi aşağıladı. O pis, çamur gibi hayal gücüyle büyüledi beni. Onun kahramanları melon şapkalar giyer, on pounda piyano satmaktan söz ederlerdi. Onun görünümleri içinden tramvaylar böğürerek geçer, fabrikalar keskin dumanlarını püskürtürlerdi. Yılbaşı günü, kadınların yatak örtüleri üzerinde sarhoş, çırılçıplak uzandıkları bayağı sokaklarda, kasabalarda dolaşırdı. Sözcükleri ateş kalelerinden düşer, suya çarpar, onu havaya sıçratırdı. Bir tek sözcük buldu, ay için bir tek sözcük. Ondan sonra kalkıp gitti; hepimiz kalktık, hepimiz gittik. Ama ben duraklayarak ağaca baktım ve sonbaharda, alev alev, sarı dallara bakarken bir tortu oluştu; ben oluştum; bir damla düştü, ben düştüm - yani, tamamlanmış bir deneyimden ben ortaya çıkmıştım.

"Kalktım, yürüyüp gittim - ben, ben, ben; Byron, Shelley, Dostoyevski değil, ben, Bernard. Kendi adımı bir iki kez yineledim bile. Bastonumu sallayarak bir dükkâna girdim, gümüş çerçeve içinde Beethoven'ın resmini satın aldım - öyle, müzik sevdiğimden falan da değil. Müzik sevgisinden değil de, hayatın tümü, onun ustaları, serüvenciler, arkamda upuzun sıra olmuş o görkemli kişiler belirdiği

için; ben mirasçıydım, ben bir şeyi sürdürendim, bir tansık sonucu bu taşıyıp durma görevine atanmış kişiydim ben. Böylece bastonumu sallayarak gururdan değil de alçakgönüllülükten gözlerime bir zar inmiş, caddeden aşağı yürüdüm. Kuş kanatlarının ilk hışırtısı, şen türküler, bağrışma uçup gitmişti; şimdi biri gelir, biri gider o eve, o kupkuru, uzlaşmasız, bir sürü insanla dolu eve; bütün gelenekleriyle, nesneleriyle, çöp birikintileriyle, masalar üzerinde sergilenmiş hazineleriyle dolu o yere. Amcamı da hatırlayan aile terzisine gittim. İlk olarak karşımıza çıkan yüzler gibi (Neville'in, Louis'in, Jinny'nin, Susan'ın, Rhoda'nın yüzleri gibi) bir yerlerden kesilip çıkarılmamış; karmakarışık, organsız ya da organlarını o denli çabuk değiştirdikleri için öyle görünen yüzleriyle bir sürü kişi ortaya çıktı. El değmemiş kuşkunun ve esrikliğin en tuhaf biçimi içinde, hem kulaklarıma dek kıpkırmızı kesilip, hem aşağılayarak yüzüme inen bu tokadın karşısında durdum; o birbirinin içine girmiş duyumların, karmaşıklığın, ezici güçlerin, her yerden, aynı anda dört bir koldan gelen hayat sarsıntılarına tümden hazırlıksız oluşun karşısında kalakaldım. Kişiyi nasıl da altüst eden bir durum! Bir sonra ne diyeceğini bilememek nasıl da alçaltıcı; her taş parçasını açık seçik ortada tutan çöl gibi parıldayan o acılı sessizlikler ve sonra hiç de söylenmeyecek bir söz etmek, ardından, o çürütülemez içtenliğin top ateşine tutulduğunu anlamak; kişi böylesine bir şeyi, beş para etmez, sıradan duyarlılıklara karşılık olarak seve seve verirdi, ama Jinny'nin bütün rahatlığı içinde yaldızlı bir sandalyede, ışıklar saçarak oturduğu o toplantıda yapılamazdı böyle şey.

"Sonra, bir hanım etkileyici bir tavırla, 'Gel benimle,' der. Alır seni kendi yatak odasına götürür, yakınlığıyla seni onurlandırır. Hanımlı, beyli konuşmalar kendi adlarınızı kullanmaya; kendi adlarınız takma adlara dönüşür. Hindis-

tan, İrlanda ya da Fas için neler yapılmalıdır? Şamdanlar altında süslü püslü duran yaşlı beyler, yanıtlar bu soruyu. Kişi, kendini şaşkınlık verici ölçüde bilgiyle donatılmış bulur. Dışarıda birbirine karışmış güçler kükrer, biz içeride o çok özel, açık seçik yaşantımızı sürdürürüz ve gerçekten haftanın hangi günü olursa olsun burada, bu küçük odada onu yarattığımız duygusuna kapılırız. İster cuma olsun, ister cumartesi. Yumuşacık ruhun üzerinde, sedefli, pırıltılı duyumların gagalarını boşu boşuna vurdukları bir kabuk oluşur. Benim üzerimde, ötekilerden daha önce oluştu. Ötekiler tatlılarını bitirdikten az sonra ben armudumu kesmeye başlayabildim. Ansızın tıkanmayla inen susku içinde tümcemi bitirebildim. Yetkinliğin tuzaklar kurduğu mevsim de budur. Kişi, sağ ayak parmağına sicim bağlayıp erken kalkarak İspanyolca öğrenebileceğini düşünür. Buluşma defterinin küçük bölmelerini, sekizde akşam, bir buçakta öğle yemekleriyle doldurur. Yatağının üzerine yayılmış gömlekleri, çorapları, boyunbağları vardır.

"Ama yanlış bu; bu tamı tamına doğruluk, bu düzgün askerce ilerleyiş, bu uygunluk yalnızca bir yalan. Hep bunun altında, çok derinlerde olan bir şey var; tam kararlaştırılmış saatte, beyaz yeleklerimiz, çok incelikli kurallarımızla buluşma yerine gittiğimizde bile –bir hanım elinden tutup masadaki yerine otururken bile– kırık dökük hayallerden, çocuk şarkılarından, sokaklardaki haykırışlardan, yarım bırakılmış tümcelerden, görüntülerden, karaağaçlardan, söğüt ağaçlarından, süpüren bahçıvanlardan, yazı yazan kadınlardan bir yükselen, bir batan bu her şeyden oluşmuş ırmak, gümbürder durur. Kişi, masa örtüsünün üzerinde çatalı yerli yerine yerleştirirken bile, binlerce yüz, kendini tuhaf biçimlere sokar. Kaşıkla çorba tasında yakalayıp çıkaracağı, olay diye adlandıracağı hiçbir şey yoktur kişinin. Yine de bu ırmak, bütün canlılığı ve derinliğiyle durur. Onun içine dalıp gitmiş-

ken birdenbire gelen bir ipucu ya da bir neden bana çarptığında, ağzımdaki iki lokma arasında durup içinde belki de bir tek kırmızı çiçek olan vazoya uzun uzun bakardım. Ya da Strand boyunca yürürken o güzelim, inanılmaz, hayali kuş, balık ya da alev alev yanan kıyılarıyla bir bulut, yüzerek gelip peşimi bırakmayan bir düşünceyi bir kez ve sonsuza dek kapadığında, 'İşte aradığım tümce bu,' derdim, ardından, vitrinlerdeki boyunbağlarının, eşyaların yenilenmiş büyülerini içime sindirerek yürüyüp giderdim.

"Dokunulması ne katı ne de soğuk olan o kristalin, hani şu hayat küresi dedikleri şeyin, incecik havadan duvarları var. Bastırsam üzerlerine, hepsi patlayıverecek. Bu kazandan tümlenmiş ve yetkinleşmiş olarak hangi tümceyi çıkarırsam çıkarayım, yakalanmaya boyun eğmiş, oltaya dizili altı küçük balık o gerçekte; ve bu sırada milyonlarca balık, kaynayan gümüş gibi kazanı fokurdatarak sıçrayıp, cızırdayarak parmaklarım arasından kayıyor. Yüzler üşüşüyor belleğime, yüzler, yüzler –baloncuğumun duvarlarına güzelliklerini bastırıyor– Neville, Susan, Louis, Jinny, Rhoda, daha binlercesi. Nasıl da olanaksız, onları doğru olarak sıraya koymak; birini ayrı olarak çekip almak ya da bütünün anlamını açıklamak - müzikte olduğu gibi yine. Uyumu ve uyumsuzluğuyla, üstte ezgileri, altta karmaşık, kalın sesleriyle nasıl bir senfoni; sonra nasıl da olgunlaşıverdi! Her biri kendi ezgisini çaldı kemanla, flütle, borazanla, davulla ya da herhangi bir gereçle. Neville'le, 'Haydi bakalım Hamlet üzerine tartışalım.' Louis'le bilim, Jinny'le aşk. Sonra bir anlık kızgınlık içinde hoop ver elini Cumberland; bir handa sessiz bir adamla koskoca bir hafta, yağmur şakır şakır iniyor pencere camlarından ve akşam yemeği olarak durmadan koyun eti, koyun eti, koyun eti. Ama yine de o hafta, deftere geçmemiş duyumların karmaşıklığı içinde sapasağlam bir taş olarak kalıyor. İşte o zaman domino oynamıştık,

kart koyun etini tartışmıştık. O zaman tarlalarda yürümüştük. Ve kapının çevresinde ortalığı gözleyen küçük kız, beni Byron yapan kızın köyden soylu biriyle evlenmekte olduğunu öğrendiğim mavi kâğıda yazılmış o mektubu verdi bana. Tozlukları olan bir adam, eli kırbaçlı bir adam, yemekte şişko öküzler üzerine nutuk atan bir adam - alay ederek bağırdım, yarışan bulutlara baktım, kendi başarısızlığımı duydum; özgür olma isteğimi; kurtulma; bağımlı olma; bir sonuca varma; sürdürme; Louis olma; kendim olma; yağmurluğum sırtımda, tek başıma dışarı çıktım, ölümsüz tepelerin altında hırçınlığımı ve hiç de yüce gönüllü olmadığımı duydum, hana döndüm, ete çattım, bavulumu topladım; haydi gerisingeri, kargaşanın, işkencenin içine.

"Boş ver, iyidir hayat, yine de dayanılabilir hayata. Pazartesiyi salı izler, sonra çarşamba olur. Bilinç halkalar geliştirir, kimliğin güçlenir, acılar olgunlaşma içinde eritilir. Gittikçe çoğalan mırıldanma ve dayanıklılık içinde açıp kapayarak, kapayıp açarak bütün varlığın, bir saatin zembereği gibi içeri-dışarı yayılıyor görünene dek gençliğin telaşlılığı ve coşkusu ile koşulur. Nasıl da hızlı akar ırmak ocaktan aralığa doğru! Bir tek gölge bile düşürmeyecek denli yakınımızda gelişen olayların seliyle sürüklenip götürülüyoruz. Yüzüyoruz, yüzüyoruz...

"Bununla birlikte, kişi sıçramalar yapmak zorunda olduğundan (size bu öyküyü anlatmak için) sıçrıyorum, burada, bu noktada ve şimdi tam anlamıyla her yerde bulunabilecek türden bir nesnenin üzerine konuyorum. Diyelim ki, ocak demirinin ve maşanın üzerine; çünkü, şu beni Byron yapan kız evlendikten sonra, üçüncü Bn. Jones diyeceğim o kızın saçtığı ışık altında gördüm onları. O, birini akşam yemeğine beklerken belli bir giysiyi giyen, belli bir gülü seçen, karşısındakine, tıraş olurken, 'Dur bakalım, dur bakalım, bu önemli bir olay,' dedirten kızdır. Sonra kişi, 'Ya ço-

cuklara nasıl davranıyor,' diye sorar. Şemsiyesini biraz beceriksizce tuttuğunu gözlemler, ama köstebek kapana kıstırıldığında üzüldü ve sonuç olarak da, kahvaltıda (tıraş olurken evliliğin bitmez tükenmez kahvaltılarını düşünüyordum) ekmeği tümden yavanlaştırmayacaktı - kahvaltıda, ekmeğin üzerine bir yusufçuğun tünediğini görmek bu kızın karşısında oturan birini şaşırtmayacaktı. Yeryüzünde yükselme tutkum için esin kaynağı da oldu; o güne dek iğrenç görünmüş olan yeni doğmuş bebeklerin yüzlerine de tanıma isteğiyle baktırdı beni. Ve akıl çarpıntılarının küçücük, zorlu vuruşları –tik takları, tik takları– daha görkemli bir uyuma büründü. Oxford Caddesi'nde dolandım durdum. Oğullarımı, kızlarımı düşünerek biz bir şeyleri sürdürenleriz, biz mirasçılarız, dedim ve eğer bu duygu, saçma görünecek denli tantanalıysa kişi onu bir otobüse atlayarak, akşam gazetesi satın alarak gizliyorsa da bu, kişinin botlarını bağladığı, değişik uğraşlara dalmış eski arkadaşlara şimdi bir şeyler söylediği coşkunluk içinde, tuhaf bir öğe oluyor yine de. Tavan arasını konut edinmiş Louis; her zaman ıslak olan çeşmenin perisi Rhoda; her ikisi de o sıralar benim için öylesine olumlu olan şeye ters düştüler; her ikisi de bana öylesine açık seçik gelen şeyin (ki evlenirdik, evcilleşirdik) öteki yüzünü gösterdiler; bu yüzden sevdim onları, acıdım onlara, değişik yazgılarından ötürü derinden kıskandım da onları.

"Şimdi çoktan ölmüş olan bir biyografi yazarım vardı bir zamanlar, ama hâlâ gurur okşayıcı yeğinliğiyle ayak izlerimi izlemiş olsaydı, burada, 'Bu sıralarda Bernard evlendi, bir ev satın aldı... Dostları onda, gittikçe büyüyen evcilleşmeyi gözlemlediler... Çocukların doğumu onda gelirini çoğaltılması gerektiği konusunda tutkular uyandırıyordu,' derdi. Biyografi yazma biçimi bu ve nesnenin yıpranmış parçalarını, işlenmemiş kıyılarıyla nesneyi tümlemeye yarıyor. Hepsinin öte-

sinde, eğer kişi mektuplara 'Sayın Bay' diye başlıyor, 'Saygılarımla' diye bitiriyorsa biyografi yazma biçiminde eksik bir yan bulamaz; yaşantılarımızın gürültü patırtısı içine Romalıların yolları gibi yayılmış bu söz dizilerini küçük göremez; çünkü onlar bizi, polisin ağır ve ölçülü bakışlarıyla uygar biri gibi adımlar atarak yürümeye zorluyor; o sırada dişlerimiz arasından saçmasapan bir şey mırıldanıyor olsak bile: 'Hav hav, havlıyor köpekler'; 'Haydi gel bakalım, haydi gel bakalım, ölüm'; 'Gerçek akılların evliliğine salıverme beni' falan filan. 'Uğraşında bazı başarılar elde etti... Amcalarının birinden az bir para kaldı kendisine' - işte, böyle sürdürür biyografi yazarı ve eğer kişi pantolon giyiyor, onu askılarla sımsıkı yukarı çekiyorsa, bunu söylemelidir; ama yine de arada bir böğürtlen toplamaya gitmek için ayartılır; bütün bu sözcük dizilerini yassı taşlar gibi suyun yüzünde kaydırmak için ayartılır. Ama bunu söylemelidir kişi.

"Ben, yani demek istiyorum ki belli tipte bir adam oldum; birinin tarlada dar bir yolu geçip gitmesi gibi yaşantımın kendi dar yolunu kazıyarak. Potinlerim sol yanlarından biraz aşındı. Ben içeri girdiğimde, yeniden belli düzenlemeler oluştu. 'İşte Bernard!' Nasıl da değişik biçimlerde söyler bunu herkes! Bir sürü oda var, bir sürü Bernard. O, çekici, ama güçsüz olan vardı; güçlü, ama kendini beğenmiş; o çok yüce, ama acımasız, şu çok iyi çocuk, ama kuşkusuz, o can sıkıcı adam; sevimli, ama soğuk; salkım saçak giyinen, ama –geç yan odaya– züppe, hayata bağlı, çok güzel giyinmiş olan. Oysa kendi gözümde ne olduğum oldukça değişikti; bunların hiçbiri değildim. En keskin biçimiyle orada, karımla birlikte kahvaltı masasındaki ekmeğin karşısına çakılmaya yöneldim; şimdi artık o, benimle karşılaşacağını umduğunda belli bir gülü takan, tıpkı ağaç kurbağasının yeşil yaprağın tam uygun gölgesinde gizlenmesini sağlayan bitkininkine benzer bilinçsizlik içinde var olduğum duygu-

sunu veren kız değil de bütünüyle benim karım olmuştu. 'Versene' derdim. 'Süt' diye yanıtlayabilirdi ya da 'Mary geliyor' -tüm çağların yağmalarının mirasçıları olanlar için basit sözcükler, ama o sırada, gün be gün, kişi kahvaltıda kendini tümlenmiş, tek parça duyduğunda hayatın o dopdolu gelgiti içinde söylendiğinde değil. Kaslar, sinirler, bağırsaklar, kan damarları, varlığımızın bobinlerini ve yaylarını, dilin ok gibi fırlayışları ve titreşimleri kadar motorun bilinçsiz mırıltılarını da oluşturan her şey, olağanüstü bir biçimde işlevini yerine getirdi. Açıp kapayarak, kapayıp açarak, yiyip içerek, kimi zaman konuşarak - bütün oluşum, bir saatin zembereği gibi bir yayılıyor, bir içeri çekiliyor göründü. Kızarmış ekmek ve tereyağı, kahve, kızarmış domuz eti, *The Times* gazetesi ve mektuplar. Ansızın acı acı çaldı telefon ve ben bilinçli olarak kalktım, telefona gittim. Kapkara ağzı kaldırdım. Onun aracılığıyla aklımın, kendisine söylenenleri sindirecek duruma geleceği erinci belleğimde tuttum - bu belki de (bu tür hayalleri vardır kişinin) İngiltere İmparatorluğu'nun bir buyruğunu üstlenmek olacaktı; kendi dinginliğimi gözlemledim; uyanıklığımın atomlarının nasıl da olağandışı bir canlılıkla dağıldığını, durgunun çevresinde kaynaştığını, söylenenleri sindirdiğini, kendilerini yeni olaylar dizisine uydurduğunu; kulaklığı yerine koyduğumda, kendi bölümümü oynamaya çağrıldığım, ne olursa olsun, kuşkusuz bunu yapabileceğim, daha varlıklı, daha güçlü, daha karmaşık bir yeryüzü yaratmış olduğunu gördüm bu atomların. Şapkamı başıma geçirerek yeryüzüne attım adımımı, şapkalarını başlarına geçirmiş çok sayıda adamla dolu yeryüzüne ve itişip kakıştık, trenlerde, yeraltı trenlerinde yüz yüze geldikçe, yarışmacıların, yoldaşların duygudaşlığıyla birbirimize göz kırptık; binlerce tuzak ve kaçışla bağlanmıştık birbirimize, aynı sonuca varmak için, hayatımızı kazanmak için.

"Hoştur hayat. İyidir hayat. Hayatımın yalın ilerleyişi doyurucudur. Sağlığı yerinde sıradan adamı al ele. Yemek yemekten, uyumaktan hoşlanır. Temiz havayı koklamaktan, Strand'dan aşağı canlı adımlarla yürümekten hoşlanır. Ya da kırlarda, bir bahçe kapısında öten bir horoz vardır; tarlanın çevresinde dörtnala koşturan bir tay vardır. Hep bir şeylerden sonra bir şeyler yapılmalıdır. Pazartesiyi salı izler; salıyı çarşamba. Her biri o aynı gönenç dalgacığını yayar; aynı ritim eğrisini yineler; taptaze kumu bir ürpertiyle örter ya da onsuz ağır ağır geri çekilir. Böylece, varlık halkalar geliştirir, kimlik güçlenir. Havaya fırlatılıvermiş, her dönemden hayatın vahşi, zorlu esintileriyle oraya buraya savrulmuş bir tohum serpintisi gibi coşkun ve sinsi olan şey, şimdi bir yönteme bağlı, düzenli ve bir amaçla savruluyor -yaa, öyle geliyor işte insana.

"Tanrım, nasıl da hoş! Tanrım, nasıl da iyi! Nasıl da dayanılır türden küçük dükkâncıların hayatı, derdim; tren kenar mahallelerden geçerken ve yatak odalarındaki ışıkları görürken. Pencerede durmuş, ellerinde torbaları akın akın kentte inen işçilere bakarken karınca yuvası denli erke dolular, dedim. Ne katılık ne erke ne bedensel yeğinlik, dedim, ocak ayında bir kar parçası üzerinde, topun ardından, beyaz iç çamaşırlarıyla koşuşturan adamları gördüğümde. Şimdi önemsiz bir şey yüzünden hırçınlaştığım için –et olabilir bu– küçücük bir dalgayla bu korkunç dengeyi bozmak gereksiz bir eğlence düşkünlüğü gibi göründü, ki bu dengenin titreşimi, çünkü çocuğumuz doğacaktı neredeyse, evlilik yaşantımızdaki sevinci çoğaltıyordu. Yemekte abuk sabuk konuştum durdum. Sanki milyoner gibi, beş şilingi fırlatıp atabilirmişim gibi saçmasapan sözler ettim ya da tam bir baca onarıcısı gibi, bilinçle tabureye takılıp sendeledim. Yatmaya giderken merdivenlerde tartışmamızı sonuca bağladık; pencerenin önünde durup mavi bir taşın içi denli duru olan gök-

yüzüne bakarken, 'Çok şükür,' dedim, 'bu düzyazıyı kırbaçlayıp şiire dönüştürmemiz gerekmiyor. Küçücük bir dil yeterli.' Çünkü, görüntünün boşluğu ve apaçıklığı, ne türden olursa olsun hiçbir engel çıkarmıyor; yaşantılarımızı bu diken diken bacaların, çatıların ötesine, o kusursuz sınıra doğru sürekli açılmaya bırakıyor görüntü.

"Bu zorlu ölümün içine -Percival'ın ölümüne. 'Hangisi mutluluk?' dedim (çocuğumuz doğmuştu); 'Hangisi acı?', merdivenlerden aşağı inerken bedenimin iki yanını göz önünde tutup tam anlamıyla nesnel bir tümce kurarak. Evin durumunu da inceledim, perde uçuşuyor, aşçı türkü söylüyor, yarı açık kapıdan giysi dolabı görünüyor. Aşağı inerken, 'Ona (kendime) bir anlık zaman ver,' dedim; 'Şimdi, bu konuk odasında acı çekecek. Hiç yolu yok.' Ama acıya sözcükler yetmiyor. Haykırışlar olmalı, çatırtılar, yarıklar, basma örtüler üzerinden geçen beyazlık, zaman ve yer duygularıyla bölünme; aynı zamanda, gelip geçen nesnelerdeki olağanüstü durgunluk duygusu; çok uzak ve sonra çok yakın sesler; etin bıçaklanması ve fışkıran kan, ansızın bükülen bir eklem yeri- bütün bunların altında çok önemli, ama, uzak, yalnızlıkta yakalanabilecek bir şeyler beliriyor. Böylece çıktım sokağa. Onun hiçbir zaman göremeyeceği ilk sabahı gördüm; serçeler, bir çocuğun ipin ucunda sallandırdığı oyuncaklara benziyordu. Nesneleri hiçbir yere oturmamış olarak, dışarıdan görmek ve onların kendi içlerindeki güzelliği anlamak, nasıl da tuhaf! Ve sonra bir yükün kalkmış olduğu duygusu; gösteriş, aldatmaca, gerçek olmayanın geçip gitmiş olduğu, yürüdükçe kişiyi görünmez ve yürüdükçe nesneleri ardını gösterir yapan bir çeşit saydamlıkla yeğinliğin gelmiş olduğu duygusu, nasıl da tuhaf. 'Ve şimdi, başka ne bulgulanacak?' dedim, onu sımsıkı tutabilmek için gazete yaftalarına boş verip gittim, resimlere baktım. Meryem Analar ve sütunlar, kemerler ve porta-

kal rengi ağaçlar, hâlâ yaratılışın ilk gününde oldukları gibi, ama acıyla da tanışmış öylece asılı durdular ve ben bakakaldım. 'İşte,' dedim, 'aramıza hiç kimse girmeksizin birlikteyiz.' Bu özgürlük, bu bir şeylere karşı bağışıklık kazanmış olma duygusu, zafer gibi göründü o sıra ve bende öylesine esriklik uyandırdı ki bazı bazı giderim oraya, şimdi bile, o esrikliği ve Percival'ı yeniden bulabilmek için. Ama sürekli olmadı o. Kişiye işkence eden şey aslında akıl gözünün korkunç eylemi –nasıl düştü nasıl görünüyordu, nereye taşıdılar onu; peştamallı adamlar, ipler çekerek; sargılar ve çamur. Sonra anıların korkunç saldırısı; önceden sezmiş olmamak, bir şeylerin önünü alamamış olmak– onunla Hampton Sarayı'na gitmedim. O kocaman pençe yaralar açtı; o zehirli diş parçaladı; gitmedim. Onun tedirginlik içinde karşı çıkmalarına, bunun hiç de önemli olmadığını, ne diye araya başka şeyler sokacağımızı, ne diye kimselerin karışmadığı birlikteliğimizi bozacağımızı söylemesine karşın hâlâ surat asarak yineledim, gitmedim ki ve böylece bu işgüzar şeytanlarca tapınaktan kovulmuş olarak Jinny'ye gittim; çünkü bir odası vardı; küçücük masalar, masaların üzerine saçılmış küçücük süslerle dolu bir odası. Gözyaşlarına boğularak orada içimi döktüm - Hampton Sarayı'na gitmemiştim ki. Ve o, benim için incir çekirdeği doldurmayacak, ama ona işkence eden başka şeyleri hatırlayarak, paylaşamadığımız bir şeyler olduğunda hayatın nasıl da solup gittiğini gösterdi bana. Az sonra da, bir notla hizmetçi girdi içeri; Jinny, yanıtlamak için döndüğünde, ben, ne yazdığını, kime yazdığını bilme isteği duyduğumda, Percival'ın mezarı üzerine düşen ilk yaprağı gördüm. Bu anı iteleyip ötesine geçtiğimizi ve onu sonsuza dek arkamızda bıraktığımızı gördüm. Ve sedirde yan yana oturarak kaçınılmaz biçimde, ötekilerin söyledikleri şeyleri hatırladık; 'gün zambağı daha da durudur mayıs sonlarında'; Percival'ı zambak-

la karşılaştırdık - saçlarının dökülmesini, yetkili kişileri şaşkına döndürmesini, benimle birlikte yaşlanmasını istediğim Percival'ı; daha şimdiden zambaklarla örtülmüştü.

"Böylece, o anın içtenliği yok olmuştu; böylece, o simgesel bir şey oldu, ben buna katlanamadım. Haydi Allah aşkına, bu zambak - tatlısı zamkı sızdırmak, onu sözcük dizileriyle örtmektense, gel, kahkahanın ve eleştirinin sövüp saymalarına sığınalım, diye bağırdım. Ayrıldım yanından, hiçbir geleceği ve düşünce inceliği olmayan, o ana tam bir doğrulukla saygı duyan Jinny, bedenine kırbaçla şöyle dokunuverdi, yüzünü pudraladı (ki bu yüzden sevdim onu), rüzgârdan bozulmasın diye eliyle saçını bastırarak eşikte dururken bana el salladı; saygı uyandırdı bende bu tavrı, sanki vardığımız yargıyı onaylıyormuş gibi - koyvermeyecektik zambaklar büyüsün.

"Sokağın o bayağı hiçliğini, sundurmalarını, pencere perdelerini, alışveriş yapan kadınların gri-sarı giysilerini, açgözlülüğü ve erincini, atkılara sarınmış yaşlı adamların temiz hava alışlarını, karşıdan karşıya geçenlerin sakınan tavırlarını, hayatı sürdürmek adına gösterilen evrensel kararlılığı, hayal kırıklığına uğramış bir açıklıkla gözlemledim; aslında siz hepiniz çılgınlar ve ahmaklarken, dedim, herhangi bir çatıdan gelişigüzel bir kiremit uçabilir, bir araba yoldan çıkabilir; çünkü sarhoşun biri elinde değnekle yalpalayıverdi mi, ne uyum ne de akla yakın bir yan vardır bu işte. Hepsi bu. Ben sahnenin ardına geçmesine izin verilmiş biri gibiydim; dekorların nasıl yapıldığının gösterildiği biri. Yine de kendi gizli yuvama döndüm, yukarı çoraplarımla süzülmem gerektiği konusunda hizmetçi kızca uyarıldım. Çocuk uyuyordu. Odama çekildim.

"Bir kılıç, bu duvarları tuzla buz edecek hiçbir şey yok muydu; bu korunmayı, bu çocuklar yaratmayı, perdeler ardında hayatı, kitaplar ve resimlerle her gün bir şeylerin içi-

ne biraz daha dalmayı, bağlanmayı tuz buz edecek. Louis gibi yetkinlik isteyerek hayatını yakıp yıkmak daha iyi ya da Rhoda gibi bizleri bırakıvermek, üzerimizden uçuvermek çöllere doğru; milyonlar içinden birini, yalnızca bir kişiyi seçmek Neville gibi Susan gibi olmak daha iyi, güneş ısısından ve don yeniği çimenlerden nefret etmek, sevmek onları; Jinny gibi olmak, doğru, hayvansı. Hepsinin kendilerine özgü bir esriklikleri vardı; ölümle duygudaşlıkları; kendilerini ayakta tutan bir şeyleri. Böylece, beceriksiz parmaklarla onların değerli taşlarını sakladıkları kilitli kutularını açmaya çalışarak, sırayla birer birer konuk gittim dostlarıma. Birinden ötekine gittim, acım elimde, –hayır, acı değil, hayatlarımızın akla sığmaz doğasıyla– onlar incelesinler diye. Kimileri papazlara gider, kimileri şiire; ben dostlarıma giderim, kendi yüreğime giderim; ben, sözcük dizileri ve kırık dökük parçacıklar arasında kırılmamış bir şey aramaya - ne ayda ne de ağaçta yeterli güzelliği bulan ben; bir kişinin bir başkasına dokunmasıyla yetinen, ama bunu bile yakalayamayan ben, öylesine kusurlu, öylesine güçsüz, öylesine anlatılamaz yalnız ben. İşte orada oturdum.

"Bu olsun mu öykünün sonu? Bir çeşit iç çekiş? Dalgacığın son kıpırtısı? Bir hendeğe, fıkırdayarak ölüp gideceği yere düşen bir su damlacığı? Masaya dokunmalıyım –böyle– bu anın duyumunu yeniden ele geçirmeliyim. Şişelerle dolu bir dolap; çörekle dolu bir sepet; bir tabak muz. Erinç veren görüntüler bunlar, ama öykü yoksa eğer, nasıl bir başlangıç olabilir, nasıl bir son? Hayat, biz onu anlatmaya kalkıştığımızda gösterdiğimiz davranışa yatkın değil belki de. Gecenin ilerlemiş saatlerinde otururken daha çoğunu denetleyememiz tuhaf geliyor. Kâğıtla dolu çekmeceler pek bir işe yaramıyor o sıra. Gücün, kurumuş bir dereciğe doğru içerilere içerilere çekilmesi nasıl da tuhaf. Yapayalnız otururken biz harcanmışız gibi geliyor; sularımız yalnızca şu ça-

kırdikenin sivri ucunu birazcık çevreleyebilir, ıslatmak için daha uzaktaki çakıl taşına erişemeyiz. Her şey bitti, tükendik. Ama bekle –gece boyunca bekleyerek oturdum– yine bir itici güç dolaşıyor bizi tepeden tırnağa; ayağa kalkıyoruz, ak serpintiden yelemizi atıyoruz geriye; kıyıyı dövüyoruz; bir yerlere kapatılamayız. Yani bu, tıraş oldum demektir, yıkandım; karımı uyandırmadım, kahvaltımı ettim; şapkamı taktım, hayatımı kazanmak için sokağa çıktım. Pazartesiden sonra salı gelir.

"Yine de bir kuşku kaldı, bir soru belirtisi. Bir kapıyı açıp öylesine bir şeylere kendilerini vermiş kişiler bulunca şaşırdım; bir bardak çay alırken biri süt mü şeker mi dedi, diye durakladım. Ve milyonlarca, milyonlarca yıllık yolculuktan sonra, yıldızların ışığı şimdi olduğu gibi elimin üzerine düşerken soğuk bir sarsıntı geçirebilirdim bu yüzden, bir an için –daha çok değil– düş gücüm çok bitkin şimdi. Ama bir kuşku kaldı. Akşam saatlerinde, odadaki masaların, iskemlelerin arasındaki pervane kanadı gibi bir gölge çırpındı aklımda. Örneğin, o yaz Susan'ı görmeye Lincolnshire'e gittiğimde ve o, yarı şişmiş bir yelkenin tembel kıpırtılarıyla, gebe bir kadının yalpalayan kıpırtılarıyla bahçeyi geçip bana yaklaştığında, 'Sürüp gidiyor; ama niye?' diye düşündüm. Bahçede oturduk; saman çöpleri saçarak çiftlik arabaları geldi; ekinkargaları ve güvercinlerin gevezeliğinden oluşmuş, o alışılmış taşra sesleri vardı; meyveler ağlarla örtülmüş, üzerleri kapatılmıştı; bahçıvan kazıyordu. Çiçeklerin mor tünellerinden aşağı, arılar vızıldaştılar, ayçiçeklerinin altından kalkanlarına kendilerini gömdüler arılar. İnce dallar uçuştu çimenlikte. Nasıl da uyumlu, nasıl da yarı kendinde ve sisle sarılmış bir şeyi andırıyordu; oysa benim için nefret uyandırıcıydı, insanın kemiklerini iplikleri arasında katlayan, kıstıran bir ağ gibi. Percival'ı geri çevirmiş olan o, kendini buna, bu yapay gizlenmeye ödünç vermişti.

"Trenimi beklemek için bir sıraya oturarak nasıl da kendimizi bırakıveriyor, nasıl da doğanın budalalığına boyun eğiyoruz, diye düşündüm. Kalın yeşil yapraklarla örtülü ormanlar uzanıyordu önümde. Ve kokunun usulca çarpışıyla ya da sinire çarpan sesle o eski görüntü –süpüren bahçıvanlar, yazı yazan kadın– geri geldi, Elvedon'da kayın ağaçları altındaki biçimleri gördüm. Bahçıvanlar süpürdü; kadın oturup masada yazı yazdı. Ama şimdi olgunlukla desteklediğim çocukluğun sezgilerini - doygunluk ve yıkıma tutsak olmayı, yazgımızda kaçınılmaz olanın duyumunu, ölümü, sınırları bilmeyi, hayatın nasıl da kişinin düşündüğünden daha zorlu olduğunu. Sonra çocukken bir düşman varlığını ortaya koymuştu; karşı çıkma gereksinimi iğnesini batırmıştı. Fırlayıp kalkmış, bağırmıştım; 'Haydi, araştırmaya çıkalım.' Durumun korkunçluğu bitmişti.

"Şimdi bitecek hangi durum vardı? Sıkıntı ve yıkıma tutsak olmak. Ve araştırılacak ne? Yapraklar, orman hiçbir şeyi örtmüyordu. Bir kuş havalansa, artık onu şiirleştirmeyecektim – daha önce söylemiş olduğumu yineleyecektim. Böylece, eğer varlığın kıvrımlarındaki koyları ucuyla gösterecek sopam olsaydı, en sığ yer burasıdır derdim; burada, hiçbir gelgit olmayan yerde boşu boşuna çamurda halkalanır o, kendi tahtadan yollarında, dimdik, sivri bacaklar üzerinde adım adım, acımasızca koyunlar yaklaşırken - burası, sırtımı hendeğe vermiş oturduğum yer; şapkam gözlerimin üzerine inmiş. Ama kör bir bıçağı bileğitaşına yeterince tutarsan bir şeyler fışkırır - yalımın sivri ucu; böylece tuttum neden yokluğuna amaçsızlığı, alışılmışı; hepsi birbirine girdi; fışkırıverdi bir tek yalımda nefret, iğrenme. Aldım aklımı, varlığımı, o eski üzünç dolu, neredeyse ölü nesneyi, kırbaçladım onu, tüm bu ıvır zıvır şeylerin, dalların, saman çöplerinin, iğrenç, küçük yıkıntı parçacıklarının, denizde yüzen kalıntıların, yağlı yüzeyde yüzen şeylerin arasında. Fırlayıp

kalktım. 'Savaş! Savaş!' diye yineledim. Çaba ve uğraşmadır bu, sürekli savaş durumudur bu, darmadağın etme ve parçaları bir araya toplamadır, günlük çarpışmadır bu, yenilgi ya da zafer, kişiyi içine emen kovalamadır. Saçılmış ağaçlar düzene girdi; yaprakların kalın yeşili kendini oynaşan bir ışığa inceltti. Ansızın gelen söz dizisiyle onları bir ağın altına topladım. Onları, biçimsizliğin içinden sözcüklerle çekip çıkardım.

"Tren geldi. Platformun üzerinde uzayarak durdu. Trenimi yakaladım. Haydi bakalım gerisingeri Londra'ya geceleyin. Sağduyunun ve tütünün yarattığı ortam nasıl da doyurucu; sepetleriyle üçüncü mevki vagonlara tırmanan yaşlı kadınlar; pipoların emilişi; ara istasyonlarda ayrılan dostların 'hoşça kal'ları, 'görüşelim'leri sonra Londra'nın ışıkları. Gençliğin o parlayıveren esrikliği değil, o yıpranmış mor bayrak değil, ama yine de hep Londra'nın ışıkları; yukarılarda, işyerlerinde, katı elektrik ışıkları, kuru kaldırımlar boyunca oya gibi işlenmiş sokak lambaları; sokak pazarlarında kükreyen yalımlar. Düşmanı bir an için yok ettiğimde bütün bunları seviyorum.

"Varoluşun gösterişle kükrediğini görmeyi de seviyorum; örneğin, bir tiyatroda. Çamur rengi, tarlaların topraksı, tanımlanamaz hayvanı burada dimdik ayağa kalkıyor, sonsuz bir beceriklilikle, çabayla yeşil ormanlara, yeşil tarlalara, geviş getirerek ölçülü adımlarla yaklaşan koyunlara karşı savaş açıyor. Ve elbette, uzun gri sokaklardaki pencereler aydınlanmıştı; halı şeritleri kaldırımları kesti; süpürülüp süslenmiş odalar, ateş, yemek, şarap, konuşma vardı. Buruşuk elleriyle adamlar, kulaklarından sarkan inciden Hint tapınaklarıyla kadınlar, içeri-dışarı girdiler, çıktılar. Yeryüzünün didinmeleriyle yaşlı adamların yüzlerine kırışıkların, alayların kazınmış olduğunu gördüm; güzelliğin yaşlılıkta bile daha şimdi ortaya çıkıvermiş gibi taptaze tutuldu-

ğunu; gençliğin, kişiye hazların var olması gerektiğini düşündürtecek denli haz düşkünü olduğunu gördüm; otlaklar onun için yuvarlanmalıymış; deniz küçücük dalgalara bölünmeliymiş, ormanlar gençlik, umut dolu gençlik için parlak renkli kuşlarla birlikte hışırdamalıymış gibi göründü. Şurada rastgelindi Jinny'ye ve Hal'e, Tom'a ve Betty'ye; şurada yaklaştık, sırlarımızı paylaştık; durumun, içinde bulunulan zamanın gerektirdiği gibi yine bir başka odada buluşmayı düzenlemeden hiçbir zaman kapı önlerinde ayrılmadık. İyidir hayat, hoştur hayat. Pazartesinden sonra salı gelir, çarşamba onları izler.

"Evet, ama, bir zaman sonra, değişik biçimde. Belki de bir gece, odanın görünümündeki bir şey, iskemlelerin düzenlenişinde bir şey bildiriyor bunu. Bir köşede, sedire çöküp bakmak, dinlemek, çok erinç verici geliyor. Sonra, sırtlarını pencereye vermiş duran iki biçim, kendini dağıtan bir ağacın dalları karşısında beliriveriyor. Ansızın bir duygu sarsıntısıyla kişi, 'Güzelliğe bürünmüş, organları olmayan biçimler var' diye düşünüyor. Onun ardından, dalgacıklar yayılırkenki duraklamada, kişinin o sıra konuşmakta olduğu kız, kendi kendine, 'Yaşlı bir adam' diyor. Ama yanılıyor. Yaşlılık değil bu, bir damlanın düşmüş olması bu; bir damlanın daha. Zaman, düzeni bir kez daha sarsmıştır. Frenküzümü yapraklarının kemeri altından süzülüveririz daha geniş bir yeryüzüne. Nesnelerin gerçek düzeni –bu bizim sonsuz yanılsamamızdır– şimdi apaçık gözler önünde serilidir. Böylece, bir konuk odasında, bir an içinde, yaşantımız, günün gökyüzünü aşarak görkemle ilerleyişine uydurur kendini.

"İşte bu yüzdendir; parlak deriden pabuçlarımı ayaklarıma geçirmek ve ortalama bir boyunbağı bulmak yerine, Neville'i aramam. Ben Byron'ken, Meredith'in delikanlısıyken, Dostoyevski'nin romanındaki o adını unuttuğum kah-

ramanken beni tanımış olan en eski dostumu aradım. Onu, tek başına okurken buldum. Kusursuz biçimde düzenlenmiş masa; yöntem içinde dümdüz çekilmiş perde; ciltli bir Fransızca kitabı bölen kitap açacağı. Onlarda gördüğümüz ilk davranışları ya da giysileri, hiç kimse, hiçbir zaman değiştirmiyor, diye düşündüm. İşte burada, bu iskemlede, bu giysiler içinde ilk karşılaştığımızdan beri oturuyordu. İşte özgürlük buradaydı; işte, içtenlik buradaydı; ateş ışığı, perdedeki yuvarlak elmayı koparıyordu. Orada konuştuk; konuşarak oturduk, bu sokakta tembel tembel dolaştık, ağaçlar altında kalın yapraklı, mırıldanan meyveyle yüklü ağaçlar, ağaçlar altında uzanan bu sokakta, çevresinde öylesine çok dönüp durduk, ki bu ağaçlardan bazılarının etrafında çimenlik çırılçıplak şimdi; belli oyunların ve şiirlerin, ikimizin de en sevdiklerimiz olan belli yapıtların çevresinde çimenlik düzensiz adımlarımızla çiğnenip çırılçıplak bırakılmış. Beklemem gerekirse eğer, okurum; gece yarısı uyanırsam eğer, rafta el yordamıyla kitap ararım. Aklımda kabararak, sürekli büyüyerek defterlere yazılmamış tözlerden koskoca bir birikim oluştu. Arada bir, bir yumruyu kopartırım, Shakespeare olabilir o, Peck denen yaşlı bir kadın olabilir, yatakta sigara içerek kendi kendime; 'Bu, Shakespeare. Bu, Peck' derim, tanımanın verdiği eminlikle ve sonsuz haz duyuran ama başkasıyla paylaşılmaması gereken bilginin sarsıntısıyla. Böylece paylaştık 'Shakespeare'lerimizi, 'Peck'lerimizi, yorumlarımızı karşılaştırdık; kendi 'Peck'imizi ya da 'Shakespeare'imizi daha iyi bir ışık altına yerleştirebilmek için birbirimizin görüşüne başvurduk; arada bir, sanki sessizliğin ıssızlıklarında bir yüzgeç yükselmiş gibi birkaç sözcükle parçalanan o sessizliklere gömüldük sonra; sonra yüzgeç, o düşünce, çevresine küçücük bir doygunluk, bir yetinme dalgacığı sererek derinliklere gömülüyor yine.

"Evet, ama kişi ansızın saatin tik-taklarını duyuyor. Bu yeryüzünün içine batmış olan biz, bir başkasının da var olduğunu ayırt ediyoruz. Acı bu. Bizim zamanımızı değiştiren Neville oldu. Shakespeare'den bize doğru ansızın bir ışık çakımını yayan aklın sınırsız zamanı içinde düşünmekte olan o, ateşi karıştırdı ve belli bir kişinin yaklaşmasını gösteren öteki saat içinde düşünmeye başladı. Aklının geniş ve değerli salınışları büzülüverdi. Diken üzerinde oturuyordu. Sokaktaki sesleri dinlediğini duyabiliyordum. Yastığa nasıl dokunduğunu inceledim. Binlerce insanoğlu içinden ve geçmiş bütün zamanlardan bir tek kişiyi seçmişti, özellikle bir tek 'an'ı. Holde bir ses duyuldu. Söylediği şey tedirgin bir yalım gibi dalgalandı havada. Bir tek ayak sesini, öbür ayak sesleri içinden seçtiğini izledim; kimliği gösteren belli bir işareti beklediğini ve bir yılanın telaşlılığıyla kapının tokmağına gözlerini dikişini. (Bundan ötürü işte önsezilerinin şaşırtıcı keskinliği; hep, bir tek kişice eğitilmişti.) Böylesine bir tek noktada yoğunlaşmış tutkusu, durgun, pırıltılı bir sıvıdan yabancı nesnelerin atılması denli, başka tutkuları fırlatıp attı. Tortularla, kuşkularla dolu, cep defterlerine yazılacak sözcük dizileri ve notlarla dolu kendi doğamın belirsiz, bulutlu olduğunun bilincine vardım. Perdenin kıvrımı durgunlaştı, yontulaştı; masadaki kâğıtların üzerine konan ağırlık katılaştı; perdenin iplikleri kıvılcımlar saçtı; her şey kesinleşti, yabancılaştı, benim katılamadığım bir görünüm aldı. Ayağa kalktım bu yüzden; ondan ayrıldım.

"Tanrım! Nasıl da yakaladılar beni, odadan çıkarken o eski acının zehirli dişleri! Orada olmayan birini istemek. Kimi anlayamadım ilkin; sonra Percival'ı hatırladım. Aylardır düşünmemiştim onu. Şimdi onunla birlikte gülmek, onunla birlikte Neville'e gülmek. İşte istediğim buydu, birlikte gülerek kol kola yürüyüp gitmek. Ama, o yoktu. Yeri bomboştu.

"Sokak köşelerinde ya da hayallerde ölülerin üzerimize sıçrayıvermesi nasıl da tuhaf.

"Üzerime öylesine keskin ve soğuk esen o kesik kesik rüzgâr, o gece beni Londra'nın ta öteki ucuna gönderdi; birliktelik, kesinlik, ilişki kurma isteği içinde eski dostları, Rhoda'yı ve Louis'i görmeye. Merdivenleri tırmanırken aralarında nasıl bir ilişki olduğunu merak ettim. Yalnızken birbirlerine ne söylerler? Elinde çaydanlıkla Rhoda'yı çirkin buldum. Taş tahtadan çatılar üzerinden baktı her zaman ıslak olan çeşmenin perisi, görünümleri saplantı edinmiş, hep hayaller kuran. Geceye bakmak için perdeyi araladı. 'Uzaklarda!' dedi, 'ay altında kırlar karanlık.' Kapıyı çaldım; bekledim. Belki de Louis, kedi için kaba süt koydu; suların koskoca kargaşasına karşı ağırdan, acılı bir çabayla kendini örten bir dokun kıyıları gibi kemikli elleri kapanan Louis; Mısırlıların, Hintlilerin, elmacık kemikleri çıkık adamların ve keçe gömlekli keşişlerin söylediklerini bilen Louis. Kapıyı çaldım; bekledim; hiç yanıt yoktu. Ağır ağır taş merdivenlerden indim gerisingeriye. Dostlarımız, nasıl da uzak, nasıl da sessiz, nasıl da az konuk gidilen ve az bilinen. Ve ben de dostlarım için bulanığım, bilinmezim; arada bir görülen, çoğunluk görülmeyen hayali bir görüntü. Hayat bir düş, elbette. Yalımımız, yalnızca birkaç gözde oynaşan o bataklık buharı, az sonra savrulacak, sönecek her şey. Dostlarımı hatırladım. Susan'ı düşündüm. Tarlalar satın almıştı. Limonluklarında salatalıklar, domatesler olgunlaştı. Geçen yıl dondan ölen asma, bir yeni yaprak veriyordu. Oğullarıyla birlikte ağır ağır dolaştı çayırlarda. Yanında tozluklu adamlarla topraklarını dolaştı, elindeki sopayla bir çatıyı, hendekleri, onarım gerektiren duvarları gösterdi. Yetenekli, topraklı parmakları arasından attığı tohumları yemek için yalpalayan güvercinler izledi onu. 'Ama artık, gün ağarırken kalkmıyorum,' dedi. Sonra Jinny -kuşkusuz, yeni

bir delikanlıyı eğlendiriyor. O alışılmış konuşmanın doruk noktasına ulaştılar. Oda karartılır, iskemleler yerleştirilirdi. Çünkü o, hâlâ o 'an'ı arıyordu. Hiçbir yanılsama olmaksızın, kristal gibi katı ve duru, göğsünü açmış, güne karşı atıldı dörtnala. Onun sivri uçlarıyla delik deşik ettirdi kendini. Alnında bir bukle aklaştığında, korkusuzca onu ötekilerin arasına sıkıştırdı. Onu gömmeye geldiklerinde düzensiz hiçbir şey bulamayacaklar. Kıvrım kıvrık kurdele parçacıkları olacak. Ama hâlâ kapı açılıyor. 'Kim geliyor?' diye soruyor ve saygıdeğer vatandaşların ağırbaşlılıkla yatmaya gittikleri, büyük Londra evleri altındaki ağaçların aşkını pek de gizleyemedikleri o ilkyaz akşamlarında olduğu gibi hazırlanmış, onu karşılamaya gidiyor; o zamanlar tramvayların gıcırtısı onun haz çığlıklarına karışır, doyurulmuş bir doğanın tüm tatlılığıyla serinletilmiş bir durumda yere çökerken, onun bitkinliğini, o güzelim yorgunluğunu yaprakların dalgacıkları gölgelemek zorunda kalırdı. Dostlarımız; nasıl da az konuk gidilen ve az bilinen. Doğru; ama yine de bilmediğim biriyle karşılaştığımda, burada bu masada, 'hayatım' dediğim şeyi kopartıp vermeye çalıştığımda, hatırladığım şey bir tek hayat olmuyor; ben bir tek kişi değilim, bir sürü kişiyim; kim olduğumu tam olarak bilmiyorum; Jinny mi, Susan mı, Neville mi, Rhoda mı yoksa Louis mi olduğumu; kendi hayatımı onlarınkinden nasıl ayırt edeceğimi bilmiyorum.

"Güz başlarında o gece bir araya gelip Hampton Sarayı'nda bir kez daha yemek yediğimizde, böyle düşündüm. İlk başta epeyce tedirgindik; çünkü, o sıra herkes kendini bir şeylere vermişti; şöyle ya da böyle giyinmiş, elinde bastonla ya da bastonsuz, yol boyunca buluşma yerine gelen öbür kişi, buna ters düşüyor gibi göründü. Jinny'yi, Susan'ın topraksı ellerine bakıp kendi ellerini gizlerken gördüm; ben, Neville'i öylesine düzenli ve tam bir uygunluk

içinde düşünerek bütün bu sözcük dizileriyle bulandırılmış kendi yaşantımın nasıl da dumanlı olduğunu duydum. Sonra o böbürlendi; çünkü, bir tek odadan, bir tek kişiden ve kendi başarısından utanıyordu. Louis ve Rhoda, kötülük hazırlayıcıları, masadaki casuslar, her şeyi inceleyenler, 'Her neyse, Bernard, garsonun bize ekmek getirmesini sağlayabilir - bizden esirgenen bir ilişki' diye düşündüler. Bir an için, olmayı beceremediğimiz, ama yine de unutamadığımız o tümlenmiş insan bedeninin aramızda uzandığını gördük. Neler olmuş olabilirdik, hepsini, elimizden kaçırmış olduğumuz her şeyi gördük ve bir an için ötekilerin ellerinde bulunanları kıskandık, çocuklar gibi, o pasta, o bir tane olan pasta, o tek pasta kesildiğinde, kendi dilimlerinin ağır ağır yok olduğunu gözleyen çocuklar gibi.

"Yine de bizim bir şişe şarabımız vardı, onun ayartmasıyla düşmanca duygularımızı yitirdik, karşılaştırmayı bir yana bıraktık. Yemeğin ortalarına doğru çevremizde, bizim dışımızda olanın, bizim olmadığımız şeyin koskoca karanlığının genişlediğini duyduk. Rüzgâr, tekerleklerin telaşlılığı, zamanın kükremesine dönüştü ve biz apar topar kalktık. Nereye doğru? Ve biz kimdik? Bir an için yok olmuştuk, yanmış kâğıttaki kıvılcımlar gibi dışarı çıktık, karanlık kükredi. Zamanı geçip, tarihi geçip gittik. Benim için bu yalnızca bir saniye sürer. Kendi başkaldırım son verir ona. Bir kaşıkla masaya vururum. Nesneleri pergelle ölçebilseydim yapardım, ama tek ölçüm tümceler olduğu için tümceler kuruyorum - o durumda hangi tümceydi, unuttum. Hampton Sarayı'nda bir masada altı kişi olduk. Kalktık, hep birlikte caddeden aşağı yürüdük. İncecik, gerçekdışı alacakaranlıkta, koyağın derinliklerinde kahkahalar atan sesin yankısı gibi kesik kesik güleçlik ve et geri geldi bana. Bir bahçe girişinde, sedir ağacında, Neville'in, Jinny'nin, Rhoda'nın, Louis'in, Susan'ın, kendimin, hayatlarımızın, kimliklerimi-

zin pırıl pırıl parladığını gördüm. Kral William gerçekdışı bir yönetici, tacı da düpedüz cicili bicili bir oyuncaktı. Ama biz –tuğlalara karşı, dallara karşı biz, biz altımız, milyonlar, milyonlar içinden biz, geçmiş zamanların, gelecek zamanların kim bilir nasıl da ölçüsüz çokluğu içinden çıkarılmış biz, bir an orada zaferle tutuştuk. O an her şeydi; o an yeterliydi. Sonra Neville, Jinny, Susan ve ben, bir dalganın parçalanması gibi dağılıverdik, kendimizi bıraktık bir sonraki yaprağa, o kusursuz kuşa, çemberli çocuğa, sıçrayan köpeğe, sıcak bir günün ardından ormanlarda birikmiş ılıklığa, dalgalı sular üzerinde ak kurdeleler gibi bükülmüş ışıklara. Ayrıldık birbirimizden; ağaçların karanlığı içinde yok edildik, Rhoda ve Louis'i terasta ölü külleri kabının başında durur bıraktık.

"Bir şeylerin içine dalıp çıktıktan sonra –nasıl güzeldi, nasıl derindi– yüzeye yükselip kötülük hazırlayıcılarının hâlâ orada durduklarını gördüğümüzde yazıklandık. Onların korudukları şeyi biz yitirmiştik. Biz işlerine karıştık. Ama yorgunduk, ister iyi olsun ister kötü; tümlenmiş ya da öylece bırakılmış olsun isterse; karanlık bir örtü çabalarımız üzerine düşüyordu; ırmağa bakan terasta bir an için durduğumuzda ışıklar batıyordu. Buharlı gemiler yolcularını karaya bırakıyordu; sanki birileri şapkalarını sallıyor ve son türküye katılıyorlar gibi, uzak bir şen bağrışma, bir türkü sesi vardı. Suyu geçip geldi koronun sesi ve ben aynı türküyü söyleyen kişilerin seslerinin kükreyişi üzerinde aşağıyukarı fırlatılmak için, hemen hemen anlamsız cümbüşlerin, duygunun, zaferin, isteğin kükremesi üzerinde aşağıyukarı atılmak için bütün yaşantım boyunca beni eyleme sokmuş olan o bildik itici gücün sıçradığını duydum. Ama şimdi değil. Hayır! Kendimi toparlayamadım; kendimi fark edemedim; biraz önce beni açgözlü yapmış, eğlendirmiş, kıskandırmış, ölçülü kılmış, ötekilere düşman etmiş olan

şeyleri suya düşürüvermekten alamadım kendimi. Kurtaramadım kendimi irademiz dışında bu sonsuzca ötelere fırlatılmalardan, dağılmadan, köprünün kemerleri altına, bir ağaç kümesinin ya da adacığın çevresine sürüklenip gitmekten; deniz kuşlarının denizde dalgalara dönüşmek için dalgalı sular üzerinde kazığa oturdukları yere doğru sessizce akıp gitmekten kurtaramadım kendimi. Bu dağınıklıktan kendimi kurtaramadım. Böylece ayrıldık.

"Öyleyse bu, böylesine Susan, Jinny, Neville, Rhoda ve Louis'e karışmış akıp gitmek, bir çeşit ölüm müydü? Öğelerin yeni bir toplam oluşturmaları mıydı? Gelecek olan üzerine bir ipucu mu? Not karalanmıştı, kitap kapanmış; çünkü, ben devamsız bir öğrenciyim. Hiçbir biçimde, dersimi gereken saatte anlatmam. Sonraları, kalabalıkların sokaklara döküldüğü saatte Fleet Caddesi'nden aşağı yürürken o duyguyu hatırladım; onu sürdürdüm. 'Sonuna dek,' dedim, 'kaşığımı masa örtüsüne vurup durmam mı gerekecek? Ben de boyun eğmeyecek miyim?' Yol tıkanmıştı; bir araç ötekinin ardından geldi, trak diye durdu; taştan zincire eklenmiş bir halkaydı. İnsanlar geçip gittiler.

"Akın akın, bond çantalarıyla, inanılmaz bir telaşlılıkla içeri dışarı saparak selden taşan ırmak gibi geçip gittiler. Tünele girmiş tren gibi kükreyerek geçip gittiler. Şansımı kullanarak karşıdan karşıya geçtim; karanlık bir geçite daldım, saçımı kestikleri dükkâna girdim. Başımı arkaya yasladım, örtüye sarındım. İçinde, bedenime bağlanmış kollarımla kendimi, geçip giden, duran, bakan, ilgisizce yine giden birilerini gördüğüm aynalarla yüz yüze geldim. Berber, makasını ileri geri oynatmaya başladı. Soğuk çeliğin salınımlarını durduramayacak denli güçsüz buldum kendimi. Öyleyse biz koparılmışız, biçilmiş otlar olarak bir yana yığılmışız, dedim; ıslak çayırlıkta, kurumuş dallar üzerinde, çiçekler açan dallar üzerinde yan yana uzanıyoruz. Artık çırılçıplak hendekler-

de kendimizi rüzgâra ve kara bırakmamız gerekmiyor; fırtınalar silip süpürdüğünde yükümüzü düşürmeden taşıyabilmek için kendimizi dimdik tutmamız gerekmiyor artık ya da o solgun öğleüzerleri, kuş dala sürünerek uçtuğunda, nem yaprağı aklaştırdığında mırıldanmaksızın kalakalmamız. Biz kopartılmışız, biz düşmüşüz. Biz, göz kulak kesilmiş, dipdiri dururken uyuyan, uyuduğumuzda kıpkızıl yanan o duygusuz evrenin bir parçası olmuşuz. Durağımızdan ayrılmışız, şimdi dümdüz uzanıyoruz, aklaşmış, ne de çabuk unutuluvermişiz! Bunun üzerine, sanki sokakta kendisini ilgilendiren bir şey görmüş gibi bir anlam yakalıyorum berberin gözünün ucunda.

"Berberi ilgilendiren şey neydi? Berber sokakta ne gördü? İşte böylece hatırlıyorum. (Çünkü, gizemci değilim ben; hep bir şeyler sürükleyip götürüyor beni - merak, kıskançlık, beğenme, berberlere duyduğum ilgi; böylece yüzeye çıkarılıyorum.) Paltomdan, kırpılmış saçları fırçalarken, onun kişiliği olduğuna kendimi inandırmak için acılara katlandım, sonra bastonumu sallayarak Strand'a gittim, kendime karşıt bir şey olarak bana yardım etmesi için Rhoda'yı çağırdım; her zaman sinsi olan, gözleri hep korkulu, hep çöllerde bir sütun arayan Rhoda'yı, ki gitti onu bulmak için, kendini öldürdü. 'Bekle,' dedim hayallerimde (böyle eşlik ederiz dostlarımıza) onun koluna girerek. 'Şu arabalar geçene dek bekle. Böylesi tehlikeli durumlarda karşıya geçme. Bu adamlar senin kardeşlerin.' Onu inandırırken kendimi de inandırıyorum. Çünkü, ne bu, bir tek hayat; ne de ben, her zaman erkek mi yoksa kadın mı, Bernard mı, Neville mi, Louis mi, Susan mı, Jinny mi, Rhoda mı olduğumu biliyorum. Öylesine tuhaf birinin öbürüyle ilişkisi.

"Bastonumu sallayarak satıcıların sokaklarında, St. Paul Katedrali'nin orada sergiledikleri, Almanya'dan getirilmiş, ucuz oyuncaklarla dolu tablalar önünden yeni kesilmiş

saçlarımla, ensem sızlayarak geçtim. Yayılmış kanatlarıyla kuluçkaya yatmış bir tavuk St. Paul; kalabalıkların sokaklara döküldüğü saatte araçlar, adamlardan ve kadınlardan ırmaklar sığınağından akıp gidiyor. Düzgün takım elbisesi, elinde bastonu, sert, kendine özgü yürüyüşüyle Louis'in bu merdivenleri nasıl çıkacağını düşündüm. Avustralya aksanıyla ('Brisbane'de banker olan babam') gelirdi, diye düşündüm, bin yıldır aynı ninnileri dinlemiş olan benden daha çok saygı duyardı bu eski törenlere. Buraya girerken hep bu silinen burunlardan etkileniyorum; parlatılmış pirinçlerden; bir tek oğlanın sesi, yitmiş, ortalıkta dolanan güvercin gibi haykırırken bu çırpınmadan, bu türküden. Ölülerin bu uzanmışlıkları, bu erinçleri etkiliyor beni - eski bayrakları altında dinlenen savaşçılar. Sonra tepesi top top süslenmiş bir mezarın gösterişi ve saçmalığıyla alay ediyorum; yeniden dirilişin, sonsuz hayatın öylesine yüksek sesle yinelenen borazanları, zaferleri, armaları, kesinliğiyle. Orada burada dolaşan, sorular soran gözüm, sonra esriklikle kendinden geçmiş çocuğu gösteriyor bana; ayaklarını sürükleyen emekliyi; zavallı, çelimsiz göğüslerinde Tanrı bilir nasıl bir çabanın ağırlığıyla, kalabalıkların sokaklara döküldüğü saatte kendilerini avutmaya gelen yorgun tezgâhtar kızların saygı dolu eğilişlerini. Dalar giderim, bakarım, hayret ederim ve bazı bazı biraz sinsice, bir başkasının ettiği duanın oku üzerinde yükselmeye çalışırım, kubbenin içine, dışına, ötesine, onların gittiği yere. Ama sonra, yitmiş, çırpınan bir güvercin gibi düştüğümü, titrediğimi, yere indiğimi, tuhaf bir taş oluğa, ezilmiş burna, saçmasapan bir mezar taşına tünediğimi fark ederim, eğlenerek, şaşarak; sonra yine oğlanın sesi kubbenin tepesinde uçar; org arada bir ağır bir zafer anına dalıp giderken Baedekerleriyle[2] ayaklarını sürüyerek geçen, gör-

2 Gezginler için kılavuz kitap.

meye gelmiş kişileri izlerim. Öyleyse nasıl, diye sordum. Louis hepimizi bir tek çatı altında nasıl toplayacaktı? Nasıl kapatacaktı bizi, bir tek kişi yapacaktı, kırmızı mürekkebiyle, incecik kalem ucuyla? Ses, kubbede haykırarak sönüverdi.

"Çıktım yine sokağa, bastonumu sallayarak kırtasiyeci vitrinlerindeki teneke tablalara, sömürgelerde yetiştirilmiş meyve sepetlerine bakarak; 'Pillicock, Pillicock tepesinde oturdu,' ya 'Hav hav havlar köpekler' ya da 'Yeryüzünün ulu çağı bir kez daha başlar,' veya 'Haydi gel bakalım, haydi gel bakalım, ölüm' bunları mırıldanarak; saçmalığı ve şiiri birbirine karıştırarak, ırmakta sürüklenerek. Hep bir şeylerden sonra bir şeyler yapılmalıdır. Pazartesiyi salı izler: Salıyı çarşamba. Her biri aynı dalgacığı yayar. Varlık, halkalar geliştirir; ağaç gibi. Ağaç gibi yapraklar dökülür.

"Çünkü günün birinde, tarlaya açılan bahçe kapısından eğilmişken ritim duruverdi; uyaklar ve vızıltılar, saçmalık ve şiir. Aklımda bir yer açılmıştı. Alışkının kalın yapraklarından öteyi gördüm. Kapıdan eğilerek bunca çer çöpe, bunca bitirilmemiş şeye, ayrılığa yazıklandım; çünkü, hayat öylesine çok yapılacak şeyle doluyken kişi ne Londra'da bir yerlere gidip bir dostu görebilir ne de Hindistan'a giden gemiye binip mavi sularda mızraklarla balık avlayan çıplak adamları görebilir. Hayat kusurlu, bitmemiş bir söz dizisi, dedim. Eskiden yaptığım gibi trende karşılaştığım gezici satıcıdan enfiye alarak uyumu sağlamak olanaksızlaşmıştı - kuşakların, Nil kıyısına kırmızı testiler taşıyan kadınların, zaferler ve göçler arasında şakıyan bülbülün uyumunu sağlamak. Devsi şeyler üstlenmiştik, dedim, merdivenlere tırmanmak için ayaklarımı sürekli nasıl kaldırabilirim? Birinin, birlikte kuzey kutbuna yolculuğa çıktığı yoldaşıyla konuşması gibi kendime seslendim.

"Bir sürü korkunç serüvende benimle birlikte olmuş o kişi-

ye seslendim; herkes yatmaya gittiğinde demirle külleri canlandırarak ateşin başında oturan o candan adama; kayın ormanında, setin üzerinde söğüt ağacı yanında, Hampton Sarayı'nda korkuluktan eğilirken öylesine gizemli biçimde ve varlığın ansızın açılımlarıyla oluşmuş o adama; birden gelen zorlu durumlarda kendisini toparlamış, kaşığını masaya vurarak, 'Boyun eğmeyeceğim,' demiş olan adama.

"Bu kişi şimdi, altımda renk dalgalarıyla yuvarlanan tarlalara bakarak bu bahçe kapısından eğildiğimde hiçbir yanıt vermedi. Hiç karşı çıkmadı. Hiçbir tümce kurmaya kalkışmadı. Yumruğu sıkılmadı. Bekledim. Dinledim. Hiçbir şey gelmedi, hiçbir şey. O zaman, birden bastırıveren tam bir bırakılmışlık inancıyla haykırdım: Şimdi hiçbir şey yok. Bu uçsuz bucaksız denizin ıssızlığını hiçbir yüzgeç bölmüyor. Hayat yıkıp geçti beni. Konuştuğumda hiçbir yankı gelmiyor, hiçbir değişik sözcük. Bu, dostların ölümünden, gençliğin ölümünden daha gerçek bir ölüm. Ben, berberde şu kadar yer kaplayan, kolları bağlı biçimim.

"Altımda uzanan görünüm soldu. Güneşin batıp, kopkoyu yaz yeşilliği içinde serpilen toprağı ölgün, gevrek, özden yoksun bıraktığı güneş tutulması gibiydi. Aynı zamanda, dönemeçli bir yolda, toz dansı içinde oluşturduğumuz toplulukları, onların nasıl bir araya geldiklerini, nasıl birlikte yemek yediklerini, şu ya da bu odada nasıl buluştuklarını gördüm. Kendi yorgunluk nedir bilmeyen uğraşımı gördüm - birinden ötekine nasıl da koşuşturup durmuştum, bir şeyler getirmiş, taşımış, yolculuğa çıkmış, geri dönmüş, bir o, bir bu topluluğa katılmış, burada öpmüş, şurada geri durmuştum; koku izleyen köpek gibi burnumu toprağa dayayıp hep olağanüstü bir amaçla üsteleyerek çalışmış durmuştum; arada bir başımı geriye atarak, arada bir şaşkınlık ve umutsuzluk çığlığıyla, sonra gerisingeri burnum toprakta... Nasıl da çer çöp yığını - nasıl da kargaşa; şurada bir do-

ğumla şurada bir ölüm; dolgunluk ve tatlılık; çaba ve acı; sürekli oraya buraya koşuşturan kendim. Şimdi bitmişti. Artık tıka basa doyurulması gereken açlığım yoktu; öbürlerini zehirleyecek iğnelerim, keskin dişlerim; artık, kenetlenmiş ellerim; armudu, üzümü, meyve bahçesi duvarından dökülen güneşi duyma isteğim.

"Ormanlar yitmişti; toprak, bir gölge yıkıntısıydı. Bu kış görünümünü hiçbir ses bölmedi. Horoz ötmedi; duman yükselmedi; tren kımıldamadı. Kişiliksiz bir adam, dedim. Bahçe kapısına yaslanan ağır bir beden. Bir ölü. Durgun bir umutsuzlukla, tam bir düş kırıklığıyla toz dansını izledim; kendi hayatımı, dostlarımın hayatlarını, o abartılmış varlıkları, süpürgeli adamları, yazı yazan kadınları, ırmak kıyısındaki söğüt ağacını - tozdan yapılmış bulutlar, hayali görüntüler, değişip duran tozdan, bulutların yitmesi, toplanması, altın rengi ya da kızıl renk alması, tepelerini yitirmesi, o yana bu yana dalgalanması gibi değişken, boşuna. Ben, bir defter taşıyarak, söz dizileri oluşturarak, basit değişimleri saptamıştım; bir gölge olarak, gölgeleri not etmeyi pek güzel becermiştim. Nasıl ilerleyebilirim şimdi, dedim; kişiliğim olmaksızın, ağırlıksız, görünümsüz, bir yeryüzünde ağırlığı olmayan, yanılsamasız?

"İçinde bulunduğum üzüncün ağırlığı, ardına dek açıverdi abandığım kapıyı, iteledi beni, –bu yaşlıca adamı, saçları aklaşmaya başlamış şişman adamı–, renksiz tarlaya, bomboş tarlaya. Yankılar işitmeden artık, hayali görüntüler görmeden artık, aklında karşı çıkmalar oluşturmadan, sürekli yürümek, gölgesi bile olmadan, ölü toprağı hiç de etkilemeden. Hiç değilse bir şeyler çiğneyen, biri ardından öteki bacağını iteleyen bir koyun olsaydı; bir kuş, toprağa kazmayı saplayan bir adam, ayağıma takılacak bir böğürtlen çalısı olsaydı hiç değilse; ıslak yapraklarla nemli, içine düşeceğim bir hendek - ama, hayır, iç karartıcı dar yol, aynı düm-

düz yüzeyde, daha daha kışlara, solgunluğa, aynı görünümün eşit, tekdüze görünüşlerine götürdü.

"Pekâlâ öyleyse, güneş tutulmasından sonra ışık yeryüzüne nasıl geri dönüyor? Mucize sonucu. Ölgünce. İncecik şeritlerle. Cam kafes gibi asılıyor. Küçücük dönüşle kırılacak bir çember. Orada bir kıvılcım var. Bir an sonra kül rengi çakımı. Derken buğu, yeryüzü soluk alıyormuş gibi, veriyormuş gibi bir kez, iki kez, ilk olarak. Sonra bu sıkıntının altında yeşil ışıkla biri yürüyor. Sonra kırılıveriyor ak hayali görüntü. Ormanlar mavi ve yeşille nabız gibi atıyor, gittikçe tarlalar kırmızıyı, altın rengini, kahverengiyi içiyor. Birden ırmak, mavi bir ışığı kapayıveriyor. Toprak, ağır ağır suyu içen sünger gibi rengi sindiriyor içine. Ağırlık kazanıyor, kendini yuvarlaklaştırıyor, salkım saçak asılıyor, yerleşiyor, ayaklarımız altında sallanıyor.

"Böylece, görünüm geri döndü bana; böylece tarlaların altımda renk dalgalarıyla yuvarlandıklarını gördüm; ama şimdi şu değişiklikle, ki ben görüyordum, ama görünmüyordum. Gölgesiz yürüdüm; gelişimi bildirmeksizin geldim. O eski pelerin, o eski yanıt düşmüştü benden; dövüp sesleri geri getiren o eski bomboş saat akrebi. Ölünün ruhu gibi incecik, bastığım yerde hiçbir iz bırakmayarak, yalnızca sezerek, yeni bir yeryüzünde, daha önce adım atılmamış bir yeryüzünde tek başıma yürüdüm; yeni çiçekleri süpürerek, tek heceli çocuk sözcükleri dışında konuşmayı becerememyerek, söz dizilerinin sığınağı olmaksızın - öylesine çok söz dizisi oluşturmuş ben; yoldaşsız, -yanımda hep kendi türümden biriyle gitmiş olan ben; yapayalnız, -hep boş pencere kafesini, altın ilmeği sarkan dolabı paylaşacak birisiyle olmuş ben.

"Ama kişiliksiz görülen yeryüzünü nasıl tanımlamalı? Sözcükler de yok. Mavi, kırmızı; onlar bile tedirgin ediyor, onlar bile ışığı geçirmek yerine kalınlıkla gizleniyor. Kural-

lara uygun biçimde sözcükler kullanarak bir şeyleri nasıl tanımlamalı, nasıl bir şeyler söylemeli yine? Onun solduğu dışında, azar azar değişime uğradığı, şu kısacık yürüyüş süresinde bile alışkıya dönüştüğü dışında; bu görünümün de. Kişi kımıldadıkça körlük geri geliyor, bir yaprak ötekini yineliyor. Baktıkça, tren gibi hayali söz dizileriyle sevimlilik geri geliyor. Kişi o özlü soluğu alıp veriyor, koyağın dibinde dumandan sarkık kulaklarıyla tren geçiyor.

"Ama bir an için, denizin akışından, ormanların gümbürtüsünden epey yüksekte bir çimenliğe oturmuştum; evi, bahçeyi, parçalanan dalgaları görmüştüm. Resimli kitabın sayfalarını çeviren yaşlı bakıcı durmuş, 'Bak. Bu gerçektir,' demişti.

"Bu gece Shaftesbury Caddesi'ne geldiğimde işte böyle düşünüyordum. Resimli kitaptaki o sayfayı düşünüyordum. Kişinin paltosunu asmak için gittiği o yerde seninle karşılaştığımda, 'Kiminle karşılaştığımın hiç önemi yok. Şu küçücük var olma sorunu tümüyle bitti,' dedim kendi kendime. 'Kim olduğunu bilmiyorum bunun; aldırmıyorum da birlikte yemek yiyeceğiz.' İşte, böylece paltomu astım, senin omzuna dokundum, 'Benimle otursanıza,' dedim.

"Şimdi yemek bitti; dört yanımızdan meyve kabukları, ekmek kırıntılarıyla kuşatılmışız. Bu salkımı kopartıp size vermeye çalıştım; ama içinde öz ya da gerçeklik var mı bilemiyorum. Tam olarak nerede olduğumuzu bilemiyorum. Şu gökyüzü parçası hangi kente eğilip bakıyor? Paris mi, Londra mı oturduğumuz yer, yoksa selviler altında, tepelerinde kartalların uçuştuğu yüksek dağlar altında uzanan, pembeyle yıkanmış evlerin bulunduğu bir güney kenti mi? Şu anda kesinlikle bilmiyorum.

"Şimdi unutmaya başlıyorum; masaların duruluğundan, şimdi ve buradaki gerçeklikten kuşkulanmaya başlıyorum. İşte besbelli, sapasağlam olan nesnelerin kıyılarına ustalık-

la ellerimi vurup 'Siz katı mısınız?' demeye başlıyorum. Öyle çok değişik şeyler gördüm, öyle değişik tümceler kurdum ki. Yeme, içme, yüzeyler üzerine gözlerimi sürtme süreçleri içinde, ruhu kaplayan, gençlikte kişiyi içine alıveren o ince, katı kabuğu yitirdim - bu yüzden de o vahşeti, gençliğin o acımasız gagalarının tak tak tak'ını. Ve şimdi soruyorum: 'Ben Kimim?' Bernard'dan, Neville'den, Jinny'den, Susan'dan, Rhoda'dan ve Louis'den söz edip durdum. Ben onların hepsi miyim? Bir tek ve ayrı mıyım? Bilmiyorum. Burada birlikte oturduk. Ama şimdi Percival ölü, Rhoda ölü; bölündük; burada değiliz. Yine de bizi ayıran bir engel bulamıyorum. Onlarla benim aramda hiçbir bölünme yok. Konuşurken, 'Ben sizim' duygusuna kapıldım. Öyle çok abarttığımız o ayrılıklar, öylesine coşkuyla beslediğimiz o kimlik, yenik düşmüştü. Evet, yaşlı Bn. Constable süngerini kaldırıp üzerimden ılık su akıtarak beni etle kapladığından beri duyguluyum, anlayışlıyım. İşte burada, alnımın üzerinde duruyor Percival düştüğündeki vuruş. İşte, ensemde, Jinny'nin Louis'e verdiği öpücük. Gözlerime Susan'ın yaşları doluyor. Uzaklarda, altın bir iplik gibi titreşen, Rhoda'nın gördüğü sütunu görüyorum ve atladığında, uçuşunun birden rüzgârını duyuyorum.

"Böyle işte, burada, bu masada, ellerim arasında hayatımın öyküsünü biçimlendirip tümlenmiş bir şey olarak sizin önünüze yerleştirmeye geldiğim zaman, uzaklara gitmiş, derinlere inmiş, şu ya da bu hayata batmış, onun bir bölümü olmuş şeyleri hatırlamak zorunda kalıyorum; hayalleri de, beni kuşatan şeyleri, aynı evde yaşadıklarımı, gece gündüz tedirgin edip duran şu yarı belirlenmiş ruhları; uykularında dönüverenleri, karmaşık çığlıklarını atanları, hayali parmaklarını uzatıp, ben kaçmaya çabalarken kavrayıverenleri - yani, olabileceğimiz kişilerin gölgelerini, doğmamış kişiliklerimizi hatırlamak zorunda kalıyorum. Şu eski canavar,

şu vahşi, şu parmaklarını bağırsaklardan ipler içinde oynatan kıllı adam da var, gurultulu sesler çıkarıyor, geğiriyor; gırtlağından, iç organlarından konuşan adam - yaa, işte burada o. İçimde bağdaş kuruyor. Bu gece, bıldırcınlarla, salatayla, kuzu etiyle bir güzel doyurdu karnını. Şimdi pençesiyle bir bardak hoş konyak tutuyor. Benek benek oluyor, kedi gibi mırıldanıyor, içkiyi yudumladıkça, omurgamdan aşağı ılık coşkular saçıyor. Yemekten önce ellerini yıkadığı doğru, ama hâlâ kıllı onlar. Pantolonları, yelekleri ilikliyor, ama hâlâ onlar aynı organları içeriyor. Yemek için onu bekletirsem, direniyor. O açgözlülüğün, görmemişliğin yarı salak tutumuyla istediği şeyi göstererek sürekli yüzünü buruşturup duruyor. İnan bana, kimi zaman onu denetlemekte çok zorluk çekiyorum. Bu adam, bu kıllı, bu maymunsu adam, benim hayatımda kendi rolünü oynadı. Yeşil şeylere daha da yeşil bir parıltı verdi; kızıl yalımları, kalın, üzünç veren dumanıyla meşalesini, her yaprağın ardına tuttu. Serin bahçeyi bile aydınlattı. Kızların, kızıl ve esriklik veren yarı saydamlıklarla ansızın parıldıyor göründükleri o karanlık ara sokaklarda meşalesini savurdu. Ah, yükseklere fırlattı meşalesini! Vahşi danslara sürükledi beni!

"Ama bitti artık. Şimdi, bu gece, yerlere halılar serilmiş, mırıltıların yükseldiği, kurban taşlarından buğular tüten serin bir tapınaktaki sıralar gibi birbiri ardından kat kat yükseliyor bedenim; ama yitmiş güvercin çırpınır, mezar taşları üzerinde bayraklar titreşir, açık pencereler dışında gece yarısının karanlık havası dışarıdaki ağaçları sallarken, yükseklere, benim duru aklıma yalnızca o güzelim ezgi esintileri, günlük dalgaları doluyor. Bu üstünlük duygusuyla aşağılara baktığımda, ekmek artıkları bile nasıl da hoş! Nasıl da biçimli halkalar oluşturuyor armut kabukları, nasıl da inceler, deniz kuşunun yumurtası gibi benekli. Dümdüz, yan yana konmuş çatallar bile duru, akla uygun, ölçülü oluyor, bırak-

tığımız ekmeklerin çıkıntıları camsı, sarı bir madenle kaplanmış, katı. Mavi gizemli damarlarla dantel gibi işlenmiş kemikten yelpazeleriyle, o şaşkınlık verici uygunluklarıyla, yumuşaklıklarıyla, usulca kıvrılıverme ya da ansızın darmadağın etme yetenekleriyle ellerime bile tapınabilirdim - o sonsuz duyarlılıklarına.

"Ölçüsüz alma yeteneği olan, her şeyi kavrayan, dolulуktan titreyen, yine de apaçık, kapsayan varlığım - işte şimdi tutku artık onu içeri-dışarı iteleyip kakalamadığından, şimdi artık anlama isteği onu binlerce renge boyamadığından böyle görünüyor - derinlerde, hiçbir gelgite kapılmaksızın, bağışıklık kazanmış uzanıyor; çünkü, ölü şimdi o, 'Bernard' denen adam; notlar aldığı defteri cebinden eksik etmeyen adam - ay için söz dizileri, organlar üzerine notlar; birileri nasıl görünüyordu, nasıl dönüverdiler, sigara izmaritlerini nasıl attılar, K'nın altına kelebek tozu, Ö'nün altına ölümü adlandırma yolları. Ama şimdi bırakalım kapı açılsın; sonsuza dek menteşeleri üzerinde dönen cam kapı. Bırakalım bir kadın gelsin; gece giysisi içinde bıyıklı bir delikanlı otursun; onların bana söyleyebilecekleri bir şey var mı? Hayır! Bunların da hepsini biliyorum. Ve kadın ansızın kalksa gitse, 'Dostum,' derim, artık beni ardından baktırmıyorsun.' Bütün hayatım boyunca gümbürdemiş, beni uyandırmış, böylece dolaptaki altın ilmeği görmeme yol açmış o devrilen dalganın sarsıntısı, tuttuğum şeyi titreştirmiyor artık.

"İşte şimdi, her şeyin gizemini içimde toplamış, bu yerden ayrılmadan, iskemlemden kıpırdamadan casus gibi gidebilirdim. Vahşi adamın kamp ateşi başında oturduğu o çöl topraklarının en uzak sınırlarına konuk gidebilirim. Gün yükseliyor; kız, ateş yürekli, sudan yapılma değerli taşları alnına kaldırıyor; güneş, ışınlarını dümdüz uykudaki eve gönderiyor, dalgalar çizgilerini derinleştiriyor; kıyıya atıyorlar kendilerini; gerisingeri uçuşuveriyor serpinti; su-

larını sürükleyerek tekneyi, çakır dikeni kuşatıyorlar. Kuşlar hep birlikte şakıyor; çiçeklerin sapları arasında derin tüneller açılıyor; ev aklaşmış; uyuyan kişi geriniyor; gittikçe her şey kıpırdanmaya başlıyor. Işık, sele boğuyor odayı, gölgeleri art arda gizemli kıvrımlarla asıldıkları yere sürüyor. Merkezdeki gölge neyi içeriyor? Bir şeyleri? Hiçbir şeyi? Bilmiyorum.

"Ah, ama işte sizin yüzünüz. Gözünüzü yakalıyorum. Kendimi öylesine koskoca, tapınak, kilise, tüm evren olarak düşünmüş ben, öylesine bağımsız, nesnelerin sınırlarındaki her yerde ve kahraman olarak da düşünmüş olan ben, şimdi bir hiçim şu sizin gördüğünüzün dışında - yaşlıca bir adam, oldukça şişman, şakakları ağarmış, (kendimi aynada görüyorum) dirseğini masaya dayamış, sol elinde bir bardak yıllanmış konyak tutuyor. İşte, bu bana indirdiğiniz tokat. Kafamı direğe çarptım. İki yana sendeliyorum. Ellerimi başıma koyuyorum. Şapkasızım, bastonumu düşürdüm. Kendimi korkunç bir maskaraya çevirdim, yoldan geçen birini haklı olarak güldürdüm.

"Tanrım, nasıl da anlatılamaz ölçüde iğrenç hayat! Ne pis oyunlar oynuyor bize, bir an özgür; bir sonra bu. Burada, ekmek kırıntıları, lekeli peçeteler arasındayız yine. Bıçak daha şimdiden yağdan buz kesiyor. Düzensizlik, alçaklık, çürüme kuşatıyor bizi. Ağızlarımıza ölü kuşların bedenlerini tıkıştırıyorduk. Salyalarımızla, peçetelere akmış bu yağlı kırıntılarla ve küçücük cesetlerle bir şeyler kurmak zorundayız. Hep yeniden başlıyor; hep o düşman var; bizimkilerle karşılaşan gözler, bizimkileri koparan parmaklar, bekleyen çaba. Garsonu çağır. Hesabı öde. İskemlelerimizden kalkmak için kendimizi toparlamalıyız. Paltolarımızı bulmalıyız. Gitmeliyiz. Meliyiz, malıyız, meliyiz - iğrenç takı. Bir kez daha, kendini bağışıklık kazanmış olarak düşünmüş, 'Şimdi bütün bunlardan kurtuldum,' demiş olan ben, dalganın üzerimde

patladığını, beni bir araya getirmeye, toplamaya, yığın yapmaya, güçlerimi çağırmaya, düşmanla yüz yüze gelmeye bıraktığını duyuyorum.

"Böylesine çok acı çekme yeteneği olan bizlerin böylesine çok acı vermek zorunda olması tuhaf. Afrika'ya giden geminin ambar geçitinde karşılaştığımı düşünmem dışında hemen hemen hiç bilmediğim birinin yüzünün, –yalnızca gözlerin, yanakların, burun deliklerinin şöylecene bir şeyler hatırlatması dışında– bu aşağılanmayı getirmiş olması nasıl da tuhaf. Bakıyor, yiyor, gülümsüyor, sıkılıyorsunuz, hoşnut oluyor, tedirgin ediliyorsunuz; bütün bildiğim bu. Yine de yanımda bir iki saat oturmuş olan bu gölge, içinden iki gözün baktığı bu maske, beni gerisingeriye sürme, kanatlarımı keserek beni bütün o öteki yüzlerin arasına indirme, beni kızgın bir odaya kapatma, pervane gibi mumdan muma çarparak savurma gücünde.

"Ama bekleyin. Onlar perdenin ardında hesabı yaparlarken bir an bekleyin. Şimdi beni sendeleye sendeleye bu meyve kabukları, kırıntılar, et artıkları arasına gönderen tokat yüzünden size sövüp saymış olduğum için, bakışınız altında, üzerimde bu zorlamayla aynı zamanda nasıl da şunu, bunu, ötekini sezmeye başladığımı tek heceli sözcüklerle anlatacağım. Saat tıkırdıyor; kadın aksırıyor, garson geliyor - sürekli bir araya gelme, bir bütüne koşma, hız kazanma, birleşme var. Dinleyin: Bir düdük ötüyor, tekerlekler koşuşturuyor, kapı menteşeleri üzerinde gıcırdıyor. Kargaşanın, gerçekliğin, savaşın duyumunu yeniden kazanıyor, bu yüzden size teşekkür ediyorum. Biraz acımayla, biraz kıskanarak, en çok da iyi duygularla elinizi alıyorum, iyi geceler diliyorum.

"Şükürler olsun yalnızlığa! Şimdi yalnızım. Şu hemen hemen hiç tanımadığım kişi, treni yakalamaya, arabaya binmeye, bilmediğim bir yere ya da bir başka kişiye gitti. Bana

bakan yüz gitti. Baskı kalktı üzerimden. İşte bomboş kahve fincanları. İşte çevrilmiş iskemleler; ama kimse oturmuyor üzerlerine. İşte boş masalar; artık onlara oturup yemek yemek için kimse gelmiyor bu gece.

"Şimdi, zafer türkümü yükselteyim. Şükürler olsun yalnızlığa. Yapayalnız olayım. Şu varlık örtüsünü, küçücük bir solukla gece gündüz, bütün gece boyunca, bütün gündüz boyunca değişen bulutu düşüreyim, fırlatıp atayım. Burada otururken değişiyordum. Gökyüzünün değişmesini izledim. Bulutların yıldızları kaplamasını, yıldızları özgür bırakmasını, sonra yine yıldızları kaplamasını gördüm. Artık onların değişmesine bakmıyorum şimdi. Kimse görmüyor beni, artık değişmiyorum şimdi. Şükürler olsun yalnızlığa, ki gözün baskısını kaldırdı, bedenin yakarışlarını, tüm yalanlar ve söz dizileri gereksinimini kaldırdı.

"Söz dizileriyle tıka basa dolu defterim yere düşmüş; gündelikçi kadın, tan ağarırken yorgun argın gelip kâğıt parçalarıyla, yırtık tramvay biletleriyle, yumrulup atılması için çer çöp arasına, oraya buraya fırlatılmış notla birlikte süpürsün diye, masanın altında duruyor. Ay için düzenlenmiş tümce neydi? Ya aşk için düzenlenen? Ölüme hangi adı vereceğiz? Bilmiyorum. Sevgililerin kullandıkları türden küçücük bir dil gerekli bana; odaya girdikleri, annelerini dikiş diker buldukları, parlak yün ipliği parçasını, tüyü, basma şeridi aldıkları zaman çocukların söylediği tek heceli sözcükler. Bir inilti gerekli bana; haykırış. Fırtına, bataklığı geçtiğinde, hiç kimseler aldırmaksızın uzandığım o hendekte beni süpürdüğünde, sözcükler gerekli değil. Düzenli hiçbir şey. Tüm ayaklarını yere basarak inen hiçbir şey. Vahşi bir ezgi ve yapay söz dizileri oluşturarak göğsümüzde sinirden sinire parçalanan, uyum yaratan o ses uzanımlarının, o hoş yankıların hiçbirisi. Tümcelerle işim bitti artık.

"Nasıl da kat kat iyi sessizlik; kahve fincanı, masa. Kazığın üzerinde kanatlarını açan yapayalnız deniz kuşu gibi kendi kendime oturmak nasıl da kat kat iyi. Bu yalın nesnelerle, bu kahve fincanıyla, bu bıçakla, bu çatalla, kendine yeten şeylerle, ben de kendim olarak burada sonsuza dek otursam. Gelip de dükkânı kapayıp gitme zamanı olduğu üzerine uyarılarınızla üzmeyin beni. Seve seve bütün paramı verirdim, beni tedirgin etmeyesiniz diye; bıraksanız oturayım, oturayım, sessizce, tek başıma.

"Ama, şimdi, kendi yemeğini bitirmiş olan başgarson görünüyor, kaşlarını çatıyor; cebinden boyun atkısını çıkarıyor, gösterişli biçimde gitmeye hazırlanıyor. Gitmeliler; kepenkleri kapamalılar, masa örtülerini katlamalılar, masaların altını ıslak yer beziyle şöylece silmeliler.

"Allah belanızı versin öyleyse. Ne denli yorgun, elimi eteğimi çekmiş olursam olayım, ben, kendimi tutup kaldırmalıyım, benim olan o belli paltoyu bulmalıyım; kollarımı içine sokmalıyım; gece havasına karşı kendimi sarıp sarmalamalı, çekip gitmeliyim. Ben, ben, ben, işte böyle yorgun ben, işte böyle harcanmış ben, nesnelerin yüzeyine burnumu sürtüp durmaktan yıpranmış ben bile, bu yaşlıca adam, oldukça şişman çabalamaktan hoşlanmayan ben, alıp gitmeliyim kendimi, bir son treni yakalamalıyım.

"Yine önümde o her zamanki sokağı görüyorum. Uygarlığın sayvanı yanıp yok olmuş. Gökyüzü cilalı bir balina gibi karanlık. Ama sokak lambasından mıdır, yoksa tan ağardığından mı ne, bir yalım var gökyüzünde. Bir çeşit kıpırdanma var. Bir yerlerde, çınar ağaçlarında, serçeler cıvıldaşıyor. Gün doğuşu duyumu var. Tan ağarması demeyeceğim ona. Sokakta durmuş, baş dönmesiyle gökyüzüne bakan yaşlıca adam için kentte tan ağarması ne demektir ki? Tan bir çeşit göğün aklaşmasıdır; bir çeşit yenilenmedir. Bir başka gün; bir başka cuma; bir başka martın, ocağın, eylülün yirmisi.

Bir başka genel uyanış. Yıldızlar geri çekilir, söner. Dalgalar arasında çizgiler derinleştirir kendilerini. Tarlalarda sis zarı kalınlaşır. Güllerde bir kırmızılık toplanır, yatak odası penceresinde asılı solgun gülde bile. Bir kuş cıvıldar. Kulübelerde oturanlar ilk mumlarını yakar. Evet, sonsuz yenileniştir bu, aralıksız yükseliş, düşüş, düşüş, yeniden yükseliştir.

"Ve benim içimde de dalga yükseliyor. Kabarıyor, sırtını büküyor. Bir kez daha yeni bir isteği, sürücüsünün önce mahmuzladığı sonra geri çektiği o gururlu at gibi altımda bir şeyin yükseldiğini ayırt ediyorum. Sen, üzerine binmiş sürdüğüm; şimdi bu kaldırım uzantısını eşeleyerek durduğumuzda bize yaklaşan hangi düşmanı seziyoruz? Ölüm o. Düşmanımız ölüm. Mızrağımı kaldırmış, bir delikanlınınki gibi, Hindistan'da dörtnala at sürdüğünde Percival'ınki gibi saçlarım arkaya uçuşarak üzerine atımı sürdüğüm ölüm o. Mahmuzları batırıyorum atıma. Senin üzerine atacağım kendimi, yenik düşmeden, boyun eğmeden. Ah. Ölüm!"

Dalgalar kıyıda parçalandı.

VIRGINIA WOOLF

DALGALAR

"Virginia Woolf, 1931'de yayımladığı Dalgalar'*ı yazarken, bu kitapla o güne değin hiçbir başka romancının göze alamayacağı değişik şeyleri yapmak istediğini, bu romanın o güne değin yazılan hiçbir başka romana benzemeyeceğini biliyordu. (...) Çünkü* Dalgalar, *'hem düzyazıyla kaleme alınacak, hem de şiir olacaktı; hem roman olacaktı, hem de tiyatro oyunu.'"*

Mina Urgan, *Virginia Woolf*

Virginia Woolf, *Dalgalar*'da dış dünyayı yok eder. Üç erkek ve üç kadının çocukluklarından yaşlılık dönemlerine kadar tüm hayatlarının anlatıldığı kitapta dış dünya nesnel olarak değil, ancak kişilerin iç dünyalarına yansıdığı kadarıyla verilir. "Bir olay örgüsüne uyarak değil, bir ritme uyarak" yazılan kitap, "şiir olmayan herhangi bir şey edebiyata neden girsin ki" diyen Woolf tarafından iki yıl içinde üç kez yazılır ve dalgaların sesine uydurularak, şiir gibi yüksek sesle okunarak düzeltilir... Gerçekçi roman geleneğinden tam bir kopuşu temsil eden *Dalgalar*, bilinç akışı tekniğiyle yazılan romanların en önemlilerinden biridir.

İLETİŞİM 756
ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI 164